

**Joannis Huxham ... Liber de febribus et alia opuscula varia / curante
Georgio Christiano Reichel.**

Contributors

Huxham, John, 1692-1768.

Reichel, Georg Christian, 1717-1771.

Publication/Creation

Neapoli : Ex typographia Vincentii Orsini : Expensis Stephani Manfredii, 1770.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/qspkrqu5>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

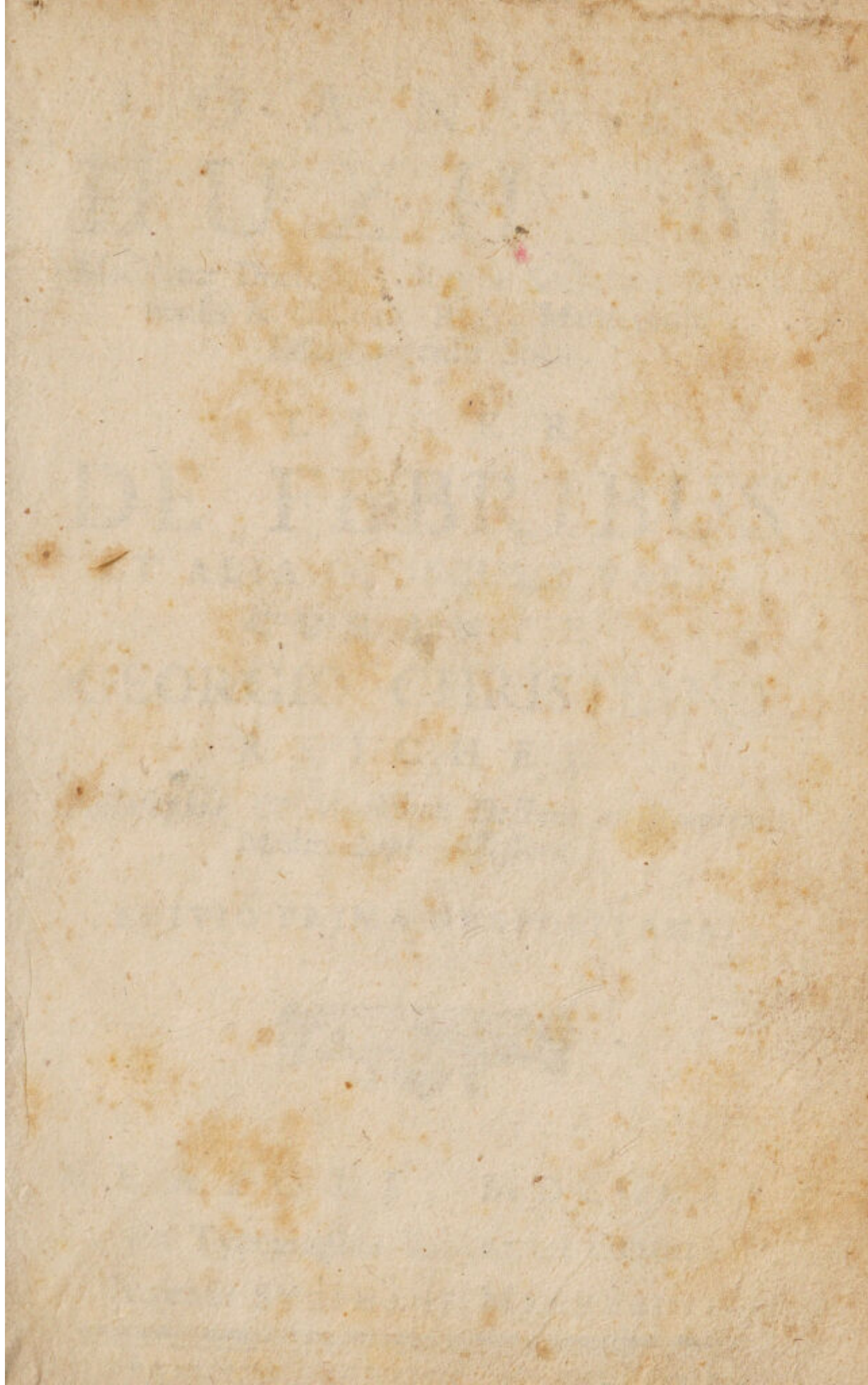
Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

29,833/8

F. III

18/h

J O A N N I S
H U X H A M

Medicinæ Doctoris , Regiæ Societatis Londi-
nensis & Collegii Regii Medicorum
Edimburgensis Socii .

L I B E R
D E F E B R I B U S

ET ALIA OPUSCULA VARIA

C U R A N T E

G E O R G I O C H R I S T I A N O

R E I C H E L

*Philosophiæ & Medicinæ Doctore ac Facultat.
Medic. Lips. Assessore.*

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA.

N E A P O L I , M D C C L X X .

Ex Typographia VINCENTII ORSINI.

Expensis STEPHANI MANFREDII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

63499

MONITUM

BIBLIOPOLÆ VENETI.

Editis elapso anno meis typis Observationibus de Aere & Morbis Epidemicis a 1737. ad 1748. Celeberrimi Viri Joannis Huxham M. D. Regiæ Societatis Londinensis, & Collegii Regii Medicorum Edimburgensis Socii juxta postremam Londinensem editionem anni 1752., curavi, ut in latinam linguam nitide verteretur etiam Tractatus de Febribus ejusdem celeb. Auctoris. Cumque ad me interim delata esset completa Operum omnium Joannis Huxham editio Lipsiensis, cui præfuit vir clar. Georgius Christianus Reichel Philos. & Medic. D. ac. Facult. Medic. Lipsiensis Assessor, in qua non Observationes tantum de Aere &c. sed & Liber de Febribus, ac cætera Opuscula varia addita sunt; pergratum futurum judicavi Italis Medicis reliqua omnia, quæ mihi deerant Huxhamia-

na Opera , juxta Lipisensem editionem
publici juris facere , ac Domini Reichel
quoque eruditissimam præfationem præmitte-
re , ne quid a medicæ praxis cultoribus
desiderari posse videatur. Valete.

LECTORI BENEVOLO ET ÆQUO

S. D.

GEORGIUS CHRIST. REICHEL.

*Q*fero Tibi, LECTOR BENEVOLE,
virum natione Anglum, auctorem præ-
stantissimum, naturæ indagatorem sa-
gacissimum, medicum sapientissimum
prudentissimumque, HUXHAMUM.

Quis enim est, qui vel a limine, quod ajunt, hanc artem nostram salutaverit, quem magnum illud HUXHAMI nomen fugiat? Quamquam vero hujus nomen fere neminem latet, ejus tamen scripta apud populares edita paucorum Germanorum in manibus versantur & rebus ibidem occurrentibus iisque eximiis carendum est plurimis. Quorum præstantiam si Tibi velim commendare, idem fecero, quod qui hederam vino suspendunt generoso & bono. Ne autem omni omnino testimonii laude destitutum & veluti indotatum hunc scriptorem emittam, audias velim, quid in com-

mentationibus Societatis Regiæ Anglicanæ philosophicis (*) de observationibus ipsius de aere & morbis epidemicis judicatum sit, ubi THOMAS STACK M. D. & Soc. Reg. Socius ita de iis pronunciat, ut hunc de morbis epidemicis librum omnium recentiorum ejusdem argumenti optimū esse censeat; & paulo post, ubi totius operis rationem methodumque, qua hæc observationes propositæ fuerunt, declaraverat, his omnibus, inquit, (loquitur autem de HUXHAMO) morbos grassantes vel potius epidemicos, methodumque illis medendi subjungit, & simul egregias medicas observationes, tam theoreticas quam practicas de rebus novis vel minus frequentibus affert. Quemadmodum vero ejus præstantiam & scientiæ copiam non potest non admirari ac magni facere, quicumque ejus scripta cognovit, ita in primis HUXHAMUM nemo non æstimat, nisi qui ignorat, quanta cum solertia quantaque industria ejus observationes de aere & morbis epidemicis factæ & compositæ sint, quantoque cum judicii acumine & quam exquisita artis notitia reliqua sua monumenta conscripserit ex plurimis eruditæ antiquitatis scriptoribus, in primis HIPPOCRATE, CELSO, ARETÆO aliisque collegerit variisque exemplis illustraverit. Ita enim egit, ut non solus sibi saperet, sed aliorum quoque illorumque optimorum in arte salutari virorum sententias & commemorandas & ad trutinam rationis & experientiæ exigendas arbitraretur, semper hac usus modestia, ut, licet ubique non tam scriptorum auctoritatem, quam generis humani salutem ob oculos haberet, nullius tamen merita deprimeret & vituperaret, multo magis extol-

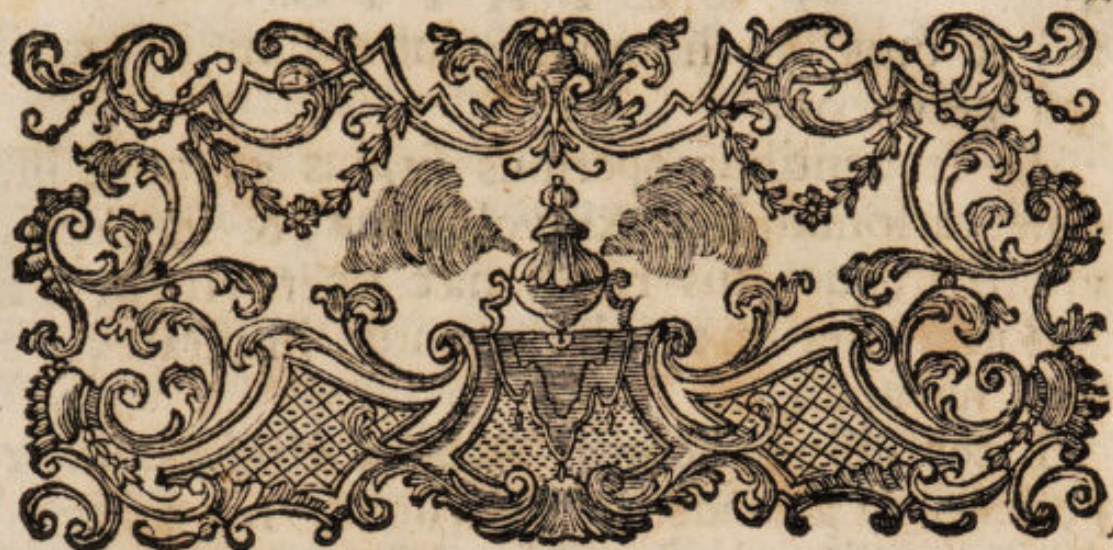
(*) An. 1738. Num. 451. p. 429. seq.

extolleret ea atque laudaret. Cum quoque huic diligenti rerum naturalium indagatori in oppido Plymuthi, ad littora alti Oceani sito medicinam exercenti, plura morborum genera occurrerent variora, ea non egregie solum descripsit, sed & methodum illis medendi accuratius tradidit. De quibus omnibus plura proferrem, nisi Te, LECTOR BENEVOLE, hæc ab ipso HUXHAMO, quam a me discere mallet. Eadem vero imprimis fuere, quæ me impellerent, ut præstantissimi hujus scriptoris libellos non ubique obvios colligerem atque conjunctim ederem; præsertim cum KRAUSIUS bibliopola Viennæ clarus, vir honestus & senex quoque juvandæ rei literariæ cupidus, me adiret peteretque, ut omnia HUXHAMI scripta collecta digererem ut ipse aliquando in lucem edere posset.

Verum plura occurrebant obstacula, uam ab initio existimaveram. Cum enim plurima ejus scripta diversis voluminibus distracta, diversisque temporibus edita, haud pauca quoque Societatis Regiæ Anglicanæ commentationibus philosophicis inserta essent, omnia illa prius colligenda & describenda erant, in quo haud parum molestiæ nobis devorandum fuit. Accedebat alia difficultas, eaque haud scio, an major, quæ ab ipsius linguæ, de qua multa pensa convertenda nobis erant, indole atque ingenio proficisceretur. Etenim partim verba occurrebant, Anglicæ linguæ, ut fit, ita propria & peculiaris, ut latinitati usus vix admittere ea videretur, partim tota orationis forma erat ejusmodi, ut, antequam ad ipsum laborem accederemus, familiari quasi consuetudine cognoscenda & penitus imbibenda esset.

Ordo, quem in describendo hoc opusculo secuti sumus, hic est, *Observationes de aere & morbis epidemicis præmisimus, his subjecimus librum de febribus, quem tandem opuscula varia, partim seorsim edita, partim in commentationibus philosophicis dispersa & hic collecta excipiunt.* Hic vero locus est, ut non minus favorem singularem *Viri Magnifici D. D. LUDWIGII, Patroni maxime colendi, laudibus justis extollam & gratias ei pro benevolentia ista eximia agam, qua, ut ex ejus Bibliotheca locupletissima commentationes modo commemoratæ in usus meos crederent, liberaliter indulset; quam ut a LECTORE BENEUOLO magnopere petam, ut, si ipsi plura, quam hoc opusculum complectitur, HUXHAMI scripta nota sint, ea vel nobis indicet, vel quod ad gratum animum eo efficacius erit, nobiscum communicet.*

Atque utinam ab aliis erroribus haud majori cum difficultate cavere nobis potuissemus, quorum tamen veniam, speramus fore, ut eo facilius impetremus, cum & ipsi volentes nostroque consilio neminem lædere, errorem suum exprobare nemini, neque in aliorum merita invehere conati simus. Præter ea vero idonei harum rerum arbitri eo æquius nobiscum agent, quod per totius operis decursum tanta negotiorum multitudine & varietate fuimus perturbati, ut non una serie & justo otio hanc telam pertexere potuerimus, sed sæpius filum abrumperere & intermissum laborem repetere fuerimus coacti.

PRÆFATIO

BSERVATIONUM de aere & morbis epidemicis ab anno 1727. usque ad finem anni 1737. ante decem circiter annos parvum edidi volumen; & nunc aliud similium observationum ab anno 1738. ad finem anni 1747. promulgavi: in quo morborum tunc temporis grassantium me aliquo modo scrupuloser & accuratius disquisivisse historiam methodumque illis medendi, existimo. Cæterum, cum seriem observationum haud parum interrupisset, si peculiarem de variorum ibidem cursorie recensitorum morborum natura & medela aggredi voluisssem disquisitionem, illam hisce operibus sequentibus reservavi; ex quibus ille, quem ego adhibui, cogitandi agendique modus, quantum ad febres generatim illasque speciatim recensitas pertinet, plenius apparebit: atque ego spero, fore, ut commodo juniorum medicorum hæc inserviant, cum illa opuscula, ex larga satis atque diuturna enata sint experientia, observationesque maxima cum cura & diligentia, fuerint factæ. Sit vero, qualis velit, eventus, hæc tanquam honesta conamina sinceri Patroni non artis solum suæ,

sed & omnium hominum susceptum iri, mihi ipsi polliceor.

In sequentibus operibus sæpius ad bina ista observationum respexi volumina, & in horum altero frequentius retuli hæc opera; ita ut hac ratione, alterum ex altero mutuo illustrare, operam navarem.

Licet ubique semper ad facta & repetitam experientiam attenderim,) & , ubi ex his colligendo judicavi, ad convenientissimam respexerim analogiam), attamen meam scientiam & exercitationem auctoritate veterum, HIPPOCRATIS præcipue confirmavi. Quod quoque eo lubentius feci, cum quantum utilitatis in studiorum meorum & exercitationis cursu mihi attulerint, haud ignorarem; ideoque eo respectu factum est, ut crebrior illorum usus medicis junioribus commendetur. Quamquam vero meum consilium hac in re fortasse non multum ponderis habet; spero tamen, fore, ut maximorum in scientia nostra virorum judicia inter se convenientia juste recteque confidereutur.

Equidem dicere vix audeo, sine magni hujus medicinæ oraculi consultatione veterumque lectione medicum bonum esse posse neminem; id vero pronunciare non erubesco, quemlibet ita agentem medicum fieri multo meliorem; atque paucos vel nullum, qui illis non studuit, aliquam insignem in hac scientia nunquam agere personam existimo. — HIPPOCRATEM profecto verum medicinæ parentem, & sciagraphiam ab ipso adumbratam tanquam omnis veræ & solidæ medicinæ *basin* æstimarunt: illamque constanter summa veneratione dignam censuerunt omnes ejus successores, ad minimum omnes illi, qui de his rebus

rebus justum ferre valebant iudicium. — Cujus rei ratio manifeste hæc est, quod is naturam maxima cum cura & assiduitate disquirens non solum imitatus, sed quoque illam tam accurate sequutus fuerit, ut ejus observationes omnibus subsequenter temporibus optime accommodatæ sint inventæ.

Non minus vero in medicina, quam in variis aliis artibus veterum studium plurimam affert utilitatem, & hoc ita esse, omnes fatentur. — Quicumque excellere cupiebat in arte poetica, sculptoria, statuaria, cæterisque, illum semper consulere oportebat veterum in ejusmodi artibus artificum opera, ut perfectissima archetypa & accuratissimos naturæ imitatores: indeque tam in arte poetica, quam in medicina illud HORATII valet consilium:

— — — *Vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.*

Veteres profecto non viri erant solum magni ingenii, sed quoque maximæ diligentiae & indefessæ applicationis (ab historicis Romanis in descriptionibus magnorum eorum virorum semper demonstratur *incredibilis industria, diligentia singularis*) qui oculos rebus, de quibus agere volebant, constanter affigebant & nobis veram imaginem nundamque rerum exhibebant veritatem; quæ omni affectato ornatu atque excogitato vestitu luxurianti nostræ ætatis ingenii est pulchrior: quanto descriptio est accuratior, tanto excellentior: Quid juvat simulacrum, nisi cum archetypo conveniat? — Quemadmodum

naturam ipsam quo attentius contemplamur, eo magis admiramus, sic iis, qui ipsius faciei imaginem nobis exhibet verissimam, artifex semper æstimabitur maximus. Qua in re HIPPOCRATES adeo excelluit, ut ab omnibus circumjacentibus gentibus unanimi applausu sit exceptus; quid? quod illi ipsi ipsum cultu prosequerentur divino: hac enim ratione tam morbis mederi, quam illos cognoscere & describere aptus reddebatur. — Quod si hujus methodum medici post illum stricte secuti essent, artem salutarem longe citius his temporibus ad majorem perfectionis gradum, quam nunc observatur, evectam fuisse, persuasus sum certissime: quod neutiquam pari celeritate factum est cum variis illis magnisque inventis, quæ post ea (hoc in primis atque præterito seculo) in Philosophia naturali, anatome, *materia medica* & chemia reddita fuere. — At enim vero ut homo natura mortalis est, sic fieri nequit, ut ars illum immortalē efficiat; id autem certissime fieri potest, ut illud paulo exactius & accuratius, quam nunc invenitur, suppleatur.

A GALENI temporibus & profecto longe ante ea, vane hypotheses, novitatis cupido, methodi & sectæ medicinæ sæpius ejus professores ad devia duxerunt & ipsis, ut errores committerent, occasionem dederunt: atque formam istam adversam nobis adhuc communem esse, satis notum est. Nihilo minus, omnem sobriam, veram & rationalem medicinæ exercitationem semper cum HIPPOCRATIS dogmatibus fuisse consentaneam, est fatendum; ut eruditissimus Dr. BARKER in novissimo suo tractatu copiose demonstravit, ad quem pariter, ac ad Dr. GLASS egregios de ratione

mate praxeos HIPPOCRATIS commentarios amando lectores.

Tantum abest, ut theoriam rationalem in medicina reprehendam, ut potius, illam omnis veræ & rectæ excercitationis esse basin, existimem; ast illa esse debet, ut HIPPOCRATES ait *κατὰ φύσιν θεωρίαν* (*) —

Quod si unquam medicina sumere debeat incrementa, id tali ratione, neque fictis hypotesibus neque temeraria atque imprudenti Charlaterneria fieri oportet. Itaque diligens veterum disquisitionis & plenaria legum œconomix animalis cognitio, prouti a nonnullis nostrorum medicorum prudenter proponuntur, cujuslibet medici esse debet studium. — Ast plures multo promptius prorumpunt in orbem. — Magnum aliquem virum fautorem (aut, quo multo melius, magnam aliquam matronam fautricem) habere, stultum, aut parasitum inter turbam splendido cum ornatu agere, & satis impudenti fronte esse; hæc sunt proprietates, quæ Doctoris titulum efficiunt, idque in artis contumeliam & societatis humanæ detrimentum.

CELSUS jure appellatus est HIPPOCRATES *latinus*, quoniam non minus innumera loca ex divino fene in sua transtulit opera, quam quod generatim ejus methodum & medicinam est secutus. Ejus latina oratio est elegantissima, ejus medicina & chirurgia mirum in modum usta. (**)

HIPPO

(*) De victu acut. Sect. XLVI. Edit. Lindeni.

(**) Quanquam multum abest, ut credam, CELSUM fuisse medicinæ practicum, in consueto verborum significatu

HIPPOCRATES tacite nemo magis est secutus

tu, ut ASCLEPIADES, THEMISON & CASSIUS erant; attamen illi certissime bene studuit & præcipuis ac melioribus tunc extantibus medicinæ, in primis vero chirurgiæ scriptoribus est usus, forsan ut Philosophus, cujus labor erat sola naturæ disquisitio, more veterum sapientum, utpote de quibus CELSUS ipse ait, — *medendi scientia sapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio & rerum naturæ contemplatio sub iisdem auctoribus nata sit, . . . ideoque multos ex sapientiæ professoribus peritos ejus fuisse accepimus.* Atque ea propter a COLUMELLA omni jure appellatur *universæ naturæ vir prudens*: ipse enim profecto non de medicina solum, sed & de agricultura, morbis animalium cicurium cæterisque scripsit.

Ipsam quoque in medicinæ & chirurgiæ exercitatione fuisse versatum, ex ejus libris *de Medicina* satis dilucide apparet, in quibus admodum ingeniose morbos methodumque illis medendi, in operationibus vero chirurgicis accuratoria & specialia præcepta de minutissimis etiam rebus in fasciarum applicatione refert; ita ut admodum probabile esse videatur, illum ipsum vere istam exercuisse, aut ad minimum talibus operationibus sæpissime adfuisse.

Præter ea materiam medicam & componendi methodum ipse optime cognovisse, videtur, & quoque sollicite singularia huc spectantia præcepta accuratamque de ponderibus descriptionem eorumque subdivisionem exhibuit, secundum quæ remedia ut componerentur, voluit.

Hujus operis præcipua monumenta ex celeberrimis ipsis prægressis auctoribus illum collegisse, profecto asserere licet, — proculdubio hoc fecit; variis enim in locis suam opinionem & consilium interposuit, ita ut sæpissime auctorum adeo ab ipso amatorum HIPPOCRATIS & ASCLEPIADIS sententiæ & præceptorum contrariam assumeret partem.

Tandem non possum quin existimem, attentum lectorem in CELSO magnum locorum numerum reperturum esse, qui ipsi persuadebunt, ut credat, hunc auctorem in medicinæ & chirurgiæ exercitatione fuisse versatissimum. — Plurima illorum doctissimus D. JACOBUS GRIEVE in ejus CELSI translatis retulit præfatione, & multo plura notare ut mihi

tus, quam ARETÆUS (*) CAPPADOX, ita ut ipsa ejus verba stylumque imitatus sit. — Cujus murborum

licitum sit, peterem; ego vero, ne tædium pariam evitans tantum numerum paginarum ex ALMELOVENII editione CELSI proponam, [cum qua *Patavina* a VULPIO 1722. edita in omnibus convenit] ubi loca ad hoc consilium spectantia inveniri possunt; si necesse fuisset, multa addere potuissem plura.

Pagina 4. 9. 26. 29. 30. 81. 89. 90. 91. 96. III. 122. 129. 140. 144. 150. 152. 159. 165. 176. 181. 194. 197. 200. 204. 227. 230. 232. 242. 249. 263. 271. 296. 318. 332. 338. 360. 364. 393. 405. 406. 408. 409. 416. 426. 440. 441. 446. 458. 477. 509. 512. 517. 528. 530. 546.

[*] ARETÆI ante AETIUM AMIDENUM in centuria quinta mentionem fecisse neminem, satis mirandum est; (in libro *Euporista* dicto, quod DIOSCORIDI adscribitur, quidem nominatur, hunc vero tractatum verum atque genuinum hujus auctoris opus esse, credunt pauci): Neque GALENUS, neque CÆLIUS AURELIANUS, neque ORIBASIIUS aliquam ejus fecerunt mentionem; licet tam singulari ratione omnes notatu dignos medicos, & antea cum ipsis viventes enumeraverint. Nihilo minus magnus admodum practicus, magnæque eruditionis & judicii vir fuisse, vedetur ARETÆUS. Qui satis singularem elegit stylum, dum variis verbis absoletis, HOMERI HIPPOCRATISQUE *phrasibus* & dialecto jonica utitur, quæ eo tempore, quo ipse scripsit, prorsus fere erant inusitata: Nam, non obstante VOSSI effato, procul dubio haud prius quam post NERONIS tempora scripsit. — Cuncta hæc ipsum notatu dignum reddidisse, existimandum esset, in primis, si Romæ aut in ejus vicinia medicinam exercuit; id, quod haud improbabile esse videtur, cum ægrotis *vina romana*, speciatim *Falernianum*, *Surrentinum* & illud *Fundi* suaserit.

Porro autem GALENUS & AETIUS varia ex ARCHIGENE referunt loca, quæ sensu, doctrina, methodo medendi modoque expressionis plenarie cum eo quod in ARETÆO invenitur, conveniunt, præter id, quod hic illa *jonica* dialecto proposuit. Ambo hi simul singularia quædam commendant remedia, quæ vix in ullo alio re-

borum descriptiones admiratione sunt dignæ
medendique methodus quam maxime rationi
consentanea.

GA-

periuntur, in primis usus *Cantharidum* externus; qui
in nullo alio ante illos auctore, CELSO excepto, oc-
currit.

Numne vero ARCHIGENES sua ex ARETÆO hausit, num
vero hic ex illo?

ARCHIGENEM *Romæ* magna cum fama artem exercuisse sa-
lutarem, celeberrimum medicum & scriptorem fuisse res
est certa, atque ut de tali loquuntur JUVENALIS, GALE-
NUS, CÆLIUS, ORIBASIIUS, AETIUS cæterique. Qui
accurate a GALENO dijudicatus, nonnunquam castiga-
tur, nonnunquam commendatur, nunquam vero ut me-
rus æstimatur compilator. — ARETÆUS e contrario a ne-
mine, quam ab AETIO & PAULO ÆGINETA nominatur:
quid? quod mirum est, cur ne in PNOTII quidem Biblio-
theca reperiatur. — Hoc profecto mirabile & explicatu
est difficile, atque facile alicui persuadere potest, ut cre-
dat, ARETÆUM sua ex ARCHIGENE desumpsisse aut po-
tius illum exscripsisse, novamque formam induisse, dum
ditione HIPPOCRATIS & jonica dialecto illa proposuit. —
Fortasse ARETÆUS aliquo modo ita agebat cum AR-
CHIGENE, prouti paulo post cum SORANO egit CÆ-
LIUS AURELIANUS: Sed, si res ita se habet, ARCHI-
GENES multo melius ab isto græcus, quam SORANUS
a CÆLIO latinus fuit redditus (vel, ut hic loquitur,
latinizatus fuit). His præsuppositis, nos vina romana
in ARETÆO commendata invenire, mirum esse haud debet,
licet ipse artem salutarem exerceret & quoque scriberet in
Cappadocia, aut nullo alio ab urbe Roma remoto loco lon-
gissime. Sed ad hæc mea me tantum ducit conjectura.
Res quacunque ratione se habeat, ARETÆUS nobis exhibet
præstantissimum opus, accuratissimas morborum descri-
ptiones, & generatim methodum medendi convenientem
admodum & rationalem; ideoque, ejus opera tam mu-

GALENUS ab omnibus illis , qui laboriosissimum & accuratissimum HIPPOCRATIS commentatorem consulere cupiunt , legi debet : utpote qui immenso pulchrarum utiliumque observationum numero in omnibus medicinæ partibus abundat , & quod præcipuum est , nobis singularem pulsus ejusque differentia & significationis exhibet descriptionem : illum *peripatheticis* & *periphrasi* nimium indulgere dolendum est . Operum ejus epitomen prudentem procul dubio magno cum applausu exciperet orbis eruditus .

Quod si CELSI stylo scripsisset CÆLIUS AURELIANUS , vix satis æstimandus fuisset auctor . Cæterum ipsi non minus totam Methodicorum doctrinam , præcipue prudentis SORANI , quam quoque veterum de variis morbis sententias omnino debemus , quæ alias prorsus non ad nos pervenissent . Præter barbarissimos nihilo secius ejus morborum descriptiones sunt admodum concinnæ & admirabiles .

Verum alium quendam speciâtim magis commendare vellem , isque est ALEXANDER TRALLIANUS , qui plurimis fane in rebus HIPPOCRATEM & GALENUM secutus est , & quibus generatim epitheton addit *θεωρηταί* : nihilo tamem secius immensum numerum propriarum utiliumque observationum continet , variis egregiis abundat remediis , & methodo vere rationali & concinna scribit .

In sequenti opere non tam ad morborum , de quibus egi ; particularem methodicamque dissertationem respexi , quam potius parvam ideam atque necessarias observationes & de
natu-

natura & medela eorum exhibui ; hoc enim opus nimirum auxisset , & vereor , ne nunc quoque hoc non parum reddat fastidiosum .

Paucas aut nullas adjeci *formulas* vel *præscriptiones* ; nam , ut HIPPOCRATES loquitur , is , qui morbum cognoverit , cognoscet etiam , quid illi mederi conveniat . Quod si medicus scit , num stimulantia aut anodyna , relaxantia aut adstringentia , attenuantia aut incrassantia indicentur , is haud nescire poterit , quo modo convenientibus ex late patente *materia medica* , qua nunc abundamus , utatur remediis . — Illum pauca quædam præstantissimorum de quolibet genere ad ejus usum seligere illisque inhærere , non vero divagare oportet in immensam *farraginem* , cui nonnulli tam avide indulgent : ita agendo brevi veras eorum virtutes & effectus cognoscet , & facile morborum symptomata ab illis , quæ remediis excitata fuerunt , distinguere valebit . — Ego profecto & in exercitatione medicinæ privata , & in scriptis nonnullis in publicum editis talem rerum ita inter se aggregatarum vidi commixtionem , ut A P O L L I N I ipsi difficile fuisset inventu , quemnam in finem hæc fuerint præscripta : — Nisi vero sæpius tales morbi *complicati* (& *contra indicantia* quoque interdum) occurrunt , quæ aliquam *combinationem* & variorum medicamentorum *commixtionem* exigant .

Parum vero *formula* quædam aut *recipe* , sic dictum , prodesse potest . — Rhabarbari grana viginti vel triginta aliis non minus ,
quam

quam dupla Jalappæ quantitas aliis alvum laxabit: Extracti *Thebaici* granum unicum, aut tincturæ guttulæ viginti tam alterum, quam dosis ejus tripla alterum reddet somnolentum. Siquidem non ægrotum solum constitutio & vitæ ratio, sed etiam morbus ipse in præscribendis formulis considerari debent. Homo sobrius temperans, vel qui præcipue lacte, vegetabilibus, & aqua vivit, nulla ratione talia calida fert remedia, compositas aquas & spiritus, quæ præsertim illis conveniunt, qui large victu lautiore & ratafia delectantur. Sed hoc clare patet, indeque concludendum est, nos semper a parva aut valde moderata omnium generum dosi incipere, & non remedia solum, sed & potum atque diætam ægrotum prudenter ordinare, debere. Profecto enim non minus ea, quibus unciarum aut librarum pondere utimur, quam ea, quæ ad grana aut scrupulos assumimus, nos afficere oportent. HIPPOCRATES atque veteres his præcipue in rebus maxima cum cura atque in *regimine* præscribendo admodum scrupulose versabantur: ac hoc quoque respectu medici juniores bene agerent, si illum consulerent. — Ad illos quod attinet, qui neque legere, neque cogitare, sed tantum circumforaneorum more medicinam exercere & forte fortuna præscribere cupiunt: his serio suadeo, ut ad minimum bene perpendant quintum præceptum.

I N D E X

C A P I T U M.

C A P U T I.

De Simplici , composita magis , & inflammatoria Febre. pag. 1

C A P U T II.

De Febris intermittentibus. 15

C A P U T III.

De Solidorum statu. 23

C A P U T IV.

De Fluidorum statu. 30

C A P U T V.

De Sanguinis resoluto, & putrido statu. 34

C A P U T VI.

De Differentia inter lentam nervosam, & putridam malignam Febrem. 61

C A P U T VII.

De Febris lentis & nervosis. 63

C A P U T VIII.

*De Putridis , Malignis , Petechialibus Fe-
bribus.* 78

D I S S E R T A T I O.

De Variolis. 105

D I S S E R T A T I O

D E

Pleuritide , & Peripneumonia.

C A P U T I.

*De Ventorum tempestatumque vi hos morbos
progignendi.* 140

C A P U T II.

De Peripneumonia & Pleuroperipneumonia. 146

C A P U T III.

De Peripneumonia notha. 184

C A P U T IV.

De Pleuritide. 195
IN-

I N D E X

O P U S C U L O R U M.

I.

Partium genitalium in muliere structura præternaturalis. 219

II.

Observationes duæ rariores. 224

III.

Dissertatio brevis de Variolis epidemicis anomalis. 232

IV.

Dissertatio de Aurora Boreali. 250

V.

Duo casus rarissimi. 257

VI.

De Morbo Colico singulari. 261

VII.

Dissertatio de Polypis. 265

VIII.

VIII.

Nautarum sanitatem conservandi methodus. 269

IX.

Dissertatio de Angina maligna. 274

X.

Observationes Medicæ & Chemicæ de Anti-
monio. 315

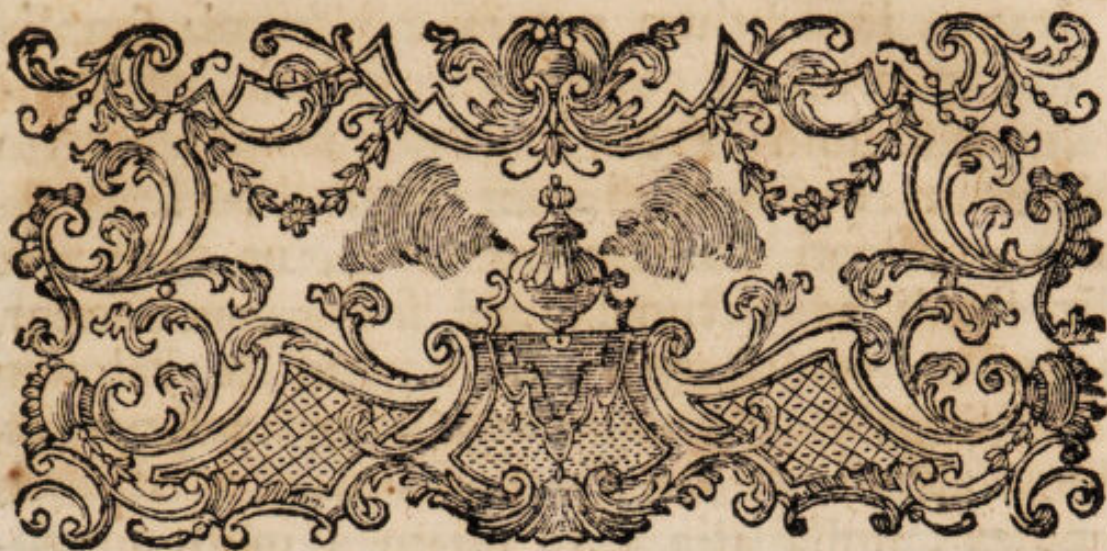
Die octava mensis Maii 1765.

R E I M P R I M A T U R

*Regiis juribus, legibus, moribusque Regni
semper salvis.*

VARGAS MACCIUCCA.

Carulli.

LIBER
DE
FEBRIBUS
EARUMQUE
VARIIS GENERIBUS.
CAPUT I.

*De simplici, composita magis & inflammato-
ria febre.*

B OERHAAVIUS, vir ille magnus, in egregiis *Aphorismis de cognoscendis & curandis morbis* a simplicis fibræ morbis facit initium; atque sane in qualibet scientia ad solidam aliquam perveniendi cognitionem, hæc unica est methodus ut a veris illius scientiæ incipiamus elementis; quicquid enim est simplicissimum, illud facilius intelligitur, quam magis compositum: talem dispositionem naturali ordine sequuntur methodus & perspicuitas

Itaque in febrium natura exploranda simplicissimam primum considerare, videtur esse convenientissimum. Ergo fingamus hominem tam solidorum, quam fluidorum ratione perfecte sanum, violenti quodam exercitio, ut cursu aut alio simili adstrictum: Quod si diu continuatur, sanguinis velocitatem, frictionem & calorem valde augebit, qui naturalem insigniter superans, *status* appellatur *febrilis*. — Itaque hæc est febris simplex, nulla alia a re quam a motu solidorum versus fluida horumque reactione versus illa orta; quæ subito, quam primum motus, aut violentum cessat exercitium, remittit.

Fingamus porro alium perfecte sanum hominem aeri frigido atque humido expositum, quo singulari ratione ejus supprimitur perspiratio; inde sequetur aucta humorum quantitas & vis natura illam propellendi & obstructions removendi major: inde sequetur habitus febrilis, qui nihilo minus sæpius grato lectuli calore relaxante aut tali alia re naturæ conamina adjuvante, subito removetur.

Tertius quidam similiter bonæ corporis constitutionis copiose nimis vinum aut alios spirituosos liquores bibit, qui humorum quantitatem augendo simul qualitate sua stimulante sanguinis motum augente febrem excitant, quæ simili modo abstinencia cæterisque cessat.

In quibus omnibus tantum simplex *Ephmera* vel brevis excitata fuit febris. — Quod si autem primo in casu ita violenter agitatus & rarefactus est sanguis, ut inde magno ejus *impetu* & vasorum dilatatione nonnulli globulorum rubrorum propulsi sint in *arterias serosas*; obstructio efformabitur inflammatoria: prouti in exterioribus cognoscitur par-

partibus, quando globuli rubri in *tunicæ oculi conjunctivæ* vasa sunt intrusi, per quæ sola *lymphæ* aut *serum* transvehi debebat. Quando quoque præter ea ita sanguinis increfcit velocitas & calor, ut pars ejus dissipetur tenuiffima; id, quod remanet, magis inspiffatur & minime aptum evadit, ut libera circulatione per *vasa* vehatur *minima*; atque serum ipsum mutabitur in gelatinæ genus. Nam calor febris consuetæ calore non multo major sanguinis coagulabit serum; cujus gelatinæ consistentia ratione violentiæ durationisque caloris erit proportionata. — Itaque hinc dico, mero simplici sanguinis accelerato motu febrim excitari posse inflammatoriam longius durantem atque periculosiorem. — Quando inflammatio pulmones infestat, peripneumonia; quando pleuram, pleuritis; quando cerebrum aut ejus membranas, phrenitis generatur. Ac hi morbi multo fiunt severiores, ubi ante hunc violentum sanguinis motum fibrarum magnum aderat robur sanguinisque insignis densitas & quantitas.

Si quando in altero casu pororum obstructio & perspirationis suppressio admodum insignis est, fibræ fortes tensæ & sanguinis satis spiffi major adest quantitas, febris ejusdem generis excitatur.

Si quando in tertio casu fibræ tensæ & sanguine viscido condensato magna vini aut alius liquoris stimulantis additur copia; utrumque & copia & velocitas sanguinis ita insigniter augeri poterit, ut febrim excitet acutam periculofam, quæ plerumque ebrietatem nimiam sequitur.

Cum vero quælibet harum causarum præcedentium singularis febrem excitare possit, ut binis aut illis tribus concurrentibus multo violentior

tior cæteris paribus commoveatur febris, necesse est. Sic a nimis subitanea post vehemens exercitium refrigeratione, ut fieri solet, si corpus frigidum nimis aeri exponitur & uno impetu perspiratio & sudor supprimitur, febris inflammatoria exorietur periculosior; quæ eo violentior erit, si sanguis mox antea larga potuum spirituosorum copia fuit calefactus & auctus. — In transitu annotandum est, nihil efficacius crapulæ effectus malos tollere, quam si quis calore corpus fovet & diutius in lectulo se continet, ut illam pene concoquat, prouti id vocant.

Quod si nunc proximam harum febrium causam consideramus, medendi methodus facile apparet, quæ in eo consistit, ut velocitas, quantitas, & acrimonia sanguinis, quam primum id fieri potest, imminuatur. Ast nihil tam coercet nimis rapidum sanguinis motum, quantitatem & calorem, quam ejus emissio; nam hoc modo globuli rubri ~~visque~~ sanguinis *motrix* imminuuntur. — Sanguinis emissionem usque ad animi *deliquium*, prouti GALENUS atque nonnulli veterum medicorum in febribus inflammatoriis efficiebant, commotio sanguinis fere tota per breve temporis spatium cessat.

Sanguinis ea propter emissio profecto prima est *intentio* in curatione febrium, quæ a nimia sanguinis quantitate & nimis rapido ejus motu proveniunt; & quo diutius ea negligitur, eo viscidior & acrior redditur sanguis, cum pars ejus dissipetur fluidior, globuli rubri condensentur, & serum tantum in gradum exæstuetur, ut in gelatinæ mutetur genus. — Et cum partes salino oleosæ animales magis magisque exaltentur (id quod semper ratione intensioris & diutius durantis cal-

lo-

loris erit proportionatum) tota massa putrida & ad usus animales inepta redditur

Quidquid præter ea aut in ultimis vasorum *sanguinis*, aut in incipientibus *serosarum arteriarum* ramis obstructionem effecit, illud, ut magis magisque per nimis violentum sanguinis motum impingatur, aptum est. — Ita ut emissio sanguinis in omnium acutorum morborum principio neglecta, in subsequenribus febris *stadiis* nullo modo compensari possit; quando materia obstruens ita impacta hæret, & humorum crassities visciditasque tanta est, ut omnem omnium alterantium & diluentium vim eludat.

In genere quantitas sanguinis emittenda determinari debet viribus ægroti ejusque pulsu, febris magnitudine, caloris atque symptomatum vehementia, ut dolore, spirandi difficultate cæterisque. — Immo corporis quoque habitus ægroti est considerandus; sane enim, cæteris paribus; homini robusto, obeso major sanguinis copia detrahi potest, quam homini valido, macilento. — Cæterum tutius est, ut potius minor, quam major uno impetu emittatur quantitas, cum hæc operatio tam cito, tam facile, & toties, quoties illa indicatur, repeti possit. — Quod si dolor, calor, spirandi difficultas, cæteraque post sanguinis detractionem non imminuuntur; ut plus sanguinis detrahatur, necesse esse videtur.

Hic autem medicos juniores admoneam, ne *pulsu oppresso* decipiantur, qui sæpius a nimia sanguinis copia oritur; quod ex arteriarum post sanguinis in ejusmodi casibus emissionem liberiori & fortiori contractione apparet, ut quotidiana docet experientia. — Quando tali in re dubius hæret, digitum pulsui alterius brachii applicet, dum

ægroti e vena mittitur sanguis; atque si illum admodum tenuem, tremulum aut intermittentem invenit, in ipso tempore desistat; si vero fortius & plenius digitos ferit, ulterius cum utilitate & successu pergere potest. — Sunt quidem nonnulli a naturali quadam fibrarum laxitate & defectu justæ elasticitatis, qua vasa respectu evacuationis proportionatim se contrahere deberent, ad animi deliquia admodum proni. — His sanguis corpore supino emitti oportet, & per breve temporis spatium crebrius obturari potest orificium, quibus auxiliis magna ex parte avertere valemus animi deliquium. — Tales homines, quamquam fibras & vasa nimis laxa gerant, sæpius tamen fiunt plethorici, ideoque natura sua sanguinis detractione indigent; in primis ubi humorum volumen vim cordis superare ingruit, quod plerumque in pulsu oppresso fieri solet.

Sanguinis emissio non ejus solum quantitatem & velocitatem imminuit, sed quoque liquorum diluentium ingressui viam aperit. Conveniens dilutio omnibus in febribus, in ardentibus præcipue & inflammatoriis summe necessaria est; in his enim sanguis nimis spissus & viscidus particularum ejus tenuissimarum dissipatione efficitur, serumque remanens magis magisque aucto & continuato calore inspissatur vel in gelatinam convertitur: ita ut refrigerantes, tenues, diluentesque liquores, ad resarciendam continuam lymphæ atque feri dissipationem & ad totius massæ convenientem fluiditatis gradum retinendum, requirantur. — Hi generatim acescentis atque aliquo modo saponaceæ sint indolis. Quod ad priores attinet, quoniam vere refrigerant, acrimoniæ humorum alcaliscentis impediunt incrementum, quæ

quæ alias nimia sanguinis frictione & calore continuo augetur; nam salia animalia calore febrili valde exacerbantur & magis corrodentia redduntur, oleaque animalia eandem ob causam tandem rancida efficiuntur & maxime acria: Oleum blandissimum, aut butyrum magno calore summe fiunt caustica. — Quod ad posteriores pertinet, quoniam non lentorem solum melius dissolvunt, sed & humorum mixtionem conservant convenientiorem, cum salia, sulphur & aquam intimius magis cum sanguine uniant. Aquam simplicem in febribus acutis copiose haustam, tam limpidam fere & insipidam, quam erat pota, fuisse emissam, perspexi sæpius; (quod, in transitu sit dictum, symptoma est admodum periculofum.) Aqua, ut aqua, sese non unit cum liquoribus oleosis; ita ut, si sanguinis serum calore in gelatinam conversum, & ejus oleosa pars a diffluente *membrana adiposæ* pinguedine cæterisque exacerbata est, simplicem aquam neque bene cum sanguine commisceri, neque effectum præbere diluentem, haud sit mirum. Hinc ergo commixtionis nonnullorum saponaceorum cum illa, qualia sunt saccharum, sirupi, gelatinæ aut fructuum, ut ribesiorum, rubi idæi, ceraforum aut similium, apparet necessitas. — Succus limonum aut aurantiorum cum paucis saccharo & convenienti aquæ quantitate commixtus, gratum admodum exhibet potum & scopo diluentis tam acidi, quam saponacei satisfacit.

Porro ex diluentium usu non parum utilitatis redundabit & ad corporis humani humores, & ad fibras atque vasa, quæ illa relaxare annituntur; si in primis aliquo modo hauriuntur calida. — Nunc nimia fibrarum tensio, cæteraque naturali

ter concomitare solent nimiam sanguinis velocitatem, calorem atque densitatem, quæ ubique adsunt, vel potius veram febris inflammatoriæ constituunt essentiam. — Quid balnea tepida externe præstent, nemo nescit; indeque subtepida diluentia interna analogum habere posse effectum, facile supponi potest. — His omnibus sanguis minus rapidus, minus viscidus, ideoque minus calidus efficitur; quæ in ardentium inflammatoriarum febrium curatione res momenti sunt maximi. Quibus addi potest, vasa capillaria obstructa, perspirationemque suppressam tali modo maxima securitate & efficaciter restitui, cum humores fuerint redditi *fluidiores* & vascula minima permeabilia. Hoc enim bene notandum est, ubi copiosam dilutionem a refrigerantis & relaxantis indolis liquoribus sequitur moderatus & universalis sudor, illum plerumque esse criticum & brevi febrim fugare. Moderatum inquam sudorem; nam profusus aliquis in febrium principio nequaquam urgendus est, cum partes sanguinis educat tenuissimas & residuum nimis viscidum & ad obstructions aptum relinquat. — Singulari vero ratione, illum in principio pleuritidis, peripneumonix atque variolarum pessimum præbuisse effectum, sæpius observavi. — Atque eandem ob causam profusæ alvi aut urinæ limpidx evacuationes sunt periculosæ.

Ast methodus sudores in febrium principio excitandi est perniciosissima, si calida volatilia & alexipharmaca exhibentur remedia, ægrotus in calido continetur aere & onere stragulorum fere suffocatur; utpote quæ cuncta jam nimis violentum sanguini motum atque calorem augent, oleumque camino addunt. Quid? quod sæpissime
me

me tantum abest, ut sudorem excitent, ut potius illum impedian, cum sanguine nimia rapiditate commoveant, ut nullam naturalem atque ordinatam edat secretionem. — Satis cognitum est, quod quo fortior febris, eo minores sudoris; urinæ, salivæ similiumque sint excretiones.

Profecto, quando sola sanguinis aucta commotio excitare potest febrim, quicquid hanc commotionem augebit, illam prolongabit & adaugebit, quod hanc methodum & remedia efficere, satis notum est.

Itaque hac ratione vesicatoria, quæ sal acre quoddam sanguini addunt & fibras insigniter stimulant, certe minus conveniunt in principio, ad minimum in omnibus febribus ardentibus & inflammatoriis. — At quam sæpe in praxi consue- ta videmus, ægrotis larga satis in copia sanguinem emitti, vesicatoria applicari, & mox magnum exhiberi numerum calidorum alexipharmacorum, bolos, cardiaca cæteraque? Quod profecto sic cum ratione conveniet, ac si quis partem magni incendii prius suppressere velit & mox postea residuam partem extinguere anniteretur, adjecto pulvere pyrio aut vini spiritu; — aut ac si equo aspero flagella & calcaria addere velis, quem demulcere cupias: quod sane fieri solet cum vesicatoriis, ubi vis vasorum oscillatoria nimia, & fluidorum motus observatur rapidior.

Post sanguinis emissionem in febrium curatione acutarum multum sane præstant ipso in principio refrigerantia; emollientia atque laxantia clysmata, ut indurata excrementa, frequentius in intestinis hærentia, educantur, & materia biliosa acris, quæ alias, ad minimum pars ejus per vasa lactea cæteraque resorpta perveniet ad sangu-

guinis massam, eliminetur. Siquidem hæc in partibus pelvis & abdominis calidi & relaxantis fomenti genus exhibent, & tam a capite & præcordiis derivationem efficiunt, quam urinæ quoque excretionem juvant.

Simili ratione mite, leniens purgans sæpius summæ est utilitatis, dum efficacius intestinorum canalem, a *putrida saburra* abstergit. Ego vero semper talia suaderem, quæ præcipue in primas agant vias, ut *Manna*, *cremor tartari*, *sal catharticum Glauberi*, *rhabarbarum*, *tamarindi* & similia. — omnia drastica purgantia profecto admodum sunt perniciofa, & qualia erunt cunctæ aloeticæ calidæ tincturæ, pilulæ, cæteraque. — Quælibet sane profusa purgatio est periculosa, cum partibus lymphaticis sanguinem nimium privet & residuum inspisset. — Quando natura hanc in viam nimis inclinare videtur, primum *rhabarbari* dosis, postea paucum *specierum e scordio* cum *diacodiato* anodyno aut simile quid conveniet.

In febrium ardentium inflammatoriarum profecto curatione præter convenientia & justo tempore adhibita evacuantia copiosaque diluentia refrigerantia, quibus pauca nitrosa acidique vegetabilium succi saponacei sunt addita, plura parum necessaria esse videntur remedia: hæc enim non sanguini solum justum fluiditatis gradum conservant, sed ejus quoque proclivitatem in statum putridum coercent. Dum illa copiose exhibemus, naturam (optimam nostram magistram) sequimur tantum, quæ illa serio postulat. — Nam quantum quoque illa in febribus aversetur esculenta, tanto avidius desiderat potulenta; malique ominis est symptoma, si illud non efficit, donec ad minimum febris multum fuerit imminuta.

Quod

Quod si quacunque a causa supra allata febris inflammatoria invadat hominem, qui jam antea acri humorum mixtione fuit præditus, febris eo erit violentior; quoniam salia acria ut varii stimuli agent, sanguinis motum accelerabunt; ejusque celeriores atque majorem producent putredinem. — Hinc itaque tali in casu maxima diluendi apparet necessitas, ut dissolvantur & abluantur spicula salina irritantia, (nam nihil quam menstruum aquosum dissolvere poterit salia) & similiter remediorum peccanti acrimoniæ sua natura oppositorum. — At diluentia etiam ob causas supra propositas saponacei quid continere debent; si in primis partes sanguinis oleosæ pinguedine febris ob calorem diffluente valde fuerint auctæ, quod haud raro in quibusdam obesioribus corporibus celerrime & mirum in modum evenire solet, quod continuo acrimonia & ranciditate augetur & quod saponaceum remedium, quo hæc cum partibus aqueis sese uniant, requirit; alias mortiferas producit obstructions & gradum acrimoniæ summum.

Quod ad diluendi modum attinet, ægroto tam libere & tam frequenter bibere, quam ipsi placeat, permittendum esse, existimo, neque vero urgendum esse, ut ejus ventriculum uno impetu nimia copia oneret; quod nauseam, indigestionem, flatum cum summa anxietate & vigiliis tandemque vomitum vel diarrhoeam gignit.

ASCLEPIADIS praxis nulla in re magis erat monstruosa, quam ut tribus primis febrium diebus ægrotis omnia potulentorum interdiceret genera: & multum abest, ut ipse, quam dedit, observet regulam *tuto, celeriter & jucunde curandi*;

cum

cum, ut CELSUS (*) ait, *convelleret vires acri luce, vigilia, siti ingenti, sicut ne os quidem primis diebus elui sineret*. Hæc neque a magno HIPPOCRATE didicisse, neque rationem, naturam vel experientiam ipsum docuisse, persuasus sum certissime. — Sed hic vir ex *declamatore* transformabatur in *medicum*, atque contra omnes tunc temporis medicos insurgere ausus est: rei que novitas ipsum sustentabat, ut sæpius his temporibus contingit empiricis; & ut in posterum quoque, donec maxima mundi pars stultorum sit plena, eveniet.

Diluendi modum, qui parco & repetito haustu efficitur, optimum esse existimo. Nam eadem humorum quantitas certo in temporis spatium hausta magis a vasis absorbentibus ab ore usque ad stomachum copiose disseminatis, assugividetur, quando illa crebrius sorbillatur, quam si plenis buccis uno impetu deglutitur; cum hac ratione crebrius & diutius vasis istis applicetur. Siquidem si parca in quantitate deglutitur, ventriculi & intestinorum actio efficacius illam intrudit in lactea & mesaraica vasa, quam si illa quasi cum liquoribus obruuntur.

Præter ea diluendi porro & relaxandi scopus fomentationibus emollientibus, calidis balneis, refrigerantibus & lenientibus clysmatibus cæterisque juvari potest. — Brachiorum & manuum femorum pedumque immo ipsorum hypochondriorum balnea in febribus, quæ ex inflammatoriæ sunt genere, multum sane præstant utilitatis: (quorum egregium effectum ego ipse aliquando sum expertus:) sed *fomenti* calor corporis temperie tunc præsentē haud debet esse major, id, quod facile determinari poterit ope *Thermometri*

Hæc

Hac methodo non sanguis tantum per vasa absorbentia humidis repletur partibus, sed quoque referare intendit obstructions, & universam fibrarum tunc plerumque nimis rigidarum creat relaxationem. — In corporis constitutione ficciore & strigosa utilitatem præbeat maximam fieri aliter non potest. Coria & vesicæ animalium ficciora nihil transmittunt, sed madefactis, per poros eorum aqua cæteraque transeunt. — Tepidi quoque liquores emollientes tunc temporis crebrius hausti primis viis, præcordiis, cæterisque fomenti relaxantis interni exhibent genus, quod præcipue in pulmonum, pleuræ, aliisque inflammationibus non parum adfert utilitatis. — Huic capiti porro tantum addere debeo, methodum hanc exercuisse veteres, qui vix alia in febribus propinabant, quam tenuia diluentia aquosa, *prisanam*, decoctum hordei, *hydromel*, *oxymel*, cæteraque, ac frequenter admodum utebantur clysmatibus atque fomentis.

Cum aucta circumcurrentium humorum velocitas sua sponte excitare soleat febrim, inde quælibet causa, quæ sanguinis motum auget, augebit febrim; febris ergo vis ratione composita a viribus dependebit moventibus, hoc est, a fibris validis, rigidis, a sanguine abundante denso, & variis ejusdem salibus acribus, cor & arterias ad frequentiores & vehementiores stimulantibus contractiones. — Largus persalforum & aromaticorum usus in perfecta etiam sanitate calorem excitabit febrilem.

E contrario quo molliores & laxiores sunt fibræ, quo tenuior & purior sanguis, eo minus vehemens erit febris. — Hic casus is est, quem *lentam* aut *nervosam* appellamus *febrim*; quæ diæta
lenta,

lenta, aquosa, infalubri, fructibus tenerioribus crudis, tempestate calida, humida pluviosa, animi anxietate diuturna, spirituum dejectione cæterisque generatur. — Hic itaque profecto *lento-
ris* vel *tenacitatis* humorum producitur genus, & causa hujus morbi est proxima: illud vero non ex indole inflammatoriorum est, (aut quod veteres phlegma phlegmonodes nuncupabant, quodve præcipue globulosæ sanguinis parti rubræ inhæret (id enim in primis in vasis serosis & lymphaticis insidet, quæ inde obstruuntur: atque a tali sanguinis statu tenaci indigente pauci progignuntur spiritus animales, eique inordinate seceruntur & distribuuntur: hinc nervosa symptomata, quæ nominantur febris. — At enim vero, cum ibi obstructions productæ fuerint, lymphæ stagnans magis magisque redditur acris, quæ majorem vel minorem movet febrim, pulsus celeritate, calore vago, horroribus, cæterisque cognoscendam. — Omnes corporis humores quo diutius stagnant eo magis fiunt corroderentes; sic scemora hydropicorum tumida, licet in principio, ut marmora tam frigida sint, tandem inflammatione occupantur maxima, humores tempore tam fiunt acres, ut erysipelas, vesiculas, ulcera cæteraque producant, ut haud raro in fine hydropis fuit observatum.

Cum vero sedes harum febrium præcipue in ultimis vasculis, ut seroso lymphaticis arteriis & fortasse in ipsis nervorum originibus esse videatur; & cum eas semper nimia nervorum fibrarumque flacciditas & torpor comitentur atque obstructions a sanguinis circumcurrentis cursu majori sint remotiores, non mirum est, si illæ non tam facile remediis tangantur & tam cito removean-

veantur, quam si earum causa speciatim in vasis hæreat sanguiferis. — Siquidem quoque illud considerandum est, nervis fibrisque non tam subito convenientem restitui tonum. — Hinc re vera videmus, hoc febrium genus & longiore indigere tempore, ut exoriatur, & multo longiore, ut curetur, quam febris consueta inflammatoria.

Bina hæc febrium genera magna ex parte a causis oppositis dependere, ideoque illa differentia symptomata & effectus comitare videntur. — Itaque consideramus statum quendam febrilem intermedium, qui totam hanc rem illustrabit. Idcirco animum nostrum ad febres intermittentes advertimus.

C A P U T II.

De Febris intermittentibus.

Febrium intermittentium causæ communes procatarcticae sunt humida, nebulosa *atmosphæra* orta a soli humidi, paludosi exhalatione, vel perpetua frigida, pluviosa crassaque tempestate; inde in regionibus depressis, paludosis febres intermittentes observantur *endemicæ*, in tali tempestatum ratione *epidemicæ*. Hac aeris constitutione fibræ nimium relaxantur, & perspiratio consueta supprimitur, quod subitum sanguinis *lensorē*, lentorque obstructions & aliquo modo stagnationem in ultimis *arteriarum sanguiferarum* ramis creat; prouti illud ex frigidis, pallidis & lividis digitis, unguibus, labiis, cæterisque apparet, quæ proxime antecedunt incipiunt que *rigorem paroxysmi*

xyismi febris intermittens. — Inde sanguis ad cor repellitur, & omnes naturæ vires excitantur ad removendas obstructions, quæ subito tolluntur caloris accessu, sudore, turbida urina, cæterisque. — Paroxyismi species febris intermittens per aquæ valde frigidaë balneum excitatum cognoscimus; pallorem puta, frigus, horrorem, sanguinis in *arteriis cutaneis* obstructionem & versus cor repulsionem: vix tam cito ex balneo egredieris, cum cor, arteriæ cæteraque vim resistentem præcedentis *constrictionis* superent, & universalis caloris incendium gignant. — Quod si vero homo balneum intrans debilis & aqua valde est frigida atque diutius ibidem moratur; non minus in balneo frigido, quam æger imbecillis in accessu frigoris perire potest, (quod plerumque fieri solet, si morbus sit mortiferus,) cum cor vim superare non valeat resistentem.

Si quando fibræ satis sunt fortes, *lentos* & obstructions non nimia, hoc naturæ, impetu facile devincitur paroxysmus. — Si quando autem lentos & obstructions sint insignes, fibræ fortes & rigidiores: febris caloris accessu valde intenditur atque facile perversa curatione in *acutam continuam* mutatur. — Notatu profecto est dignum, febres nonnullas intermittentes epidemicas in nonnullis corporum constitutionibus febrium ardentium speciem simulare atque postea quotidianæ aut tertianæ assumere; ac haud raro fieri solet, ut febris quotidiana aut tertiana in principio per medicamenta calida, qualia sunt spiritus volatiles, spiritus ardens, piper, radix serpentaria cæteraque (quibus sæpissime miseri ægroti obruuntur;) in febrim inflammatoriam cum phrenitide, pleuritide, aut peripneumonia conjunctam mutetur. —

Ita

Ita ut solidorum & fluidorum constitutio in nonnullis febribus intermittentibus non multum ab illa inflammatoriarum febrium differre videatur. — Febres catarrhales, tempore vernali anni 1743. per totam Europam nomine *influxus* (influenza) disseminatas frequenter pleuriticæ vel peripneumonicas factas fuisse, bene recordor: &, ut sæpius fit, post duas aut tres dies in quotidianam aut tertianam terminabantur: cum constitutionum ægrotorum differentia, cæteraque ait faciem atque naturam alterarent morbi.

Nonnunquam quotidiana, semitertiana & tertiana febris uno eodemque tempore cum pleuritide & peripneumonia epidemice grassantur, ut in primis anno 1744. (*) contigit: ubi frigida tempestas in quibusdam corporibus fibras ita arcte contrahebat & sanguinem usque in talem viscositatis gradum condensabat, ut refrigerio talem febrem inflammatoriam aut alia excitaret symptomata; — cum interim in hominibus laxioris debiliorisque nervorum & fibrarum systematis & humoribus aquosis repletis vires vasorum vibrantium ita tantum afficeret & sanguinem sic exfluaret, ut malum a deficiente perspiratione & glutinosis lentisque humoribus imminentem effectum per repetitos febris intermittens ordinatæ removeret paroxysmos. — Ita haud raro hominis, quibus spirituum est lentor & corporis constitutio leucophlegmatica, usu calidorum, roborantium medicamentorum, qualia sunt chalybeata cæteraque, feбри affici, perspicimus. Et hæc naturæ mutatio, si bene gubernatur, plerumque in perfectam eorum cedit sanitatem. — Quod si

Huxham de Feb.

B

fe-

(*) Vid. Observat. nostr. de aere & morbis epidem. Martio, Aprili, Majo, 1744.)

febrim lentam nervosam in ordinatam intermittentem mutare poteris, cito sanabis ægrotum.

Porro autem, pleuritides, peripneumonias atque inflammatorios rheumatismos tempore frigido, sicco vernali vagari, & magnum intermittentium febrium numerum subsequenter, mensibus calidioribus hoc excipere, pluries vidi: cum calor fibrarum rigiditatem diminueret & sanguinis visciditatem atque densitatem resolveret: e contrario si solida magis adstricta & sanguis magis densus & viscidus fuisset redditus, febres inflammatoriæ refrigerio aut simili re excitatæ essent: quibus nunc tantum febris intermittens creabatur morbus.

Febres intermittentes vernaes ordinariæ interdum valde salutarem præstant effectum, dum sanguinis *lentorem* ejusque *morbida* infringunt *cohesionem*; ut atmosphæram crassam nebulosam purificat procella. Robur ineunte vere exuscitatum & auctus naturalis æstus, aerisque siccitas rarefaciendo attenuandoque graves & glutinosos humores ac aperiendo poros, efficiunt, ut æstate accedente febres intermittentes vernaes abeant. Et probabile est, exuscitantem atque attenuantem veris, omnia concitantis, influxum, qui naturæ impellit vires, ut lentam ac glutinosam coluviem in quibusdam hyeme frigido humidoque insigniter collectam, removeat, causam aliquam, ad minimum febrium intermittentium vernali tempore crebriorum esse posse. — Totam naturam tali anni tempore aliquam orgasmus speciem subire, res est certa; sic quoque vegetabilia rigida novam recipiunt vitam & concreti eorum succi novo agitantur motu.

Sanguinem in febribus quotidianis magis;
quam

quam in tertianis atque in his magis quam in quartanis densum esse & tenacem, nos docet experientia (*): ita, *ut in quotidianis, ceteris paribus*, proxime ad statum inflammatorium accedat: id quoque plerumque observatur; quod, si febris intermittens ordinaria tertiana degenerat in semitertianam aut quotidianam; vel si multo citius tempus consueti paroxysmi redit, febris remittens aut continua mox subsequatur. — Et hoc sæpiissime regimine admodum calido, aut præmaturo, nimis corticis peruviani usu efficitur. — Quotidianas profecto & tertianas duplicatas, (quæ, ut cursim attingam, haud raro inter se conveniunt) in principio corticem ferre nolle, sæpiissime videmus; donec potiones salinæ, convenientia diluentia & attenuantia, atque in nonnullis sanguinis missio, purgantia & vomitoria fuerint adhibita. — In ejusmodi profecto febribus intermittibus citius, quam post quatuor aut quinque ad minimum paroxysmos, & postquam corporibus in sanguinis plethoram valde proclivibus major aut minor sanguinis detracta fuit copia, corticem exhibere, nunquam prudentis esse medici existimo; & hæc methodus speciatim magis in febribus intermittentibus vernis est attendenda. — Porro id annotandum est, quod, quemadmodum nihil in febrium intermittentium curatione efficacius sit, quam justo tempore exhibita illaque repetita vomitoria, (prouti natura nobis demonstrat, cum hoc unicum inter perpetua ejus paroxysmorum referat molimina,) sic sanguinis emissio præcedens in corporibus sanguine plenis, præcipue si ipso in paroxysmo propinantur ista, eo reddat tutiora; id, quod frequentius

B

2

opti-

(*) Vid. Dr. *Langisch's* modern Theoty &c. Cap. V.

optimo cum successu efficitur. — Neque hæc nova est medendi methodus; nam CELSUS suadet, *cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere.* Lib. III. Cap. 12.

Itaque videmus, nonnullas febrium intermittentium species quam proxime ad statum accedere inflammatorium, & regimen frigidum, convenientem diluendi modum & interdum sanguinis non minus ad aliquem gradum emissionem, quam alias requirere evacuationes. — Ut nitrum cum cortice conjunctum per totum curationis tempus exhibeatur & ut simili modo nonnumquam ejus usus per unum alterumve diem intermittatur atque sal absinthii & succus limonum cum florum chamomillæ & corticum aurantiorum sevilianorum aut similium infusione propinetur, necesse esse, cognovi. — Quod si intermittens in continuam inflammatoriam degeneret febrim, sanguinis emissio atque moderatum purgans refrigerans illam cito ad ejus typum reducet.

Sicut vero quædam intermittentes ad degenerationem in febrem inflammatoriam sunt proclives; sic longe major numerus præcipue tempore autumnali ad mutationem in anomalas remittentes lentas, putridas, vel in lentas nervosas febres inclinat. Id haud raro contingit, ut quotidiana degeneret in tertianam, inde in quartanam & tandem in hydropem; idque in primis nonnullis fieri solet temporibus & quibusdam in locis. Hoc clare demonstrat, febres magis magisque enervari & sanguinem valde vappidum atque aquosum fieri. — Ipsæ febres tertianæ vernæ, quæ sæpius sibi met ipsæ tempestate favente medentur, nonnumquam æstate humida, pluviosa insigniter fiunt perti-

pertinaces & ægroti admodum sunt proni, ut levissima data occasione iterum in illas recidant; quod singulari ratione fuit observatum æstate ista humida frigidaque anni 1734. & 1755. (*) Quibus in rebus usum jusculem carnis quotidianum, crebrioraque balnea frigida ad evertendas recidivas magnæ utilitatis esse, cognovi. — Hyemis frigus fortassis est, quod, cum fibras contrahat, plerumque febres intermittentes tali tempestate tollat; nam, illas hyeme calida & humida, est observatum, fuisse valde pertinaces.

Inconvenientes evacuationes, quæ sanguinis missione & purgatione fiunt, diætâ insalubris crassorum, glutinosorumque ciborum, vappida, lentescencia potulenta, qualia sunt stagnans limosa aqua, cerevisia malæ notæ & similia has febres valde anomalas, pertinaces atque periculosas reddunt, ac, ut in malignas putridas vel lentas nervosas degenerent, sæpius efficiunt; alias illæ hydrope, ictero, aut viscerum abdominalium obstructione universali & frequenter morbis genus nervosum afficientibus terminantur. — Brevibus quicquid vim fibrarum elasticam nimium immittit, & sanguinis crasim attenuat, illud hæc producet incommoda; & hoc in primis fieri solet, si nebuloso frigido aere perspiratio crebrius justo interrumpitur, defectus convenientis exercitii atque crassa, lenta glutinosaque accedit diætâ, ut sunt pisces, lactucæ, cucumeres alique insigniter aquosi fructus, quæ perspirationem insigniter suppressere cognita sunt.

Itaque regiminis calidi, roborantis attenuantisque necessitatem in curatione intermittentium febrium, quibus homines laxiore corporis constitutu.

(*) Vid. Observat. de ære & morbis epidem. Vol.

stitutione & sanguine raro, tenui præditi afficiuntur, clarius demonstrant hæ observationes; in primis si humida nebulosaque prævaleat atmosphæra. — Tali in rerum ratione *cortex peruvianus* licet optimus & scrupulose sit electus, ac licet cum convenientibus alexipharmacis, qualia sunt *radix serpentariæ virginianæ, cōtrayervæ, myrrha, camphora*, cæterisque sit conjunctus, sæpius tamen nihil efficit. — Post quatuor aut quinque paroxysmos chalybeata calida maximo cum successu addi possunt. — Neque vero corticem vel chalybeata nimis cito propinare debemus, ubi ægroto est *calor faciei flavus, abdomen tensum*, corporisque obstipata admodum constitutio. — Quo in casu *mercurialia, saponacea, reserantia* cum *rhabbaro, aloe, tartaro regenerato* aut *soluti* præmitti debent: quid; quod interdum satis convenienter conjungi possunt cum cortice.

Ergo ex his omnibus, quæ hac de re sunt dicta, apparet, intermittentem ordinariam tertianam inter inflammatoriam & lentam nervosam esse intermediam; atque fluidorum solidorumque constitutionem ex altera parte tantum commoveri posse, ut sanguinem ad febrim continuam inflammatoriam exæstuet; & ex altera parte tantum deprimi posse, ut effectum lentum vel lentam nervosam febrim progignant. — Inde quoque causa atque curatio talium febrium aliquo respectu ob oculos positæ esse videntur.

Cum vero quodlibet febrium genus naturæ sit conamen, quo se ipsa quacumque a re, qua ipsi molesta æst; liberare annitatur, nos ejus conaminibus modo, quem ratio & experientia suadet, semper succurrere oportet convenientissimo. At caute admodum agere debemus, idque

in primis in principio, qua ratione in conamini-
bus adjuvantis aut cohibendis pergere velimus
donec bene naturam, quantitatem & qualitatem
morbi ; ægrique constitutionem consideraveri-
mus . Quorum respectu in binas has res, in
statum puta solidorum & fluidorum, diligenter
inquirere, summe erit necessarium.

C A P U T III.

De solidorum statu.

OMne illud, quod corporis firmitas & robur
constitutionis vocatur, origine sua elemen-
taribus nostrorum corporum debemus staminibus;
& a forti aut debili eorum textura magna ex
parte nostra futura secunda vel averfa dependet
valetudo. — A natura profecto quædam deter-
minata constitutio & robur fibrarum data erant,
& quælibet ab illis aberratio nominari potest
morbus ; quæ a debilibus parentibus, errore
diætæ, exercitio & variis aliis rebus oriri po-
test, quæ quoque aberratio ut in praxi medica
attente observetur, mallet.

Roboris juxta proportio cum *flexibilitatis* gradu
convenienti congruens efficit salutare illud *inter-*
medium, in quo perfecta consistit sanitas. Ni-
mius rigiditatis gradus, nimis cito succus diffi-
pare solet nutritios, & marasmo terminatur;
sicut nimia vasorum laxitas illos pronos red-
dit ad superpondium creandum & leucophleg-
matiam aut hydropem gignit. Illud fluida ani-
malia nimium dissolvit, hoc non satis ea, quæ
assumpta fuerunt, assimilant.

Vasorum fortior vis elastica magno cum impetu in fluida contenta agit, atque majorem frictionem, indeque magnum calorem & constanter ac large simul partes aqueas dissipat tenuissimas, quibus globuli sanguinis in comparatione copiosiores, densiores atque compactiores, humore vero generatim redduntur viscidiores; ut ex sanguinis statu, qui semper in valde laboriosis observatur populis & quorum sanguinis nunquam non talis est generis, dilucide apparet. — Quæ ubi naturæ limites insigniter superant, morbi oriuntur, qui in toto corpore sunt, & inducunt quasi febrim continuam, tandemque atrophiam, vel perfecto finiuntur marasmo, nisi multo citius violentus inflammatorius morbus talem e vivis tollat; & a quibus ob densi, viscidi sanguinis statum rigiditatem ac contractionem aut adstrictionem vasorum multo majore cum difficultate convalescunt, quam alii, quibus sunt fibræ molles, sanguis simplicior, attamen fluidior. Vix enim boni quid usquam est, quo quisquam uti possit sine malo omni; rosa gerit spinas; sic quoque hæc incommoda proveniunt a sanitate perfectissima & vigore: *quanta humani generis fragilitas!*

In tali constitutione usus emollientis farinacei potus & diætæ cum frequentibus balneis subtepidis præcipue in valde sicca & frigida tempestate convenit maxime. — Si quando homo talis constitutionis corripiatur febre inflammatoria, ut pleuritide, peripneumonia, aut simili, ut perpetuo magnam tepidorum, aquosarum atque emollientium diluentium copiam absorbeant, semper suadere velim: quibus auxiliis vapor calidus pulmonum partes & meatus relaxat, atque liberio-

liorem ac copiosorem promovet excreationem, ita, ut sanguinis eodem tempore diluatur efficacissime. — Præter ea fomenta emollientia & diluentia moderate calida (non vero fervida) femoribus, pedibus, brachiis, manibus, hypocondriis & pectori sunt applicanda; quæ haud raro mirum in modum egregium edunt effectum & multo majoris utilitatis atque efficacix sunt; *quam magna illa difficilioris coctionis farrago officinarum, cui olim adeo inhærebant.*

Balneorum frigidorum usum præposterum frigido corporis habitui nimisque *rigido* vidi detrimentum attulisse maximum; illa enim sunt, quæ *constrictionis & rigiditatem* augent. In genere observandum est, plures, qui frigido utuntur balneo, fieri tenuiores, licet robustiores reddantur atque agiliores. — Ante aliquot annos vir quidam nobilis habitu corporis tenui, macriori, & naturali spirituum alacritate singulari, constanter maximis agitur exercitiis, & frigido frequentiorique lavacro in mari interdum quoque ipsa tempestate valde frigida assuefactus, me consulit: corporis ejus caro quotidie attenuabatur, tandemque debilis atque animo valde abjectus reddebatur. — Per hanc methodum fibras omnes nimium fuisse constrictas, nimiamque *lymphæ* tenuioris ipsiusque præcipue *liquidi nervosi* copiam per poros fuisse dissipatam, existimabam. Per omne enim illud temporis spatium sufficientem assumebat alimentorum quantitatem, neque inordinariam quandam habebat sensibilem evacuationem. Humidam, relaxantem, nutrientemque imperavi diætam, balneorum frigidorum interdixi usum, tandemque ad aquas ipsum misi *Barbo-*
nia-

nianas. — Valetudinis perfectioris ; spiritum & carnis citior restitutio erat affectus . Nihil e contrario efficacius molles & laxas roborat fibras quam balneorum frigidorum usus, hoc molles , debiles ac gibbosi infantes (rickety) mirum quasi in modum subito restituuntur. — Tempore profecto ignorantiae, & gentilitatis, quo ejus sacerdotes erant fraudatores & plebei stulti, varii fontes nullam aliam ob causam, quam ob puram frigidam fuerunt consecrati aquam, cujus virtutes illi miraculorum venditores Numine quodam ab ipsis excogitato tantum adscribebant.

Veterum metodicorum doctrina ratione stricti & laxi, si cum judicio adhibetur, magnam in praxi medicinae afferre potest utilitatem; licet sane ea frequentius tam in theoria quam in praxi confundatur. De morbis autem fibrarum nimis strictarum vel nimis laxarum varias egregias effecit observationes BOERHAAVIUS, quæ utilitatem in praxi afferunt maximam. — Fibrarum species alia esse videtur, cujus nulla facta est mentio, quæ nominari potest *tenera* vel *delicata solidorum constitutio*, & quæ facillima ratione dolore aut gaudio summo afficitur; quorum vero *stamina* ita sunt tenuia, ut levissima a causa turbentur. Quoad sæpissime in teneris pulchris hominibus delicatiori & admodum agili forma observatur, quibus quidem *spiritus* sunt in promptu, licet *vires* deficient: Tales haud raro *hæmoptysi*, vel aliis *hæmorrhagiis*, tabe & *phthisi* afficiuntur *pulmonali*, indeque id oritur, quod peculiari nomine appellatur consumptio.

Brevibus nimio *constrictionis* vel *tensionis* solidorum malum consideravimus effectum, nunc:

cursum videamus, quæ ab earum nimia laxitate oriantur incommoda.

Vasa debilia sufficienti parum modo in contenta agunt fluida, ea non satis *comminuunt* eorum figuram *globosam efficiunt*, neque chyli partes *assimilant*; — ipse profecto chylus a digestionis organis, si debilia sunt, nunquam bene præparatur. — Ubi vasa iusto prædita sunt tono, & quodam vigore contra alibiles, quos ex ventriculo cæterisque partibus accipiunt succos, nituntur, nullæ chyli inordinatæ formæ particulæ paucis horis post pastum reperiuntur in sanguine, & in debilioribus *leucophlegmaticis* hominibus illæ nunquam vel non nisi longum post tempus in sanguinis globulos & *serum* conveniens commutantur. — Siquidem in hoc laxo habitu sanguis ipse non tantum, quantum sufficit, agitur & vi impellitur, ut iustum accipiat calorem naturalem, neque ut salinæ, sulphureæ & oleosæ partes in talem commisceantur tenuitatis gradum, qui aptus sit, ut naturæ animalis proposito inserviat, neque sanguinis globuli rubri (magnum illud vitæ sanitatisque principium) ita compingantur, atque rotundi firmique effingantur, ut requiratur, — Hinc inordinaria vasorum concretio, *lentor*, vel *tenacitas seri & lymphæ*, defectus spirituum animalium omniumq. secretionum diminutio neque perfectio. — Quæ omnia excipiunt *cachexia*, *leucophlegmatia*, & morbi hydropici, inordinariæ intermittentes & remittentes aut illæ lentæ nervosæ febres; cum humores iusti ob motus & circuitus defectum in aliquod putredinis genus degenerantes in *ultimis* stagnent *vasculis*, propter obstructions continuo obortas ex defectu iusti nisus vasorum, quæ non tantum, quantum suffi-

sufficit, agitant, comminuunt & protrudunt eorum contenta.

Nunc autem omnes corporis humores stagnantes cito corrumpuntur & fiunt acres, idque tantum nonnunquam in gradum, qui febres indolis excitet pessimæ: licet enim sanguinis circuitus ob contrahentium propellentiumque vasorum debilitatem valde languidibus esse possit, ille tamen sufficit, ut aliquo modo, ob acrimoniam stimulantem, febrilem efficiat calorem, tandemque generalem putredinem, prouti *febres* comprobant *chloroticæ*, quæ sæpius fiunt perniciosissimæ. — Femorum tumores frigidi hydropici haud raro erysipelatis genere & gangræna finiuntur.

Igitur iusta status solidorum consideratio non in chronicis solum, sed in acutis quoque morbis medicis est res momenti maximi; hæc enim generatim sunt causæ, statum fluidorum peculiarem efficientes, primariæ. Exempli gratia virum constitutione robusta, fortibus atque rigidis præditum fibris, qui corpus multum exercet, sanguinem gerere densum, crassum & ad talem visciditatis gradum inclinantem, qui morbo febrili accedente excitari queat, concludere possumus naturaliter, indeque tempestivam sanguinis detractionem conveniens illis præveniendi esse auxilium; e contrario vero debilem, laxam, mollemque constitutionem alere sanguinem macrum, tenuem, aquosum, neque huius emissionem neque largas evacuationes perferentem.

Diligens talis indagatio sub acutorum morborum initio maximam affert utilitatem, precipue in variolis & aliis febribus exanthematicis, ita ut medentem reddat certum, utri sanguis emittendus sit, nec ne.

Exempli gratia, viro valido, pulsu forti, violentibus variolarum symptomatibus correpto, sanguinem ante eruptionem non extrahere, vitium esset vix excusabile; nam febrim in tali corporis habitu non posse non valde exacerbari, colligere possumus; sed hominibus infirmis, laxis, nisi urgentia admodum illud imperent symptomata, sanguinem detrahre, temerarium esset.— Ast quam parum hoc in praxi vulgari perpenditur? Alii enim, dum accessio variolarum apparet levissima, more consueto, sanguinem mittunt & vomitum excitant alii vero, ne debilitent ægrotos, tam meticulosi sunt, ut illos, nulla morbi perniciosi habita ratione, necari inflammatione, sinant.

Quod si ægrotum antea cognovit medicus, in ejus constitutione dignoscenda parum dubius esse potest; ideoque *cum pars scientia sit*, recte ait CELSUS (*), *utiliorem tamen medicum esse amicum quam extraneum*. Quando vero hoc non accadat, caro firma, dura, cutis arida, calor ingens, fitis rubor, spiritus cum fervore ex naribus prorumpens, & dolor violentus, cum forti tenso, celeri pulsu, fibrarum validarum valdeque elasticarum & febris ardentis vel inflammatoriæ fatis evidētia sunt symptomata. Pulsus debilis, celer mollis, moderatus calor aut color; mediocris fitis, urina pallida, caro & cutis mollis, fudor viscidus, non per totum corpus aequalis, inordinarius, frigidus aut profusus, cum gravitate & anxietate magis, quam severis doloribus, & cum humida, licet fortasse alba obstructa cruda vel impura lingua, denotant contrarium. — Re vera autem cuncta hæc melius discuntur experientia, quam

(*) Præfat. sub finem.

quam proponuntur præceptis: — igitur de his rebus hæc fufficient.

C A P U T IV.

De fluidorum statu.

FLuidorum status, qui maxima ex parte, uti, in antecedentibus dictum fuit, a solidorum dependet conditione, nunc est considerandus.

Itaque primo sanguinis status est, in quo humores nimis densi sunt ac viscidi, in quo globuli sanguinis nimium abundant, & intimius compacti vel condensati existunt, in quo seri globuli æquali ratione inveniuntur — breviter, in quo tota fluidorum massa nimium glutinosa & ad concretionem in formam solidam nimium est pro-na. — Constitutionis robustæ homines, quibus sunt fibræ fortes, qui se vehementer exercent, & plena vescuntur diæta, huic statui præcipue sunt obnoxii. — Igitur, si globuli sanguinis valde sunt densi & copiosi, atque vasa admodum valida & elastica, magnum *modus momentum* adferri debet fluidis circulantibus, ideoque magna frictio & calor major, quorum uterque sanguinis partes dissipant fluidissimas & visciditatem augment: ita, ut pars residua fiat glutinosior & quin per extremos arteriarum capillarium ramos transeat, minus apta: indeque obstructions, inde inflammationes.

Porro magnus calor *serum* coagulare annitur; consueto febris ardentis æstu non multo major, sanguinis serum in gelatinam mutat, ut id docuit experientia. — Hinc sanguis vehemente in febre inflammatoria missus crasso glutinoso corio vel crusta, ut appellatur, obtegatur; quam

In nonnullis feveris pleuriticis vel rheumaticis morbis fere ad pollicem unum crassam vidi. — Hanc ita ab æstu febrili formatam fuisse, manifestum est; prima enim sanguinis missione a febris initio iste satis apparet floridus, licet densior; cum e contrario secunda, tertia aut quarta ejus detractio, quando æstus diutius duravit, majorem in modum fiat glutinosus & crassiore contegatur corio: — & sanguis profecto in genere, quo febris vehementior & homo, cui sanguis fuit detractus, est fortior, eo existit crassior & tenacior — Atque hoc peculiarem in modum accidit in febribus, quæ vehementem dolorem habent conjunctum, quales sunt pleuritides, rheumatismi cæteraque. — Cum enim dolor sit stimulus, qui motum, frictionem & æstum insigniter auget, hæc vehementiæ comparatione serum inspissant. — Itaque inflammatoria tenacitas in tenerrimis membranarum aliarumque partium vasculis hærens, ea nimium diducit & inflammationes majores atque dolores excitat; ita ut alterum alterius mutua fiat incitatio. Licet vero densior hic sanguinis status in sanitate magno cum corporis robore, pulsu valido firmoque & calore naturali majore sit conjunctus; febris tamen accessione is inducit valde violenta symptomata, brevi mortifera: nisi sanguinis missione, refrigerantibus, diluentibus & emollientibus potionibus & remediis hæc avertantur.

Porro autem nimia sanguinis etiam boni plenitudo jam aliquem morbi efficit gradum, ideoque athletarum *ἐνέξια* periculofam pronunciat HIPPOCRATES (*) atque de hujusmodi corporis habitus hominibus elegantèr ait CELSUS (**) *su-
specta*

(*) Aphorism. 3. Sect. I. (**) Lib. II. Cap.

specta habere bona sua debent.—Talis *plethora* non arterias solum sanguiferas nimium distendit, sed orificia quoque arteriarum serosarum lymphaticarumque dilatat, quibus id inducitur, ut levissima data occasione sanguinis globuli in ea intrusi obstructiones ab *errore loci*, prouti appellantur, efficiantur, inde inflammationes & disrptiones frequentiores sequuntur: in primis in cerebro & pulmonibus.—Qua in re nihil quidquam tantum affert levamen, quam sanguinis detractio, quæ si non excedat, tantum abest, ut debilitet, ut potius ægrotum roboret, cum solida inter & fluida restituat æquilibrium. Cujus nihilo minus conservatio nonnullis in casibus & constitutionibus altioris indaginis res est; licet illud ipsa quoque cum sanitate conveniens, generatim late admodum pateat.

Quidam delicati floridi & plethorici homines mox a minimo vitæ variæ errore afficiuntur; & quidam talis constitutionis mihi noti sunt viri, qui ratione hæmorrhagiæ cujusdam ordinariam experti sunt *evacuationem menstrualement*, quæ *sexus delicatioris* plurimæ.—Optimæ progeniei & accuratissime nutritus *Gallus* ejus *athleticum statum* vix diutius, quam viginti quatuor horas perferre poterit, (*) & mirum in modum ab illo subito defatigatur.—*Quia non ultra progredi potest, retro quasi ruina quadam revolvitur*, ut de viro plethorico loquitur CELSUS. (**)

Sanguinis secundo alia constitutio vel crasis, priori illi prorsus opposita invenitur, ubi globuli fan-

(*) Vid. D. BRIAN ROBINSON *on* food and Discharges of human Bodies. (de corporis humani nutritione & evacuationibus. p. 119.

(**) Loc. cit.

sanguinei nimis pauci eique laxè nimis sunt compacti, & ubi serum nimis aquosum, vappidum & nonnunquam glutinosæ yiscidæque existit indolis. Ab hoc sanguine inertì, pituitoso omnes imperfectæ sunt secretiones, neque a natura animali tantum, quantum sufficit, participant; *bilis* fit *iners*, spiritus animales depressi deficiunt, *saliva* in merum *insipidum* vertitur *mucû* & sic porro.—Hinc digestio perturbata universalis, debilitas, frigus, pallor, cacochimia, hydrops, cæteraque. — Brevibus, lentus talis humorum motus, is ad minimum, qui ex defectu circulationis sanguinis justæ oritur, ipsos humores in morbidas dejicit concretiones, cum aliis in locis vasa obstruat, & in aliis stagnet, ubi spontaneam contrahunt corruptionem, talem tandem efficientem acrimoniam, quæ haud raro febre valde malignæ indolis periculosique effectus finiatur: atque hoc eo magis fieri solet, quo vasa majorem suæ elasticitatis partem & sanguis plura principia vitalia perdiderunt: — ita, ut tandem vel lentor ejus glutinosus in corde stagnet, vel humores corrupti fabricæ animalis delicatiores & essentielles arrodant atque destruant partes, cerebri in primis compagem, ubi naturaliter lente admodum moventur humores, vasaque ipsa structuræ sunt tenerrimæ. — Igitur, quemadmodum nimis rapidus sanguinis cursus vasa sæpius dirumpit minima; sic humores nimium lente moti stagnant, corrumpuntur, tandemque illa corrodunt.

Bini hi inter se differentes fluidorum status haud improprie a constitutione nominari possunt, cum statum solidorum naturaliter sequantur; ita, ut quoque sanguis copiosus, densus sem-

per conjunctam habet fortem elasticam vasorum compagem, & sanguis iners aquosus relaxatum corporis habitum, ubi horum alterum a naturæ legibus aberrat, illud verum excitat morbum, atque in quocunque concurrente morbo id accidat, bene est attendendum. (*)

C A P U T V.

De sanguinis resoluto & putrido statu.

PRæter hos vero porro *tertius sanguinis* reperitur *status*, cæteris istis multo periculosior; illum statum puto, qui ad *dissolutionem & putredinem* absque intermedio aliquo magis tendit.— Hic casus manifeste apparet in quibusdam (sic dictis) *scorbuticis*, ubi sine ullo alio singulari & evidenti morbo prægresso (nisi fortasse genere quodam lassitudinis & languoris) homines subito per summam totius corporis cutem eruptionem macularum violacei, lividi aut quoque nigri & cœrulei coloris experiuntur, & mox profusa periculosaque interdum, immo mortifera corripuntur *hæmorrhagia*, cum, se ullo morbi genere laborare, illi ipsi aut alii vix credant. — Cujus generis exempla eveniunt plurima: plura tam apud junioris quam adultioris ætatis homines perspexi,

(*) Febres ardentes & inflammatoriæ sunt naturaliter fibrarum nimis elasticarum & rigidarum sanguinisque densioris ac visceris effectus; cum lentæ & nervosæ febres a nimis laxo vasorum statu & sanguine inerti atque tenui oriuntur. — Reperiuntur autem varii morbi, præcipue illi contagio excitati, qui utrisque sunt communes.

spexi, quibus quoque haud raro subsequenter prædixi hæmorrhagiam.

Quando *femina* talibus eruptionibus aut *vibicibus* nigris vel cœruleis aut latis variæque figuræ maculis, contusionibus similibus laborant, istæ semper nimio *catameniorum* profluvio, nisi alia profusa accedat hæmorrhagia, erunt subjectæ.— Quid? quod, si homines alterius sexus his afficiuntur phænomenis, illi ingentem ad sanguinis copiam ex levissimo vulnere & haud raro sine eo ex palato, naribus, intestinis aut viis urinaris emittendam sunt proclives.

Quorum hominum sanguis, si detractus fuit eam ob rationem, ut alterior hæmorrhagiæ avertatur progressus, prouti credebatur, (quod, in transitu sit dictum, minime convenit, nisi evidentiora *plethoræ* adsint signa) semper quasi ut *merum coagulum* apparet, cum non, ut consueto modo fieri solet, in crassamentum & serum separatur, sed æqualis semicoagulata remaneat massa, quæ plerumque lividi aut obscurioris consueto est coloris, & licet nonnumquam diu florida satis persistet, semper tamen citius putrescit.— Hoc quoque notatu dignum esse videtur, talium hominum spiritum admodum frequenter ante eruptionem magis foetere, eorumque urinam sæpius pessime olere: evidentia putredinis incipientis signa humorum; qui, dum magis magisque fiunt acres, tandem vasa corrodunt. Nam hoc hæmorrhagiarum genus sæpe hominibus contingit, qui neque ullum *plethoræ* signum, neque plenum neque valde celerem pulsum, atque parum vel nihil habitus cujusdam febrilis monstrant, neque usu violentis exercitii agitantur; ita ut illæ a corrosione, non a ruptura vasorum nimia sanguinis

Quantitate aut velocitate disruptorum sint obortæ. — In nonnullis sane tenerioris & delicatulæ constitutionis corporibus nixus levior eorum tenuiora tenerioraque disruptet vasa, prouti in quibusdam observare licet, qui a qualibet levissima accedente causa hæmoptoe vel sanguinis ex naribus fluxione afficiuntur; hæ vero hæmorrhagiæ raro conjunctas habent aut ipsis præcedunt lividi vel violacei coloris eruptiones, cæteraque. — Quibus in casibus sanguinis parca convenit detractio, qua nimius ejus ad vasa teneriora impetus avertatur, quanquam etiam tunc non evidens adsit plethora.

Supra propositas hæmorrhagias plerumque ab *acri* quodam oriri *humorum statu*, qui sanguinis crasin destruat & ultimos arteriarum capillarium ramos corrodat licet sim persuasus, eæ tamen nonnunquam etiam eveniunt a nimis laxo contextus globulorum sanguinis, non tantum, quantum sufficit, actione cordis, arteriarum cæterisque compactorum, quem ob defectum illi sphæræ oblongæ vel inordinate formatæ moleculæ loco ordinariorum sphærarum fiunt, ideoque majorem diametrum & naturali minus firmam accipiunt compagem. — Ex microscopicis vero observationibus (illis præcipue ope microscopii solaris factis,) apparet, sanguinis globulos per minutissimos arteriarum sanguiferarum ramulos transientes figuram suam globosam haud raro mutare in oblongiorem, ut per hæc valde tenuia transire queant vasa. — Atque haud intellectu est difficile, qua ratione globuli isti leviter cohærentes in transitu suo dividantur, cum aucta congeries eorum transitum reddat difficiliorem. — Cum vero hæc divisæ partes minorem habeant diametrum.

metrum, quam globuli isti principales, facile introire & quoque per quosdam ductus excretorios transire atque exsudare possunt per diapedesin, ut veteres appellavere. — Hæc re vera ita fieri, ex sanguine per urinam & per alvum reddito, aliisque hæmorrhagiis apparere videtur, quæ sæpius sine ullo dolore, motu violentiore vel absque ulla vasculi cujusdam rupti suspitione accidunt. — Quid? Quod in febribus malignis & quidem ubi motus sanguinis non adeo erat fortis, sub axillis sudoris sanguinei genus (*) pluries vidi, quo fere colore vini burgundici tingebantur linteamina. — Atque hoc notatu est dignum, si hoc hæmorrhagiæ genus ex naribus provenit, illud, quod profluit, esse tenuem sanguineum ichorem, qui non, ut sanguis alias ex naribus hominum sanorum vel in febre inflammatoria profluens, & in genere crassus, lucidus & floridus reperiendus concrevit: quædam chlorosi laborantes virgines ad sanguinis ex naribus eruptionem valde inclinant, quarum vero sanguis colore suo vix juste tingit linteamina. — Petechiæ, vibices aut stigmata livida, quæ sæpius has concomitantur hæmorrhagias, demonstrant, globulos sanguinis fuisse dissolutos aut divisos & ingressos in arterias serosas, vasa exhalantia cæteraque, ubi impacti hærentes hæc excitant phænomena. — Atque ego peculiariter in nonnullis putridis, malignis febribus, flavas aut potius castanei coloris observavi petechias, valde copiosas & aliis non minus ominis mortiferi: (**)

C

3

vas

(*) D. *Hodges* de Peste ait, se in illa sudorem purpureum & sanguini fere similem observasse.

(**) Vid. *Observ. de arte & morb. epidem. Vol. I. Anno 1735. Mart. & Aprili, & Anno 1740. Junio.*

vas divisi erant particulas, ut originali suo colore, quem compositæ habebant, omnino privarentur. Fortassis sudor fuliginosus & urina obscuro vel nigro colore tincta, in qua subsidunt livida & quæ sæpius in febribus incidit maligni generis, oriuntur a statu globulorum sanguinis dissoluto & corrupto: variis temporibus fere prorsus nigram emissam fuisse urinam vidi, ex qua multum desidit & quod residui potus Coffee colori proxime accedebat. — Nonnunquam quoque obstupescimus, si ægroti faciem manusque impuras & quasi fuligine conspurcatas perspicimus, licet, ut iste purus servetur, omnem cogitationem curamque adhibuerimus.

Præter ea sunt quædam res, quæ copulam globulorum sanguinis turbare & divisionem *globulorum sex serosorum*, quibus isti componuntur, a se ipsis multam promovere videntur; uti præ reliquis *lauri aqua* est, quæ crassamentum multo minus densum efficit & insigni ratione molliorem tenerioremque naturali reddit, atque serum rubro vel vini burgundici colore tingit, ut excursive tentatis D. NICHOLLS (*) & D. LANGRISH' (**) apparet experimentis. — Serpentis *Hæmorrhoids* dicti ictus (***), tantam sanguinis inducit dissolutionem, ut per omnes corporis partes, per *poros* quoque ipsos erumpat, & *hæmorrhagia universali* necet. Fortasse fieri potest, ut sudores profusi, diarrhœa, diabetes, & salivatio spontanea ortum suum trahant a dissolutioni serosorum globulorum genere. — Protractus & largior.

(*) Vid. D. MEAD of Poisons III. Edit. p. 270.

(**) Vid. ejus experiments on Brutes.

(***) Vid. LUCANUS, DIOSCORIDES, NICANDER in Theriacis, D. MEAD. of Poisons.

gior mercurii usus totam sanguinis massam in meram aqueam mutabit colluviem.

Hic vero, uti in antecedentibus proposui, dissolutus & corruptus globulorum sanguineorum status, generatim est acrimoniæ effectus. Sal volatile oleosum cum sanguine recens emisso commixtum, destruit aut dissolvit globulos in minore, quam minuti spatio: (*) Spiritus cornu cervi larga assumpta quantitas, producet hæmorrhagias (**); sic quoque crebrior & largior aloeticorum dosis, ut sæpius observavi, illud efficiet. — Talis sanguinis status plerumque profecto inducitur per acrimoniam diætæ, remediorum, cæteraque. — Sic sale condita & semiputrida navigantium cibaria longis in itineribus tantam humorum acrimoniam & corruptionem efficiunt, ut illos ad communes vitæ usus fere inutiles reddant, cum magnam debilitatem, languorem, vagos & capitis dolores, spiritum foetentem, gingivas spongiosas, corrosas, maculas nigras, coeruleas & lividas, fordida, nigricantia, subfusca & fungosa ulcera, gangrænam, cæteraque producant, atque tales scorbuto laborantes sæpius febribus petechialibus, dysenteria cruenta, hæmorrhagiis cæterisque afficiantur. Quod reverendus M. WALTER in Libro ANSONI *itineræ* inscripto refert, admiratione est dignum; scilicet, sanguinem ex hominum quorundam scorbuto affectorum vulneribus cicatrice jam per viginti vel triginta annos obductis erupisse. — Varias navigantium cohortes perfecta in sanitate iter longum iniisse vidi, quæ vero post duos aut tres menses

C 4

rever-

(*) Vid. LEVVENHOECK Epist. ad CHRISTOPH. VVREN. Arcan. Natur.

(**) ARBUTHNOT of. Diet. p. 106.

revertentes valde morbolæ & scorbuto erant depaſtæ, tertia illorum pars ſemiputrida & prorſus ad uſus deprehendebatur inutilis. — Quatuor aut quinque circiter hebdomadas iter fecerant, cum alter poſt alterum & deinde integræ decades corripenterentur, donec tandem totius cohortis vix dimidia pars officio ſuo præeſſe poſſet: ſpeciatiſimè de claſſe, cui ante aliquot annos præerat MARTIN, recordor, nos uno eodemque tempore fere 1200. homines ſcorbuto laborantes habuiſſe, licet admodum ſani naves conſcenderent & circiter poſt duodecim aut tredecim hebdomadas redirent. (*)

Qui corpus ſuum ita adſueverunt, ut copioſa volatilia, fixaque alcalina ſalia, ſpecies & aloetica aſſumant: nunquam non his morbis erunt obnoxii. — Eorum haud pauci, qui illo *mixto alcalino ſaponaceo* matronæ STEPHENS & ſimul *ſaponis lixivio* per longum temporis ſpatium utuntur, in hecticum calorem, gravem ſcorbutum, hæmorrhagias, dyſenteriam cæteraque incidunt. — Cuius rei exemplum notatu dignum nuperrime nobili cuidam viro ex provincia *Cornubiæ*, qui per aliquot annos veſicæ calculo laboraverat, contigit. — Ipſi erat naturalis corporis conſtitutio

(*) Quam ob rem diſſertationem compoſui de ſcorbuto inter nautas præcavendo, quam variis cum navigantium præfectis & militum chirurgis communicavi. Deinde illam edidi in commentariis, inſcriptis *General Evening Poſt*, menſe Octobri 1747. Poſtea iterum inferebatur iſtis commentariis *Gentlemans Magazin* &c. menſe Octobri 1747. — Cum tandem ea, quæ propoſui, ab eo tempore non ſine magno ſucceſſu tam inter milites, quam pirata tentata fuerint, ego vero de eorum utilitate ſim perſuaſus certiffime, ea iterum hic ſuaſi. vid. Tom. III.

tio tenera, & lixivio illo cæterisque usus erat per nonnullas hebdomadas, donec porro ejus gingivæ insigniter spongiosæ, inflammatae & lividæ, tandemque summe dolorosæ & ita putridæ redderentur, ut parum abfuisset, quin caro disrupta fuisset cum maximo levamine; copiosum levissimo corporis nixu effundebat sanguinem, & tenuis *ichor* sanguineus ex ipso perpetuo effluebat. Maculæ quoque apparebant lividæ & femora ejus cruraque in primis vehementer dolentia rubicundi aut potius lividioris erant coloris, ita ut plenaria extimesceretur destructio. Quae de re me consulit Dom: HINGSTON pharmacopæus *Penryn* vivens satis peritus, qui hunc casum retulit. — Ego vero statum humorum *alcalescentem*, putridum & sanguinis dissolutionem ex medendi via, quam persecutus erat, & symptomatibus, quibus nunc afficiebatur, cognoscens, ipsi decoctum atque extractum corticis peruviani cum elixirio vitrioli & cum diætâ potionibusque subacidis suadebam; quæ subito inflammationem, tumorem sanguinisque profluvium ex gingivis tollebant, atque majorem lividi pedum coloris, paucis diebus disparentis, progressum cæteraque avertabant. — Post duas aut tres circiter hebdomadas multæ rubræ ardentes pustulæ in ejus summa cute erumpentes aliquam utilitatem promittere videbantur. — Nihilo tamen minus morborum implicatione ad summam debilitatem & confirmatam hæcticam perductus post quatuordecim circiter dies aut tres hebdomades tabidus omnino moriebatur. — Cujus ex *vesica* post mortem *magnus extrahebatur calculus*, piri figura ac pondere octo unicarum & drachmæ semis. *Vesicæ collo pars insedit acuminata.*

Ex tentatis experimentis (*) cum urina eorum, qui lixivio isto aut remediis matronæ STEPHENS satis large usi sunt, procul dubio apparet, urinam fieri alcalicam indeque pari modo sanguinis serum, ex quo illa secernebatur: — Hoc profecto est magni ponderis argumentum, quod vim *lithontripticam* & *dissolventem* comprobat remedium; cum illa in calculis humanis ex corpore desumptis in illisque maceratis indubium edant effectum. — Simul vero existimo, illa nobis causas suspicionis afferre justas, fore ut effectus longiorem eorum usum consequantur periculosi, in nonnullorum præcipue corporum constitutione teneriore.

Sal volatile alcalinum cum sanguine mox e vena misso, vel potius cum sanguine ipso ex vena profluente commixtum, quo minus concreseat impedire, neque ejus separationem in crassamentum & serum, ut alias fieri solet, permittere, satis notum est; experimentum haud difficile est tentatu, & quilibet istud verum & comprobatum inveniet. Hoc pari ratione sanguis ex cruentis & scorbutis effectis corporibus missus demonstrat, atque ita quoque plurimorum hominum febre putrida petechiali laborantium sanguis mox ab initio morbi emissus.

Omnes corporis humores re vera putrescunt & fiunt alcali forte, atque sanguis putridus amittit suam consistentiam, & paulo post suum colorem, dum mutatur in flavescentem nigricantemque faniem. — In quibusdam gravioribus putridis, petechialibus febribus detractus idem demon-

(*) Vid. hac de re tentata D. HARTLEY, RUTTY. D. MORAND, aliorumque experimenta.

monstravit phænomenon sanguis (*) qui mox post ejus detractionem non minus, quam urina recens emissa, vere foetidus fuit observatus: ut ita vita adhuc superstitè augetur putredo. Corporum febribus pæstilentialibus petechialibus mortuorum ingens & cita corruptio hoc simili ratione probant: talem cadaverum faciem (corpse air), prouti appellatur, citius quam in septem vel octo horis vidi, quæ mortuis corporibus consueto more in septem vel octo diebus accidit (**), atque per omnia corporis emissaria effluebat sanies putridissima: — quod, in transitu sit dictum, & rationem offert, cur homines talibus febribus mortuos cito sepelire oporteat.

Venenorum varia genera, ut est speciatim *viperarum morsus*, atque variorum aliorum venenatorum animalium valde repentinam corruptionem & sanguinis dissolutionem excitant, eumque in saniem vertunt flavescentem: sic pestilenciales vapores subito sanguinis destruunt crasin, atque universalem quandam humorum ad gangrænam proclivitatem inducunt. — Quod ex frequentioribus & mortiferis hæmorrhagiis, sudoribus foetidissimis, vomitu & dejectionibus alvinis atque subsequente generali necrosi evidentius apparet, quæ a præstantissimis autoribus in peste & pestilentialibus febribus fuerunt observata. (***) — Hæmorrhagiæ speciatim in peste haud raro sunt profusiores & pertinaciores; idque nonnunquam in pesti-

(*) Vid. van der MYE de morbis Bredanis. — MOXSCON Pyretholog. Prolegom. p. 26.

(**) Vid. Observ. de aere & morbo. quidem. Vol. III. Martio 1735.

(***) Conf. in primis DIEMERBROEK HODGES, & auctores libri. cui inscriptio, *Traité de la Peste, par Ordre du Roy*. Paris 1744. 410.

pestilentialibus petechialibusque febribus annotavi; atque sanguis tunc profluens non, ut alias, concresebat. (*) — Quæ cuncta sanguinis acrimoniam & dissolutionem indicant.

Variolarum contagium nonnullorum corporum constitutionem simili fere ratione afficere videtur, cum maculas, putredinem, magnasque sanguinis variis ex corporis partibus profusiones, interdum quoque uno eodemque temporis momento producat. — Morbi hujus varia mihi occurrere exempla, ubi intra quatuor aut quinque dies a morbi origine maculæ purpureæ per summam totius corporis cutem in conspectum prodibant & hæmorrhagiæ variis ex partibus profusiores ex utero speciatim, viis uriniferis & naribus prorumpabant; postulæque prorsus nigræ factæ ichorem cruentum copiosum plorabant; idque accidit sine ullius generis symptomate vehementiore antegresso. — Ante quatuordecim circiter annos puella nobilis R-n, quinque annos nata, tali variolarum genere afficiebatur, quæ vix insigni cum febre, dolore, ægritudine aut alio quodam simili erumpebant, ast maculæ eodem temporis momento valde latæ, lividæ & nigræ apparebant. — Paucae tantum erant variolæ, quarum variæ circa labia, interiorum malarum partem & lingua admodum nigræ factæ sanguinem large satis profundebant. — Animi deliquio levis sapius corripiebatur & mox iterum ad suos lusus reverti cupiebat infans. — Tandemque sanguinem multo floridiorem cum aliquo nigro concretoque per alvum reddebat, atque sensim sensimque nono a primo morbi impetu die placidam mortem occumbebat.

Tri-

(*) Traité de la Peste, Part. I. p. 343.

Tristem nuperrime hujus generis casum in juniore quædam scæmina nobili B. y. vidi, quæ mox ante variolarum ingressum tempestate admodum calida, ambulando, ridendo, saltando cæterisque seipsam defatigaverat, — *Variolarum verarum* multis millibus erat obfita, quibus magna cœrularum nigrarumque macularum interspersa erat copia, quæ in summa totius ejus corporis cute tertio a primo morbi impetu die erumpebant, ejusque femora & crura apparebant omnino purpurea; ex ejus gingivis & naribus large satis manabat sanguis, nihilo tamen minus eodem tempore magnum catameniorum profluvium sex dies stadio ordinario citius experiebatur. — Die a morbi impetu sexto moriebatur. — Pectus ejus incredibili pondere ab initio usque ad finem erat oppressum, quod maxima anxietas, animi deliquia crebriora, & pulsus celerior, formicans ac debilis comitabatur.

Nunquam sane non prognosticon est mortiferum, si quando maculæ & hæmorrhagiæ in vera variolarum eruptione apparent, & æger raro aut nunquam ad nonum morbi diem usque vitam trahit; cum sanguis sine mora in dissolutionem & putredinem ruat. Rebus sic se habentibus ex mille ægrotis, si in primis maculæ valde lividæ, nigræ & copiosæ sunt, vix unum pristinam recuperare sanitatem, sum persuasus. — Quod si quid in his deploratis casibus est faciendum, id fieri debet usu tempestivo & convenienti *acidorum, corticis peruviani*, & alexipharmacorum astringentium, quæ profecto in febribus petechialibus cum hæmorrhagiis egregium edunt effectum. —

D. MEAD in elegantissimo suo tractatu de *variolis*

lis & morbillis, (*) cur ab horum remediorum usu in cruentis & petechialibus variolis sperare possimus effectum expectatum, methodique illa adhibendi reddidit rationem.

Igitur hic sanguinis dissoluti status sæpissime in putridis malignis evenit febribus, a contagio frequenter abortis: interdum vero merus est effectus febris homines corripientis sanguine humoribusque acribus repletos, qui casus *scorbuti* est *maximi*. Prius simili quædam ratione ut viperarum venenum vim suam ad sanguinem vertit; posterius in sanguinis globulos agit spicularum salinarum robore, quod nunc per motus febriles & sanguinis effervescentiam multum augeatur. Sic tumor inflammatorius in hominibus, quibus bona, blanda, sanaque est constitutio, supuratione *pus bonum & laudabile*, in acrium autem humorum statu vel *grangrænosam saniem* vel *ichorem cancrum* exhibet. Quid caloris actio & motus animalis ratione salium in animalium humoribus efficere possit, in illis, qui fame necantur, est perspicendum: quod si enim sanissimum hominem omni cibo & potu privas, salia continuo magis magisque fiunt acria: donec tandem febris, delirium cæteraque magna eorum irritatione excitentur, quæ subito universali putredine & morte terminantur. — Qua ratione putredo hæc humorum augeatur, in *sana nutrice* cernere poteris, cujus lac horis nonnullis post pastum præterlapsis album, tenue, dulce & gratum erit; ipsi per sedecim aut octodecim horas indicas jejunium, & lac observabis crassum, flavum, falsum & ingratum: porro illa per aliquot horas diutius abstineat, & lac fiet obscurius, flavum, nauseosum & quo-

(*) Cap. III. de variolarum curationibus.

quoque foetidum; atque hæc cuncta eo magis incidunt, si fortasse febre quadam laborat, ita, ut loco lactis materia quædam proveniat cruenta. — Cum hæc humori maxime acescenti & blandissimo corporis humani contingant, quid bili, lymphæ cæterisque contingere posse putas?

Ubi æstus & attritus sanguinis sunt valde fortes, ejus putredo mirum in modum subito procedit. Hoc ex BOERHAAVII experimento (*) cum cane tentato apparet: cum enim ille calefactam in cameram, qua panes saccharini conici exsiccantur apud depuratores sacchari, esset inclusus, tota humorum massa paucis minutis ita corrupta fuit, ut intolerabilem spargeret foetorem & adeo dissoluta, ut ipsa *saliva rubella* & terribili foetore adeo fieret infesta, ut vir fortis, ad hoc experimentum adhibitus, animi corriperetur deliquio.

Animalium humores in putredinem & dissolutionem naturaliter ruunt, nisi impediuntur & corriguntur alimentis acidulis; diæta mere constans ex carne, piscibus, aromatibus & aqua, cito valde inducet febrim putridam. — Panis non solum est vitæ pabulum, ut nutriens, sed quoque ut succos alimentorum putrescentes per ejus qualitatem acidulam corrigens. — Hispani & Galli hic captivi immoderatam & inconsuetam carniū quantitatem edendo tali periculosa correpti sunt febre, ut ista morti traderentur plurimi. — Illius autem tam fuerunt avidi, ut carnis bolum quasi ore adhuc tenentes sæpius perirent.

Sed hæc de acrimoniæ alcalinæ generatione in sanguine sufficiant: quod supra proposui, nunc addam, scilicet quibusdam in casibus id apparere vide-

(*) Vid. BOERHAAVII Chemia. Tom. I. Cap. de igne Experiment. XX. Coroll. 10.

videtur, ut salia animalium alcalina tam ratione globulorum sanguinis, quam minorum vasculorum ipsa vita adhuc superstiti reddantur volatilia, corrodentia & destruentia. — Itaque, quando olea animalia insigniter exacerbantur & rancida fiunt, tunc sese cum salibus istis uniunt & valde destruentem dissolventem efficiunt saponem, ad bilis putridæ naturam accedentem, qui cuncta corrodit & dissolvit vitæ principia.

Quemadmodum autem ex altera parte acris sanguinis status cum nimis adstrictis rigidis fibris & *lentore inflammatorio* conjunctus esse potest; sic ex altera *tenuioris dissoluti sanguinis status* & *debiles laxæ fibræ* comitari solent.

Fingamus pro acrimonia contagium, (nam illud simili modo agit, & incidit, ut talem se præstet,) atque nos hæc in variolis exemplis satis accommodata invenimus comprobata: ubi morbum viscidus valde sanguinis status, febris inflammatoria summa, vehementiores dolores acuti, symptomata peripneumonica, phrenitis similiaque comitantur: interdum e contrario is observatur simul cum tenui dissoluto sanguine, cum lente repente, vel debili & celere pulsu, cum symptomatibus nervosi, tenui cruda urina, variis illisque profusis hæmorrhagiis, parvo aut nullo dolore, tumore, ægritudine aut alio simili. In priori casu febris nimium exacerbatur & ægrotum consumit; in posteriore non sufficit febris, ut plenarie expellat & maturet pustulas, sed illæ sessiles crudæ & minus coctæ relinquuntur; unde tandem tota sanguinis massa in putridum corrodentem ichorem aut faniem ruit gangrænosam.

Alia ratione hanc rem consideremus. — Homines, quorum sanguis tenuior & acrior erat, fe-
bri

bribus *pulmonaribus* vel pleuroperipneumonicis, quæ magno cum inflammationis gradu erant conjunctæ, affectos aliquoties vidi. — Hoc sæpius navigantibus scorbuto affectis contingit.

Annis 1740. & 1745. ingens plebis copia afficiebatur horrore, quem calor magnus, febris, spirandi difficultas, tussis pertinax laboriosa, dolor pectoris, dorsi, laterum, atque haud raro capitis & temporum acutus lancinans excipiebat. His sæpius erat pulsus velox, durus, & quasi, ut ita loquar, *concentratus*; spiritus ore emittebatur fervidus & infestus, atque materia excreta interdum erat tenuis crudaque, & interdum colore croci luteo; sed multo frequentius exspuebatur tenuis, liquida, cruenta materia, haud raro valde foetida & nonnunquam ita acris, ut magnam rancitatem, asperæ arteriæ pectorisque ægritudinem sæpeque harum partium excoriationem efficeret. Quorum sanguis e venis missus aut colorem obscure lividum monstrabat, pellicula tenui plumbi vel viridis coloris obtegebatur, aut interdum (prima speciatim in ejus detractio) omnino erat floridus, attamen illo frigefacto fluidioris laxiorisque consistentiæ; quod singulare phænomenon sæpius admirabantur chirurgi vel pharmacopœi, qui symptomata perpendentes prorsus aliud expectabant phænomenon. Nihilo tamen minus nonnullorum hac febre affectorum detractus sanguis corio satis crasso atque tenaci obtegebatur, non, ut alias consueto more in pleuriticorum aut pleuroperipneumonicorum sanguine fieri solet, albescente flavo, sed colore ad illum *onychis* accedente, aut illo gelatina *ribesiorum rubrorum* paulo dilutiori. — Quem corii in sanguine colorem mali esse ominis, costanter observavi; idque ut

puto eam ob rationem, quoniam illud non minus magnam visciditatem, quam quoque ingentem acris salis in sanguine quantitatem indicat, quod ejus globulos distringit & in statum putridum dissolventem conjicit: diffractis enim a globulis glutine inflammatorio involutis hoc evenire videtur phænomenon. Quodsi salis volatilis alcalini quid cum sanguine hominis pleuritide summa affecti commiscetur, dum is ex vena effluat, pars crassamenti superior non parum cum eo conveniet, quod mox de sanguine retuli: atque id porro notatu est dignum, talis sanguinis serum sæpius habere *colorem sanguineum*, talem fere, qualem vinum burgundicum; & hoc profecto sero sanguinis alterius generis contingit, licet illud interdum tantum colorem obscure luteum ostendat. In urina plerumque profundi admodum & obscurioris nonnunquam coloris lividum quid plumbi colore tinctum subsidebat, illaque parca in quantitate generatim reddebatur. Levis, inæqualis & partialis sudor speciatim circa faciem & caput erumpebat, quamquam ille interdum instante mortis tempore profusus valde & colliquativus erat. Maculæ lividæ aut nigræ frequenter circa morbi statum apparebant, atque existimo, has raro aut nunquam fallaces esse mortis nuncios. Aphthæ nigræ & castanei coloris versus finem erumpentes non melioris erant præfagii. Interdum vero urens, pruriens totius corporis exanthema febrim finiebat; atque interdum illa pustularum copiosarum sedarum & exulceratarum eruptione in nucha, humeris, & brachiis, in primis autem circa nares & labia terminabantur.

Sed de hoc genere febris peripneumonicae & de methodo ei medendi infra pluribus agam.—

In

In præsens tantum admoneam, eodem tempore, quo hæc peripneumonia maligna, si ita nominare licet, *Plymuthi* atque in ejus vicinia grassabatur, pleuritidem, peripneumoniam & pleuropneumoniam ubique fuisse epidemicas & quidem in genere indolis vere inflammatoriæ, quæ ventis frigidis & siccis aquilone & favonio per longum tempus spirantibus excitabantur. In his sanguis admodum densus & glutinosus plerumque corio crassiore albo aut flavescente obtegebatur; atque ægrotus commode & cum levamine detractionem sanguinis ad quadraginta & plures interdum uncias perferibat: cum tamen sanguis in *febre pulmonica maligna ita esset, ut supra proposui*: & si is insigni crusta obtegebatur, *supra memoratum monstraret phænomenon*; atque ægroti post primam vel secundam sanguinis detractionem mirum in modum debilitarentur: idq; fane nonnunquam maxima cum cura mea atque sollicitudine; cum tamen pulsus durus, magnum pectus opprimens pondus, laterum dolor pungens & pertinax tussis tantum mihi valere viderentur, ut illam suaderem. — Porro licet illud, quod hi exscreabant, satis largum, crudum, tenue, vel, quod crebrius fieri solebat, faniei cruentæ simile esset, nullo tamen modo levabantur, cum e contrario, si large & libere exspuebant, levamine afficerentur maximo.

Porro vero notatu mihi esse videtur dignum, *uno eodemque horum binorum morborum tempore, contagiosam, putridam, patechiale febrem* in & circa hanc urbem admodum fuisse communem, in primis vero illa nautæ, captivi & illi, qui cum istis versabantur, afficiebantur; atque huic hominū generi solenne erat, ut *febris maligna pulmonica* inter illos sæviret. — Ita ut peripneumonia con-

fueta inflammatoria cum febre petechiali contagiosa videretur esse conjuncta: cum sanguis *effluviis contagiosis* tali ratione, ut *salibus acribus* afficeretur, ejusque perturbaretur crasis. — Nos frequentes peripneumonias hujus generis ab acrimorum statu illorum, qui illis affecti sunt, dependentes invenire, verissimum est.

Nunc occurrunt febres, quæ lentorem inflammatorium cum majori acrimoniæ gradu conjunctum aut cum aliquo effluviolorum venenatorum dissolventium genere mixtum habent. — Sæpius vero aliæ inveniuntur, in quibus summa humorum acrimonia simul cum laxo nimis vasorum statu & leviter nimis cohærentibus sanguinis globulis adest: quod harum raro in febribus petechialibus, illis in primis fieri solet, quas comitantur hæmorrhagiæ.

Hic autem historiam talis referre sit licitum, quam severissimam fuisse existimo, quam unquam homo morbo supervivens pertulit. — Idque eo magis, cum speciatim methodum huic medendi proponam, quam non hoc in casu solum, sed quoque in variis aliis, natura quidem sed non gradu similibus fuisse utilissimam, sum expertus; & quam unicam illis convenientem esse quantumvis a consueta curandi ratione differre videtur, mihi persuasum est.

Oppidi cujusdam vicini egregius chirurgus gracilis & tenera admodum corporis constitutione, sed negotiis & exercitationibus constanter agitat, febribusque sæpius & rheumatismis scorbuticis affectus, ob refrigerium cæteraque mense Octobri anni 1741. lentæ febris quodam genere cum levi rigore, crebriore caloris rubore, pulsu celeri & debili, virium & appetitus defectu, ma-

magno pectoris pondere, & quadam spiritus trahendi difficultate corripiebatur. — Nihilominus per quatuor vel quinque dies post hunc impetum in negotiis suis fungendis, equo vehendo, seque ipsum defatigando, pergebat. Viri cujusdam nobilis in domo, ubi ægrotus meus commorabatur, ipsum inveniebam: &, cum ego illum, ut supra memoravi, deprehenderem, ut sui ipsius tempestivam & justam haberet curam, serio admonebam. — Duabus diebus post, cum virum quendam nobilem in vicinia visitaret, subito animi deliquio insigni correptus fella decidit: ipsum erigentes varias lividas & violacei coloris maculas in brachiis colloque ejus observabant. Non sine maxima difficultate transferebatur domum, licet enim tantum duo aut tria distaret milliaria, in itinere tamen crebrius animo delinquebatur. — Omni temporis momento morbus augebatur, languor cum dolore aderat summus, præcordia ejus opprimebantur maxime & in perpetuum suspirabat; — ejus spiritus nunc intolerabiliter olebat, & ex gingivis materia cruenta foetida continuo effluebat, atque macularum lividarum, violacearum & nigrarum in summa cute non tantum ejus corporis & trunci sed & femorum apparebant multa millia.

Sanguis ex brachio ad duodecim circiter uncias ipsi detrahebatur, ast hoc nullum afferebat levamen: pectoris oppressio, suspiria, animi deliquia & anxietas tam male quam antea pergebant, quid? quod multum increfcebant; — violenta itaque hæmorrhagia ex ejus naribus prorumpebat; cumque hæc ex utrisque orificiis continuaret, iterum sanguis ad decem circiter uncias duodecim horis post primam detractionem emittebatur: —

neque hoc ipsi ullum afferebat solatium; sed ejus debilitatem insigniter augebat, & anxietas, irrequies & oppressio, ut alias, sine ullo etiam somno continuabant. Nunc non solum ex ejus gingivis & naribus profluebat sanguis, sed tussi quoque eum rejiciebat. — Sanguinis quidem profluvium ex naribus aliquo modo cessabat, sed mirum in modum ex ejus gingivis, augebatur. Simili nunc, licet lento modo ex ejus altera oculorum caruncula guttatim profluebat, & pustulae quaedam linguae ac partis interioris labiorum disruptae copiosam, cruentam tenuemque materiam emittebant.

Haemorrhagia aliquo modo cohibita, dysenteria cruenta, cum severis excitabatur torminibus, & aeger ingenti animi deliquio semperque irrequietus magna afficiebatur febre: ejus pulsus per sex aut septem intervalla intermittebat & tunc iterum agitabatur celerrime; simili modo perpetuo movebatur tremore & subsultu. Per omne hoc temporis spatium ex una vel altera parte continuabat haemorrhagia & alio loco cohibita in alio mox erumpebat ita ut ejus urina admodum obscura, immo fere nigra, sanguine nunc tincta esse videretur. Mox post alteram sanguinis detractionem ego vocatus ad eum currebam. — Ratione descripta istum incredibili anxietate oppressum, attamen a deliriis liberum inveniebam, licet varias per dies & noctes ne ullo quidem somno esset relictus; lingua ejus tota erat nigra & spiritum adeo intolerabiliter foetentem emittebat, ut quoque spatium satis remoto valde molestus esset, atque ejus dejectiones adeo terribilem foetorum neuseosum spargebant, ut ipsa ejus ministra, quae illas remove-

movere volebat, vomitu & animi deliquio afficeretur.

Sanguinis nullam (neque etiam primum) emissam partem in crassamentum & serum, uti alias fieri solet, fuisse separatam, reperiēbam, licet plures per horas in quiete esset relictus primum emissus sanguis; sed semi quasi concretus colorem in superficie retinebat lividum cœrulescentem: — levissimo attactu dividebatur facillime, & purulentæ saniei, quæ simul pulverem in fundo fuliginosum offerebat, quam sanguini erat similior. Sanguinis hæc profluvia in primis ex lingua, labiis & gingivis cum perpetuo tenuis cruenti ichoris stillicidio ex naribus semper pergebant; ita, ut æger a tremore tendinumque subsultu, nunquam cessantibus, atque perpetuo fere animi deliquio summe debilitaretur.

Quid in tam tristi casu erat agendum? num ipsi calida alexipharmaca, volatilia cardiaca & vesicatoria ptosuisent, prouti nonnulli ejus summam debilitatem, animi deliquia, pectoris oppressionem, tremores caeteraque considerantes, putare potuissent? sed nonne hæc fuissent deleteria certissima? nonne illa ipsum certissime occidissent? cum ista acrimoniae stimulantī addita febrim adauxissent atque crasin sanguinis, jam fere prorsus dissoluti & in *cruoris putridi* genus redacti, magis destruxissent.

Ergo vero hæc perpendens atque insignem corticis peruviani utilitatem (*) in avertendo & cohibendo gangraenae progressu ex repetitis experimentis sæpius cognoscens, post parvam rhabar-

D 4

bari

(*) Siquidem corticem olim cum successu in febribus petechialibus malignis annis 1735 exhibui. Vid. *Observ. de aere Et morbi epidemicis mense Mayo.*

bari quantitatem praemissam, illum parva in dosi cum vitrioli elixirio frequentius aegroto exhibui. — Praeter ea cinnamomi aquam cum rosarum tinctura satis acidam redditam, atque ita quoque decoctum ex corticibus aurantiorum Hispaniensium, rosis rubris, cinnamomo, admista pauca terra Japonica (ut vocatur) paratum ac bene acidulatum bibebat: vinum clarificatum (*Claret*) & Portugalense rubrum cum parte aquae dimidia grati saporis causa hauriebat. Cum cortex ipsi bene convenirent, ejus usu pergebam & quantitatem ejus auctam aliqua cum parte confectionis FRACASTORII sine melle dabam, ut fluxum dysentericum cohiberem; — nihilo tamen minus parvam interdum rhabarbari dosin interponebam, ut cruentam, biliosam aut saniosam materiem in intestinis fortasse haerentem vel ad illa affluentem, removerem. Tempore intermedio ut ipsum oryza, panatella *sagu*, atque *gelatina* cornu cervi bene acidulata & pane tosto ac in vino clarificato vel vino rubro Portugalesi macerato crebrius reficerent, jubebam. Atque, ut fomenta ex aromatibus & adstringentibus parata ac in vino rubro cocta toti abdomini frequenter applicarentur, imperabam.

Hac methodo indefinenter continuata, miser iste aegrotus, Deo juvante, ex statu universalis quasi putredinis ereptus optime restituebatur: praeter id, quod per insigne temporis spatium post febrim prorsus abactam gravior aliqua superesset debilitas; & tunc quoque, cum ambulare valeret, levissima data occasione ex ejus naribus haemorrhagiae redirent, ejus gingivae sanguinem lenissima frictione funderent, ejusque spiritus diu satis esset infestus. — Corticis autem peruviani, elixi-

rii vitrioli cæterorumque usu continuato cuncta hæc prorsus cessabant: — attamen femora & pedes multo diutius tumore afficiebantur insigniore, atque caro ejus per totum corpus adeo mollis, tenera & irritabilis remanebat, ut attactum vix ferre posset levissimum. — Purgantia rhabarbarina, lenia stomachica chalybeata, elixirium vitrioli, aquæ pyrmontanæ cum convenientibus diureticis & moderatus corporis motus tandem omnia ista removebant symptomata; atque duobus aut tribus circiter mensibus bonum sanitatis recuperabat statum, quo adhuc gaudet.

Æstate atque autumnno anni 1745. variæ tales cum hæmorrhagiis conjunctæ mihi occurrebant febres petechiales; nobilis speciatim femina ex oppido *Antony* prope *Plymuthum* tali febre cum iisdem fere, in casu antecedente recensitis, quamquam non adeo vehementibus symptomatibus afficiebatur. — Post profusiores ex naribus hæmorrhagiam ea immenso ex utero profluvio laborabat; licet ejus tempus haud instaret, ex gingivis quoque sanguis erumpebat, tandemque dysenteria accedebat cruenta: Ante sanguinis ex naribus eruptionem dura affligebatur phrenitide & insigni macularum purpurearum nigrarumque numero summa totius corporis cutis erat obtecta, quarum nonnullæ nummi argentei ad minimum erant magnitudine. — Methodo medendi antea proposita eam accuratissime tractabam, eaque restituebatur feliciter, licet postea ejus crura insigniter tumida essent & per longum temporis spatium quædam remaneret debilitas. — Antea, quam ægrotam videbam, bis detrahebatur sanguis; — primum emissum non perspexi; hunc vero admodum floridum atque divitem (*rich*, ut nominabatur)

tur) sed tenuiorem fuisse, parumque feri rubicundi exhibuisse, mihi retulit ægrotæ chirurgus, *Dominus FREKE*: secundum emissum perspexi, qui colorem monstrabat obscure nigrum & tenuiorem, tenera atque viridescente obtegebatur pellicula.—Ejus urina per totum fere febris tempus vino albo aut potius vino pomaceo erat similis, quæ diutius aeri exposita nigro tingebatur colore; nihilominus tandem subsidebat farinacea quædam & obscurioris coloris materia.

Hujus generis plerumque est febris gangrænâ comitans, cum sanguinem corrumpat eumque dissolvat; saniei materia ex parte gangrænâ affecta, resorpta & ad sanguinis massam delata, universos humores in gangrænâ pronos reddit, sanosque sanguinis globulos rubros dissolvit, inde maculæ, hæmorrhagiæ, linguæ nigræ, deliria, cæteraque superveniunt. Febrim acutam, delirium, ingentem sitim, odoremque spiritus fœdum comitari gangrænâ, egregie observavit *CELSUS* (*); quæ cuncta corruptionis sanguinis, summæque acrimoniæ sunt signa. — Exempli loco unicum tantum referam casum, quem omnino singularem varias ob rationes existimo.

Virgo Elisabeth S. th ex pago *St. Germain* *Cornubiæ* annos circiter viginti quinque nata, cui erat constitutio tenera & malus corporis habitus, atque cui nunquam ordinaria profluebant catamenia, diebus ultimis mensis Maii anni 1742. dolore quodam pedis dextri prope digitos & totius cruris torpore afficiebatur; qui cum de hora in horam incresceret, *Dom. DYER* chirurgus *Loonensis* egregius advocatus, partem dolentem vini spiritu fricabat camphorato & quædam nervina & car-

(*) Lib. V. Cap. XXVI. §. 31.

& cardiaca ipsi exhibebat remedia. — Cum vero hæc nihil efficerent, ex decocto calido aromatico ita parabat fomenta, ut ejus residuum cum spiritibus, theriaca cæterisque cruri & pedi applicaret, nihilominus partes subito discolores & frigida factæ omni carebant sensu. — Ego accedens, ut profundius concidantur partes, jubebam, quo facto nullus emanabat sanguis; paucæ tantum sanguinis prorsus nigri sparsim & lente quidem pisi magnitudine propullulabant guttulæ; — cutis & caro femori ante aliquot dies jam abscisso erant similes, licet hæc ante meridiem quarti a primo morbi impetu diei agerentur. — Vesicæ apparebant nullæ, neque postea ullus ex parte concisa mittebatur foetor, pus vel sanies. — Corticem mox præscribebam peruvianum cum elixirio vitrioli, confectione *Ralegh* & calido acidulo juplupio, quod libere sumebat, cum illa valde esset debilis. — Post meridiem femur ejus dextrum & pudenda violentus afficiebat dolor, atque mox febris, severa tormina & profluvium cruentum excitabantur, quæ subito ipsi cum perpetuo animi deliquio & vitæ discrimine debilitatem afferebant summam.

Nocte secuta valde delirabat ægrota, lingua ejus fiebat nigra & balbutiens, pulsus cum perpetua tendinum contractione & tremore perceller & debilis intremiscebat. — Itaque cum cortex non tam convenire quam potius nocere videretur, ipsi tincturam corticis concentratam cum decocto FRACASTORII, elixirio vitrioli cæterisque exhibebam, quæ effectum edebant multo meliorem.

In tristi harum rerum statu per tres aut quatuor dies remanebat, quilibet adstantium qualibet hora

hora ejus mortem timebat; interea non serpebat neque unquam supra genu apparebat sphacelus, licet vehementior, totum femur afficiens, dolor in ipso præcipue ejus periosteo sedem suam habere videretur. — Tandem linea quædam obscure livida circuli in modum in crure mox infra genu apparens, locum notabat, ubi natura mortuas a vivis partibus separare moliebatur. Haec separationis nota quolibet die magis magisque in conspectum prodibat, & ad eam promovendam omnibus propriis remediis utebatur chirurgus: quaecunque enim rationes, ut membrum abscinderetur, aessent, neque tamen aegrotæ, neque ejus amici illud permittere volebant. — In deplorato tali statu, (cum mortua cruris pars a sana quotidie putredine separaretur) usque ad diem decimum quartum mensis Julii remanebat ista misera, quo escharam disruptam & separationem in genu articulo fere perfectam inveniens chirurgus, a sano femore in ipso articulo nullo fere cum dolore, absque aegrotæ consensu & fere ejus sensu crus abscindebat mortuum. — Quo factò quotidie convalescens diæta & remediis convenientibus in statum sanitatis tolerabilem brevi tempore restituebatur aegrotæ.

C A P U T VI.

De differentia inter lentam nervosam & putridam malignam febrem.

HUic febrium considerationi finem imponere non possum, quin magnae illius differentiae inter *putridā malignam & lentā nervosam febrem* faciam mentionem; defectum enim hujus distinctionis in curatione saepius maximis erroribus ansam praebuisse, certissime persuasum habeo, cum illae quodam respectu inter se convenire videantur, licet natura sua inter se vere differant. — Idque nunc eo lubentius suscipio, cum illam differentiam non tantum, quantum sufficiat, in dissertatione mea *de febribus lentis & nervosis*, (*) annotaverim. — Neque eo ullum auctorem, praeter D. LANGRISH, in libro quem inscripsit, *Modern Theory & Practice*, qui illud verbis effecisset expressis, novi.

Putridis malignis in febribus & petechialibus *sanguinem, proprie sic appellatum*, affici, ex illis, quae supra sunt proposita, satis evidens apparere, existimo; cum e contrario febres lentae & nervosae sedem suam praecipuā in *humoribus lymphaticis & nerveis* habere videantur. Humorum corruptio atque sanguinis dissolutio in illis summo in gradu observantur; sed lentae & nervosae febres in longum temporis spatium trahuntur, idque sine ullis signis putredinis insignioribus.

Porro binae hae inter se differentes febrium
spe-

(*) Vid. Tom. I. p. 163.

62 *Cap. VI. De differentia inter lentam nervosam*
species arte, ut ita loquar, per duo valde differentia diaetae, regiminis, caeterorumque genera excitari possunt, saepiusque illis ipsis re vera producuntur. Calida, acria, salina volatilia & aromatica alimenta & medicamenta, aer admodum aestuans caeteraque producere possunt putridam malignam: — E contrario frigidae, aquosae, glutinosae, mucilaginosae res, ut cucumeres melones, crudi fatui fructus, vappidi liquores, frigidus & nebulosus aer, caeteraque lentas & nervosas excitant febres.

Quod si fingere licitum esset, utraque a contagio excitari, (quod plerumque fieri solet in febribus pestilentialibus atque petechialibus & nonnunquam etiam ita in lentis & nervosis fieri potest febribus,) actionem *effluviorum morbidorum* in illis compararem cum actione veneni viperarum, quod mox globulorum sanguinis compagem afficit & destruit, atque valde subitaneam affert corruptionem. — Sed in his compararem cum canis rabidi *veneno*, quod lento tantum modo agit & praecipue *lympham & fluidum nerveum* afficere videtur, neque manifesta putredinis signa, ad minimum non prius, quam in ipso tragœdiae fine, prodit.

Igitur cum binae hae febres origine sua admodum differant, inde, quin earum effectus tantum in differentibus cognoscantur symptomatibus, & valde differentem medendi methodum requirant aliter fieri nequit. — Nihilominus alteram cum altera misceri posse saepiusque vere esse mixtam, pro certo habeo; scilicet, sanguinis valde acris statum cum valde debili & relaxato vasorum systemate convenire posse, & hoc sese non tanta cum violentia prodere, quam si vis movens &
vasa

Cap. VII. De febris lentis & nervosis. 63
vasa ipsa fortiora atque magis elastica ac ad morbidorum acrium salium stimulum cæteraque suscipienda sint proniora, ideoque magis lente progredi, reor, licet pari ratione sit mortiferum. — Febris subsequenter indolem, ubi causa morbi proxima est contagium, procul dubio quam maxime mutant differens fibrarum status præcedens & naturæ robur. — Ex harum febrium descriptione accuratiore multo clarius earum apparebit indoles & differentia.

C A P U T VII.

De febris lentis & nervosis.

A Febris lentæ & nervosæ incipio descriptione, quæ accuratissime desumpta est a plurimis, qui hujus insidiosi & periculosi hostis fuerunt victimæ. Ægrotus in principio aliquo modo fit piger, & levem persentiscit horrorem ac tremorem cum errante repentino calore & universalis languoris specie, simili illi, quæ post magnam sentitur defatigationem: hæc semper comitantur tarditas aut abjectio animi, & major vel minor capitis gravedo, dolor aut vertigo; quæ subito sequitur nausea & omnium rerum taedium sine insigni aliqua siti haud raro vero cum vomendi conatibus, licet præter phlegma insipidum parum rejiciatur.

Et si autem remissionis intervalla interdum per aliquot horas intercedunt, majori tamen cum vehementia, in primis versus noctem recurrunt sym-

symptomata; caput majori pondere vel vertigine afficitur, calor increfcit, pulfus fit celerior, aft debilis cum fpiritus trahendi difficultate. — Capitis partem pofteriorem faepius afficit torpor vel dolor obtufus & frigoris fenfus, atque haud raro in vertice ad futurae coronariae longitudinem fenfitur gravis dolor; hunc illumque in capitis parte pofteriore generatim comitantur febres nervosae illosque plerumque excipit quoddam delirium.

Quo in rerum ftatu faepius per quinque aut fex dies cum languida, pallida & trifti facie permanet aegrotus, qui non adeo aegrotare videtur, neque tamen valet; inquietus & anxius eft, ac licet nonnunquam admodum fomnolentus & languidus fit, omni tamen plerumque deftituitur fomno; quamquam vero adftantibus re vera dormire videtur, prorfus tamen hoc non fenfit, feque ita agere negat.

Pulfus per omne hoc temporis fpatium eft celer, debilis & inaequalis, nonnunquam formicans, nonnunquam per nonnulla minuta lentus, immo intermittens; itaque tunc cum repentino oris rubore ftatim fit celerior, ac hunc fortaffe mox excipit mirum in modum quietus & aequalis, & ita haec variant. — Calor & horror quoque funt incerti & inaequales, interdum genae rubent, dum nates & aures frigent ac pars capitis anterior eodem tempore sudore madet frigido. — Quid? quod faepiffime fieri folet, ut in fignis oris rubor & calor obfervetur, quum partes frigeant extremae.

Urina plerumque eft pallida & limpida, faepius vino ad colorem vel cerevifiae fecundariae fimilis, ex qua vel nihil vel parum fubfidet, vel id, quod fub-

Unable to display this page

tempore fit humidior & sputum accedit copiosius, signum semper est optimum. — Ast ubi deglutiendi difficultas, perpetui ructus vel pectoris supervenit constrictio, symptoma est valde periculosum, si praecipue haec comitatur singultus.

Circa nonum, decimum aut undecimum diem uno impetu saepius profusus erumpit sudor, isque in partibus corporis extremis plerumque frigidus & viscidus: dejectiones alvinae tenuiores saepius eliminantur; utraque vero generatim sunt colliquativa & valde debilitant. — Nihilominus cutis calida & humida in genere est salutaris, atque diarrhoea moderata saepius delirium & ad coma proclivitatem tollit.

Nunc cito decrescit natura, partes corporis extremae fiunt frigidae, ungues pallidi vel lividi, pulsus arteriarum magis obtremiscit, & sub digitis repit, quam illos ferit, cum impulsus adeo debiles sint & celeres, ut vix distingui queant: licet interdum mirum in modum lentus repat & saepissime intermittat. Aegrotus omnibus sensibus orbatus fit stupidus, acutissimo clamore & clarissimo lumine vix afficitur, licet in principio horum impressio ipsum mire excitaret. Delirium nunc profundiore finitur comate, a quo subito oritur somnus aeternus. — Alvi dejectiones, urina & lacrymae invite profluentes citam denunciant dissolutionem, prout insignis tremor & subsultus sunt praesagia universalis convulsionis, quae uno impetu vitae dirumpit filum. — Hoc vel illo modo aegroti e vivis tolluntur, postquam per quatuordecim, quindecim aut sedecim dies, immo interdum multo diutius oblanguerunt.

Sub morbi finem surdi & stupidi fiunt omnes aegroti (nonnulli summe surdi), licet in principio nimis essent irritabiles, ita ut lenissimus sonus & lucis radius eos valde afficeret. — Quidam prae timore nimio mortem accelerare videntur, ubi sub initium parum apparebat periculi; immo quidam somnum capere vix audent ob vanum timorem, ne in aeternum prolabantur: & quidam ob ingentem perturbationem, anxietatem atque confusionem, quibus in somno vel experrecti irritantur. — Ubi cum aurium abscessu finitur surditas, bonum generatim est symptoma: & tale quoque observatur, quando parotis suppurat, aut pustulae multae circa labia & nares erumpunt.

Februm lentarum et nervosarum maximis plurimisque symptomatibus stipatarum haec (taediosa quidem, sed satis accurata) est descriptio; qua symptomata eo ordine, quo naturaliter accedere solent, retuli: — atque hoc semper in quolibet morbo describendo observandum esse, existimo. — Plerumque fieri solet, ut homines nervis debilibus, habitu corporis laxo, et sanguine tenui ea afficiantur; sic quoque illi, qui magnas pertulerunt evacuationes, diuturna spirituum dispendia, immoderatas vigilias, studia, defatigationes & similia; non minus illi, qui pluribus crudis insalubribus alimentis & vappidis impuris usi sunt potulentis, quel qui diu in crasso putrido aere fuere retenti; quorum denique vigor constitutionis salivatione, crebrioribus purgationibus, venere immoderata cæterisque fuit diminutus. — Itaque manifestum esse reor, hunc morbum a solidorum statu nimis relaxato, a sanguine macro tenui, & a lentore

& depravatione (vapidity) humorum lymphaticorum nervosorumque ortum trahere: — cui medendi vera hæc esse videtur methodus, quæ demulcentibus, stimulantibus, attenuantibus & convenientibus cardiacis, roborante diætâ & remediis perficitur. — Ipsius morbi naturam methodum medendi demonstrare optimam, loco quodam annotavit HIPPOCRATES.

Itaque in methodo has febres curandi tradenda nunc ponamus operam.

Aliud quoddam magni HIPPOCRATIS erat effatum, eum, qui morbi naturam cognoscit, haud quoque medendi ignorare methodum. (*) — Quemlibet ad minimum medicum decet, ut antea ægroti constitutionem & morbi indolem bene consideret, quam ipsi remedia præscribat; nam *æstimatio causæ*, ut CELSUS egregie ait, *sæpe morbum solvit*. (**) — Atque hoc nullo in casu magis opus est, quam in febribus, in quibus tempus breve & experimenta sunt periculosa: ubi morbus non magna cum violentia irruit, ibi paululum expectare & naturæ motus observare, quam nimis præcipitem esse, præstat. — Raro vero fieri solet, ut medici mox ab initio febrium lentarum vocentur; eæ profecto jam antea nimium sunt progressæ, quam isti consuluntur.

Ex hac febrium lentarum & nervosarum historia satis manifestum esse reor, insignes evacuationes (speciatim sanguinis detractionem) hominibus præcipue haud convenire, quibus naturaliter est debilis laxaque constitutio, cui tamen plerique sunt obnoxii. — Consuetam aliquam purgationem in febris hujus principio minus considerare

(*) Lib. de arte sub finem.

(**) In Præfat. sub finem.

terate datam mox mirum languorem, syncopen & magnam aliorum malorum symptomatum excepisse seriem, vidi: nihilo minus nonnunquam, etiam in principio necesse esse potest, ut primae viae leni vomitorio, rhabarbaro, manna caeterisque purgentur: quod si vero drastica exhibetis, fore ut istud vester aegrotus abominetur, vosque doleatis, credatis. — Et hic non possum, quin admoneam, lenem vomitorium minore naturae cum perturbatione dari posse, quam purgans consuetum, & id sane est salutare, immo necessarium, ubi nausea, repletio & vitium ventriculi urgent quod saepius in febris hujus impetu incidit: — Clysmata ex lacte, saccharo & sale composita optimo cum successu & securitate, si natura in alvo deponenda deficit, immittuntur.

His in febribus profecto admodum conveniunt temperantia, cardiaca, diaphoretica remedia; & bene ordinata nutrienda ac diluenda diaeta est necessaria: haec sola prudenter ordinata multum juvabit curationem, in primis si justo tempore bene applicatis succurramus vesicatoriis, curamque debitam adhibeamus, ut, quantum fieri potest, aegrotus tam ratione corporis quam mentis servetur quietus. Istud vero annotandum est, omnia fortiora opiata plerumque valde esse perniciofa, licet ea postulare videantur somni defectus & inquietudo major. — Mitiora diaphoretica, ut pulvis Contrayervæ compositus cum paucis castoreo, croco & parva theriacae Andromachi aut elixirii paregorici quantitate multo præstant effectum meliorem: quæ lenem moderatumque sudorem vel ad minimum auctam excitando perspirationem sanguinis atque spiritum celeritatem & tumultum compescunt, ut ea ideo tranquillius & refi-

ciens excipiat somnus. Quando spirituum confusio & dejectio valde urgent, gummi Galbanum vel Silphium cum pauca camphora addi possunt; & in nucha, occipite aut post aures mox applicanda sunt vesicatoria: ac his in omnibus durantibus ferri lactis vinosi tenuis usus liberior, ptisana quædam grata vel decoctum hordei decorticati cum paucò vino mitiore sunt permittenda. Quo in casu sane ægrotus crebrius quidem bibere debet; licet non tanta copia, quanta in ardentibus vel putridis malignis febribus requiratur; tantum tamen assumat, quantum sufficit, ut dilutionis effectus promoveatur, sudor sustineatur, & sanguis loco vappidi acrisque laticis, qui perpetuo auferitur, novis & salutaribus repleatur fluidis. = Atque hoc respectu jusculum pullorum gallinaceorum tenue non minus ut alimentum quam medicamentum versus morbi inprimis decrementum utile esse, existimo; ac pari ratione tenuis cornu cervi gelatina, fagu, panatae pauxillo vino et succo aurantiorum Hispaniensium aut limonum additis conveniunt.

Notatu quoque est dignum, aegrotos nunquam tam bene se habere, quam cum moderato sudore madescant; is enim subito caloris exacerbationem, humorum celeritatem, caeteraque remonet. = Ast profusus sudor nullo unquam tempore, speciatim in principio aut incremento febris augeri, multo minus remediis fortioribus calidis, volatilibus alcalinis salibus, spiritibus caeterisque provocari debet; ea enim liquidum vitale nimium exhauriunt, ingens spirituum dejectio, tremor, tendinumque subsultus subsequuntur ac haud raro rigore, frigido viscidoque sudore, syncope aut ad coma proclivitate finiuntur. = Interdum

terdum inaequalis et singularum partium calor et rubor, cum magna anxietate, irrequie, delirio, difficultate spirandi et gravi pondere atque oppreffione praecordiorum succedunt; ita, ut, aliquam adesse posse peripneumoniam, minus cautus credere queat observator: = sed hic in primis cave, ne sanguinem emittas, nam licet pulsus sit admodum celer, eum tamen valde parvum es inaequalem invenies: non pulsus solum debilis et tremulus, sed quoque pallida, aquosa et limpida urina, quae plerumque cum istis est conjuncta, sanguinem mittere vetant. = Praecordium oppressionem, pondus, anxietatemque a nervorum orgasmo, non vero a peripneumonica obstructione vel inflammatione ortum trahere, ista denotant symptomata: quo in casu etsi spirandi adest difficultas, spiritus tamen non emittitur calidus, sed respirationis genus est, quod suspirando et ingemiscendo perficitur, neque tussis ibi semper est conjuncta; ita ut haec profecto ab aliquo organorum vitalium spasmo, non vero ab inflammatione oriantur. = Atque hoc in paroxysmis hystericis satis manifestum est.

Igitur hic nervina, cardiaca remedia et vesicatoria femoribus, cruribus aut brachiis applicanda indicantur. = Ego plerumque sequenti bolo et potione salina utor.

℞. Pul. Contrayerv. c. gr. XV. (*)

Croc. anglic. gr. jii.

Confect. Raleigh. ℞j.

Syrup. Croci. q. f.

M. f. Bolus.

E 4

℞ Sal.

(*) Quando insignes tendinum tremores & subsaltus adsunt, loco Pul. Contrayerv. c. Moschi ℞ss. optimo cum m fuerit motor.

℞. Sal. C. C. ʒi℔.

Succ. Limon. ʒiii.

Aq. alexit. simpl. ʒi℔.

M. peracta effervescentia adde

Spirit. Lavend.

Syrup. Croci ana ʒi℔.

M. f. Haust.

Haec aut similia ut quinta, sexta vel octava hora cum julapio cardiaco temperante sumantur, jubeo; spiritus volatilis aromaticus aut foetidus in tenuiore vino vel lactis fero cum vino pomaceo parato, aut quod quibusdam in casibus praestat, in tenui lactis fero sinapino interdum dari possunt: quae sine ullo magno apparatu habenda neque contemnenda sunt remedia praecipue apud pauperes. Haec torpida vasa moderate stimulant et vim eorum oscillatoriam excitant; humores attenuant, diluuntque ac tali ratione sudorem aegrotum sublevantem facile promovent, qui subito erethismus, ut veteres appellavere, tollit. — Potio salina, methodo antea proposita parata magis per cutis poros transire est apta, quam si sal absinthii additur, quod urinam magis commovet. — Cum ego potiotionis antea praescriptae utilitatem in asthmaticis casibus asseram, quilibet de ejus efficacitate in his facile judicare potest.

Ut vero ad propositum redeam, haec spirandi difficultas, anxietas et oppressio nonnunquam praecedit eruptionem miliarem, quae saepius septimo, nono aut undecimo hujus febris die et interdum tardius apparet: — magna sane anxietas et praecordiorum oppressio quamlibet semper pustularum eruptionem in omnibus febrium generibus praegreditur. — Quam intempestiva et inconveniens-

niens tali in re sit sanguinis detractio, ubi maxima adhibenda est cura, ne naturae operationes, hae speciatim, quae haud raro crisin efficiunt perfectam, turbentur, fugere debet neminem; lenibus e contrario cardiacis mitioribus, propriis diluentibus, similibusque sunt promovendae; hisque interdum paculum theriacae Andromachi vel elixirii asthmatici addi potest; quae non solum universalem illam aegritudinem, de qua conqueruntur, tollere solent, sed efficacius quoque diaphoresin aut sudorem moderatum lenemque promovent, quocum miliaris eruptio libere facileque prorumpit.

Ast quam utiles hi plerumque esse solent, sudores tamen profusiores raro aut nunquam, nunc quoque quando eos larga comitatur eruptio, conducunt; duas enim vel tres pustularum miliarium eruptiones, altera alteram excipiens cum largo atque diu continuato sudore vidi, ubi tamen nulla ratione levabatur aegrotus; quid? quod maximo ipsi erat; detrimento, cum eum insigniter debilitaret. — Largi hi sudores plerumque profecto multo magis sunt symptomatatici quam critici, et subsequens eruptio saepius tantum est symptomatis symptoma; nam glandulae cutis miliares valde turgidae et post profusos sudores, in ipsa quoque perfecta sanitate, papularum efflorescentia apparent.

In tali profuso et colliquativo sudore saepius vini generosi rubri (aliquo modo, si necesse erat, diluti) parvam quantitatem maxima dedi cum utilitate; cum moderaretur sudorem, aegrotum roboraret, et miliares papulas tunc fortasse simul praesentes juvaret — CELSUS *vinum austerum quidem, sed tamen tenue & meraculum* suadet in morbo

cardiaco, (*) quem febris nervosae cum sudore colliquativo fuisse speciem reor. — Praeter ea versus morbi decrementum, ubi sudores abundantes valde debilitant, parcam dosin infra praescriptae tincturae corticis peruviani cum croco et radice serpentariae virginianae exhibeo, interponendo interdum rhabarbari dosin, ut putrida ex primis viis educatur colluvies; quibus simul remissio, et intermissio, quae frequenter in febris nervosae decremento incidunt, divinctae magis et manifestae efficiuntur, atque corpus ad corticis usum praeparandi commodam exhibet opportunitatem. — Ego in genere corticem circa hoc tempus cum potionibus salinis, sale absynthii succoque limonum paratis, propino, quae eum multo reddunt efficaciorum. Quam methodum has et istas quoque cum eruptionibus miliaribus conjunctas febres reddere breviores, persuasum habeo, quae alias nimium trahuntur ac cum periculo revertuntur. — Aegrotus per quinque aut sex hebdomadas methodo sudorifera tractatus. et post tres vel quatuor miliares eruptionis impetus superatos, prorsus diffuentes ac in proprio sudore innatantes stragulaeque sub ipsis corrumpentes in hac febrim incidisse, pluries perspexi.

Licet moderata aliqua diarrhoea interdum versus finem hujus febris evidentem afferat utilitatem; tantum tamen abest, ut crudae, tenues et colliquative dejectiones illud efficiant, ut potius aegrotum mirum in modum subito deprimant; quando sunt livida, aut plumbei coloris, quaecunque earum sit consistentia, periculosum semper hoc erit phaenomenon.

Nulla melioris praesagii evacuatio est, quam
fatis

(*) Lib. III. c. 19.

fatis copiosa salivatio sine aphthis: ubi hæc incidit & cutis moderate madet, de ægroto meo vix unquam, quam debilis & stupidus quoque esse videatur, despero:—morbi in fine profecto sæpius efficit surditas, ut ægroti multo minus, quam re vera fieri solet; persentiscere videantur; non quod varii hac rerum in ratione mortis e manibus effugientes, omnino fiant stupidi.

In omnibus his evacuationibus plenior, reficiens & diluens necessario requiritur nutritio, ut spiritus sustineantur, succorum quotidie perditorum restituatur defectus & relictæ corrigantur. Quando ægroti nimio torpore & stupore sunt affecti, ad illam profecto eos sæpius allicere opus est, nam hoc omnino tam necessarium est, quam medicina.

His in febribus rarissime crisis aliqua obtinetur perfecta; quibusdam in casibus tempus solum eis mederi videtur. Vix unquam concocta, sed cruda, pallida: & tenuis per totius morbi decursum est urina, atque haud raro nimium profluit: aliquando quidem post exacerbationes aut in sudore colore tingitur profundiore, sed sine eo, ut aliquid subsideat, parca emittitur in quantitate, & plerumque pinguedine quasi conspurcata.

Corporis lymphaticorum valdeque exasperatorum humorum lentorem nimium febrium lentarum & nervosarum esse causam aliquam conjunctam mihi manifestum esse videtur: & quemadmodum serum calore febrili concretum, nunquam iterum in fluidum ad œconomiae animalis usum aptum resolvitur, sed in acre putridum mutatur; sic quoque viscidam stagnantem lympham gradatim corruptione degenerare in putridum icho-

chorem, qui per consueta colatoria aut artificiale quoddam emissarium eliminari debet e corpore, animo concipio. Etsi pori cutanei & ductus salivales in genere viæ sunt convenientissimæ; quædam tamen quoque pars sæpe per intestina & vias uriniferas removetur. — Licet vero hae evacuationes interdum sint valde profusæ, has tamen non nimis cito esse cohibendas, nisi multo periculosiorem materiae morbosæ translationem in organa vitalia efficere velis, docuit experientia: sudoris subitanæm repressionem plerumque excipit rigor convulsivus, magna irrequies, præcordiorum oppressio, syncope caeteraque; — cum nausea, stomachi vitium, colica & delirium a fortioribus adstringentibus præmature adhibitis inducatur. — Quid? quod ipsorum vesicatorium effectus hoc in casu non cito nimis sunt intercipiendi: quo plus enim illa in genere eliminant, eo melius est; sic quoque, si ea aliquo modo suppurant bonum plerumque est symptoma; etsi enim hoc, humorum emitti acrimoniam, demonstrat; simul tamen naturam viribus istam expellendi pollere, comprobatur: — ita ut aliud, si prius vesicatorium sanescere incipiat, alii parti applicari debeat; nam non tantum stimulo, sed quoque humorum educationi, quam efficiunt, ista esse utilia, est adscribendum. — Pustulae ardentes copiosæ sæpissime in hujus febris statu aut post eum erumpentes & haud raro suppurantes largeque emanantes, sunt naturalium vesicatorium genus, quod putridi corrodentis ichoris perrumpit claustra, atque viam, qua naturæ sit succurrendum, satis indicat.

Iraque ut haec breviter complectar, ubi quædam harum evacuationum est nimia, illa prudenter quidem moderanda, sed non prorsus cohibenda

da est: ideoque aer frigidus, linteamina frigida, liquores frigidi aut regimen frigidum minime conveniunt. — E contratio vero allaborare, ut calidioribus cardiacis, salibus volatilibus alcalinis, aereque exaestuante sudor excitetur, isteque foveatur, hoc profecto est, opprimere, non juvare aegrotum. Atque ut copiosa & crebrior albarum rubrarumque postularum miliarium eruptio non morbi solum magnitudinem (ut dicitur), sed sic saepius quoque perversam medicorum medendi methodum ostendit. Num melius erit factu, si magnam variolarum copiam per regimen valde calidum extricamus? Nihilo tamen minus hae multo magis, quam illae in completa critica evacuatione efficienda se commendant. — Ego vero ad omnes expertos provoco medicos, num unquam in variolis aut morbillis largum profusumque sudorem invenerint utilem: ego quidem illum saepissime reperi perniciosissimum.

Qua in re fui verbosior, quoniam vulgari ista methodo febribus miliaribus per calidiora, sudorifera remedia & calidum regimen medendi multa millia fuisse trucidata, pro certo habeo. — Breviter, medicus tam in febribus miliaribus, quam in lentis & nervosis sine eruptionibus in id incumbere debet, ut naturae in suis operationibus succurrat & succumbentem juvet; tali vero ratione, qualis cum generalibus aeconomiae animalis legibus convenit; ita ut evacuationes natura languente deficientes promoveat, aut profusiores & inordinatas temperet; ut eodem tempore curam habeat, ne ullo unquam in morbo, crisin quamdam; quae observationibus propriis & longa experientia, ordinata, constans & salutaris fuit reper-

reperta, turbet, sed omni opera adjuvet. — Itaque ut exemplum hujus febris, de qua nunc egi, proferam, quando diarrhaea incidat nimis profusa, ea moderato cardiaco opiato remedio, ut theriaca Andromachi & similibus coerceri potest, quae irritationem compescendo atque evacuationem cutaneam promovendo, fluxum istum temperant; nam moderatos, aequales facileque provenientes sudores esse salutare, semper invenimus. — Eum vero uno impetu fortioribus cohibere adstringentibus, est naturae molimina perturbare, cum ista tam alvum quam sudorem impediunt. — Quincunque vero methodum febribus lentis & nervosis medendi plenior addiscere cupit, ille egregium D. RICHARD MANNINGHAM consulat tractatum de *febricula* caeteraque.

C A P U T VIII.

De putridis, malignis, petechialibus febribus.

HIs nunc febrium putridarum, malignarum vel pestilentialium petechialium considerationem jungamus & tunc methodum illis medendi breviter proponere pergamus.

Summe putridæ, malignæ & petechiales quoque febres sæpius a mera acrimonia in sanguine antea latente & febre accedente agitata oriuntur, sed febres pestilenciales & petechiales originem a contagio ducunt: ideoque omnes homines cujuslibet constitutionis afficit, eaque propter magnam symptomatum affert diversitatem. — Cum enim

enim susceptum contagium fere simili ratione ut acrimonia agat, valde differentes edet effectus, quando illud fortem & robustam corporis constitutionem cum sanguine denso glutinoso invadit, quando in debilem laxum corporis statum cum tenui diluto sanguine & laxiori ejus globulorum crassi irruiat; atque ab utrisque differunt, quando illud incidit, ubi acres adsunt humores.

At enim vero hae febres in genere majore cum vehementia accedunt, quam lentae & nervosae, rigores, si adsunt, sunt fortes (nonnunquam fortissimi) aestus major & permanens, in principio tamen subitaneus, transiens & remittens: pulsus fortior aut durus, plerumque vero celer et debilis, licet aliquando lentus et per aliquod tempus aequalis appareat atque tunc tremulus et inaequalis. — Capitis dolor, vertigo, nausea et vomitus mox quoque sub initio sunt insigniores. Interdum dolor severus fixus unum aut utraque tempora, vel unum aut utrumque latus ubi sita sunt supercilia, vel fundum orbitae oculorum occupat. — Oculi semper admodum magni, tristes, flavescentes et haud raro aliquo modo inflammati apparent. Tumidum & magis pallidi quam consueti coloris esse videtur os. — Arteriae temporales plerumque fortius pulsant et aurium tinnitus est valde molestus: sic quoque in febris progressu arteriarum carotidum saepius vibratio oritur fortior, licet carpi pulsus sit mollior, imo quoque lentus: quod delirii imminantis signum est certissimum et plerumque ab aliqua obstructione cerebri insigniore provenit.

Spiritus prostratio, debilitas atque languor mirum saepissime in modum subito increscunt, quanquam nulla incidit evacuantia, et hoc quidem

saepius fieri solet, quando arteriarum pulsus satis fortis esse videtur. — Spiritus plerumque non sine labore quodam trahitur & cum soni & anhelationis specie intercipitur, ipseque spiritus est calidus atque taediosus.

Febrium harum paucae vel nullae sine lumbaginis specie aut dorsi & lumborum dolore ovveniunt; universalis semper languor & aegritudo saepiusque dolor major in membris perentiscitur. — Interdum magnus aestus, pondus & dolor cordis afficit scrobiculum quae porraceae vel nigrae bilis vomitus & molestus valde singultus comitantur; id, quod rejicitur haud raro valde nauseosum spargit foetorem.

Quae quidem in principio tantum alba erat lingua, quotidie fit nigrior & aridior: interdum ei est color lividus splendens cum pustularum obscurarum specie in apice, interdum est nigerrima; & ita per plures subsequentes durat dies; neque color hic post plurimum interdum dierum spatium crisi quoque bona peracta disparet: in summo morbi incremento ista plerumque maxime arida, rigida & nigra vel obscurioris aurantiorum coloris efficitur. — Hinc vox inarticulata & intellectu difficilis.

Sitis in febris incremento plerumque est ingens, ac vix nonnunquam restingui potest; nihilo minus nullum potus genus placet, sed omnia obveniunt amara & insipida: alio vero tempore admiratione est dignum, aegrotum nulla de siti conqueri, licet os atque lingua insigniter sint foeda & sicca; quod semper periculosum est symptomata ac phrenitide vel comate terminatur. Sordibus valde nigris tenacibus versus ejus statum in primis obducuntur labia atque dentes.

Febris in impetu urina sæpius cruda, pallida vappidaque est, sed in progressu colore tingitur profundiore ac frequenter lixivium forte aut *urina citrina* cum parva sanguinis quantitate tincta esse videtur, nihil in ea subsidet, neque nubecula apparet, & sic per varias subsequentes continuat dies: gradatim fit obscurior, cerevisia saturata similis, coloris profundioris ac valde putride & intolerabiliter foetet. — In febribus petechialibus sæpius urinam fere nigram valdeque foetentem inveni ista speciatim *Dom. SCHIRLEY* nautarum chirurgi fere prorsus nigra & quod in ea desidit, fuligini erat simile: multis maculis nigris & vibicibus obiectus dysenteria cruenta & comatosa phrenitide afficiebatur, atque decimo tertio circiter die moriebatur.

Alvi dejectiones in primis versus febris incrementum aut in ejus declinatione maximam partem intolerabiliter foetent, virides, lividæ vel nigræ sunt sæpiusque sanguinem & severa tormina habent conjuncta. Quod si istæ magis flavæ & obscuræ sunt, minus imminet periculum: summum vero, quando illæ, cujuscumque sint coloris, sine sensu profluunt. Pari ratione symptoma est pessimum, si abdomen durum, tensum & tumidum post dejectiones remanet profusiores; hoc enim plerumque inflammationem aut destructionem intestinorum subsequitur. — Moderata diarrhœa haud raro est valde salutaris & natura interdum solam hanc viam eligere videtur, qua materiam removet morbosam.

Si quando nigræ, lividæ, viridis aut castanei coloris apparent maculæ, de malignitate dubitat nemo: quo vero floridiores sunt maculæ, eo minus metuendum est; si petechiis nigris aut viola-

ceis color inducitur floridior, bonum est signum. — Magnæ istæ nigræ vel lividæ maculæ fere semper cum hæmmorrhagia profusiore sunt conjunctæ. — Parvæ, obscuræ, castanei coloris *maculæ lentiginibus* similes non minus, quam lividæ & nigræ, ostendunt periculum, licet illas raro tantum comitetur sanguinis eruptio: ingentes, frigidos, viscidosque sudores, sæpius habent conjunctos, quibus quidem, sine ægri tamen levamine, nonnunquam disparent. — Petechiarum eruptio est incerta, interdum quarto aut quinto, interdum non prius, quam undecimo die vel quoque tardius apparent. — *Vibices* vel latæ, lividæ aut obscuræ virides striæ raro prius quam versus terminum mortiferum erumpunt. — In febribus quoque malignis sæpissime occurrit exanthema morbillis simile sed profundioris ac luridi coloris, ubi cutis & pectus speciatim quasi ut marmora est variegatum; quod in genere malum est symptoma, quodque sæpius admodum funestos excepisse effectus, vidi.

Circa undecimum aut decimum quartum diem sudoribus profusioribus exortis petechiæ interdum disparent, & magna *albarum, miliarium pustularum* erumpit copia: raro hæc insignem aliquam attulisse utilitatem perspexi; ast, si pruriens, dolens & *rubrum* oritur *exanthema*, id plerumque ægrum insigniter relevat; hoc quoque efficiunt latæ, ardentes, aquosæ pustulæ aliquando in genis, pectore, humeris, aliisque partibus erumpentes. Pari modo *eruptio scabiosa* circa labia & nares salutarium symptomatum est certissimum, quod quo magis ardet & prurit, eo melius est. — Multo vero incertioris atque periculosioris exitus sunt subrusti obscuriorisque coloris aphthæ: neque istæ in-

insigniter albæ adeoque largæ, ut lardo appareant similes, plura bona promittunt. — Hæc cito magna deglutiendi difficultas, dolor ac faucium, œsophagi cæterarumque partium exulceratio cum perpetuo singultu sequitur: totus denique primarum viarum canalis afficitur, dysenteria cruenta accedit, quam intestinorum excipit sphacelus; prouti id ex nigris, saniosis, cruentis, intolerabiliter foetentibus, summeque infestis manifestum est dejectionibus.

Sæpius versus febris finem vibices aut latæ, nigrae & cœruleæ striæ, sugillationi similes in conspectum prorumpunt; quæ, si cum livore & frigore extremarum corporis partiû sunt conjunctæ, certa mortis appropinquantis sunt signa; ego nigritiem usque ad medium brachii articulum fere diffusam & manus ut in mortuo frigidæ unum vel alterum diem ante ægroti mortem perspexi. — Notatu dignum exemplum ante aliquot annos in matrona HOPKINS deprehendi, ad quam die morbi septimo vocabar. Stupida erat & aliquo modo delirabat, perpetuo quasi maxima tristitia affecta ingemiscebat, & de gravissimo pondere & oppressione pectoris conquerebatur. Pulsus erat celer, parvus, tremulus, inæqualis, & respiratio brevis, intercepta ac difficilis; per longum temporis spatium ne specie quidem somni reficiebatur, valde tamen stupida jacebat; nullo magnopere ardebat calore, licet sitis vix restingui posset; lingua non admodum arida sed subnigra apparebat, gula aliquo modo dolebat & cum difficultate deglutiebat ægrota: oculi erant torvi, fixi, & inflammati. — Die octavo sudore diffluebat profusissimo atque lingua prorsus nigra aut potius livida ac insigniter arida fiebat: versus vesperum catamenia

prorumpentia immoderatus profluebant, (nutricem agebat & primum post partum iterum accedebant) sudor continuabat & male olebat. Nono die vibices, vel magnæ nigræ maculæ variis corporis in partibus proveniebant, alia speciatim in apice aliaque in dorso narium, quæ non minus, quam pustulæ magnæ fere nummi aurei magnitudine in genis colorem induebant nigrum. — Catameniorum fluxu die decimo cessante ægrotata vehemente alvi dejectione afficiebatur atque insigniter intumescebat abdomen: Ejus ungues & manus valde nigræ ac marmoribus observantur frigidiores. Urina & alvus invita profluebant & sine ullo sensu usque ad undecimum jacebat diem, quo tandem moriebatur. — Quatuordecim horis ante mortem intolerabilem spargebat odorem, licet omni, qua fieri poterat, cura pura conservaretur.

Verbum *malignum*, quod febribus additur, per plures annos magna notatum fuisse ignominia, haud ignoro, atque sæpissime, ut probabile est, ad ignorantiam obvelandam vel ad curationem extollendam fuit adhibitum. — Profecto autem talis natura ipsa fundata est appellatio, nomen ad minimum requiritur, quo talem morbum, qualem nunc proposui, a consueta inflammatoria febre distinguamus: ipsa sane loquendi formula *febris inflammatoria*, alia quoque inveniri febris genera demonstrat. — Parum fortasse interest, num illam putridam, malignam aut pestilentialem appellare velis; — quando petechiæ erumpunt, quilibet illam exanthematicam aut petechialem vocat. — & quando a contagio exorta est, contagiosam. — Ego quidem de verbis contendam cum nemine, id tamen necesse est, ut aliquid habeamus

mus

mus, quo nostras ideas cum aliis communicare queamus, quæ ubi bene sunt definitæ, insignis quædam rixæ causa relinquitur nemini.

SYDENHAMII viri istius magni memoriam maximo in honore habeo; nihilo secius omnes febres, pestem quoque ipsam ut febres mere inflammatorias eum tractasse, profitendum est, ejusque medendi methodus magis universaliter convenit & imitanda est, cum egregie illis, quæ a lentore dependent inflammatorio, sit accommodata. — Ast in omnibus, ipsis quoque in variolis, quas in genere egregie admirandaque ratione descripsit & summo cum judicio tractavit, non est imitandus. — Procul dubio occurrunt febres, quæ aliquo modo plura, quam lanceolam, cerevisiam secundariam & purgans requirunt. Num febris lenta & nervosa ita tractari poterit? num variis cum variolarum speciebus, febribus petechialibus, miliaribus cæterisque ita agendum erit? Ad omnes expertos & rationales provoco medicos. — Sed honore afficiatur, qui honore est dignus: regimini calido sudorifero & exæstuant quod tunc temporis in omnibus febrium speciebus adhibendi mos erat, recte se opposuit illudque rejecit, atque convenientes evacuationes ac regimen temperatum diluens, frigidum induxit: methodum omnibus febrium inflammatarum & ardentium speciebus convenientissimam. — Meræ vero evacuationes & frigida aquosa diluentia non cuilibet constitutioni & omnibus febribus conducunt. — Ast dum vitamus vitia, plerumque contraria committimus, & assumpta sententia alterum aliquando ita instigare potest, ut *fere flammulam extinguat vitalem* atque alterum, ut machinam incendat, ne deleterio miasmati in illa concedatur locus.

Quod si febris est naturæ conamen, lædentis alicujus vel morbosæ materiæ exterminationem molientis, prout certissime deprehenditur, inde profecto istam cohibere, non semper conveniet. — Caloris accessus in febre tertiana lentorem humorum attenuando & obstructionem in extremis arteriarum capillarum ramis removendo, paroxysmum terminat. — Sanguinis emissio & purgatio intempestiva eam sæpius valde protrahunt atque & anomalam & periculosam reddunt. — Quando variolarum contagium cum sanguine communicatur, febrim excitat, quæ, si illæ mitioris sunt indolis, ipsa eruptione perfecta cito terminatur, & tunc cessat, cum febris aut naturæ conamen morbi materiam expulerit. — Interdum vero ob profusas evacuationes, ob immoderatum timorem, spirituum abjectionem & minus conveniens regimen non tantum ei superest vigoris, quantum requiritur, ut morbum per crisin expellat convenientem; seu pustulæ pallidæ, albidæ, sessiles remanent crudæ neque consueto modo maturescunt. — Atque hoc haud raro fieri solet in aliis exanthematicis febribus, imo in peste ipsa.

Itaque ratio, cur sanguis in principio talis febris sit detrahendus, præcipue hæc est, ut, ne febris nimium exacerbata in cerebro, pulmonibus aut aliis ad vitam necessariis partibus excitet inflammationes, præcaveamus; ad quas excitandas magna spissi & densi sanguinis copia, vehementius mota & calefacta valde inclinatur. — Sanguinis profecto emissio in morbo contagioso, qui quidem solo a contagio excitatur, non indicari videtur; quoniam contagium intime cum humoribus est commixtum, & quoniam, cum parvam
sanguis-

sanguinis quantitatem emittas, totum contagium parum imminuis, quod, seu sanguinem emittas seu relinquoas vel majores vel minores edet effectus. — Atque variolarum inoculationis experimentum nos docet, minimam materiæ variolosæ in sanguinem introductæ quantitatem excitare posse variolas : & in aliis quoque casibus, qualis est vel viperæ vel canis rabidi morsus, nobis similia occurrunt : in hoc, quod in transitu sit dictum, parvum vulnus pejus est, quam magnum dilaceratum : cum hoc veneno iterum exitum permittat liberiores.

Si quando fermentum cum liquore aliquo fermentante intime commiscueris, fermentationem, parte aliqua liquoris ablata, non impedies : nam quælibet fermentantis liquoris pars est fermentum ; sic contagium in sanguinem receptum in quamlibet ejus partem vim suam exserit. — Refrigerando profecto, acida addendo, cæterisque fermentationem moderari poteris ; atque si ea nimis est vehemens, disruptionem vasis (nimis pleni & obturati) proprium permittendo exitu impedire poteris : sic in febribus contagiosis per sanguinis detractionem ejus quantitas diminui & nimia distentio, inflammatio, vasorumque disruptio averti ac æstus infringi potest : quæ alias vim contagii insigniter augere & totam humorum massam in merum gluten inflammatorium pervertere valebunt. — Quod si autem ut in comparisonem pergam, liquorem fermentantem nimirum refrigeras & fermentationem præmature suppressis, is totus vappidus & glutinosus redditus nunquam per convenientem despumationem purificatur aut bonus vinosus fit liquor. — Ita quoque, si contagio recepto naturæ vires sangui-

nis detractiōe cæterisque nimium infringis & ejus operationem in humoribus morboſis deſpu- mandis (ut SYDENHAMIUS loquitur) intercipis; morbum augebis, qui totam ſanguinis maſſam in putridum ichorem aut ſaniem mutat. — Cæterum cum ſanguinis emiſſio materiam imminuat in- flammantem, quanquam contagii ſcintillam non prorſus exſtinguat, inde, ubi fortasſe quis ſanguine abundat, egregie convenit. — Nihilo tamen ſecius effectum ſuum edet infectio; atque ego quidem non minus copioſas & malignas poſt largiorem ſanguinis detractiōem vidi, quam unquam, quando illam omiſi. — Porro vero peſtem, quæ primum inter febres contagioſas occupat locum, ſanguinis ad minimum majorem detractiōem rariffime perferre, pro certo habeto, uti ex optimæ notæ auctoribus apparet.

Huic vero capiti paucis verbis de curatione, quæ febribus, de quibus ſpeciatiim hic egimus, conveniat, additis finem imponamus. — Primo autem id adnotandum eſt, quod, licet febres malignæ & peſtilentiales in ipſo eorum impetu ſpiritus valde deprimant & mirandam ſubitaneamque debilitatem, quando in primis a contagio ſint obortæ, inducant, aliqua tamen ſanguinis plerumque requiratur detractio, (quid? quod in robuſtis & qui ſanguine abundant, ſit neceſſaria) ut non moles ſolum movenda diminuatur & ipſis vaſis pulſantibus contractio efficiatur liberior; ſed quoque ut quælibet inflammatoria obſtructio, quæ mox ſub ipſum initium accedere poſſit, avertatur, ac ut ſimul moderentur attritus & æſtus, qui in primis morbi diebus ſæpius ſunt inſigniores, qui partes ſanguinis ſalinas & ſulphureas magis magiſve extricāt, acrimoniā augent, putreſcentem humorum ſtatum

statum juvant & actioni morbi materiæ insigniter favent. — Igitur hæc indicata, cum primum fieri potest, est instituenda. — Pulsus celer, tensus, æstus acrior, magna spirandi difficultas, cordis palpitatio ac dolor capitis dorsi que vehemens manifeste illam postulant. — Licet vero rigor, qui æstum & præcordiorum oppressionem præcedit, sit insignior; minorem tamen sanguinis copiam, quam in vera peripneumonia, quæ haud raro pari modo invadit ægrotos, esse detrahendam, bene observari debet: ast subitanea debilitas & magna spirituum abjectio, tremor manuum, pallor cruditasque urinæ, cuncta hæc, si nulla tussis neque spiritus calor adest, alteram ab altera distinguunt. Siquidem hac in re eo minus quis decipi potest, quando putridæ, petechiales aut pestilenciales febres grassantur & aeris constitutio ad illas inclinat. — Quocunque modo hoc eveniat, e vena missus mox demonstrabit differentiam sanguis; qui in febribus malignis multo laxioris texturæ mollioris est consistentiæ (licet is satis floridus appareat) quam in pleuritide & peripneumonia: qui si prima in missione satis splendens & sine alba tenaci apparet pellicula, si is præcipue ex brachio destillat neque pleno effluit flumine, is tamen frigefactus in densum & firmum coit crassamentum. — Si quando istam alia prorsus ratione deprehendis, quocunque in casu caveto, ne fluidum vitale nimium prodigas.

Itaque, licet necesse esse possit, ut fortibus atque robustis in ipso febrium contagiosarum principio sanguinem detrahamus, febris tamen naturam sollicite attendere nos oportet, cum a contagio sit oborta, quod non minus *sanguinem*, quam præcipue *spiritus animales* afficere videtur: quod
subi-

90 *Cap. VIII. De putridis, malignis*
subitaneam sensuum obnubilationem, debilitatem, tremores & magnam spirituum prostrationem ipso in impetu evidenter demonstrare, existimo. — In peste homines quasi fulmine icti subitanea morte fuerunt correpti sine ulla antegressa febre vel quoque ægritudine. — Fieri vix potest, ut subitaneam morsus serpentis caudisonæ operationem, qui sæpius unius aut duorum minutorum spatio minore necat, & subitaneum mirumque nonnullorum odoramentorum effectum quibusdam in hominibus explicemus, quæ fere uno impetu totam naturæ œconomiam quam maxime perturbant & convellunt. — Effluviorum electricorum roboris effectus jam satis cogniti non solum hanc corroborare videntur ideam, sed quoque modum analogum, quo hoc efficitur, ostendunt. — Quicumque hac de re plura cognoscere avet, consulat virum illustrem D. MEAD *in introductione tertiæ editioni libri sui addita.*

Nervi vero ac spiritus animales contagii miasmate affecti non tantum, quantum sufficit, fibras musculares & vasa agitant; inde magna debilitas & nimis debilis systematis vasorum oritur impulsus: indeque aliis locis concrefcit, & aliis omnino dissolvitur sanguis. — Cordis auriculæ & ventriculi illorum, qui peste extinguuntur, sanguine grumoso amplius distenta inveniuntur, cum sanguis ad cor regurgitet, quod tantis viribus non pollet, ut istum propellat: nihilo minus sanguis in aliis vasis adeo tenuis & dissolutus apparet, ut is haud raro, qua data porta, erumpat: TIMONI (*) aliique illum in orificiis, quæ sanguinis missione & scarificatione sunt facta, diffi-

(*) Vid. Comment. philosoph. Soc. Reg. Anglic. N. 374.

difficulter supprimi, adnotavere. — Quod pari ratione interdum in consuetis febribus petechialibus & pestilentialibus observavi.

A peculiari filamentorum nervosorum & subtilissimae atque maxime attenuatae fluidorum animalium partis adeo variis in hominibus differentis dispositione mira illa & quidem eandem ob causam dependet effectuum diversitas. — Herbae, floris, moschi odor, qui sexcentos homines reficit, in quibusdam animi inducit deliquium. — Effluviorum electricorum vis varios homines varia valde ratione, ad minimum vario afficit gradu; idque probabiliter non solum ob differentem spirituum animalium crasin, sed quoque ob nervearum fibrarum tensionem, robur cæteraque differentia: haud secus ac musices chordæ differentis longitudinis & tensionis modo valde differente una eademque afficiuntur nota. — Id fortasse aliqua ex parte in peculiari nervorum & spirituum animalium proprietate positum esse videtur, alios peste, variolis, cæterisque facilius, alios nunquam infici, quamquam circa eos illis laboret magna turba.

Quacumque vero ratione sese hæc habeant, contagium solidorum robur frangere & sanguinem dissolvere certum est; ita ut, si nobis injecta est suspicio, febrim a contagio fuisse excitatam, caute in sanguine emittendo sit agendum, licet quoque symptomata satis insigniter in principio exacerbata, ut larga satis quantitas detrahatur, imperare videantur. — In pleuroperipneumoniis & peripneumoniis malignis hac in re vidi crebriores atque acerbe tales gravissimos errores, speciatim annis 1740. 1741. & 1745. — Itaque, licet quidem prima sanguinis emissio admodum convenire

venire queat, subsequens tamen non ita conveniet, immo erit pernicioſa. — Sanguis primum emiſſus ſæpius floridus, viginti horis poſt detractus, plerumque lividus, niger & tenuior atque tertium lividus, diſſolutus ac ſaniei ſimilis apparet. — Hoc crebrius in malignis petechialibus febribus accidit: interdum ſanguinis craſin ita perturbatam obſervavi, ut in ejus fundo pulvis niger, fuligini ſimilis ſubſideret, pars vero ſuperior aut cruor lividus aut ſpecies obſcure viridis & mollioris eſſet gelatinæ. — Porro his in caſibus pulſus ſæpe poſt ſecundam ſanguinis detractiōnem, immo nonnunquam poſt primam mirum in modum decreſcit: ego vero hoc pluries non ſine maxima cura & ſollicitudine & quidem tum obſervavi, cum exiſtimarem, pulſum cæteraque ſatis indicare neceſſe eſſe, ut ſanguis iterum detrahatur. — Igitur jam neceſſe eſt, ut febris epidemicæ peculiarem bene attendamus naturam.

Vix ulla febris contagioſa aliquem invadit, quin ventriculum male afficiat & vomitum excitet. Cum effluvia morbi cum ſaliva cæterisque deglutiantur, nonne illa, aliqua ad minimum ex parte natura cooperante per vomitum adjutum abluuntur & rejiciuntur? — Cujus ope quoque aliqua bilioſa, acris, putridaque colluvies, quæ forte in ventriculo hæret, educitur: quæ alias corruptione magis increſcente magnam malorum ſymptomatum varietatem producens, morbum principalem valde augebit. — Siquidem ſine eo, ut ars ſuccurrat, vomitu nonnunquam fruſtra evacuationem molitur natura, & quidem adeo vehementer, ac ſi conveniens emeticum & proprium abluens fuiſſent adhibita: quid? quod ſi aliquid ad vomitum promovendum aſſumitur, id non minus faci

faciliorem & efficaciorē reddit, quam quoque materiam irritantem educendo vomitum ipsum supprimere valde intendit. Tunc vero hoc moderatioribus semper efficerem medicamentis, qualia sunt infusum aut decoctum ipecacuanhæ, oxymellis scillitici, cum tenui florum chamomillæ vel similibus infuso. — Mera calida aqua vomitum ciendi methodum haud comprobo, cum antea imensa ingurgitari debeat quantitas, quam vomitus excitetur, quæ nonnunquam ventriculum tantum in gradum aggravat, ut ejus robur ponderi in eo hærenti resistere nequeat, neque istud rejicere valeat: ita ut quo plus bibitur, eo minis munere suo fungi possit, atque sic nimium distentus prorsus imbecillis reddatur ventriculus, unde tristes subsequi possunt effectus. — Ergo quocunque in casu vomitus unam aut duas mensuras haustas non sequitur, vestro digito aut penna excitate evacuationem ac omni opera cavete hanc potius ingurgitationem, quæ sæpius nimis præmature dari solet. — Qua occasione existimo, hanc observationem, ubi ventriculus nimium distentus nulla ratione agere neque ullam rejicere valet, haud secus ac urinæ vesica nimis repleta ne guttulam urinæ reddere potest, demonstrare, *vomitum* a sola *diaphragmatis* & *musculorum abdominalium* actione non dependere, ut D. CHIRAG aliique asserunt; nam maximus eorum nixus sæpius ne speciem quidem alicujus effectus in ventriculum aut vesicam nimium repletam edit: — In hac, ut sæpius ad catheterem confugiamus, cogimur.

Quod si post ventriculi ablutionem non cessat vomitus, parum theriacæ Andromachi cum convenienti mixtura stomachica detur, quæ ex sale
absin-

absinthii, succo limonum, aqua menthæ, cæterisque componi potest, ac fomentum aromaticum, vel potius cataplasma ex speciebus aromaticis cum theriaca paratum applicetur, quæ plerumque bene succedunt, quando omnes aliæ res deficiunt.

Non ventriculus solum, sed totus intestinorum canalis sub febris initia evacuari debet: ego vero, rationem & experientiam, hoc efficiendi methodo moderatiore demonstrare necessitatem, pro certo habeo; clysmata ex lacte, saccharo & sale, laxantia ex manna, cremore tartari, sale cathartico GLAUBERI, tamarindis & rhabbaro sunt, quæ ego præ reliquis vel sola suadeam. Ab acrioribus ac fortioribus purgantibus vidi effectus pessimos. — Sennæ quoque usum dissuadet HOFFMANNUS (*). Antea proposita mitiora & lenia emetica ac eccoprotica porro in eo præstant, ut repeti & sensim sensimque dari possint, prouti putrida biliosa coluvies primas in vias irruit. — Tali ratione sollicitudo me non tenet, quin vomitum aut unam vel alteram alvi dejectionem promoveam, quando illud quocunque febris tempore gustu oris amaro nauseoso, ventriculi ægritudine, ructibus nidorosis foetidis, nimia alvi obstipatione, abdomine tumido, borborygmis, doloribus vellicantibus cæterisque indicatur.

Quamquam crudos humores in principio, antequam fuerunt cocti, purgare generatim dissuadet HIPPOCRATES (**); in principiis tamen, si humores turgent atque evacuationem moliuntur, pur-

(*) Vid. Opera Genevæ in fol. Tom.II. Cap. de febribus petechial. veris p.84. seq.

(**) Aphorism. 22. Sect. I. & Lib. de humoribus .

purgare comprobatur: sic cholera morbus est naturæ conamen bilem acrem superabundantem removendi. — Quod si febres putridæ malignæ autumnales a cholera adusta putrescentis, ut veteres appellavere, redundantia in hepatis, ventriculi cæterorumque regione exoritur, quod sæpiissime fieri solet, quando calida æstas prægressa bilem, salia & olea animalium insigniter auxit & exacuit; tunc profecto talia moderata emetica & cathartica, qualia proposui, mox in principiis sunt adhibenda.

Bilis partes procul dubio in omnibus putridis malignis & petechialibus febribus nimium præ aliis dominantur. — Felle vesica ductusque biliferi semper in illis nigra & viridi bile repleta inveniuntur, qui morbo pestilentiali fuerunt necati; sic quoque ventriculus, duodenum, cæteraque. (*) — Quod si nunc putrida hæc bilis non educitur, ista magis magisque corrumpitur, & magnam anxietatem, ventriculi ægritudinem, dolorem cæteraque excitat, atque resorpta & ad sanguinem delata mala inducit infinita, genus nervosum valde irritat, crasin sanguinis destruit & lympham in arrodentem pervertit ichorem. — Itaque ubi ejus redundantia signa adsunt, eam sine mora vomitu aut purgatione, prouti natura hoc indicat, evacuare oportet. — Summo aliquando cum gaudio his putridis in febribus mox post vomitus accessum vel unam alteramve alvi dejectionem perspexi mutationem, qua mirum in modum levabatur ægrotus; ubi anxietas incredibilis, præcordiorum pondus, continua nausea, ructus atque singultus prædebant. Linguae impuritas summa, nausea & pon-

(*) Vide Traité de la Peste, Paris 1744. 410.

pondus ventriculi, cum gustu nauseoso amaro, horribili, foetente & inviso spiritu atque ructibus rationem ventriculi declarant atque dejectiones intolerabiliter foetentes, nigrae, biliosae hujus evacuationis & necessitatem & utilitatem indicant. — Quod si venenum aliquod in ventriculo aut intestinis haeret, de necessitate illud ut primum fieri potest educendi nulli profecto dubitabimus; atqui bilis sane putrida minus parum est perniciosa, quam actuale venenum. Circa harum febrium statum aut septimum inter & decimum quartum diem natura propria ex voluntate per vomitum vel quod crebrius fit, per alvum laxam putrida ista biliosa colluvie se liberare, molitur; atqui ejus consuetae operationes semper arte sunt adjuvandae; ego quidem pro rerum ratione generatim die octavo aut nono moderatum exhibeo laxans, nisi quaedam eruptio appareat vel sudor quidam bonus hoc interdicat. — Usque ad hoc tempus raro ullum purgans praeter mannam, cremorem tartari aut similia in ipso principio adhibeo (in primis si mihi morbum magis a contagio quam putrida a saburra ortum esse, enata sit suspicio) nihilo minus clyisma emolliens, laxans quolibet secundo aut tertio die, prouti ratio id postulat, injicere jubeo. — Laxans hoc toties de tempore in tempus repeto, quoties id symptomata indicant atque ejus operatione durante aegroto meo cardiaca diata conveniente potu & medicamentis succurro. — Qua ratione non solum congeriem & incrementem corruptionem hujus putridae biliosae materiae in primis viis, sed ejus quoque resorptionem & transitum in sanguinem praecaveo; atque pari modo ulterior morbosae materiae

teriæ effusio in intestinorum canalem exitatur indeque ex corpore eliminatur. Quam moderatam purgandi methodum circa hoc tempus his in febribus per plures annos summe utilem inveni; sed in purgantia ex *aloe*, *scamonio* et *colocynthide* parata: quæ in tali putrido, dissoluto, acri sanguinis statu sunt venena, non medicamenta: & quicumque illis tali in casu utitur, is cerebri sui intestina, si ipsi talia ibidem sunt, purget. — Nimis sæpe profecto sine istis fortioribus stimulantibus vires suas nimium intendit natura & ruit in profusam diarrhœam vel dysenteriam subito mortiferam, nisi refrænetur; — hoc vero plerumque incidit, si materia biliosa corrupta nimis diu, ut eo magis putrescat, in intestinis fovetur; atque his perveniendi, ut istam ex eis conveniente tempore ac justis intervallis expellamus, via est optima. — Quod si nobis talis immoderata minatur evacuatio, ad convenientia adstringentia, alexipharmaca, theriacam Andromachi, Confect. Fracastorii, tincturam rosarum, vinum rubrum cum cinnamomo coctum confugere debemus, ast præter hæc omnia, si casus valde urget, clysmate adstringente ex confect. Fracastorii, vel theriaca Andromachi cum parva decocti tormentillæ, rosarum rubrarum aut terræ japonicæ quantitate parato succurrere oportet. — Quorum vero usus non parum requirit prudentiæ; nam diarrhœam criticam præmature suppressere, semper est periculosum; atque ego quidem, hoc nunquam faciendum esse sine eo, ut una aut altera rhabarbari præmittatur dosis, existimo. — Antea, quam huic paragrapho finem impono, non possum, quin annotem, me diarrhœam, licet eam in statu aut declinatione harum febrium sæpissime criticam &

salutarem invenerim, generatim tamen in ipso principio deprehendisse noxiam: si ea in primis valde tenuis, serosa & profusa est. — Nihil sane magis, diarrhoeam salutarem esse, demonstrat, quam si bonus sudor moderatus vel calidus cutis mador istam comitantur.

Quamquam natura saepius materiam morbi in febribus putridis malignis vomitu & alvo eliminare annititur; ejus tamen magis constans & maximum per cutis poros observatur conamen. — Me nunquam harum febrium aliquam cognovisse, quae perfecte judicata aut sublata sit, donec major aut minor eruperit sudor, sancte assero. — Quando is moderatus, calidus & aequalis per totum corpus diffunditur, & is est, qui bonus appellatur; quando is circa morbi statum accedit, & pulsus paulo ante liberior, mollior & tranquillior sit atque eo durante ita manet, semper est salutaris: — ast, si sudor profusior, frigidus, viscidus & inaequalis circa caput & pectus tantum provenit, multo plura ab ipso timenda, quam speranda sunt. — Si quando sudores in principio erumpunt profusi, ii sunt plerumque perniciosi, si speciatim superveniat rigor.

Cum vero sudores sint utiliores, qui magis naturae, quam artis ope excitantur; inde isti nunquam nimis cito aut nimis fortiter sunt extricandi vehementioribus medicamentis, regimine, caeterisque; illum juvare & fovere sufficit uberioribus subacidis diluentibus, moderatis cardiatis atque diaphoreticis; quae praecipue salia diluunt & abluunt, acrimoniam temperant & majus putredinis incrementum ac sanguinis dissolutionem impediunt, tonumque solidorum conservant & roborant.

Cum

Cum autem homines valde differentis constitutionis tam quoad fluida, quam quoad solida morbis afficiantur contagiosis, inde pro varia rerum ratione differens requiritur medendi methodus; illi, quibus sunt fibræ fortes, atque sanguis uberior densus, non talibus calidis indigent medicamentis, qualibus debiles & phlegmaticos juvare opus est. Nihilominus id in genere est annotandum, quod, cum sanguis reliquique humores in febribus pestilentialibus & petechialibus ad dissolutionem, stagnationem an putredinem inclinent, talis methodus, quæ vim vasorum contrahentem tuetur & putredinis progressum avertit, sit necessaria: vegetabilia & quoque mineralia convenientem in modum præparata acida huic consilio maxime inserviunt; & illi in primis conveniunt subastrigentia alexipharmaca.—Saliū autem atque spiritum alcalinovolatilium usum valde esse periculosum, pro certo habeo: cum ea procul dubio statum humorum putrescentem augeant eousque ut plura irritamenta ad citiorem incitent, destructionem:—siquidem, largiorem horum usum sine ullius contagii accessu, in perfectissima quoque sanitate corruptionem ac dissolutionem sanguinis, atque talem febris speciem excitare, compertum habemus.—Fortasse miasmata pestilentialia ipsa nihil aliud sunt, quam salia animalia summe volatilia & attenuata:—febres pestilenciales a putridis cadaverum exalationibus post prælia, oppugnationis cæteraque exortæ hoc ostendere videntur.

Quæ nunc de salibus alcalino volatilibus proposui, me ad usus vesicatorium his in febribus promiscui ducunt considerationem; ut pote quæ

his in casibus periculosis tanquam certissima *spei anchora* a quibusdam æstimantur: hæc vero sæpius nimis præpostero & minus conveniente modo, in principio præcipue, ubi febris increfcit, neque ullo indiget stimulan- te, applicari existimo, cantharidum enim actio non tantum solam cutim, sed totum quoque nervorum & vasorum afficit systema: Igitur, quando irritatio & impulsus jam sunt nimii, ut plerumque harum febrium in principio fieri solet, ea certe sine ullo applicantur iudicio. Siquidem harum muscarum salia simili fere ratione ut salia alcalina volatilia vim suam exerunt, & profecto dissolutionem, indeque sanguinis putredinem promovent. — Naturam nonnunquam incitamento indigere posse, imo sæpe versus harum febrium imprimis declinationem indigere, res est certissima; quando solida torpent, circulatio languescit, spiritus sunt effœti, & comate corripitur æger; tunc vesicatoria sunt applicanda & utilitatem præstant eximiam, quocunque febris tempore talis symptomatum accedit series. — Ast in rerum antea propositarum ratione effectus valde perniciosos nimis præposteram eorum applicationem subsecutos esse, vidi sæpissime, quales sunt pertinax pervigilium, delirium, urinæ suppressio, tremores, subsultus, cæteraque. Quade re, ut antea juniores medici, quam liberaliores sint cum *salutari hac severitate* BAGLIVIIUM *de usu & abusu vesicantium* consulant, auctor suasorque sim: istumque eo melius intellecturi sunt, si antea ejus *tractatum de fibramotrice* & BELLINIUM de *stimulis* perlegerint. — Quibus porro addatur, quod, ubi quædam in affectibus acutis cuti imponantur vesicatoria, æger serum lactis, emulsionem, aut alium quendam sub-

Unable to display this page

scetur intimius) ad normam *julapii e camphora*, tunc eo facilius praefertur & est medicamentum eximium, quod in febribus putridis malignis atque in peste ipsa egregie convenit: ab omnibus enim fere medicis in morbis pestilentialibus maxime commendantur & camphora & vini acetum. Utrisque maxima cum utilitate in peste *Marsiliana* cæterisque usi sunt medici *Galli*, atque HEINISIO (*) ob utilitetem, quam in peste *Veronensi* beneficio medicamenti, cujus basis erat camphora, praestitit, erecta fuit statua.

Itaque cum acida & subadstringentia in febribus putridis malignis & petechialibus exhibere, sumus obstricti, ut sanguinis crasin & vasorum tonum conservemus, majoremque humorum putredinem praeveniamus; inde diaphoretica (quorum praecipuum est camphora) cum illis jungi debent, ut libera perspiratio aut sudor moderatus foveatur, quem illa retardare inclinant: hoc omnino cum veterum medendi methodo convenit, qui alexipharmaca cum adstringentibus in antidotorum compositionibus commiscebant, prouti videre est in *Andromachi theriaca*, *mithridatio*, cæterisque. — Ea hoc respectu magis convenire, habeo persuasum. — Hæc antiquitatis applausu fuerunt excepta, & sunt procul dubio medicamenta eximia (quando illis rite utimur) licet varia tam quod ad quantitatem, quam ad qualitatem, in illis deprehendantur superflua. — *Alumen* & *nucem myristicam* in aliis febribus, præter intermittens, si parca in primis *camphora* & *crocus* cum eis junguntur, cum utilitate dari, haud ignoro.

Liceat

(*) Vid. ETMULLER opera. Tom. II. de peste p. 426. edit. Francof. 1697. fol.

Liceat mihi, sequentem corticis peruviani præparationem hic inferere, qua bono cum successu per aliquot annos non solum in intermittentibus et lentis nervosisque febris, sed quoque in putridis, pestilentialibus et petechialibus speciatim in eorum decremento usus sum; et licet quidem saepius remissio valde esset obscura, optatum tamen edidit effectum. — Quod si vero ægroti alvus obstipata vel ejus abdomen inflatum et tumidum sit, dosin aliquam rhabarbari, mannæ aut similium præmitto.

℞. Cort. Peruv. opt. pulv. ℥ii

Flaved. Aurant. Hispan. ℥i℥

Rad. Serpent. Virgin. ℥iii

Croc. anglic. ℥iiii

Coccinel. ℥ii

Spir. Vini Gallici. ℥xx

F. Infusio clausa per dies aliquot (tres saltem quatuorve) deinde coletur.

Hujus medicamenti ℥i usque ad ℥℥ quarta, sexta aut octava hora cum decem, quindecim aut viginti guttulis elixirii vitriolii aliqua conveniente potione vel vino diluto exhibeo — Quod ut hac ratione tanquam officinale medicamentum paratum et promptum fervetur, jubeo, atque ut admodum salutare ad experimenta cum eo capienda aliis commendo. — Quod quoque interdum in intermittentibus, ubi corticem in substantia vel ejus decoctum difficile fert aegrotus, convenire satis scio: et hoc saepe medicamenti auget præstantiam, quando id, quod in forma solida displicet, in fluida propinari possit; ideoque ab hoc convenienti efficacique ratione fieri potest, illud fiat. — Antea proposita compositio solida roborat, majorem sanguinis dissolutionem ei

corruptionem avertit, tandemque ejus crasin restituit; — atque hoc sine eo, ut cutis pori nimium claudantur, efficitur, quod tamen cortex in substantia nimis frequenter efficit. — Id enim annotandum est, quod, licet sudores nimium profusi in his (& ut credo, in omnibus febribus) sint noxii, lenes tamen, mites et moderati semper, in statu in primis et declinatione propriis largisque diluentibus, alimentis liquidis, caeterisque promoveri debeant. — Nam cum hae febres aud raro longius trahantur, reficiens sane potus et diaeta necessario requiruntur, quibus deficientibus aegrotus certe supprimitur. — Hoc illoque supra proposito respectu, quin *vinum generosum rubrum*, ut praestantissimum a natura datum cardiacum subadstringens, et quo arte vix melius quidquam praeparari potest, commendem, facere non possum. — Ego vero, istud nonnunquam in statu et multo frequentius in declinatione febrium putridarum malignarum, quando in primis succo aurantiorum hispaniensium aut limonum acidulum redditur, utilitatem asferre maximam, certo certius sum persuasus. — Aromatibus quoque quibusdam, qualia sunt cinnamomum, cortices aurantiorum hispaniensium, rosæ rubræ, aut aliis similibus indicatis impraegnari & paucae quaedam elixirii vitrioli guttulae addi possunt. — Ego quidem cum ASCLEPIADE (*) *utilitatē vini æquari vix cum deorum potentia* non loquar; id tamen procul dubio non in vita communi solum, sed quoque in medicina admirandam praestat utilitatem. — Vinum album *Rhenanum* vel *Gallicum* aqua dilutum potionem variis in febrium speciebus exhibet admodum saluta

(*) Conf. PRINII *Histor. natural.* ex Edit. HARDUIN. Paris. 1723. fol. Tom. II. p. 301.

lutarem & vinum generosum pomaceum his parum est inferius. — Atque ut antea proposui, bonum vetustum rubrum vinum est egregium julapium subadstringens cardiacum. — *Asiaticæ* aliæque gentes, ubi morbi pestilentiales sunt solemniores quam apud nos, limonum succo his in febris majorem efficaciam, quam maxime celebrato alexipharmaco tribuunt. In his non minus, quam pluribus aliis in rebus fieri solet, ut arte quæramus, quod provida natura multo melius & efficacius nobis offert; si modo nobis tanta & diligentia & sagacitas esset, ut illud cognoscere illoque uti possemus. — Ego vero non possum, quin hic profitear, me existimare, partem medicinæ diæteticam nondum ita, ut meretur, esse pertractatam. — Quam naturæ convenientissimam medendi viam nobis demonstrare pro certo habeo, licet profecto minus sit pomposa, quam boli alexipharmaci, potiones febrifugæ & cardiaca julapia.

Cum vero sequentem dissertationem præcedentem doctrinam plenius illustraturam & confirmaturam esse putem, eam huic nunc subjungam.

DISSERTATIO

De Variolis.

UNius ejusdemque morbi varii effectus in varia solidorum & fluidorum constitutione nullo in casu magis, quam in variolis sunt evidentes. — Primo enim, quando varioloso contagio homines fibræ tensæ, fortibus & sanguine uberiori denso præditi

diti afficiuntur, vehemens plerumque febris accedit inflammatoria; ubi interdum pulmones, interdum cerebrum, interdum fauces & aliæ partes insigniter inflammantur, & sanguis in detractione occurrit valde crassus & inflammatus; atque interdum ejus detractionem repetere cogimur, nisi ægrotum phrenitide violenta abripi aut peripneumonica inflammatione jugulari velimus. — Hic pulsus est rapidus, plenus, tensus; respiratio calida, brevis & laboriosa; æstus acrior & urina colore profundiore tincta; fitis ingens, lingua arida & impura; capitis, dorfi, lumborum, crurumque dolor acutissimus. — Symptomatibus talibus præsentibus ipsa in peste aut profecto quocunque alio in morbo sanguinem detraxerim, ne periculum a sanguinis diathesi inflammatoria, nulla contagii habitara-tione, oriatur maximum.

Nulla vero modo sanguinis emissionis usum promiscuum, adeo frequenter in omni variolarum impetu adhibitum, comprobare possum. — Secundo enim hic morbus interdum cum consuetis febris lentæ & nervosæ symptomatibus accedi & ægroti sæpius diu animo sunt demisso (drooping) ut vulgo dicitur; febris est lenta, spiritus abjecti, pulsus debilis, celer & tremulus, os pallidum & languescens, urina cruda & tenuis, nulla fitis ingens, nullus æstus major, continua capitis vertigo & gravitas cum tremore, nausea perpetua & vomedi conatus, universalis inquietudo, languor, debilitas, cæteraque. Hujus generis symptomata per septem octoque dies durantia tandemque variolis finita vidi; quæ semper fere pejorem aliquam earum speciem pallidas, crudas, depressas & sessiles præ-

prænunciant, quæ neque bene erumpunt, neque mitius maturescunt, sed depressæ & flaccidæ remanent, vel in magnas aqueas confluent vesicas tenui & crudo ichore repletas, atque ita usque ipsum ad finem perdurantes: donec istæ in ore colorem lividum, pallescentem cadaverosum mutant in foedam, nigram, valdeque adhærentem crustam, si ægrotus tam diu vitam trahit & tunc temporis generatim eæ fiunt mortiferæ.

Tertio variolas interdum febris quædam maligna aut petechialis comitatur, ubi sanguinis crassus omnino dissolvitur, nigræ lividæque apparent maculæ, hæmorrhagiæ accedunt, & pustulæ mox post eruptionem nigræ gangrenosæ & cruentæ fiunt, idque sæpissime fieri solet, quando variolæ paucæ sunt & discretæ. — Ergo hic tria differentia febris genera ab una contagii specie excitata deprehendimus, atque ut in medendi methodo non minus febris singularis, quam peculiaris morbi contagiosi indolis rationem habeamus, officii ratio postulat.

Itaque ex his videre est, quam perversa sit generalis ista opinio tam de calido, quam de frigido regimine in omnibus omnium variolarum speciebus adhibendo. — Interdum SYDENHAMI, interdum MORTONI convenire potest methodus. — Breviter, quilibet casus singularis singularem requirit methodum, atque medici attentum est, ut ejus judicium iuxta harum rerum dispositione declaret.

Licet variolarum contagium eandem morbi speciem excitet, morbus tamen ipse gradu admodum differt. — Unum idemque contagium in una eademque domo, familia aut pago sæpius
valde

valde differentes variolarum producit species ; aliæ erunt valde benignæ & discretæ , aliae valde malignæ & periculosæ . — Innumera occurrunt exempla , ubi primus benigna admodum specie, hunc vero excipiens confluente, maligna & mortifera afficitur: hæc quotidiana docet experientia ; nihilo minus, dum hæc cuncta fiunt, & pessima in specie intermedia benignissimarum incidunt exempla. — Ita ut omnis in eo conveniat demonstratio, constitutionem singulorum ægrotorum multum mutare subsequentem morbum. — Atque hoc in omni fieri solet casu : sic enim consueta quædam scabies in alio suppurat & pertinax efficit ulcus, in alio ingens dilaceratum vulnus vix ulla vel nulla cum difficultate sanatur. — Phlegmone vulgaris in alio resolvitur aut bene suppurat, in alio fit gangrænosa, scirrhusa vel cancerosa.

Variolarum contagium non semper febrim, ad minimum insignem aliquem in gradum excitat, licet variolas afferat : nam plurimi infantes & adultioris quoque ætatis homines iis via naturali tam mitem in modum laboraverunt, ut neque febris sensibus evidens adesset, neque ulla re tam ante illas, quam per totum earum decursum male afficerentur. — Variolarum pus sæpius illorum cutim inficit, qui istis jam laborarunt, cum multas pustulas excitet, quæ illis variolarum omnino sunt similes, cum tam diu perdurent & æquali ratione muturescant, sed sine ulla febre. — Quod illis sæpissime contingit, quibus res est cum hominibus hoc morbo affectis, in primis vero illis, quorum cutis est mollis & tenerior. — In his contagium tantum glandulas cutaneas cæteraque non vero sanguinem afficit, quem olim ita mutaverunt

Unable to display this page

mul agit, unam vel alteram variolarum vel potius febris cum variolis excitabit speciem. — Nam haud raro profecto, pertinacem admodum febrim paucas quidem valdeque descretas, ast malæ indolis comitari variolas, deprehendimus. — Ego quidem, consuetam aliquam febrim epidemicam manifeste simul cum variolis accessisse & contagium variolarum solum variasse morbum, vel potius, febrim epidemicam simul cum variolis unum idemque subjectum affecisse, sæpius observavi. — Quod sæpissime annis 1740. 1741. 1745. incidit; in quibus febris violenta epidemica ex pestilentiarum genere his præcipue locis inter *nautas*, *milites* & *captivos* (speciatim horum annorum posteriori) sæviebat, ubi plerumque symptomata febris malignæ cum variolis conjunctæ occurrebant evidentiora, ideoque istis insigniter erant mortifera; cum e contrario hominum plurimi locis vicinis, quibus nullum cum nosocomiis erat commercium, aliasque satis valebant, specie afficerentur benigniori. — Atque febris hæc maligna probabiliter a pessimo corporis habitu scorbutico, vitæ ratione, carcere, cæterisque, quibus ista hominum turba erat subjecta, dependebat: — quamquam, febrim anni 1740. (*) alius fuisse originis, existimo.

Inde videri posset, si peculiarem quandam sanguinis atque humorum indolem conservare aut excitare possemus, vis quoque contagii eludi posse: & hoc sane quorundam fuit assertum, quod tamen infirmo admodum inniti talo existimo. — Peculiares quasdam corticis peruvian

(*) Vid. hujus historiam, Observ. nostr. de aere & morbis epidem. Vol. II. mens. Junio 1740.

viani & mercurii præparationes, ut antidota, admodum salutare esse, quidam putaverunt, & quædam mihi nota sunt exempla, quæ, ut istis assentiar, me pronum reddunt: sed mihi vix ita satisfaciunt, ut eas suadeam vel iis accedam.

Unum idemque profecto medicamentum varia in constitutione varios edit effectus, & temere ageret, qui corticem & roborantia cardiaca cuidam fibræ fortibus & rigidis ac sanguine densiori viscido prædita, ut *prophylacticum* aut *præparans* dare velit; licet ista in statu vasorum debili & laxo ac tenui aquoso sanguine magnam utilitatem afferre possint. — Num mercurialia in nimis laxæ cohærenti & dissoluto sanguinis statu convenient? — Quidam sane mali effectus ab usu eorum obvenerunt, speciatim petechiæ, hæmorrhagiæ, & profusæ diarrhœe in subsequenter variolis, licet, ea pro rerum ratione alias salutaria esse possent, haud ignorem. — Itaque, ut brevibus omnia complectar, quidquid hac in re ratione effici poterit, id eo respectu fieri debet, ut quidquid in quadam constitutione vitio quodam peccat, corrigatur & quidquid deficit, addatur; ita, ut ea vel contra morbi impetu muniatur, vel præparetur, ut isti melius resistat, si eo jam correpta est. — Fortasse brevis hæc admonitio illorum in primis consideratione non prorsus erit indigna, qui præparationi & tractationi hominum, quos inoculare volunt, præfunt.

Quod si homines variolarum contagium naturali recipientes, justo modo præparentur, multo majorem numerum eis mitiori ratione affici, persuasum habeo: procul enim dubio peior variolarum species sæpius a nimia sanguinis copia, humo

humoribus acribus, aut magno impuræ materiæ pondere in primis viis herente oritur; & haud raro, ut primum contagium fuit susceptum in dieta, corporis motu, cæterisque committuntur errores, qui saepius in fine effectum edunt mortiferum. — Ab his illi, quibus variolae sunt inoculatae, praecavenrur & praecaveri debent, indeque hujus operationis optatus dependet successus. — Non quod benigna variolarum species, a qua *pūs variolosum* est desumptum & parva admodum materiæ inficientis quantitas per infiltrationem recepta aliquid ad morbi benignitatem quadam ex parte conferre nequeat. — Hac in re fortasse totum inoculationis consistit negotium, si id quoque simul perpendere volumus, quod ea tantum in junioribus, intrepidis & perfecte sanis abhibeatur. — Caeterum innumera prostant exempla, quae optatum hujus methodi evincunt successum & utilitatem; & licet quoque adversariis praejudicia contra hanc mota concedamus, variolarum tamen via naturali obortarum periculum ad minimum decies, quam in hac, erit majus.

Itaque, quando & ratione & bono cum successu variolis mederi volumus, tam aegrotorum quam aetiis constitutionis peculiaris habenda est ratio, idque profecto opus est in omnibus aliis morbis epidemicis.

Primo enim robusta & vegeta constitutio viscidioribus ac densioribus praedita est humoribus atque rubro, globulari & compactiore abundat sanguine; indeque naturaliter majori feбри & graviori inflammationi est obnoxia, quam homines fibris laxioribus & sanguine tenui aquoso praediti; illamque ob causam omni in casu
melius

melius evacuationes & sanguinis præcipue de-
tractionem perfert.

Igitur in illis prudentis medici est, in variola-
rum impetu aliquam sanguinis partem detrahere,
&, si symptomata increcant, id repetere. Pul-
sus plenus, tensus, celeriter tremens, ingens ca-
lor, respiratio calida & difficilis, oris color ni-
mius, oculorum rubor, phrenitis cæteraque id in
primis requirunt: capitis dolor acutus, oculorum
inflammatio, & arteriarum temporalium caroti-
dumque tremor, cerebri aut ejus meningum de-
notant inflammationem, quam cito satis remo-
vere, vix nimium esse poteris sollicitus. — Post
sanguinis convenientem quantitatem ex brachio
detractam, ejus in pede emissio generatim ef-
fectum præstat mirandum & exoptatum.

Sanguinis emissio talibus in casibus vix eru-
ptionem, ad minimum ultra justum ejus termi-
num non retardat. — Ubi sanguis spiritusque val-
de agitati ejus circulationem summe rapidam red-
dunt, natura eo magis perturbata, nulla ordinata
via materiam morbosam expellere, multo minus
concoquere, aut quoque consuetas naturales ef-
ficere valet secretiones; — in consuetis febribus
ardentibus atque inflammatoriis haud raro san-
guinem iterum iterumque emittere antea eris coa-
ctus, quam ullum evocare poteris sudorem. —
Siquidem in omnibus eruptionibus criticis, ad
minimum in illis, quæ salutares sunt, quædam
concoctio est necessaria; ideoque mox ante aut
in ipsa eruptione urina magis aut minus desidit &
febris remittit. — Quando omnia nimis sunt
agitata & variolæ nimis cito, sæpius intra tri-
ginta horas expelluntur, febris continuat, even-
tus fere semper est mortiferus. — Neque san-

sanguinis detractio hac rerum in ratione naturæ vires infringet; sed cum fluidi vitalis motus nimis vehementes compescat & ordinatam magis spirituum animalium secretionem efficiat, istas magis juvabit, immo in ejus operatione succurret.

Sanguinis ex pede detractio, satis notum est, admodum efficacem efficere revulsionem a capite & pectore, quas partes tantum, quantum fieri potest, contra hujus morbi violentiam defendere debemus. — Atque hoc consilio, aut pedes & fœmora calida aqua vel lacte & aqua per aliquot minuta bis aut ter de die ante eruptionem vel in ipsa foveantur, suadere velim: ac pari ratione *cataplasmata ex pane & lacte, rapis coctis* vel similibus parata pedibus applicaverim. Qua mendendi methodo per plures annos cum successu usus sum, & quam speciatim brevi quadam in Dissertatione de variolis anomalis, quæ his locis 1724. & 1725. (*) grassabantur, proposui. — Hæc majorem sanguinis quantitatem versus partes inferiores alliciunt, ideoque caput & pectus levant; & cum majorem sanguinis copiam detrahant, inde quoque majorem variolosæ materiæ copiam ad has partes amandare debent, &, quod maximi est momenti, eruptionem in eis sublevent; quibus imminuitur quantitas, quæ alias in capite cæterisque partibus erumpere potuisset: præter ea relaxans calidorum balneorum qualitas simul sanguinis impetum compescit eumque aliqua ratione diluit. Variolarum ingentem numerum, quando hac utimur methodo, in femoribus & pedibus erumpere ac in eis interdum cataplasma-

(*) Vide Philosophical Transactions No. 390. & hic recensam vid. Tom. III. pag. 16,

matum applicatione dolores excitari severiores, res est certissima. — Pustularum in capite, collo & pectore copia est, quæ adeo juste extimesceretur: consuetum oris & capitis erysipelas, quam artuum inferiorum multo profecto est periculosius. — Itaque caput nunquam nimio fovendum est calore, sed id, ubi in primis densis obsitum est pilis, tondere ante eruptionem oportet; quo non caput solum redditur frigidius & cavetur, ne pustulis nimium obruatur, sed præter ea quoque varia tristitia in morbi progressu avertuntur symptomata.

Quod si vero febris nihilo secius exacerbaretur, & eruptio ratione haud ordinaria procederet, ut non minus femora & pedes, quam manus & brachia, quid? quod ipse corporis truncus balneo foveatur, auctor suatorque sim: — Quod adhibendi pluries sese mihi obtulit occasio in infantibus, quibus *balneorum frigidorum* usu ob rachiticos morbos cutis naturali densior & durior reddita erat, quod eruptionem probabiliter ultra justum terminum retardat. In quorum altero, (qui nunc fortem vegetumque virum agit nobilem) haud prius, quam die sexto apparebant variolæ, licet in principio febre afficeretur vehementiore; & tunc, post balneum ex aqua & lacte pectori applicatum, variolæ quidem benigniores, quamquam satis copiosæ erumpebant. — Balneo hac ratione corpus fovere, non caput & pectus solum sublevat, sed & materiam ad externas corporis partes allicit, ejusque eruptionem in summa cute promovet, quibus partes internæ & ad vitam magis necessariae hujus morbi violentiæ minus efficiuntur obnoxia: *variolarum postulas in pulmonibus, abdominis visceribus, cæterisque effectum edi-*

disse mortiferum, nimis crebro fuit deprensum :
— Hæc vero non prorsus nova est methodus ,
RHazes (*) enim, ut ægroti *balnei vaporis* specie
ad eruptionem levandam foveantur, suadet.

Interdum fortes & plethorici magna spirituum
dejectione, universali debilitate, conjuncta cum
tardo atque suppresso pulsum ipso variolarum ac-
cessu corripuntur; quæ medicos minus expertos;
num sanguinem emittere debeant, dubios reddit,
quamquam hic pari ratione necessarium sit, nihil-
que ægrotum citius juvet; si præcipue hac maxi-
ma ex parte a morbi metu & terrore ortum tra-
hant: quod sæpissime fieri solet in hominibus ad-
ultis, qui, in transitum sit dictum, optime perferre
possunt sanguinis detractionem, nisi senectute,
propius absint. Non enim contagium ipsum tan-
tum spiritus fortasse animales prae reliquis afficit,
sed magnus quoque metus & inquietudo ita na-
turae vires disturbat & debilitat, ut cor & vasa
contrahentia multo minore vi fluida propellant
contenta; inde ordinariae excretiones, specia-
tim illae, quae maximi sunt momenti, fluidi ner-
vei & perspirationis insigniter imminuntur, ita
ut inde moles movenda augeatur & vis motrix di-
minuatur. — Itaque si sanguinis aucti pars quæ-
dam hac rerum in ratione detrahatur, id tandem
virium motricium compensat augmentum. Si-
quidem si viscidorum humorum pars aliqua de-
trahitur, illud, quod remanet, eo facilius atte-
nuatur, & magis aptum redditur, ut principium
agens, seu spiritus animales iusta quantitate
exhibeat. — Igitur aliquis sanguis tali in casu
tam cito, quam fieri potest, sed non nimis
larga

(*) Vide RHazes de variolis & morbillis Cap. IV, ex
edit. MEAD.

larga quantitate & uno impetu detrahi debet. Magis profecto conducit, sanguinis detractio- nem repetere, si necesse est, ad minimum ori- ficiū nonnunquam occludere, nisi ægroto su- pino aut reclinato detrahatur sanguis.

Porro vero, quando timor immoderatus & spirituum dejectio cum morbo occurrunt, tunc sane, ut quoque in ipso morbi initio aliquid, quod indolis est cardiacæ & id interdum quidem ut non adeo parca exhibeatur manu, necesse est. Ergo, quando sanguinis quantitas superabundans detra- cta est, tali excitante eo majori cum utilitate & successe uti possumus, atque ab illis effectus sæ- pius vidi eximios, quando pustulæ ob metum ægroti insignem & spirituum oppressionem in cu- te quasi sepultæ latebant & per duas aut tres dies vix ullo modo elevabantur. Ego quidem *regimen calidum* in variolarum præcipue accessu non adeo probo; in tali autem casu id adhibendum atque vesicatoria ad contractilem vasorū vim quiescen- tem excitandam applicanda esse, aut ignoro, aut morbo certissime supprimitur ægrotus. — In ge- nere vero vesicatoriorum usum in variolis præ- maturum non commendo, nisi maximam habea- mus rationem verendi, ne lingua, fauces & na- rium viae pari modo ut aliæ istis valde infestentur: si quando morbus irruit cum raucitate, dolore vel magno aestu oris faciumque atque insigniter acri rheumatismo aut narium obstructione, frequenti sternutatione & tussi irritante, hæc expectanda sunt, nisi tempestivis avertantur vesicatoriis, quæ sæpius inveni valde salutaria. — Crebrior sternu- tatio & oris nariumque fluxio demonstrant, *mem- branam Schneiderianam*, commune harum viarū velamen, insigniter affici atque ab illis revulsio-

nem indicari; nam paucae tantum pustulae in faucibus & naribus periculosiores sunt, quam centum in summa cute: dolor ingens & spirandi deglutiendique difficultas sunt certissimi effectus in primis versus morbi finem, qui saepissime aegrotum jugulant, nisi gargarismatibus, injectionibus caeterisque diligentius succurras. — Nonnunquam ad has partes talem vehementem inveni affluxum, ut salivationem etiam in principio excitaret profusionem, quae aegrotum perpetuo vigilem retinebat, labia, linguam & fauces corio privabat ac adeo insignes excitabat dolores, ut aegroto omnem adimeret somnum & porus, alimentorum, caeterorumque deglutionem omnino efficeret intollerabilem: hic, ut nuchae, post aures, aliisque partibus citius applicentur vesicatoria, quam est necessarium.

Secundo vero, quando homines fibris laxis, debilibus & tenui macroque sanguine praediti, aut qui paulo antea magnas perpeffi sunt evacuationes, variolis infestantur, cave, ne lanceolam applies, si aegroti vitam servare velis. — His generatim est os pallidum, triste, pulsus debilis, celer, tremulus, ingens spirituum dejectio, cum urina pallida, cruda, turbida vel limpida, horror & aestus alternant, parum sitiunt, neque magno de dolore, sed de perpetuo languore, ventriculi aegritudine, vertigine, caeterisque conqueruntur. Hic vinum canariense & crocum simul cum aliquo mitiori cardiaco aut nervino medicamento, serum lactis cum vino canariensi paratum, aquam cum vino aut simile quid convenire, reor. — Quae vero cuncta sine largiore dosi salium & spirituum alcalino volatiliū, radice serpentariae virginianae, spiritu vini, vino meraciore caeterisque sunt

funt danda. — At enim vero satis largam vini quantitatem in lentis quibusdam & abjectis casibus maxima cum utilitate datam fuisse, vidi: ita quoque tali rerum in ratione vesicatoria & stimulantia cataplasmata pedibus applicari possunt; non adeo convenire videntur balnea.

Singulare quoddam est remedium, quod eruptionem variolarum in hoc lento & languescente casu promovet, quando pustulae ratione haud ordinaria ad consuetum tempus erumpunt, sed cum exigua vel nulla elevatione & colore minore in cute quali sepultae haerent, & hoc est *leni emetica* excitatus vomitus. — Quam fere semper hoc in morbo sponte molitur natura, atque nos sequi debere ejus indicationem, existimo; hoc enim non materiae morbi pars solū, quae ventriculum afficit, sed quoque illa colluvies lenta, putrida, quae in eo, hepate, fellea vesica, caeterisque fuit collecta, rejicitur. — Vomitus actionem perspirationem per cutim, sudorem & pustulas expellere, cognitum est omnibus. — Vomitu sanguinem nimium in cerebrum impelli, his objici, haud ignoro; indeque is in variolarum principio minus conducit; atque ego quoque, si in plethorica constitutione ante sanguinis missionem exhibetur, consentio; quid? quod ex usu eorum perverso terribilia vidi symptomata. — Ast perpendamus, naturam semper, sine artis aliquo irritamento, in illum inclinare & fere perpetua, licet saepius frustranea ad ventriculum evacuandum adhibere conamina: nunc, nos ejus motus adjuvando & conveniendi diluente ejus conaminibus succurrendo, molimina insigniter promovere posse, vomitumque ipsum eo citius cessare, res est certissima; atque, vomitum post eruptionem perfe-

etiam prorsus disparere, hanc ipsam autem hoc modo eo magis fuisse promotam, notata est dignum. — Pedibus mox post emetica obrationes facile cognoscendas applicaverim cataplasmata.

Emetica porro plerumque bonum hunc edunt effectum, ut aliquas alvi dejectiones moveant, quibus intestina a duris crassisque scybalis aut putridis biliosis contentis liberantur; quod si hoc non incidat, mox clyisma emolliens laxansque est injiciendum: atque quibusdam in casibus moderatum; lene & refrigerans catharticum ex manna; cremore tartari, sale GLAUBERI aut rhabarbaro requiritur: si quoque diarrhoea urget, unam vel alteram rhabarbari dosin dare oportet.

Aeris constitutio differens differentes effectus in sanis eoque magis in aegrotis & debilibus, indeque etiam in morbis edit. — Aliam atmosphaerae constitutionem, progressum morborum epidemicorum, speciatim variolarum promovere aliam vero retardare, diu jam observatum est; quae variolae alio tempore in angulo oppidi vel civitatis remotiori ingruunt, & subito totam infestant; alio vero in ejus intimo oriuntur, mox tamen cessant. — Pestis ipsa aeris mutatione a calido humidoque in frigidum & siccum plerumque cohibetur. — Sanguinis status ipse a praegressa & praesente aeris constitutione multum dependet, atque contagium varios effectus in vario sanguinis statu praebuisse, experientia docuit. — Itaque aeris constitutionis praecedentis & praesentis justa consideratio non parum habet momenti in nostra medendi methodo.

Cum aer continuo frigidus siccus fibras fortes valdeque elasticas & sanguinem densum ac viscidum efficiat aegrotos tali in constitutione, caeteris

teris paribus, multo magis & melius sanguinis perferre posse detractiōem, quam in calida, humida, relaxante aeris temperie, quilibet ratione facile consequi potest; eosque magis diluente, emolliente atque antiphlogistico potu, diaeta & remediis indigere: cum e contrario in hac multo magis cardiaca, subadstringentia & antiputredinosa requirantur.

Tempestate admodum frigida & sicca, prouti quoque valde calida & arida homines variolis laborantes multo minus, quam aeris constitutione opposita exspuere, res est certa; ita ut atmosphæra valde sicca omnia convenientia, sanguinem diluentia & salivationem, huic morbo adeo necessariam & salutarem, promoventia adhibere debeamus remedia: — interim hæc quadam tempestate & quibusdam in hominibus nimis profusa & noxia est; inprimis, opinor, tempestate frigida, humida, relaxante & in hominibus morbis catarrhalibus obnoxiiis. — Salivationem nonnunquam adeo præmature incipientem & adeo immoderate continuantem vidi. ut tandem communia, linguae, oris & faucium integumenta abraderentur, quibus dolor efficiebatur admodum acutus, somnum & deglutitionem impediens atque aegrotum perpetuo excrucians, — Ideoque *salivationem præmaturam*, speciatim profusam valdeque acrem, semper detestor.

Quemadmodum alia aeris constitutio salivationem, quae sufficit, impedit, alia nimiam eamque acriorem excitat: sic catharrhalis epidemicus affectus alio tempore tantum tenuem, mitem & insipidum mucum; alio profusum acrem nares, labia, fauces caeteraque corrodentem evacuatiorem. — Talis atmosphæra constitutio, quæ ægrotos

aegrotos ad nimiam salivationem proclives reddit, probabiliter quoque aliqua ex parte crudas illas, *crystallinas & indigestas variolas* excitare poterit, quae saepissime nobis occurrunt. Humida enim, nebulosa frigidaque tempestas non solum vim vasorum contrahentem relaxat & sanguinem vaporibus frigidis nitrosis replet; sed praeter ea etiam perspirationem insigniter impedit; unde acris serosa colluvies accumulatur, & tali praecipue tempestate fieri solet, ut haec variolarum dominetur species; prouti parva illa, verrucosa, nigra species cum parca vel nulla salivatione ventis aquilonibus per longum temporis spatium flantibus, valde calida vel valde frigida siccaque tempestate admodum frequenter observatur. — Nonne nobis varii regiminis necessitatem in varia tempestate haec demonstrat observatio?

Variolæ hæc *crystallinae* aut *lymphaticae* nunquam bene maturescunt, sed materia manet cruda tandemque fit merus aqueus ichor, ac eæ plurimis in locis confluunt & admodum largas effingunt vesicas; quæ denique disruptæ omnia corrodunt & totum ægrotum exulcerant, ita ut lepori corio privato appareat similis. — Quosdam in talem tabis speciem intra viginti vel triginta dies incidisse vidi, humores acres exsudantes continuo ab illis destillabant, donec tandem duplici sensu dissolverentur. — Cujus tenuis crudæque materiæ magna pars sæpius iterum absorpta ad sanguinem perfertur & insignem postularum flaccidarum, vacuarum vel *siliquosarum*, ut dicitur, relinquit copiam. Quod terribiles in scenam producit morbos & tragædiam iterum ludit, quæ plerumque mortifera finitur catastrophe,
rigo-

rigores convulsivi, febres peripneumonicae, delirium, dysenteria, syncope caeteraque sunt communes dedissequae. — Nihilo minus, si diarrhoea moderata aut urina copiosa profundius tincta subsidente ea aufertur, aegrotus saepius convalescit, quod si vero dejectiones alvi nigrae, cruentae aut saniosae accedunt, eae generatim intestinorum destructionem indicant, si in primis abdomen est tumidum, dolens & tensum. — Atque micturitus aut perpetuus urinam emittendi conatus sine aliqua ejus insigni evacuatione, nisi a vesicatoriis ortum trahat, symptoma est pessimum. — Si quando largus sudor unquam in variolis est salutaris, is in hac est specie; atque me eum variis temporibus maxime invenisse utilem, existimo.

In his *crudis, ichorosis & conctione difficilibus variolis & profuso ptyalismo*, ubi cutis pustulaeque pallidae vel luridae, pulsus debilis, urina tenuis, aquea & cruda sunt, calidiora medicamenta requiruntur: qualia sunt *pulvis contrayerv. comp. myrrha, moschus crocus, camphora, theriaca, mitridatium, confectio cardiaca*. Quae in pustulis elevandis & materia concoquenda admodum sunt salutaria & cum sero lactis cum vino canariensi parato, *decocto rubicundo*, julapio testaceo, aut *cyatho potus caffee*, cui interdum parum lactis tenuis affundendum, deglutiri possunt, quem potum caffee per totum variolarum decursum plures hausisse aegrotos sine ullo malo, immo cum exoptato effectui cognovi; cum is evidenter irritantem vexantemque tussim, acri ista tenuique destillationem (rheum) excitatam, tompe scat.

Igitur hic procul dubio opiata sollicitè indicantur, & *theriaca, elixirium paregoricum, vel tinctura the-*

thebaica cum *diacodio* saepius est tali dosi sunt danda, quae aegrotum quietum, haud vero stupidum reddit; quae profecto opiata exhibendi omnibus in febribus methodus est tutissima & quoque efficacissima: licet enim unica dosis largior mox magis somnum inducere possit, multo tamen minus reficit; at, si hoc non efficit; delirium fere semper subsequitur aut diuturnus continuus stupor. — Quolibet in casu largae ejus doses magnam relaxationem & universalem efficiunt debilitatem, quas nihil quam nova post aliquod temporis spatium dosi aut calidum cardiacum levat: effectum cum *liquoribus* conveniunt *spirituosis*, qui temporarium furorem aut stuporem excitantes debilitate universali, tremor & maxima spiritum dejectione finiuntur. — Siquidem nemo praedicere potest; qualem peculiaris opii dosi in peculiari homine edet effectum, donec illa usus sit: aliis adeo peculiaris est constitutio, ut parva admodum dosi insigniter afficiantur; alii e contrario simili fere robore & constitutione praediti quadruplam quantitatem multo minore cum effectum sumunt. — Aliis convenit *diacodium*, qui *opium* perferre nequeunt; ita ut prudentis medici sit, moderata ad minimum vel parva opii dosi incipere.

Nihilo namque minus, missa hac cautela, nulla dantur remedia, quae tam efficaciter humores tenues acres inspissent, eorum irritationem & defluxum avertant & pustulas matuerent, quam opiata convenienti ratione data. — Profecto, quando copiosae adsunt pustulae, sine eis parum efficere valemus, in primis versus morbi statum, ubi istae valde dolent. — At enim vero tunc quoque, quando salivatio insigniter viscida & difficilis est, nos istis admodum caute uti atque *gumi ammoniacum*,

oxymel squilliticum caeteraque cum eis conjungere debemus.

Neque in his lymphaticis aut crySTALLINIS pustulis vesicatoriis est parcendum, quae praeter alios bonos effectus, acris humoribus exitum parant morboſis, eandemque ob rationem latas pustulas, quae ab earum confluxu oriuntur, lanceola aperire oportet. — Pus cum acu aurea emittere, ut AVICENNA (*) auctor est, magis juvat quam prodest. Peragas vero hoc quacunque ratione velis, foedior cicatrix nunc efficitur, si naturae permittitur: hic autem periculum plus, quam haec valet confideratio; nam materia ista corrodens interdum omnia corrumpit & praeter id aliquid semper ab ea absorptum in sanguinem perfertur.

Itaque ego, ut cum medicamentis alexipharmacis propria quaedam diuretica, qualia sunt *nitrum*, *sal succini*, spiritus nitri dulcis, & similia conjungantur, suaserim. Nam largum urinae effluxum aliarum evacuationum defectum felicissime compensavisse, observavi: &, si hoc incidit, quando salivatio cessat atque os subsidet, semper est salutare: & cum haec ita occurrant, tantum, quantum fieri potest, promoveri debent: &, ut urinam saepius emitat, admonendus est aegrotus, qua in re multum juvat, si is ingenua erigitur. Dum enim in lectulo recumbit, saepius ipsi neque stimulus neque vires eam emittendi sunt; quam tamen, ut primum erectus est, larga quantitate reddit.

Materia tenuis, acris, variolosa ad intestina & saepius quidem valde violenta ratione trans-

(*) Vid. Canon. medic. Lib. IV. Cap. de Variolis p. 66. Edit. PLEMPH.

transferri creberrime solet. — Innumera in variolis prostant exempla, ubi aegroti vitam critica quaedam fervavit diarrhoea; natura ipsa quoque in infantibus hanc evacuationem in locum salivationis substituit in adultis. — Itaque, ne eam praemature nimis unquam cohibeamus, esse debemus solliciti, & tunc quoque quando profusa est; id non prius tentandum est, quam unam vel alteram rhabarbari dosin praemiserimus; & tunc sane convenientibus adstringentibus opiatibus, *decoct. rubicund. decoct. Fracastorii*, *tinct. rosar.* caeterisque uti debemus; & quando quoque omnia ista frustra adhibita fuerint, clyisma cum *diascordio* vel *theriaca* nimum coercebit fluxum. In genere vero eam tantum in earum praecipue statu aut post eum moderari debemus, nihilo secius cura habenda est, ut aegroto, fluxu durante, convenienti roborante, subadstringente diaeta succurramus.

In variolis crudis, crystallinis neque acidam mineralia neque vegetabilia unquam magnam attulisse utilitatem observavi, in *parvis* vero, *nigris*, *confluentibus cum petechiis conjunctis* valde invenis salutaria; in quibus humorum putredo in genere multo major esse videtur, & pustularum quoque pus saniei simile multo magis foetet, quam in *crystallinis*, quarum ichor interdum parvum vel prorsus nullum spargit foetorem. — Quamquam fortasse ex quatuor aegrotis hac parvarum, nigrarum, confluentiam variolarum specie laborantibus vis unus (& quando maculas nigras, urinam cruentam & alias haemorrhagias habent conjunctas, ex millibus vix unus) convalescit, interdum tamen, quando petechiae copiosae & variolae admodum nigrae, parvae & confluentes, immo

immo interdum cum aliqua hæmorrhagia fuerunt conjuncte, acidis mineralibus, alexipharmacis adstringentibus & medicamentis ex cortice peruviano paratis res gestæ sunt maxime. — Quædam, ubi tali rerum ratione sanitas hac methodo fuit restituta, mihi nota sunt exempla; sed ne unum quidem morbum unquam supervixisse, inveni, qui urinam emittebat cruentam, nisi, eam ab usu cantharidum provenisse, manifestum erat. — Cum autem hæc variolarum species diu duret & ægrotus (si istam tandem superat,) per aliquot dies intra limites quasi vitæ & mortis contineatur; supra proposita medicamenta non solum necessaria sunt, sed ipsi quoque largiore & conveniente *analeptico* & *antisepitico* potu & diaeta in ultimo in primis stadio est succurrendum; donec tandem ut serpens, emblema recuperatæ salutis, exuvias nigras relinquens in novam vitam & vigorem proserpat: atque ego sane quosdam vidi casus, qui magis resurrectioni quam valetudinis recuperationi videbantur esse similes.

Quando ego usum corticis peruviani in quibusdam variolarum speciebus suadeo, eum experientia & auctoritate edoctus commendo, cui vero hæc non faciunt satis, hac de re consulat virum magnum *Dr. MEAD* (*), *Prof. MONRO* (**), & *Dr. WALL*. (***) — Ego quidem plerumque cum *tintura corticis alexipharmaca*, supra proposita, bene acidulata cum vitrioli elixirio initium facio; & postea ad ejus decoctum aut extractum progredior. — Sed serio admonere mihi sit licitum,

(*) De variolis & morbillis, p. 45.

(**) Medical Essays, Vol. V. p. 102.

(***) Philosophical Transactions, No. 486.

tum, ne aliquid horum detur, quando spirandi difficultas, alvus obstipata atque abdomen durum & tumidum est, donec ad minimus haec remota fuerint symptomata. — Tincturam corticis alexipharmaca in variolis speciatim lymphaticis utilem esse, his addendum est, eaque mox post plenariam eruptionem dari debet, ut tantum, quantum fieri potest, aliquis maturationis gradus promoveatur: corticem in saniosis ulceribus plerumque aliquam laudabilem puris coctionem efficere, certa res est. — MORTONUS (*) non in declinatione solum, sed & ipsa variolarum mutatione durante, si quando remissionem deprehendebat & quidem tertia aut quarta hora ad drachmae quantitatem corticem exhibebat; atque hoc a variis aliis eximiis medicis ante plures annos fuisse exercitatum, compertum habeo.

Sed hujus morbi maxima difficultas & periculum praecipue in statu aut mutatione variolarum oritur (quae in aliis speciebus citius, in aliis tardius incidit, quo benigniores variolae, eo semper citius), nam licet omnia usque ad hoc tempus bene processerint, nunc (septimum puta, nonum aut undecimum ab eruptione diem) mutatione miranda & terribilibus symptomatibus obstupefcimus. Oris tumor uno impetu collabescit, salivatio subito cessat, pustulae fiunt flaccidae, interstitia lurido & cinereo colore pallescunt; rigor exoritur, febris cum magna spirandi difficultate, languore & aegritudine succedit; perpetua anxietas, tremor, subsultus tendinum, animi deliquium caeteraque subito sequuntur. — Talis expectanda est mutatio, quando pustulae
admo-

(*) De variolis Cap. IX. p. 250.

admodum copiosæ primo, secundo vel tertio morbi die erumpunt; quando post plenariam eruptionem non bene repletæ, rotundæ & juste acuminatæ sunt, sed planæ & latæ fiunt, aut in medio foveam vel maculam nigram gerunt; quando eas basis rubicunda haud circumdat & hæc livida vel obscurioris coloris apparet: — quando præter ea urina continuat aut pallida, cruda & tenuis fit, & *arteriæ carotides* ac *temporales* magis tremunt, non parum imminet periculi. — Itaque his in rebus singulari prorsus ratione ægrotum summa cum diligentia attendere debet medicus: nam res de vita & morte paucis horis agitur: — atque, licet in morbo, qui tanta symptomatum varietate, ut variolæ, est obnoxius, vix ulla certa definiri possit norma, monita tamen sequentia fortasse non prorsus erunt inutilia.

Primo, quando manum tumor non consueta ratione oris tumorem excipit, & pedum tumor istum manum, hoc recte malum putatur symptoma; nam hæc est ordinata & critica humorum morbosorum ad has partes translatio, quæ plerumque accidit, quando salivatio imminuitur & os subsidet. Ego ubi harum rerum ratio urget, epispastica *metacarpo* & *pedum condilis* paulo ante applicare suaferim, quam tumoris ipsius ad has partes accessum expectamus; hæc enim non solum humores ad eas certius attrahunt, sed eis quoque exitum parant; atque cataplasmatum emollientium vel fotuum applicationem ad has partes aliquando vesicatoria præcedere debere, existimo, cum ea criticos hos humores alliciant. —

BAGLIVIVS(*) ait, se spongas decocto emollien-

Huxham de Feb.

I

ti

(*) Vid. Opera Lugduni 1710. capit. de variolis & morbillis p. 61.

Unable to display this page

mitur urina, neque flatus neque fœces, neque aqua prius evacuari possunt, quam excrementa indurata mollita, & intestina relaxata, lubricata, atque ad eorum munus conveniente clysmate fuerunt irritata. — Equidem raro, ut ægroti mei, speciatim homines juniores, insignem in modum alvo obstipentur, permitto; in genere enim ut clyσμα emolliens, si necessarium, quolibet altero, tertio aut quarto die ab ipso initio injiciatur, jubeo, donec ad usum lenis purgantis accedam; quæ ægrotum magis frigidum conservando usum anodynorum salubriorem & efficaciorē reddunt: sæpius enim hæc parvum vel nullum antea edunt effectum, quam abdomen fuit purgatum vel ad coma pronum reddunt ægrotum.

Tertio: Nihilo minus anodyna fere semper conveniunt, immo necessaria sunt in variolis, speciatim in crisi aut versus eam; quæ, si quoque nihil aliud, quam doloris ab inflammatione in cute & pustulis excitari mitigationem efficerent, requiruntur: nam cum una pustula tanta afferat incommoda, quanta decem efficient milia? Interim dolor & aegritudo, de quibus conqueruntur ægri, in genere bonum est symptoma: Id certe pessimum est, si neque cutis neque pustulae inflamman- tur aut dolent: hoc enim magnam virium vitæ inopiam, circulationis justæ in vasculis extremis capillaribus defectum & universalem torporem prodit. — Porro his addere mihi sit licitum, versus statum in primis opiata eaque largiori dosi mox ante noctem, quam exacerbatio accedit, esse danda & necessitate exigente esse repetenda. — Diacodium hoc in casu raro, nisi in infantibus sufficit. — Anodynorum dosi ante noctem præcipue, qua crisin expectamus, semper augenda est

idque eam ob rationem, ut compescatur tumultus; qui plerumque nocte instante accedit; nam nox, ut HIPPOCRATES observavit(*), ante crisis in omnibus febribus gravis est. Quando febre & calore majore afficitur aeger, opium cum aliquo *acido* aut *potione* salina dandum esse, bonum judico; quando vero debilis est & languet, eum theriaca aut quodam alexipharmaco.

Quarto: quod si febre secundaria appropinquante pulsus deprehenditur celer, durus & fortis, arteriae carotides valde tremunt, calor exacerbatur, spirandi difficultas & dolor capitis acutus adest, phrenitis oritur vel major vel minor; sine mora sanguis est detrahendus, alias brevi tempore casus erit irreparabilis. — Qua rerum in ratione sanguinem emissum valde viscidum & tanto corio, quando in gravissima pleuritide esse obiectum, notatu est dignum; hoc ab inflammatorio statu insigni, ab ophthalmia, angina, peripneumonia, rheumatismo, & quae plerumque subsequitur, inflammatione externa pendere; satis est manifestum.

Quinto vero; si e contrario pulsus est debilis, aegrotus languet, pustulae & interstitia pallida, rugosa & flaccida sunt, ac partes corporis extremae frigidae & viscidae occurrunt; vix nimis multa dari possunt calida medicamenta potius caeteraque, neque vesicatoria satis crebro applicari querunt: in tali rerum ratione satis largum vini calidi quantitatem miro cum successu fuisse datam, vidi.

Sexto: circa stadii variolarum tertii finem facilitatio plerumque magis minuitur & materia saepius adeo crassa & glutinosa fieri solet, ut maxima cum difficultate excreetur, &, nisi per convenientia

tia gargarismata, injectiones cæteraque abstergantur, omni fere temporis minuto minetur suffocationem. — Nulla gargarismata hoc in casu mihi nota sunt meliora, quam quæ parantur ex *vino pomaceo & melle*, vel *vini aceto, aqua & melle*, vel *oxymelle squillitico* cum *pauco nitro* aut *sale ammoniaco crudo*. Sinapi quoque cum utilitate in gargarismatibus coqui potest, quando stimulans requiritur fortius. — Acida vegetabilia magis sunt saponacea & abstergunt, quam spiritus vitrioli, licet crebrius adhibeatur. — Interdum cuncta hæc minus sunt efficacia, & nihil præter vomitorium actuale juvat; hoc in casu SYDENHAMIUS vomitum cum vino benedicto ad 3iß excitabat. — Prostant multo mitiora, sed aequaliter efficacia: immo oxymel squilliticum frequentius datum haud raro bene succedit, cum moderatum moveat vomitum & tam excretionem, quam respirationem juvet. — Siquidem & hæc porro utilitate præstat; ut urinam & alvum moveat, quæ sæpius hoc morbi tempore deficiunt: sed, si casus urget, is decocto aut infuso ipecacuanhae est accelerandus. Variis temporibus non sine modestia his uti ausus sum; cum nihil, nisi ad hæc refugere, superesset, istisque aegrotum evidenter ex mortis periculo eripui, licet id non sine famæ meæ fieret periculo maximo: interdum vero profecto & aeger & fame perierunt. — At enim vero nunquam non CELSI sententiae subscribam, melius esse, ancipiti uti medicamento, quam nullo. — Haud raro quoque incidit, ut lingua & fauces crassiore, adhaerente, alba vel castanei coloris pellicula tectæ deprehendantur, ita ut semicoctæ videantur; atque œsophagus ac aspera arteria illis sint similia: quæ neque vomitorio, neque gargarismate neque ulla

alia re removeri poterit, cum nullam in glandulis harum partium fieri secretionem, ostendat.

Nuci oris, faucium aliarumque partium tenacitas saepe a liberioris potus defectu per totum morbi decursum pendet. — Cum tamen necessario requiratur, ut sanguis diluatur, salivatio juvetur, pustulae repleantur, acria salia morbosa stergantur & vasa magis salutaribus reserciantur fluidis: alimenta ipsa hoc in morbo sint, immo praecipue esse debent liquida; cum solida maxima ex parte neque ad palatum sint, neque deglutiri possint. — In variolis nigris confluentibus bibendum aut moriendum est: — tenuae acidularum lactis serum, decoctum lusitan. avenae decorticatae aut aqua cum vino rehenano vel paucio vino gallico albo, vinum pomaceum & aqua aut similia sunt convenientissima; atque si vel petechiae vel haemorrhagiae apparent, tinctura rosarum aut vinum rubrum clarificatum cum aqua bene acidularum praestant.

Septimo autem: quod si incrustatio perfecta est, & salivatio imminuitur, ut aliam quandam evacuationem promoveamus, curam habere debemus; nunc enim nihil per habitum externum expellitur, parum vel nihil nunc per incrustatam, squamosam cutim transpirat, quae corpus ut lorica, aut potius ob ejus effectum, ut indusium HERCULIS venenatum circumdat: nam his non perspiratio solum valde impeditur, sed & pus ac sanies limitibus suis coercetur, quae de hora in horam magis magisque putrescunt & continuo sesorpta atque ad sanguinem delata motum excitant & febrim secundariam augent.

Quod si salivationem sustinere & justum urinae bene coctae effluxum hac in periodo promovere

vere valemus, res satis tolerabiliter procedunt, haud raro vero utrumque subito deficit, & maximo in periculo versatur aeger. — Qua in re has evacuationes renovandi cura habenda est maxima; plura mox applicanda sunt vesicatoria & clyisma emolliens atque relaxans injiciendum: pari modo mixturis excreationem juvantibus, ex oxymelle squillitico, gummi ammoniaco caeterisque paratis, frequentius uti debemus.

Porro quoque non parum prodest, si hoc morbi tempore aegroti mutantur linteamina, quae nunc impurissima, rigidiora & foetida facta, ipsi aegroto maxime sunt molesta: — Siquidem ea aerem conclavis magis polluant, & adeo ineptum ad respirationem reddunt, ut istum quoque vix homo perferre possit sanissimus: quid? quod is non respirationem solum accelerat, sed ipsa quoque hujus venenatae mephitis miasmata continuo iterum per vasa inhalantia, pulmones caeteraque ad sanguinem deveniunt, eumque magis corrumpunt. Quantum aegroti aeris conclavium mutatione, fores & fenestras prudenti ratione aperiendo & linteamina foetida mutando reficiantur, mirum sane est visu: — novam vivunt vitam, ut ipsi verbis exprimunt: aer enim liberior est vitae cibus. — Aerem talem putridum limitibus, aegrotumque in eis coercere, certissime est pestiferum. — Absurda methodus, qua nosocomii genus in aliquo domus conclavi efficitur, quod duobus, tribus vel pluribus aegrotis repletur, curationis ratio est pessima, illudque manifeste fuisse mortiferum, saepius cognovi: — alterius foetor, suspiria & clamor disturbant & offendunt alterum; raro fieri solet, ut omnes simul obdormiscant, sed saepissime ita in vigiliis retinentur; vivere cum malis ejusmodi

conturbernalibus, vita est pessima. — Quidquid autem opponitur, nullum ex commutandis aegrotis enascitur periculum, si cura habetur, ut hoc sedulo in bene calefactis et ficcis lintheaminibus fiat; ast ridicula est opinio, qua indusia virorum foeminarumque antea per duodecim vel viginti quatuor horas aliis hominibus calefiunt, quam eis aegroti induantur. — Nonne ea sine eo calida et sicca reddi possunt? Nonne perspiratio et sudor sanissimi quoque hominis ea humida et impura efficiet?

Sed de his haec sufficiant: ad evacuationis considerationem revertens huic capiti quibusdam observationibus de purgatione in febre variolarum secundaria finem imponam.

Quod si salivatio rite procedit, postulae elevatae bene maturescunt, oris, manuum et pedum tumor iusto tempore accedit, aegroti quiete dormiunt et spiritum libere trahunt, omnia sunt salva, ac natura suum opus perficere satis valet, eaque conveniente ratione iuvanda, non vero disturbanda est. — Ego quoque tunc clysmatibus abstineo, licet aegroto per quosdam dies alvus sit obstipata, donec tandem incrustatio perfecta est; et tunc ea conveniunt, ut viam praeparent purgantibus sequentibus, quae tunc procul dubio sunt necessaria.

Saepius autem, immo fere semper in cohaerentibus et confluentibus variolis fieri solet, ut in hac periodo aut ante eam major vel minor febris secundaria, eaque partim a materiae ex internis et externis pustulis resorptione, partim a suppressa perspiratione, et partim a putrida canalibus intestinorum colluvie oriatur: quae sane insignis sit necesse est, cum procul dubio materiae morbosae oris faucium

cium cæterisque glandulis secrete pars deglutitur & multo major intestinorum, ductus biliarii cæterisque glandulis secerni debeat copia, quæ in intestinis colligitur: nam cum multo minus, quam consueto modo fieri solet, per cutim transeat, eo major humorum quantitas ad intestina pervenire debet: siquidem satis cognitum est axioma, quod, quo magis altera evacuatio imminuatur, eo magis altera augeatur, & sic quoque, quod peculiaris quidam cutim inter & intestina fit consensus: quibus omnibus pari ratione materia ex variolarum pustulis in ventriculo & intestinis fortasse hærentium additur. — Ita ut magna materiæ valde putridæ copia primis viis inesse debeat, quæ magis magisque vi sua virulenta augetur, quo diutius ibidem haberet, & continuo iterum per vasa intestinorum absorbentia in sanguinem perfertur & sic igni oleum additur, quam natura per eandem viam aliqua ad minimum ex parte expellere molitur. — Itaque numne ista ibidem relinquenda, an vero educenda est? In promptu est responsum. — Proprio plerumque instinctu hoc natura molitur maxima cum utilitate in adultis & semper fere in infantibus, quibus diarrhœa loco salivationis in adultis esse videtur. — Igitur nonne hoc satis indicat, quomodo tali rerum ratione ipsam juvare debeamus? Ac profecto, quam terribiliter foetentes, putridas & copiosas hoc in morbo observamus dejectiones, post clysmatis injectionem et in primis post purgantia in ipso statu aut declinatione data? Immo hæc corruptionis materies in intestinis haerens et de die in diem magis putrescens tandem ita redditur acris, ut ea ipsa corrodat; ad minimum ea ita irritat, ut veram diarrhœam aut dysenteriam excitet, quam quidam,

dam, ne leni cathartico moveatur, adeo inepte timent.

Porro vero, quando natura neque proprio conatu, neque artis auxiliis humores morbosos a translatione ad partes magis vitales retinere valet, se ob infelicem ad illas translationem, ejus oneri succumbere videtur; ut a subitaneo oris manumque tumoris recessu, praematura salivationis suppressione aut similibus fieri solet; nonne materiam laedentem per aliud emissarium, speciatim per intestina remove, necessarium esse videtur, quæ multo facilius et certiusquam cutis pori, viæ uriniferæ aut ductus salivales ad excretionem incitantur? — Re vera, si salivatio naturaliter cessat, mea sententia convenire videtur, ut alia hujus loco promoveatur evacuatio: et si clysmate vel leni purgante utimur, nimiam evacuationem opiato quodam facile cohibere possumus.

Cui curationis rationi objecerunt et objici potest; eam noxios humores ab externo corporis habitu ad vitales partes allicere. — Sed ad hæc respondeo, has purgationem præcipue magis defendere, si incrustatio perfecta et materia morbose concocta est, ad minimum tantum, quantum unquam fieri potest, (justa enim coctio aut maturatio nunquam in lymphaticarum variolarum specie est expectanda); eam in primis necessariam esse, quando infausta materiae morbosae metastasis jam accessit, et neque salutariter neque facile aliis removeri potest remediis; eam loco evacuationis criticæ suppressæ substitui, naturamque ipsam moliri, quid? quod requirere harum viarum evacuationem; nullam aliam, quam hanc inveniri methodum, putri-

Unable to display this page

DISSERTATIO
DE PLEURITIDE,
ET PERIPNEUMONIA.

CAPUT I.

*De ventorum tempestatumque vi hos morbos
progignendi.*

CUM pleuritides atque peripneumoniæ adeo consuetæ sint, & semper fuerint, de illis latius quam de ullo alio morbo acuto egit HIPPOCRATES; cujus observationes deprehenduntur accuratissimæ & accommodatissimæ, atque, ut ab omnibus medicis diligentius perlegantur, maxime sunt dignæ. — Quarum quædam est, frigidum ventum aquilonem excitare pectoris, costarum & pulmonum morbos; (*) atque hoc verum & constans omnibus ejus successoribus fuit compertum. — Non quod nullæ pleuritides & peripneumoniæ aliis aeris constitutionibus sæpius observentur, cum hæc haud raro aliis febribus acutis superveniant: id tamen certum est, hos binos morbos multo occurrere frequentiores, si sicca frigidaque tempestas & venti aquilones & subsolani per insigne temporis spatium continuaverunt.

Ventorum frigidorum siccorum satis patentes in corpus humanum effectus in eo consistunt, ut ejus totum externum habitum constringant, cutim

(*) Aphorism. 5. sect. II.

tim magis exsiccent & corrugent, poros occludant & perspirationem imminuant, vel ad minimum tantum permittant, ut pars humorum evaporet tenuior. Itaque frigore sicco totum fibrarum systema magis firmum, forte & elasticum, & vis vasorum contenta fluida propellendi magis redditur robusta, unde circulatio vividior, æstus major, spiritus & agilitas; quibus sanguinis globulis magis condensantur, compinguntur & numero augentur, totaque humorum massa ad majorem tenacitatis gradum efficitur proclivior. — Quibus addi potest, aerem frigidum siccum, qui semper fere gravior & magis elasticus est, majori pressione in corpus humanum cum ejus frigida & sicca qualitate in progignendis majoribus effectibus cooperari. — Sanguinem, cæteris paribus, durante tali atmosphæræ constitutione costanter densiorem & viscidiorum, quam diuturniore humida calidaque tempestate occurrere, facta probant; — atque homines asthmaticis morbis affectos durantibus ventis aquilonalibus plura perferre, patet omnibus.

Nihilo minus omnes hi effectus cum perfectissima sanitate convenire possunt & plerumque conveniunt; indeque CELSUS (*) (licet morbos frigido aquilone excitatos referat) *sanum tamen, ita corpus spissat & mobilius & expeditius reddit.*

Ast proh dolor! adeo fragilis est mortalium conditio, ut summæ sanitatis ad gravissimos morbos sit transitus facillimus admodumque consuetus: nã sanguis iste ruber, spissus, densus fortibus vegetisque vasis agitato facillime in tantum visciditatis gradum mutatur, ut minus aptus reddatur ad transgressum per ultimos arteriarum ramos: unde obstru-

(*) Lib. II. Cap. I.

obstructiones indeque haud difficulter inflammationes ; idque in primis ab aliquo diaetae vel exercitii vitio , a suppressa perspiratione , vel subitanea quadam aeris temperiei oriuntur commutatione , quae humores in genere multo citius rarefacere , quam vasa quaedam peculiaria relaxare potest. — Inde , quod in transitu sit dictam ; dolores membrorum olim fractorum , cicatricum vetustorum vulnerum , callosarum concretionum in pedum digitis coeterisque (ubi vasa minora capacitate imminuta tunicis reddita sunt rigidiora) subitanea tempestatis mutatione in procellosam , humidam , & calidam saevire , observatum est , quos nihil citius removet , quam fomentum emolians , quo vasa distenduntur & relaxantur : — Quaelibet vetula clavos dolentes fomento abluere suadebit . — Atque haec methodus quoque admodum est sultaris in laterum dolore , qui saepius post pleuritidem vel peripneumoniam per plures annos remanet & a praeternaturali vasorum coarctatione morbi praegressi , & pulmonum ad pleuram adhæsione pendet ; qui quoque interdum ob insignem sanguinis rarefactionem , tempestatis variationem , caeteraque morbum de novo affert , atque aegrotum ab eo tempore frequentioribus recidivis semper reddit obnoxium.

Omnes quidem homines , sanguine viscidior & fibris rigidis praeditos , omnibus morborum inflammatoriorum generibus quacunque in tempestate esse obnoxios , pro certo habemus ; nihilo tamen secius aliae aeris constitutiones aliis non solum magis sunt aptae ad hunc sanguinem inflammatorium progignendum , sed & partes peculiare ad inflammationes magis pronas reddunt . Quod si enim aer valde frigidus habitum

tum externum constringit, cutim corrugat & poros claudit, sanguinis copia consueta major in partes internas magis vitales, speciatim in pulmones impellitur, qui lata internæ superficiei (istam totius cutis multum superantis) expansione præditi, a natura dati, sunt, ut cuti in sanguinis humoribus superfluis, acribus & vapidis exhalandis succurrat; ideoque poris cutis quodam modo occlusis; cutaneæ excretionis defectum compensare debet pulmonum exhalatio. — Atque re ipsa deprehendimus, pulmones mox a refrigerio, majore vel minore tussi, larga tenuioris materiæ defluentis excretionem & quidem haud raro severiorem in modum affici. — Quod si vero aer frigidus pari ratione continuo ad pulmones accedit, internam ejus membranam corrugat, ductus excretorios claudit, & ita nimii a perspiratione collecti ponderis exhalationem & expirationem, ut ita loquar, impedit. — Quibus addi potest, aerem majore ejus frigoris gradu & proprio ad sanguinem in pulmonum vesiculis & cellulis accessu, cum congelare, ad minimum insigniter condensare posse: aerem summe frigidum perfectam ac subitaneam sanguinis stagnationem effecisse in pulmonibus & fere uno impetu necesse, varia prostant exempla. Ventos admodum frigidos manuum, brachiorum atque oris cutim ita afficere & contrahere, ut aspera, fissa & dolens reddatur, sæpius occurrit: cur eum pari modo teneriorem delicatioremque asperæ arteriæ, bronchiorum, cæterorumque membranam afficere, negemus? Tussis profecto, rautas & ægritudo, quas in ejusmodi frigidaæ atmosphæræ inspiratione persentiscimus, hoc revera ita fieri, ostendunt. Haud raro pharynx, at-

atque larynx faevis frigidis ventis ita affliguntur, ut violentas inflammationes, tumores caeteraque sustinere debeant.

Itaque haud difficile est intellectu, ubi quantitas consueta major sanguinis densi viscidique in pulmones impellitur & quando vasa pulmonum ipsa inordinate constringuntur, ductusque excretorii ac orificia glandularum, asperae arteriae, bronchiorum caeteraque insigniter obstruuntur, inflammationes peripneumonicas facilius generari debere.

Porro vero sanguis valde viscidus, naturalis diuturniores, siccae, frigidae constitutionis aeris effectus, non solum ad inflammationes in genere & speciatim ad morbos peripneumonicos, sed quoque ad pleuriticos corpora reddit prona. Cum enim arteriae, in partibus membranaceis dispersae, valde sint tenues; inde naturaliter sanguine denso viscido facillime obstrui possunt: indeque tali tempestate rheumatismi admodum sunt consueti, cum partes musculorum membranaceae a viscido lentore inflammentur. — Pleura vero est membrana admodum late expansa & infinito tenuissimarum arteriarum numero ac ramis obsita intercostalibus, qui, cum fere angulis rectis ex aorta oriantur, hac ratione eo magis viscidam suscipiunt sanguinis patem, ut leviolem, (cum gravior ab axe magnae arteriae propius transcurrat) indeque obstructionibus ab inflammatorio lentore insigniter sunt obnoxii: atque pari ratione res se habent in musculis intercostalibus & costarum periosteo: quae sanguinem aliqua ex parte ad minimum a simili arteriarum distributione accipiunt.

Hinc non minus pleuritides, quam peripneumoniae

monia quam maxime frequentes aut epidemica frigida siccaque tempestate inveniuntur; & in montuosis frigidis regionibus aquiloni magis expositis, plerumque sunt endemica. Morbi profecto pleuritici, proprie sic dicti, apti sunt ad peripneumonicos excitandos, & quoque sæpissime excitant, idque illas ob rationes, de quibus infra sum disputaturus. — Hinc fieri solet, ut plures pleuritides cum symptomatibus peripneumonicis conjunctæ, quam veræ eæque exquisitæ pleuritides nobis occurrant: atque morbum hunc complicatum proprio nomine *pleuropneumoniam* appellant recentiores.

Cum bini hi morbi adeo crebro conjuncti deprehendantur, non minus veteres, quam recentiorum plurimi eos omnino confuderunt, utrisque indiscriminatim una eademque adscribentes symptomata; profecto autem tam sede quam symptomatibus bini hi vere differunt morbi. — Veteres sane, ut CÆLIUS AURELIANUS refert, (*) opinionibus varias in partes trahebantur, siquidem sedem pleuritidis alii affirmabant esse affectum vel perpeffionem pleuræ, proprie sic dictæ, alii pulmonum eorumque membranarum: quarum opinionum cujuslibet inter recentiores quoque exstiterunt defensores. — Igitur spero, fore, ut sequentia monita eorum naturam methodumque eis medendi clarius exponant.

C A P U T II.

De peripneumonia & pleuroperipneumonia.

PErípneumonia latissimo verbi significatu est morbus vel origine proprius, vel ex aliis ortus & adeo consuetus, ut ejus naturam quilibet diligenter disquirere debeat medicus; cum is præcipui cujusdam vitæ organi sit affectus morbosus, sæpissime maximum comitetur vitæ periculum, & variam pro variis ejus studiis requirat tractationem. — Siquidem hujus morbi valde differentes occurrunt gradus, vel potius species dicendæ, quæ singularem attentionem & peculiarem cuilibet accomodatam postulant medendi methodum.

Peripneumonia enim orta a violenta pulmonum inflammatione, a sanguine valde viscido denso pulmonum bronchiorumque arterias plurimas obstruente excitata, est morbus prorsus differens & admodum differentem ab ea requirit tractationem, ubi pulmones a lenta, viscida, pituitosa obstruuntur materia; ut in eo casu, quam recentiores peripneumoniam notham nuncupant scriptores, fieri solet. — Atque hæc iterum methodo ab illa prorsus diversa tractari debet, quæ in ista a tenuis acris materiæ deflexu ad pulmones dependente convenit. Nihilo minus quædam generalia symptomata omnibus his sunt communia, speciatim pectoris pondus, respiratio brevis & difficilis, tussis, & major vel minor febris: quæ pauca symptomata nobis obvenientia generali quidem

dem vocabulo appellantur peripneumonia, licet natura sua admodum differant & diverse tractari debeant. — In *primo* enim *casu* matura, larga & repetita sanguinis emissio necessario requiritur, ut quantitas & impetus sanguinis nimis rapidi imminuatur, cui fortiora refrigerantia, relaxantia, diluentia medicamenta & diæta addantur. — In *altero* ipsis in principiis quidem sanguis detrahi potest, ut ulterior lentoris obstruentis avertatur impactio & convenientibus incidentibus, diluentibus attenuantibus detur locus; quod si vero ad lanceolam nimis erit promptus, ægri, non morbi vires infringes, qui attenuantia, abstergentia, expectorantia, lenia vomitoria & convenientia purgantia ac liberiores vesicatoriorum usum requirit: quæ ego in priori casu omnino noxia esse, existimo, nisi versus morbi finem, ubi illa nonnunquam sunt necessaria. — Sanguinis quoque emissionem postulat *tertius casus*, ut inflammationis cohibeatur progressus; hic autem humida, lubricans ac demulcens methodus, cum quibusdam propriis & frequentibus opiatibus dosi moderata datis, exigitur, quæ in *altero casu* prorsus essent deleteria.

Ita quoque in una eademque peripneumoniæ specie variorum stadiorum variorumque symptomatum conjunctorum magna habenda est ratio. Licet enim in principio severæ cujusdam pulmonum inflammationis larga, repetitaque sanguinis emissio quam maxime sit necessaria; si tamen post alteram vel tertiam sanguinis detractionem bene coctam ac sanguine tinctam materiam excreat, a continuata hujus generis evacuatione desistendum est, alias absque necessitate debilitatur ægrotus & sæpius in ejus detrimentum maxi-

num omnino supprimitur excreatio. — At enim vero, si insignis floridi ac spumantis sanguinis copia excreatur; plus sanguinis est detrahendum, tussis temperantibus opiatis, ut *diacodio* & similibus compescenda atque *acida* convenientia cum leniter refrigerantibus incrassantibus satis largiter sunt danda: e contrario, quando tenuis glutinosa, obscuri coloris materia excreatur, hoc plerumque majoris malignitatis, sanguinisque in putrido dissolvente statu versantis est signum, neque ulla ratione largam ejus permittit emissionem. — Breviter morbus hic omnino differt, quando inflammatio ingruit, quando materia obstruens est concocta vel vere suppurat.

De hac vero re specialius agendum est. — Quod si homo mox antea perfecte sanus, post violentum motum, errorem diætæ, aut severum refrigerium, magno afficiatur horrore, quem æstus ardens major pectoris oppressio & gravitas cum valde difficili, celeri & calida respiratione ac majore vel minore tussi excipit, mox ex late patente orificio satis larga quantitate detrahendus est sanguis: quo fortior & sanguine abundantior est homo, eo largior emittenda est quantitas, ita tamen, ut, si deliquium animi, sudor frigidus in fronte aut ore, oscitatio & similia appareant, fluxus cohibeatur; quæ cuncta magna ex parte haud raro præcaventur, si homini supino detrahatur sanguis. — In genere homines crassi obesi non tam bene, quam macri & musculosi sanguinis perferunt emissionem, cum neque sanguinis globulari parte rubra, neque tam elasticis vasis sint præditi. — Porro ætas & hominis statura sunt perpendendæ; tantum ex nano, quantum ex gigante detrahere, absurdum esset, licet uterque sua
natu-

natura sit fortis; quo quis vel pueritia vel senectute propius abest, eo minus ad illam est aptus, licet nonnunquam in utrisque requiratur.

Ante febres corpora fieri graviora, indeque sanguine magis abundare, observavit SANCTORIUS; atque *rigores* sanguinis viscidum, quod in extremis arteriarum capillarum finibus stagnat, ostendunt: (ungues quoque, labia cæteraque cum palleant & liveant, idem arguere videntur,) & lentor hic increescens naturaliter perspirationem diminuet & humorum quantitatem augebit. — Quo major generatim in impetu est rigor & horror, eo violentior subsequitur febris; atque hoc aliqua ratione in sanguine detrahendo nos instruit, cum post diu durantem & violentum rigorem, magnam febrem & viscidiorum sanguinis statum expectare debeamus.

Si quando symptomata post primam sanguinis emissionem non mitigantur, post octo, decem aut duodecim horas, immo quoque citius, si symptomata magis exacerbantur; plus sanguinis est detrahendum, atque hoc repeti debet, si febris, oppressio, anxietas & spirandi difficultas augentur vel æquali severitate continuant: in primis si sanguis detractus firmior & densior apparet, vel tenaci flavescente crusta aut corio, ut dicitur, obtegatur; quod quidem sæpius haud prius quam secunda aut tertia sanguinis detractio in conspectum venit, licet symptomata summam indicent inflammationem. — Haud raro quoque hoc contingit, si parvo ex orificio sanguis in brachio destillat, fascia nimis est adstricta, aut cutis super venæ orificium ducitur: quorum aliquo impeditur, quin pleno flumine effluat sanguis.

Densæ hujus crustæ phænomenon in sanguine

ac pulsus fortis & durus sanguinem detrahere jubent, donec ad minimum liberior & facilior reddatur respiratio. — Quod si vero crassamentum aut massa concreta laxioris sit texturæ neque crusta tenaci obiecta, & pulsus remittere, tremere aut debilior & tenuior fieri videatur sanguinis detractione, ut ea desistamus aliaque relevandi methodo utamur, tempus adest. — Tenera cœrulea sanguinis pellicula, cui proxime subjicitur mollioris viridescentis gelatinæ genus, (si cruor ipse lividus, tenuis & laxus, serumque turbidum, rubicundum aut viride est,) laxioris sanguinis crasis magnæque acrimoniæ sunt signa, quæ, ut larga detrahatur quantitas, non permittunt. — Quid? quod sanguis quoque floridior, tenuior & laxior, qui per aliquod temporis spatium repositus parum vel nullum secernit serum, quam speciosum hominibus minus expertis videri possit, nulla ratione sanguinem bonum, ut illi credunt, sistit: sed in genere, speciatim vero in hoc morbo, admodum insignem, ad putridum valdeque acrem statum prodit progressum; quod si enim spiritus cornu cervi, aut sal ammoniacum cum sanguine ex vena profluente sanissimi hominis commiscetur, florido isto colore semper tingitur, atque parum vel nullum segregatur serum, quam diu etiam reponatur, sed perpetuo laxum & quasi semifluidum remanet. — Cornu cervi spiritum frequentius largaque quantitate datum sanguinem dissolvere & profusas excitare hæmorrhagias notatu est dignum: quam observationem ut omnes illi, qui eo nimis frequenter & liberius utuntur, bene perpendant, necesse esse existimo.

Fortis, frequens, celer in peripneumoniis pulsus

fusus semper plurem sanguinis detractionem suadet ad minimum donec quoddam spirandi levamen, aut liberior materiæ notæ bonæ obtineatur exscretio. — Haud raro autem contingit, ut pulsus in ipsis principiis obscurus & oppressus, inordinatus, tardus & nonnunquam intermittens videatur, ut ægrotus eodem tempore de magna debilitate atque oppressione conqueratur, quæ quidem omnia sanguinis detractione interdicere videntur; pectoris tamen gravitas, spirandi difficultas, anxietas major & æstus circa præcordia sentitus, eam aperte postulant. — Cuncta hæc sæpe juniores vexant medicos. — Quibus vero perperdendum esset, talem subitaneum virium, spirituum, pulsusque defectum ortum suum non a sanguinis inopia trahere, cum, morbi per aliquot horas aut per unum alterumve diem durationem liquidum vitale insigni ratione exhaustisse, vix asseri queat. — Tali profecto in casu non sanguinis defectus, sed nimia ejus copia præcipua horum symptomatum est causa. — Humoribus enim aggravata & ultra justum tonum distenta vasa sanguifera tanto vigore, quantum sufficit, agere nequeunt. — Æquilibrio solida inter & fluida non satis conservato, vasa moventia sanguinem vi conveniente propellere minus valent; pari fere ratione, ut nimium syringæ embolo oppositum pondus ejus liberam impedit actionem.

Hinc profecto subitanea ob justæ circulationis sanguinis atque convenientis ex eo secretionis defectum, spirituum subsequitur inopia, indeque ad stagnationes, concretiones & ingentem tristitiam symptomatum seriem, mortemque ipsam proclivitas, nisi mature tanta sanguinis quantitas sufficit, detractione avertatur; quæ sangui-

nis quantitatem nimiam imminuendo inter solida & fluida æquilibrium & musculosis elasticis liberam restituit actionem canalibus, quæ nunc iterum majorem vim in humores contentos exerunt, & circulationem magis æquali & constanti ratione incitant; quæ omnia in id annuntur, ut nimis crassum & viscidum sanguinem attenuent, atque ad secretionem spirituum animalium magis reddant aptum, qui deinde cordis vasorumque actionem augent. — Ita ut tali in casu sanguinis emissio tantum absit, ut debiliter, ut potius naturæ vires excitet; prouti semper in sanguinis detractioe hominum plethoricorum pulsu oppresso, ut proprio nuncupatur nomine, laborantium manifestum est, quorum pulsus sanguinis emissionem constanter deprehenditur excitatus.

In quibusdam violentioribus peripneumoniis, ubi utrique pulmonum lobi insigniter inflammantur & obstruuntur, mox summa accedit debilitas, quam incredibilis anxietas & oppressio pectoris, pulsus valde tenuis, debilis & tremens, extremarum corporis partium frigus cum viscido, frigido, inæquali sudore comitantur, oculi sunt torvi, fixi & inflammati, os inflatum & fere lividum; atque hæc cuncta subito excipit stupor, delirium: & quosdam (licet profecto paucos) vidi, ubi perfecta incideret paraplegia.

Qui casus sane est tristissimus, non vero a sanguinis inopia, sed ab ejus justis circuitibus & distributionis pendens defectu: cum enim plurimi pulmonum arteriarum rami insigniter obstruantur & quo minus a dextro cordis ventriculo ad sinistrum pervenire possit, impeditur, ita ut arteria aorta ejusque rami non tantum sanguinem, quantum ad communia vitæ munera exsequenda suffi-

sufficit, accipiant; inde cito plenaria obstructio & subitanea mors subsequitur. — Dissectiones hanc rem ita se habere, demonstraverunt, cum pulmones sanguine concreto, rubro, duro omnino repleti & carni quasi similes vel potius colore & substantia hepatis atque adeo ponderosi deprehenfi fuerint, ut particula eorum abscissa ac aquæ injecta fundum peteret (*) — Quod si quid hoc in casu deplorando effici potest, illud fieri debet matura & mox tentata sanguinis emissionem, alias paucis horis res erunt prorsus irreparabiles. — Post sanguinis uno eodemque tempore emissionem ex utrisque brachiis, si convenienti tempore facta est, mirum exoptatumque vidi effectum.

At enim vero nonnullæ extant peripneumoniae species, quæ nulla ratione largam sanguinis sustineant detractiōem, ut quidam indubitatae fidei annotaverunt scriptores medici. — Ego vero idem illud in variis peripneumoniis epidemicis vertente anno 1745. & ineunte anno 1746. (**) observavi; quibus temporibus peripneumonia grassabatur epidemica, in qua post alteram (& interdum quoque post unicam) sanguinis emissionem pulsus & vires aegroti mirum in modum prosternebantur; & quæ in febris mutabatur speciem nervosæ, cum qua magni tremores, tendinum subsultus, profusi sudores, aut diarrhœa atra biliosa cum lingua nigra, comate vel delirio erant conjuncta; quamquam in principio pulsus plenus & celeriter tremens, dolor, tussis & oppressio ita urgere videbantur, ut sanguinis emissionem quammaxime indicarent. — Quo in casu raro sanguis

(*) Vid. HOFMANN Opera. T. II. Sect. II. Cap. de febribus peripneumonicis. Obs. I.

(**) Vid. Observ. nostr. de aere & morb. epidem.

guis aliqua insigni crusta obtectus, sed plerumque floridus, *laxioris tamen molliorisque consistentie vel coloris obscurioris & tenuiore, cærulea aut viridescente incrustatus pellicula* occurrebat sub qua *tenuis viridescens gelatina* & in fundo *obscuræ lividus* hærebat *cruor*. — Interdū quidē crusta erat crassior & tenacior, sed *colore pallide rubicundo, bacis corni vel dilutæ ribesiorum rubrorū gelatinæ simili*. — Quod phænomenon sæpius in veris pleuroperi pneumoniis observavi. — Si quando ego talem laxū dissolutū video sanguinē, in consilio plus sanguinis emittendi semper caute verfor, in primis si post ejus detractionem pulsum vel quoque ægrotum magis languentem deprehendo, etsi oppressio, pondus vel quoque dolor id requirere videntur. — Pari observationis genere LANCISIUS & post eum BAGLIVIVS, a continuanda sanguinis missione abstinendum esse, si nulla in eo secundum emissio appareat crusta tenax, caute admonent: *In pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoris pulmonū morbis, si in sanguine c vena secta extracto non appareat in superficie crusta alba, quæ necessario apparere debet, pessimum; — si vero in altera sanguinis missione incipiat apparere, bonum: contra si in secunda ne quidem apparebit, abstineto statim a sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem.* (*) — Ego quoque cum BAGLIVIO tam in priore, quā posteriore prædictionis parte, sanguinem in principio febrium pulmonicarum detractum floridū pessimi semper esse ominis, consentio; id enim, vel sanguinis crasin maxime perturbatam & dissolutā esse, vel crassum inflammatorium sanguinem in pulmonum arteriis impactum hære, neque aliquid

Præ-

(*) Vid. BAGLIVII Opera Lugduni 1710. 410. Cap. de Pleuritide. p. 37.

præter tenuiorem & maxime ferofam partem tranfire & ad cordis ventriculum finiftrum pervenire poffe, oftendit.

Nihilo minus facere non poffum, quin annotem, interdum quidem in peripneumonia & pleuropneumonia primum & fecundum quoque emiffum fanguinem nulla crufta obtectum apparere, tertium tamen fore valde tenacem, idque præcipue fieri, quando in brachio defillat, neque pleno flumine profluit fanguis; tunc vero & hoc obfervandum eft, quod fanguis hic, licet appareat floridus, frigidus tamen redditus, fit denfior & tenacior; cum e contrario in cafu fupra relato, fanguis quidem fatis floridus, laxioris tamen molliorisque effet contextus, neque unquam in ordinatum, firmum coiret craffamentum. — Tale laxioris, diffoluti & floridi fanguinis genus sæpius hominibus navigantibus in principio anni 1746. (*) detrahebatur, eumque femper comitabantur peffima, sæpiusque mortifera fymptomata. — Tales malignæ peripneumoniæ sæpiſſime profecto *nautis* poſt longa itinera & hominibus ſcorbuto infigni affectis, contingunt. — Qui primo præ reliquis difficulter & brevibus intervallis ſpiritum trahunt, languescunt & leviffimo motu debilitantur, ac vagis tranfeuntibus horroribus, æſtu, & totius corporis doloribus afficiuntur; febris cum magno præcordiorum pondere, brevi, importuna, ficca tuſſi, pulſu celeriore, tenui & molliore, quam in peripneumoniis inflammatoriis confueſcit, ſudoribus viſcidis inæqualibus, & perpetua inquietudine atque anxietate ſuccedit; tandem *terrem, glutinoſam, cruentam* aut *obſcurioris coloris* ac

(*) Vid. Obſerv. noſtr. de aere & morbis epidemicis.
Mense Januario, Februario & Martio,

ac frequenter *insensibilissimi* odoris materiam rejicere incipiunt; præter ea istis rubrarum, castanei coloris, lividarum vel nigrarum petechiarum accedit eruptio. Urinæ color plerumque est obscure niger, vel *igneus lixiviosus*, *haud secus ac si parva sanguinis quantitas in ea sit dissoluta*; in hac parva quantitate emissa nihil desidit, in illa vero nonnunquam occurrit larga livida hypostasis, nonnunquam nihil aliud, quam materia furfuri similis hinc illincque est dispersa. — Cum hæc symptomata maximo crasis sanguinis disturbatæ atque acrimoniæ humorum summæ sint argumento; sanguinis detractio largior non facile prodest, licet sæpius imprudenter fuscipiatur.

Quamquam in febribus pulmonicis, si in sanguine fatis tenax & crassa apparet crusta, in genere non malum est symptoma; quando tamen ejus tenacitas insignior & color summe luteus aut pallide plumbeus est, periculum subest, lentoremque inflammatorium summe exacerbatum esse, ejus resolutionem vel attenuationem perdifficulter fieri & vix ullam cum ullo diluente sumto permittere commixtionem, ea demonstrat. — Quod ex forma inæquali, quam sanguinis crassamentum post largas & frequentes sanguinis emissiones in violentis pleuritidis aut peripneumonicis febribus effingit, & cui vel figura globularis vel potius lata sphærica est, apparere videtur; tunc enim sanguinis placentam in magna tenuioris & nonnunquam prorsus limpidi feri quantitate innatare, deprehenditur, cum ejus superficies vel crusta concava & contracta fere adeo tenax ut corium sit, & tota massa ad carnis firmitatem & duritiem propius accedat. — Cum vero hoc in casu magna partis sanguinis globularis copia per ejus repetitam emissionem

sionem detrahitur, crassamentum quidem quantitate diminuitur, semper tamen insignem visciditatem retinet morbosam, & cum ejus globuli admodum sint densi, alter alterum fortius attrahit, prouti ex ipsius crassamenti figura & consistentia apparet: ac licet in comparatione serum usu diluentium largiore multum fuerit auctum; ex ejus tamen tenuitate atque limpiditudine, ea cum globulari & sulphurea vel oleosa sanguinis parte neque bene mixta neque unita esse, manifestum est. Quid? quod aquea diluentia larga quantitate his in febribus hausta, tam limpida & insipida quam aqua per urinam fuisse reddita(*) aut profusioribus sudoribus erupisse, sæpius fuit observatum; quod neque ullo modo cum sanguine proprie sic dicto convenienter misceantur, neque ullo modo vim suam in ejus salinas & sulphureas exferant partes, quæ compositione firmissima diluentium eludunt efficaciam. Quod aliquoties in pleuroperipneumonia vidi, ubi post quartam aut quintam sanguinis emissionem tam violenter ut antea continuabat dolor & pars sanguinis globularis ita erat diminuta, ut crassamentum vix sextam totius sanguinis voluminis partem efficeret, tanta tamen firmitate, quanta carnis frustum, erat præditum. — Qui casus plerumque sunt mortiferi.

Si quando post alteram vel tertiam sanguinis emissionem, immo si post primam ægrotus materiam coctam, flavescentem sanguine leviter tinctā libere exscreare incipit, & si in primis spiritus liberius, quam plerumque fieri solet, trahitur, ab illa abstineto: alias sine ratione debilitatur ægrotus,

(*) Urinam, quæ post potum cito redditur in pleuriticis & peripneumoniacis malam esse, observavit HIPPOCRATES Coac. prænot. Sect. V. edit. LINDENI p. 581.

tus, immo ipsius maximum in detrimentum prorsus supprimitur excretio, qua tamen natura nunc morbum ut per crisin convenientissimam & accommodatum colatorium abigere molitur; cum materia obstruens in extremis arteriarum bronchialium & pulmonicarum finibus ita cocta, resoluta vel digesta sit, ut libere in vesicularum bronchialium cæterarumque partium cava transire & sic ex trachea tussi & excreatione rejici queat; unde ultimi harum arteriarum rami iterum aperiuntur & sanguinis circuitus per pulmones tandem juste restauratur.

Ex arteriis bronchialibus in tracheæ ejusque ramorum cava hic existere viam, manifestum est, nam oleosus ille mucus, qui in statu naturali internam asperæ arteriæ ejusque ramorum membranam illinit & lubricat, ab arteriis secernitur bronchialibus. — Atque, aquam, serum cæteraque ex arteriis pulmonalibus libere in vesicularum bronchiorumque cava transire, æque compertum habemus: ut ex RUYSCHII & Doct. HALESI accutatissime tentatis apparet experimentis. — Quemadmodum enim re vera arteriæ bronchiales & pulmonales per differentes ramos innumeris junguntur anastomosibus; sic quoque arteriæ pulmonum pari ratione cohærere possunt cum bronchiis. — Itaque si materia obstruens juste satis cocta & attenuata, vasaque ita sunt dilatata, ut liberum permittant transitum; ea in bronchiorum cava delata excreatione tandem ex pulmonibus ejicitur. — Quarum arteriarum ramos laterales vel serofos ita dilatari posse, ut nonnunquam & quidem satis libere globuli sanguinis rubri in bronchiorum cava per eos transire queant, manifestum esse videtur, prouti id spe-

speciatim in illis, qui sanguinem exscreant, videre est, quod, ut GALENUS & veteres reliqui appellaverunt, fieri solet per *diapedesin*; quasdam enim hæmoptyses non a vasorum ruptura oriri, pro certo habendum esse existimo, cum ne ullus quidem dolor, materia purulenta vel simile quid eam præcedat, subsequatur, aut comitetur.

Quod si vero hæc vascula pulmonum minora ita apta redduntur, ut facile dilatari possint, ea minus a lentore inflammatorio perferunt, quam si valde rigida & elastica sunt: ut plerumque robustis atque laboriosis contingit, qui ut HIPPOCRATES (*) observavit, pectoris & pulmonum inflammationibus magis sunt obnoxii & fortius ab istis affliguntur. — Atque hoc profecto quotidiana comprobatur experientia, pari quoque modo sequens hujus magni medicinæ parentis observatio ratione laudabilis exscreationis supra a me relatæ, se habet. „ Αἷμα π δὲ ζυμμεμιγμένον μὴ πολλῶ πτύσ-
 „ λον ξανδόν, ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσιν, ἐν ἀρχῇ μὲν
 „ τῆς νόσου πτυόμενον περιεσικόν (**) καὶ κάρτα ὠφελεῖ
 (*Sputum autem flavum, sanguine permixtum non multo, si in pulmonis inflammatione, in principio morbi rejiciatur, salutare est & valde prodest:*) HIPPOCRATES *Prognost.* Atque profecto ipsæ foeminæ ægrotis succurrentes in quibusdā epidemicis pleuropneumoniis & peripneumoniis observavere, omnes illos, qui sanguinem exscreant, bene se habere. — Nihilo minus tantum abest, ut

(*) Coac. prænot. 29. Lib. II. Cap. XVI. de pleuritide, edit. DURETI.

(*) Ita cum FOESIO legendum esse pro περιεκτικόν, autumno, cum magis ad sensum & dictionem accedat HIPPOCRATIS.

ut hoc semper cum veritate conveniat, nisi materia, ita ut supra proposui, deprehendatur: ubicunque enim vel valde spumescens vel sincerus floridus, vel niger & aliqua ex parte coagulatus spongiosus & hepatis colorem referens excreatur sanguis, longe alia res; cum is, nullam materiæ obstructuenti parem resolutionem aut coctionem factam esse, commonstret: sed, cum altius radices egerit & vis cordis impellens sit vehementior, quædam vasa fuisse disrupta & sanguinem ex eis in pulmonum cava profluentem ita excreari. — Quod si enim majoris in quibusdam pulmonum partibus sunt inductæ obstructiones, sanguis majori copia & aucta rapiditate per vasa pervia transprimatur necesse est; quæ ea propter nimium distenta, sæpius disrumpuntur & sanguinem in bronchiorum cava & interdum in intimas vesicularum cellulas infundunt. — Qui sanguis statim reiectus excreatione floridus & spumosus apparet, neque ullam infert noxam majorem; sed, magna ejus parte plerumque in pulmonibus remanente, & vesiculas replente aereas, illarumque vasa comprimente sanguifera, maxima oritur calamitas; quibus spirandi difficultas multum augetur & sanguinis per pulmones insigniter impeditur circulatio. — Siquidem is, cum difficillime ex his minoribus vesicularum cellulis eliciatur, ibi diutius hærens magis magisque putrescit, donec tandem in saniem corrodentem mutatus ipsam pulmonum substantiam destruit: Sed hac de re pluribus agam in sequentibus.

Cum omnis pulmonum inflammatio vel ægrotum, ob impeditum sanguinis per illos transgressum subito jugulet, vel suppuratione, gangræna aut scirrho terminetur, nisi cito materia obstruens

bene resolvatur, aut coquatur; omnem adhiberi debemus operam, ut juxta sanguinis quantitatis detractio, ut primum fieri potest, inflammationem diminuamus & auferamus, quando enim fortasse jam formatur abscessus, tunc sanguinis nullam affert utilitatem detractio. — Quid? quod si phlegmone jam longius est progressa, quam ut resolvi possit, sanguinis sane emissio nocet, cum operationem naturæ se a materia obstruente laudabili suppuratione liberanti, retardet: tali enim ratione, ut diutius stagnet materia & magis magisque reddatur acris, efficitur, quæ tandem partes vicinas afficiens multo majorem excitat abscessum, quam antea factum fuisset, si natura propriis suis moliminibus esset relicta: immo interdum evidenti gangræna & interdum pertinaci scirrho finitur, qui breve, quod superest, vitæ spatium reddit miserrimum.

Sanguinis in vera peripneumonia detractio- nem post quartum vel quintum diem parum ad suppurationem avertendam, conferre, generatim annotaverunt medici: omnis enim phlegmone eo tempore suppurare incipit, nisi antea sit resoluta: hoc in primis eo magis & citius talibus partibus, quales sunt pulmones, eveniet, qui ab omni latere calore humido teguntur, & propius absunt a corde, quod vim suam perpetuo & fortiter in inflammatoriam obstructionem exferit. — Ita ut, si symptomata peripneumonica magna cum violentia per quatuor, quinque aut plures subsequentes dies perdurant, abscessus aut plenaria destructio recte metuantur, parumque utilitatis a sanguinis detractio continuata sit sperandum.

At enim vero, si dolor, qui per satis longum temporis spatium cessavit, cum violentia redit,

aut aliam pectoris partem afficit, hoc inflammationis denuo excitatæ est indicium; quæ non minus, quam in priori, licet non tanto in gradu sanguinis poscit detractionem: nam hic impetus accessorius ejusdem omnino indolis & in eodem est organo, ut prior, indeque eandem methodum, ejus progressum & mala avertendi majora, requirit. Ægroti vires, & pulsus, doloris violentia & spirandi difficultas sunt præcipua, quæ quantitatem determinare debent: sic quoque sanguinis color & habitus atque feri quantitas & qualitas sunt considerandæ. Ego quidem interdum die a primo morbi impetu nono vel decimo sanguinem emittere jussi, & hunc tam viscidum, quam illum secundo aut tertio die emissum inveni, idque eo magis, si lanceola non timide demittebatur; sed crassamentum, licet tenacitate sua excederet, multum tamen in comparatione feri erat diminutum.

Excreationem antea quidem liberam & copiosam, ut primum alter iste impetus & dolor cum aliqua violentia accedit, prorsus cessare vel maxima cum difficultate peragi, plerumque observatur; cum doloris violentia, ut satis juste expandatur thorax & pulmonum, pectoris & abdominis muscoli tanta vi, quanta ad materiam ejiciendam requiritur, agant, non permittat: haud mentionem faciam, inflammatione justam muci lubricantis impediri secretionem, quæ naturaliter ad inungendam tracheæ bronchiorumque membranam internam & ad evacuationem materiæ cujuscunque in eis contentæ juvandam fecerni debet. — Atque inflammatione sanguinis detractione remota excreationem redire facilem & liberam, re ipsa deprehenditur.

Igitur,

Igitur, licet in peripneumonia & pleuropneumonia nostrum in primis sit, sanguinis detractione ante diem quintum efficere evacuationem; novo tamen violenti doloris, spirandi difficultatis et suppressæ excreationis in impetu iterum haud secus ac in novo morbo (*) maxima vero cum cautione et temperantia incipere debemus; cum omnis recidiva his præcipue in casibus sit periculosa, ægrotus quotidie magis debilitetur et eo minus ullam sanguinis insignem perferre valeat evacuationem. Hanc quoque ob rationem, quocunque leni dolore accedente ad sanguinis detractionem confugere, minus prudenter agitur: dolor enim major vel minor sæpius febre prorsus cessante speciatim post pleuropneumoniā per longum temporis spatium, continuat: *debet prius cessare febris, & postea dolor affecti lateris*, ait BAGLIVIVS (**). — Sanguinis autem detractione in primis minus convenit, quando copiosa laudabilis materiæ expectoratio satis facile procedit, etsi ista sanguine leviter tincta semper continuare debet; cujus rationem supra indicavi; scilicet, resolutionem et coctionem materiæ inflammationis novæ indicat. Immo eandem ob rationem cavendum est, ne materia ista sanguine leviter tincta cohibeatur, licet sæpe imprudenter præscribantur & inepte adhibeantur adstringentia: ast hoc efficiunt ii, qui parum ad naturæ operationes & multo minus ad HIPPOGRATEM, magnum ejus interpretem, attenderunt. — Dubio procul magis convenit, ut dolor & tussis importuni-

L 2

tas

(*) HIPPOCRATES *Anaxioni* die octavo sanguinem detrahebat, quoniam dolor perdurabat, neque is excreabat. Lib. III. Epidem.

(**) Lib. cit. Cap. de plenitudine.

tas lenioribus opiatis, temperantibus, mollientibus, demulcentibus & leniter expectorantibus subleventur.

Sanguinis detractio ratione in morbis pulmonum bina tantum sunt addenda. — Primum est, sanguinis ex vena saphæna vel pede emissionem minus talibus in casibus in usu esse, quam quis ob ipsarum rerum rationem & experientiam certam de ejus in sanguinis ex pulmonibus exscreatione præstantia credere possit; equidem, postquam conveniens sanguinis quantitas ex brachio fuit detracta, hanc convenire puto: eam ut admodum salutarem jam ante aliquot sæcula suavit ALEXANDER TRALLIANUS. (*) — Alterum est, si pulsus & vires ægroti sanguinis ex vena majori emissionem haud permittere videntur, tussis tamen oppressa, laboriosa, dolens, atque suffocatio valde urgent; tunc sanguinis ope cucurbitularum in axillis aliisque corporis partibus cum utilitate fieri detractioem, sæpiusque eximium non minus in pectoris, quam quoque capitis morbis afferri levamen, etsi ratio non ubivis obvia neque adeo facilis sit demonstratu. Iterim, majorem sanguinis hoc modo detracti arteriarum esse partem; — usumque vesicatoriorum, fonticulorum, setaceorum & quoque cucurbitularum his partibus applicatarum in tussi asthmatica & defluxu in pulmones cæterisque satis esse cognitum, est perpendendum, indeque satis apparere videtur, revulsionem atque evacuationem, hac ratione factam in pulmonum inflammationibus valde salutarem esse posse & quoque ipso in eventu esse.

Quamquam sanguinis detractio in omni pulmo-

(*) Cap. VII. p. 94. ex Editione ROB. STEPHANI, Lutetiae 1538. fol.

monum inflammatione quodammodo quam maxime est necessaria & nonnunquam quoque tempestive adhibita plenariam præstat curationem, generatim tamen variis aliis quoque indicationibus respondet: etenim tam febris, quam peculiaris inflammatio refrigerans diluensque regimen, nitrosa ac relaxantia medicamenta simul cum aere libero moderate frigido, atque, quantum fieri potest, requiem & animi & corporis requirunt. Aliquam sanguinis visceri, obstruentis, inflammatorii partem detrahere, parum prodest, nisi residuum ejus refrigeretur, diluatur & attenuetur, ac generatio lentoris inflammatorii major nitrosis attenuantibus, refrigerantibus saponaceis medicamentis, diluentibus, relaxantibus, emollientibusque potionibus, emulsionibus, cæterisque avertatur; quæ calidum regimen, calida medicamenta, calidus aer, corporis motus major & animi agitatio multum augere solent. Hominibus paroxysmo asthmatico affectis, ut corpus situ quieto servant, & aerem frigidum inspirent, opus est, alias eis suffocationis imminet periculum: quanto magis autem hoc necesse erit, si non vasa pulmonum solum insigniter sunt obstructa, sed quoque ipsa eorum substantia est inflammata? — Conclave clausum, parvum, humile parum hominibus febre aliqua affectis, multo minus vero illis peripneumonia laborantibus convenit, ut haud raro inter inferioris generis artifices observari, quorum nonnunquam duæ vel fortasse tres simul in una domo vivunt familiæ. — Nulli febris speciei, quam peripneumonice magis convenit, quid quod magis necessarium est CELSI consilium, *in amplo conclave tenendus æger*. (*) — Quod si vero tale vitari

nequeat conclave, id certe frequenter, aut pruden-
tenter aere renovandum est.

Paucæ vel nullæ peripneumonix, vel pleuro-
pneumonix sine libera & copiosa excreatione be-
ne terminantur; hæc enim est crisis horum mor-
borum naturalis, ut HIPPOCRATES omnes
acutiores annotaverunt medici & materiæ mor-
bosæ obstruentis excreationis defectum convenien-
tis maxime periculosum pronuntiaverunt, αἱ
ξηραὶ τῶν πλευριτίδων ἄπυρσοι χαλεπώταται, [*] —
& iterum in *Prognosticis*, pessimum, ait, sympto-
ma est, quando μηδὲν ἀνακαθαίρεται ἀλλὰ πλήρης
ἔων ζῇ ἐν τῷ φάρυγγι. (**)—Quo citior, facilior
& largior materiæ coctæ excreatio accedit; eo
melius est. — In genere quidem ea in principiis
cruda & tenuis est, sed brevi, si res rite proce-
dunt, colorem albidum, flavum induit & melio-
rem ostendit coctionem, ac circa tertium diem ea
plerumque strias sanguineas habet intermixtas,
vel sanguis ita cum ista est unitus, ut sanguineum
referat calorem, *flavo rubescentem*, ut BAGLIIVIVS
(***) cum appellat, vel dictione HIPPOCRATIS
πτύελλον ὑφαίμον. — Cujus materiæ species multum
levaminis respirationi, dolori & pectoris op-
pressioni affert & morbum generatim septem
diebus terminat.

Nihil vero magis efficaciter (materiam impa-
ctam attenuando & resolvendo) excreationem
promovet, quam libera & crebrior refrigerantium
relaxantium leniterque saponaceorum diluentium;
potatio, qualia sunt tenue lactis serum, ptisana ex
hordeo, liquiritia, ficibus cæterisque parata, de-
coctum

(*) Coac Prænot. 3. Cap. XVI. edit. DURETI.

(**) Sect. XIII. edit. LINDEN.

(***) Libr. cit. Cap. de pleuritide.

coctum vel potius infusio herbarum pectoralium, ut hederæ terrestris, capillorum veneris, bardanæ, hyssopi, cæterarumque. — Quæ succo limonum aut aurantiorum hispaniensium leniter acidulæ reddi debent: — quod si res quædam magis abstergens requiritur, istis potus generibus mel addi potest: sapo quidem mirabilis, naturalis, cardiacus, ex recentiorum vero materia medica fere expulsus, quo modo & cur hoc factum sit, nescio; licet enim uni purgationem & tormina excitet, a millibus tamen perfertur, atque ipsa quoque tormina excitandi & purgandi qualitas coctione facile corrigi potest. — His in casibus oxymelle & mulso utebatur HIPPOCRATES, & meram aquam bibere dissuadet, cum neque tussi conducatur, neque expectorationem promoveat: (*) — Quorum quædam vel omnia calide hausta superiori consilio egregie respondent, si crebro, parva tamen copia hauriuntur, vel potius quasi perpetuo sorbentur: hac enim ratione plus relaxantis & solventis vaporis in ipsos pulmones inspiratur & magis per vasa eorum bibula probabiliter absorbetur: ita ut tali modo relaxatio & dilutio duplici ratione promoveatur indeque reddatur efficacior. Haustus admodum largi uno impetu haud sunt sumendi; ii enim ventriculum onerant, coctionem impediunt, & flatus generant, ac diaphragma nimium expandunt, quæ magnam spirandi efficiunt difficultatem: — quam ob rem, ut his in morbis ex lagena, cui parum sit orificium, bibatur, suadet HIPPOCRATES (**) eam probabiliter ob ra-

L 4

tio-

(*) De Victu in morb. acut. Sect. XXX. edit. LINDEN.

(**) Μη τυχρόν ὀλίγον δὲ ἐκ βομβυλίας εὐρυστόμα: ita enim legendum est, aut tartum βομβυλίας, ut omnes commentatores consentiunt. Lib. III. de morb. Sect. XXIV. ed LINDEN. Vid. GALENUS, EROTIANUS, & FOESIUS, de verbo βομβύλιος.

tionem, ut partim liquor & vapor diutius conserventur calidi, partim ut minus uno tempore bibatur, atque ut sic vapor ore & naribus attrahatur copiosior. — Cæterum, ut ad excretionem promovendam, sine qua moritur ægrotus, libere bibatur, ubique suadet (*): — varia quoque potus genera hunc in finem proponit, in primis vero aquam cum hordeo coctam, mel cum aqua, oxymel & vini acetum cum aqua commendat.

Potus isti & vapores relaxantes ac emollientes peculiarem in modum, quando excretio difficilior & tenacior est, ac simul quoque illis sunt necessarii, quibus corporis habitus est strictior & fibræ rigidiores, quales generatim sunt homines durioris labore exercitati, & calida siccaque constitutionem præditi. — Cum enim aerem valde siccum vel calidus sit vel frigidus, liberam & copiosam impedire excretionem, deprehendatur; inde humidus & calidus (**) eam promovere debet, quoniam vasa relaxat, et sic nimis viscidos humores aliquo modo attenuat. — Fervidas potiones ad obstructions pulmonum resolvendas multis commendat BAGLIVIVS (**): ego vero caloris moderatum gradum tam ad resolutionem, quam ad relaxationem magis convenire existimo. — Fomenta enim nimis calida externis partibus applicata humores spissiores reddere et cutim corrugare, ac inflammatis partibus minus convenire, observatum fuit. — Vapores quoque prouti rerum postulat ratio, magis vel minus stimulantefici

(*) Lib. I, de morbis Sect. XXVI. — De locis in homine Sect. XXX. XXXII. edit. LINDEN. & plurimis aliis in locis.

(**) Neque potus frigidus, neque aer frigidus, ARETÆUS inquit, in pleuritide conducunt.

(***) Loc. cit.

fici possunt. — Ego quidem ipse aceti vaporem in peripneumoniis malignis non parum attulisse utilitatis, sum expertus. Varia medicamentorum alia genera procul dubio in forma vaporis maxima cum utilitate adhiberi possunt: aceti camphora referti vapor variis in casibus remedium est haud spernendum.

HIPPOCRATES atque veteres in pulmonum morbis excreationis necessitatem adeo urgebant, ut non solum remediis antea propositis eam promovere anniterentur, sed quoque in casibus difficilioribus multo efficacioribus uterentur expectorantibus: (*) hordei cremorem cum melle aut oleo, oxymel, hyssopum, rutam, galbanum, sinapi, piper, filphium, (**) quæ erant mitiora; in casibus desperatis helleborum album, (***) elaterium, *ανδρος χαλκς* suadebant; atque profecto ille desperatus esse debet, qui ea nostris temporibus comprobare velit; cum vero isti istis temporibus aliis carerent, desperatis in morbis desperata adhibenda erant remedia. Nobis materia medica patet multo amplior, & rebus uti possumus multo mitioris indolis. — Ego vero variis temporibus in peripneumoniis magno cum successu dedi vomitorium, quando excreatio subito suppressa & spirandi difficultas aucta erat; hoc vero antea non tentavi, quam conveniens sanguinis quantitas detracta & febris violentia imminuta fuerat: at hoc in

(*) *Ισχυρότατα ἐπὶ πναχρημπτήρια φάρμακα* (fortissima excreatoria medicamenta); HIPPOCR. de locis in homine. Sect. XXX. edit. LINDEN.

(**) HIPPOCRATES Lib. III. de morbis sect. XVIII. XXV. edit. LINDEN. & alibi passim; & ARETÆUS ea ipsa in pleuritide & peripneumonia suadet.

(***) HIPPOCRATES Lib. III. de morbis Sect. XVII. edit. LINDEN.

in casu parum ad vomitum promovendum est superbibendum. Hac ratione oxymel squilliticum sæpius admodum est utile & ejus virtutes in morbis astmaticis levandis satis sunt notæ: quod convenienti dosi datum non leniter solum vomitum excitat, sed quoque eximium refrigerans, attenuans, salutare eccoproticum ac diureticum est optimum: quod procul dubio oxymelle simplici multum præstat, & cum oleosis emollientibus medicamentis ita commisceri poterit, ut maxime salutare & mitius fiat exscreans. — Quando humidiora, demulcentia & lubricantia indicantur medimenta, consuetus spermatis ceti linctus, oleum amygdalarum dulcium, vel oleum lini frigide expressum cum althææ, papaveris erratici syrupo diacodio vel similia indicationi respondent. — Quando vero oleosa displicent, feminum cydoniorum aut seminis lini mucilago cum rob sambuci, aut ribelliorum nigrorum, vel cum eorum aut papaveris syrupo admodum salutaris est & grata. — Nitrum refrigerans istud, valdeque necessarium attenuans quam commodissime harum compositionum cuidam additur, & fortasse camphora hac methodo data, minime est nauseosa. — Cura vero habenda est maxima, ne fortiora in peripneumoniarum principis exhibeantur exscreantia, donec convenienti sanguinis detractione cæterisque sanguinis impetus & febris sint mitigata; alias inflammationem & suffocationis augebunt periculum, atque id, quod ad rejectionem erat præparatum, ipso in effectu impediunt: materiæ enim antea coquenda quam exscreanda est. — Sic quoque in usu talium exscreantium, qualia sunt oxymel squilliticum, oleosa medicamenta, mixturæ

turae gummosae & decocta pectoralia observandum est, ne eis insignis alvi excitetur purgatio, quae certissime excreationem supprimit, indeque vita periclitetur aeger.

Etsi libera materiae coctae excreatio in peripneumoniarum & pleuropneumoniarum curatione maxime sit salutaris, eaque semper adjuvanda sit, quaedam tamen excreationis species pessimi sunt omnis. — Id praecipue admodum malum est signum, si multum sanguinis sinceri floridi aut spumosi rejicitur, atque ita quoque istud pronunciaverunt HIPPOCRATES & ARETÆUS; licet uterque materiam coctam, quae sanguine tincta excreatur; valde extollat. Ille condemnat πτύε-
λον λίην αίματῶδες, (*) hic δίαυμον ἀδηρόν σφόδρα; quid? quod ARETÆUS ἐστὶ, inquit, τὸ δίαυμον τῶν ὀλ-
λων κάκιον (**), egoque ipsorum sententiis, ob rationem supra allatam, subscribo; sanguinis enim iste recens, spumofus ex arteriarum ruptura in pulmonibus, non vero ab obstructionis inflammatoriae resolutione provenit. Si quando vero in pulmonibus dirumpatur arteriae, sanguinis in bronchiorum cava effunditur, idque nonnunquam tanta copia, ut, nisi mox rejiciatur, subitaneam afferat suffocationem; sed more magis consueto is in pulmonum cellulis haeret, atque interdum in intimis pulmonum recessibus dirumpuntur vasa, quorum quidem sanguinis recentis & floridi pars cito, exspui potest, major vero in ultimis ramis & cellularibus bronchiorum interstitiis remanere solet, quae pulmones obstruit, vasa sanguifera vicina comprimit, tandem

(*) Coac. Praenot. 17. Lib. II. Cap. XVI. de pleuritide, ex edit. DURETI.

(**) Cap. de Pulmonaria.

Unable to display this page

ta excitat mala. — Quod si hæmoptysis continuat, sanguinis missio ex saphæna valde utilis apprehenditur. — Præter hanc vero, si insignior occurrit hæmoptysis, emulsiones refrigerantes, nitrofa, demulcentia, mucilaginosæ medicamenta, acida vegetabilia & mineralia quoque requiruntur: decoctum papaveris rubri, bardanæ & ficuum cum elixirio vitrioli acidulum redditum egregium his in casibus exhibet potum; — atque ut tussis violentia diacodio, linctu tenuiore aut simili aliquo mitigetur, navanda est opera. — Ego vero adstringentia fortiora & largas opiatorum doses prorsus improbo, cum sæpissimæ eorum imprudentem usum in tali rerum ratione magnam orthopnoeam & terribilia attulisse symptomata, cognoverim: etenim sanguis extravasa hærens aliquando excreari debet, aut nunquam convalescit æger; quod vero sine majore vel minore tussi, qua is evocatur, fieri nequit. — Post talem peripneumoniam speciem admodum insignia accessisse apostemata, aliquoties vidi, ubi per plures dies, immo per plures hebdomadas febris supervixit æger.

Licet plerumque in febribus pulmonicis morbosum prævaleat *viscidum*, non paucæ tamen occurrunt, ubi acris præ aliis dominetur *tenuitas*. — Atque quemadmodum in ophthalmiis interdum ut gluten, adeo crassum, interdum ut aquam, adeo tenuem & ut lixivium, adeo acrem materiæ observamus defluxum, ipsam genarum cutem, prouti destillat, corrodentem; sic materia in nonnullis peripneumoniis excreata summe tenuis & cruda ac ejus defluxus adeo est acer, ut tracheam caeteraque cute privet, atque tussim perpetuam valdeque violentam excitet.

Humores tenues, acres in febribus catarrhalibus haud raro symptomata perineumonica generant, cum constantem irritationem & pulmonum agitationem efficiant; atque pari ratione non parva mala a violentioribus oboriuntur concussionibus, frequentiore excitatis sternutatione, quae tales acres plerumque comitatur catarrhos, interdum adeo virulentos, ut nares inflammet & ipsis in labiis pustulas excites. — Magnus medicinae pares in admirandis prognosticis id valde periculofum pronunciavit, si peripneumonicos morbos praecedunt aut in eis superveniunt catarrhi & sternutatio. — Dolores severos peripneumonicos postquam per insigne temporis spatium prorsus cessaverunt, sternutationis impetu mox iterum excitatos fuisse, aliquando vidi.

In tali *peripneumonia catarrhali*, ut ita dicam, non magna sanguinis requiritur detractio; interim tamen in principio nonnihil sanguinis est detrahendū, ut praesens ad inflammationem proclivitas minuatur & futura symptomata mala praecaveantur. Sic quoque vesicatoria citius sunt applicanda, ut defluxus materiae acris avertatur & evocetur, atq; tunc quoque lenia conveniunt purgantia, ut serosa eliminetur colluvies. In scriptis HIPPOCRATIS(*) auctor libri secundi de morbis in pulmonum erysipelate purgare suadet, quando excreatio copiosa & tenuis est: atque ego saepius in his peripneumoniis catarrhalibus purgantium bonum expertus sum effectum, licet ea in illis, quas materiae coctae laudabilis comitatur excreatio, omnino noceant. Potus multo minor in his peripneumoniis, quam in specie sicca requiritur; nihilo minus ptisana aliqua pectoralis demulcens

ad

ad humorum acrimoniam temperandam conducit, & calida cum quibusdam mitioribus diaphoreticis est sumenda ad sudores laudabiles facilius promovendos: quo in casu caffèe & gratus & conveniens est potus. Pari ratione lenia quædam opiata, qualia sunt diacodium aut elixirium asthmaticum ad tussim mitigandam non larga, sed sæpius repetita dosi requiruntur: cum quibus conjungi possunt sperma ceti, myrra, olibanum & camphora, utpote quæ tenues catarrhales humores reddunt spissiores & eorum imminuunt irritationem; quæ, ut HIPPOCRATES (*) ait, peripneumonias cæteraque excitat, quæ ut primum materiæ defluxus fit crassior & coctus apparet, subito cessant.

Ominis vero multo peioris hac tenui est livida ista, glutinosa & saniei similis, frequenter vini rubri fecibus æqualis, interdum nigrior, & interdum valde foetens excreatio; hæc enim vel a pulmonum statu gangrenoso, vel sanguinis crasis per majorem acrimoniam destructione pendet; qui casus sæpe in hominibus scorbuto graviter affectis obvenit: cujus rei plura haud ita pridem inter nautas post longos cursus exploratorios & expeditiones India in occidentali nobis occurrebant exempla. — Ex hominibus tali peripneumonia laborantibus detractus sanguinis statum ejus dissolutum putridum monstrabat; crassamentum erat laxum & tenue, serum turbidum & rubicundum: lingua nigra & dentes crassis obscurisque sordibus obducti, respiratio infensa & urina colore obscuriore aut nigro tincta fetidaque, quæ in genere observabantur, magnam humorum indicabat corruptionem; & maculæ nigræ aut dysenteria cruen-

(*) De veteri medicina; sect. XXXIII. edit LINDEN.

cruenta: quæ sæpius quinto, sexto aut septimo apparebant die, multo magis hoc comprobabant. — Quantum pulsus & ægroti vires post sanguinis detractionem talibus in casibus diminuerentur, mirum erat: interdum non sine maximo metu & sollicitudine magnam anxietatem, animi deliquium, sudorem frigidum & pulsum intermittentem tardum citius succedentem observabam, licet febris ipsius in principio hoc fieret & pulsus antea fortis & acceleratus videretur. — Hæc quoque in pleuroperipneumoniis, ubi dolor lateris vehemens, oppressio pectoris magna & tussis insignis erant, vidi; alias enim illud, quod peripneumoniam adesse ostendebat, merum febris malignæ fuisse symptoma, credere quis potuisset. — Quas peripneumonias putridas alteram sanguinis emissionem nunquam bono cum successu, immo raro primam pertulisse, nisi pulsus adesset fortis & tensus pro certo habeo. (*) — Quando ego, num sanguinem detraherem, dubius hærebam, scarificationem & cucurbitulas interdum cum successu applicabam, etsi uno alterove in casu effusio ex cute concisa valde erat profusa, neque prius prorsus cohiberi poterat, quam exspirabat æger.

Itaque hic quædam putredini resistantia medicamenta pectoralia requiruntur, decoctum ex ficubus, bardana & papavere rubro cum succo aurantiorum Hispaniensium vel limonum primum & postea Gas sulphuris, aut elixirio vitrioli bene acidulatum redditum valde convenit. — Nitrum, olibanum, myrrha, sulphuris flores, & bolus cum conserva lujulæ, rob sambuci, aut ribesiorum, mucilage seminum cydoniorum & syrupo rubi idæi
dari

(*) Vid. Observ. nostr. de aere & morb. epidem. mense Jan. & Febr. 1746.

dari possunt: vini acetum camphora saturatum cum sambuci & rubi sirupo egregium quoque est medicamentum; quorum cochlear unum vel alterum interdum est exhibendum. Vinum pomaceum bonæ notæ, vinum & aqua cum succo aurantiorum Hispaniensium, vel limonum calide haustum, excreationem, si deficit, promovet & acrimoniam alcalinam corrigit. — Rosarum tinctura cum floribus papaveris rubri inordinatum tenuis cruenti ichoris defluxum temperat; nihilo minus sæpius oxymel squilliticum & aqua cinnamom. fort. ad materiam evocandam necessaria sunt, si in trachea stridor insignis & spirandi difficultas, magnam in pulmonibus adesse quantitatem arguunt; at enim vero sæpe tussis importunitas & violentia elixirio asthmatico, diacodio, cæterisque est compescenda. Sagu, panata, cornu cervi gelatina, poma tosta, decocti hordei cremor, aut avena decorticata cum paucis vino & limonum succo parca copia sed sæpius data ad ægrotum sustinendum sunt necessaria: fraga, rubi fructus, ribesia & cerasa interdum cum successu concedi possunt. Neque hæc medendi methodus nova est; nam in pleuritidum curatione anni temporis fructus, ut ficus, cæteraque suadet ARÆTEUS (*) atque idem, in alimentis, recte ait, (**) medicamenta ponentur, quin immo in alimentis medicamenta sunt. — In parte diætetica fui verbosior; nam ut breviter me expediam, in eo, ut convenienti ratione vires ægroti conserventur, & tempus prorogetur, donec humorum acrimonia correctæ & pulmones a putrida exonerati sint

Huxham de Feb.

M

col-

(*) de curatione pleuritidis.

(**) Εἰν τροφῇ γὰρ καὶ τὰ φάρμακα, ἀτὰρ καὶ τὰ φάρμακα ἐν τροφῇ. *ibid.*

colluvie, cardo rei verti videtur; in fine ad minimum omnia a bene præscripta dependent diætâ; ubi panis tostus & vinum rubrum portugalense aqua dilutum, cocta cum corticibus aurantiorum levilianorum, macis aut cinnamomo beneque acidulata miram præstant utilitatem. — Raro hoc in casu salutaria inveni vesicatoria, sæpius profecto noxia, cum magis arrodant & magnam tenuis cruentæ materiæ emittant copiam & interdum partium excitent destructionem.

Excretio tenuis flava, croco quasi tincta aliud febrium pneumonicarum malum est symptoma; cum vel lentorem pulmonum inflammatorium arteriis tenaciter inhærere, atque nihil, quam serosam & tenuiorem sanguinis partem per illas transprimi, indicet, vel, totam sanguinis massam a dissolutione proxime abesse, illiusque partes biliosas maxime exacerbari, omniaque in universalem ruere putredinem, demonstret. — In febribus etiam valde putridis lac, sudor, caeteraque luteo tinguntur colore, atque sanguis stagnans putredine & dissolutione hoc semper obtinet phænomenon. — HIPPOCRATES quidem istam excreationem, ubi saliva cum flava ista materia magis est mixta (*) aut mixtionem flavæ & albæ intimiorem) laudat; tunc tamen sinceram flavam salivam ξανθὸν κρηττον (**) periculosum pronunciat; atque hoc ita esse constanter reperitur, & plerumque cum tussi conjungitur violenta, ac maxima excreatur cum difficultate: siquidem eam haud raro excipit hæmoptysis ex vasis disruptis exorta; & hoc in primis incidit, quando lin-
gua

(*) Τὸν ξανθὸν ζυμειγμένον ἰσχυρῶς τῷ μτυέλῳ. Prognostic. Sect. XIII. edit. LINDEN.

(**) Ibid.

gua valde rubra, arida, impura & splendens cum pustularum lividarum specie in radice apparet (*); quod, in transitu sit dictum, malum omnibus in febrium speciebus est symptoma. — Unde tenuis ista biliosa casus supra propositi excreatio proveniat, in curatione sollicite est distinguendum, quam ob rationem pulsum, sanguinis statum, & corporis constitutionem attente considerare oportet: variis enim a causis admodum variæ oboriri solent indicationes.

Hanc de excreatione in febribus pulmonicis considerationem cum sequentibus magni HIPPOCRATIS finiam observationibus. — „Materia in peripneumonia & pleuritide cito & facile rejici debet; color ejus flavus cum saliva bene commixtus, vel materia cocta flava aliquo quidem, sed non nimio sit tincta sanguine. — Si quando hoc in morbi principio incidit, id valde salutare est; non vero ita, si usque ad septimum diem retardatur. — Si magna adesse videtur materiæ quantitas & stridor in pectore auditur, nihil tamen excreatur, pessimum est. Omni in casu quidem, si nihil expuitur, periculum imminet; si vero illud, quod excreatur, valde viscidum, parcum, globulosum vel spongiosum est, nocet. Sputum sincerum, flavum, minus mixtum malum est; si valde cruentum aut lividum, periculosum; in primis si hoc phænomenon citius accedit; illud vero, quod prorsus nigrum, omnium est pessimum: sic quoque malum signum est, si viride (*ιδες*). Quicquid magna cum difficultate, tussi violenta nulloque cum doloris & op-

M 2

„ pref-

(*) Πομπηζ ὑποπύρις in lingua periculosum & sanguinis puri præcedere, pronunciat HIPPOCRATES, Coac. Prænot. 6. Cap. de pleuritide,

„ pressiois levamine excreatur, casum esse ma-
 „ lum demonstrat., Videantur Coacæ prænotio-
 nes 13. 14. 15. 17. 18. edit. DURETI Cap. de pleuri-
 tide, comparatæ cum prognosticis HIPPOCRATIS:
 qui, excreatio cocta, ait, puri bono, (*) non te-
 nuï & glutinoso, neque magis flavo, cruento, vi-
 ridi aut livido est similis: in quolibet profecto ab-
 scessu aut ulcere tales colores pessimi sunt ominis,
 cum gradum acrimoniæ denotent majorem.

Quod si autem inflammatoriæ pulmonum ob-
 structionis resolutio aut coctio accidit, non pars
 solum in bronchiorum cava impellitur & ita ex-
 creatur, sed pars quoque in venas adhærentes
 transit, indeque cum reliquo sanguine ope com-
 munis circuitus commovetur, donec tandem par-
 tim per urinam crassam, turbidam larga quantita-
 te eliminetur, in qua id, quod desidit, copiosum
 rubrum vel flavum est, & in morbis peripneumo-
 nicis semper bona prænunciat, partim quoque
 per biliosas alvi dejectiones evacuetur. — Quam
 crassam, subsidentem, rubicundam urinam in pleu-
 ritide securum esse signum (**) eamque, si crassa
 & copiosa sit, auferre peripneumonias (***) obser-
 vavit HIPPOCRATES. — Qui coctam hanc uri-
 nam ita describit, ut habeat *υποσάσιας υπερύδρης*
όκυιον όρυθος, (****) hoc est, pallidi lateritii sedi-
 menti species, ut dicitur. — Ast recte quoque ad-
 notat, si ista ex crassa circa quartum diem tenuis
 sit, symptoma esse pessimum; (†) — atque profecto
 ita

(*) Πέποναι δὲ ἐς τὰ μὲν πτύσλα, ὅκ' ὅταν γέννηται ὁ μίαι
 τῷ κύω, De victu acut. Sect. LIII. edit. LINDEN.

(**) Coac. Prænot. 586. edit. FOESII.

(***) De victu acut. Sect. LIII. edit. LINDEN.

(****) Ibid.

(†) Coac. Prænot. 53. Cap. de pleuritide. — 20. Cap.
 de urinis, edit. DURETI.

tia omni morbi tempore est, quam diu febris insignis continuat.

Nihil urinam & alvum magis efficaciter promovet, quam clysmata emollientia, laxativa, cum ea fomenti species & omnibus abdominis partibus lene sit stimulan, atque non urinam solum & alvum, sed flatus quoque evacuent, quibus sæpe abdomen & diaphragma distendentibus respiratio redditur difficilior. — Siquidem si crassa excrementa inferiorem aortæ partem & superiorem iliacarum comprimunt, nimium sanguinis versus superiora in primis versus pectus regurgitat, quod inflammationem, oppressionem, cæteraque auget. — Quam ob rem HIPPOCRATES (*) tribus primis diebus, præcipue in febribus peripneumonicis, clysmata suadet refrigerantia; (**) atque ARETÆUS inquit, si haud commode sanguinem detrahare possumus, acre quibusdam in casibus injiciendum est clyisma: (***) — Interim omni cura in id incumbendum est, ne profusior excitetur diarrhœa, quæ sine eo, ut morbum levet, excretionem supprimet; atque hoc respectu, malum, magnum ait medicinæ oraculum, (****) est symptoma quando id pleuritide & peripneumonia affectis contingit; quoniam, si magnus humorum defluxus adest versus inferiora, superiora fiunt arida, sputum cessat, & moritur æger; (†) ita ut alvus non nimis adstricta sit, quod febrim augebit, neque nimis laxa, ne sputum & vires ægroti deficient. (††) — HIPPOCRATI hæc est medicina,

M 3

eam.

(*) De affectu Sect. VIII. edit LINDEN.

(**) De victu acut. Sect. LII. edit ead.

(***) De curatione pulmonar.

(****) HIPPOCRATES Aphorism. 16. Sect. I.

(†) Lib. III. de morbis, Sect. XVII. edit. LINDEN.

(††) Vid. Observ. de aere & morb. epidem.

eamque esse tam rationalem, quam ullam aliam recentiorum pro certo habeo. — Sed pergamus.

Interdum ad partes inferiores critice transfer-
tur materia morboſa, phlegmonen, abſceſſus, ery-
ſipelatoſos vel œdematoſos tumores, ulcera cæte-
raque excitans; in primis in hominibus olim in-
flatis aut ulceratis cruribus affectis, de quibus in
fine morborum peripneumonicorū maximo cum
pectoris levamine intumeſcere iterum ſæpiusque
exulcerari, notum eſt. Pulmones ſubito affici,
ſi ulcera in pedibus ſicca fiunt, res eſt ſatis
cognita; ſic quoque hydropici harum partium
tumores tibialibus interſtrictis, faſciis cæterisque
repreſſi ſtatim affectos produciunt aſthmaticos :
quæ cuncta conſenſum iſtum naturalem pectus in-
ter & partes inferiores atque mutuo morbis affici
poſſe, ſatis probant. — Qua de re in morbis ſe-
veris pulmonum ut humores balneis tepidis, ve-
ſicatoriis cæterisque ad pedes deriventur, rationi
conſentaneum eſſe videtur; & re ipſa proſecto
hoc bono cum ſucceſſu fuit adhibutum. Quam
crebro, podagræ ad pulmones metaſtaſin acriori-
bus applicatis cataplaſmatibus revulſione ad pedes
facta ſubito fuiſſe relevatam, deprehendimus? ubi
periculum imminet magnum, omnia ſunt tentan-
da. — Quando veſicatoria pedibus in pulmonum
morbis applicata, ſeverius ſuppurant, plerumque
magnum afferunt levamen; ſæpe vero ſanantur
difficillime. — Quod in primis annis 1740. 1741.
1746. 1747. (*) notatu erat dignum. — Ego vero
tunc, ſi veſicatoriorum exulceratorum ſubito ſup-
primebatur evacuatio, non tuſſim ſolum atque ſpi-
randi difficultatem revertiſſe, ſed quoque interdū
inſignes alvi dejectiones, & interdum profuſiores
mox

(*) Vid. *Obſerv. de aere & morb. epidem.*

mox accessisse sudores, observavi: ita ut non paucis in casibus vel dolore & ingenti vesicatoriorum evacuatione prosterneretur, vel diarrhoea aut sudore colliquativo deperderetur aeger: quam scenam mortiferam frequenter terminabant aphtae terribiles. — Quae probabiliter ab acrimonia lymphae & feri oriebantur majori, quae febre praegressa quasi in gelatinam mutata & nunc dissoluta in putridi ichoris speciem convertebantur, (quando enim serum calore concrevit, status ejus proximus est liquamen putridum, vel dissolutio): neque hoc tantum dejectionibus & sudoribus profusioribus eliminatur, sed & aliis viis pari ratione sibi exitum parat, prouti id fieri solet urina impura, acri, turbida, eruptionibus pustularum, tumoribus vehementissime dolentibus, vesicis aqueis excruciantibus & corrodentibus variis corporis in partibus, quales sunt axillae, brachia, dorsum, pectus caeteraque. — Ex hujus generis observationibus veteres, (qui semper solliciti in id incumbabant, ut naturam sequerentur, ejusque conaminibus succurrerent) acria epithemata, ut sal, sinapi caeteraque pectori, dorso & axillis in pulmonum affectibus applicasse videntur. — Magnum inter pulmones & cutim intercedere consensum res est verissima, prouti ex scabie, variolis, morbillis caeterisque retropressis manifestum est, quae statim pectus affligunt. — Quam ob rem convenienti sanguinis copia detracta his partibus vesicatoria in primis versus febrium peripneumonicarum declinationem applicare methodus medendi videtur esse rationalis.

Quamquam varias has suae relevandae methodos in morbis peripneumonicis eligit natura, ejus tamen proprium & consuetum conamen est

excretatio; & donec haec bene procedat, ejus conamen quidem juvare, nunquam vero interrumpere debemus; quod violenta purgatio, sudor & similia procul dubio efficiunt:— Ita ut reliqua ista antea proposita, tantummodo naturae diverticula esse videantur, & tunc materia morboſa tantum fortius per ea transprimatur quando via regia vel clauſa eſt vel valde moleſta.

C A P U T III.

De Peripneumonia notha.

AD inflammatoriae vel verae peripneumoniae naturam ejusque curationem omnia ſupra relata pertinent; deprehenditur tamen morbus SYDHEMAMIO praecipue auctoribusque recentioribus nomine peripneumoniae nothae annotatus, in quo tamen, licet pectoris oppreſſio gravior, ſpirandi difficultas major, & tuſſis valde importuna atque nonnunquam violenta adſit, (quae cuncta pulmones inſigniter eſſe affectos ſatis denotant) febris tamen parva & aeſtus exiguus nonnunquam vix percipi poteſt, pulſus aut celer, debilis & mollis, aut tardus & oppreſſus, nunquam durus & tenſus eſt. — Ita ut, cum hic morbus valde differentia & fere prorsus contraria ſymptomata ratione illorum, quae certo reſpectu in peripneumonia vera adſunt, monſtret; rationi conſentaneum ſit, ut aſſumamus, ea a valde differentibus cauſis excitari, valdeque differentem medendi methodum requirere. — Atque revera videmus, peripneumoniam ſpuriam plerumque ſe-

nes & phlegmaticos, debiles & laxos, obesos & crassos invadere, eamque magis tempestate humida, impura, nebulosa & hiemis tempore grassari; cum e contrario peripneumonia vera generatim in robustos, vegetos, & agiles irruat & creberime tempestate frigida sicca, aquilone durante & barometro altam stationem tenente occurrat. — Ergo bini hi morbi tantum inter se, quantum febris ardens a lenta & nervosa, differre videntur, aut tantum, quantum angina inflammatoria ab illa, quæ sola catarrhalis est, aut a mero excitatur seroso defluxu, differt. — Atque acris ejusmodi serosa colluvies ad pulmones pervenire, in illis & inter ejus intimos recessus & cava vesicularum cellularumque diffundi, magnam oppressionem & aliquam in arteriis pulmonicis & bronchialibus obstructionem efficere & ita ordinatum sanguinis per pulmones circuitum impedire potest. Cæterum & rubor a calore ortus crebrior, pulsus celerior & inæqualis, anxietas & pectoris gravitas, dolor & vertigo capitis, linguae impuritas, caeteraque habitum quemdam febrilem satis indicant.

Ut brevibus omnia complectar, morbus hic a lentore sanguinis pituitoso & lymphæ serique conditione glutinosa ortum suum trahere videtur: quæ ob perspirationem suppressam cæteraque multum abundantia & æstu febrili aut subitanea humorum agitatione commota in pulmones largius, quam ut per illa transire queant, impelluntur, (nam visceri humores nunquam tam libere per arteriarum transeunt extrema, quam tenuiores & fluidiores); unde ii magis magisque coacervati, magis etiam magisque pulmonum vasa obstruunt, donec tandem stagnatio sequatur mortifera & ipsa
acce-

accedat mors. — Quod exemplis singulari ratione illustratum videmus, quando artificialem, ut ita loquar, excitamus peripneumoniam. Scilicet virgo chlorosi leucophlegmatica laborans, (ubi talis lenta viscida pituita, qualem supra proposui, præ reliquis dominatur) insigni & diu continuato exercitio agitetur, pulmones ejus tandem repleti ita aggravantur, ut ingente spirandi difficultate, immo plenaria quoque corripiatur suffocatione. — Quod re vera aliquoties accidit, quando exercitium nimium fuit auctum. — Sic quoque mentio esset facienda, talem sanguinis atque humorum lentorem pituitosum non tantam spirituum animalium præbere quantitatem quanta ad vasa impellenda sufficiat, ut justam sanguinis promoveant circulationem.

Cum vero varii status intermedii inter peripneumoniam violentam inflammatoriam & hanc nunc propositam deprehendantur, nulla fundata & distincta dari potest medendi methodus; quoniam affectus peripneumonici mox pertractandi, nonnunquam magis, nonnunquam minus ad statum inclinare possunt inflammatorium.

Nam morbus est œconomiae animalis perturbatio, quae his vel illis peculiaribus distinguitur symptomatibus & hoc vel illo nuncupatur nomine; quilibet vero morbus peculiaris in quolibet homine individuo a medico ei medente non ratione nominis, sed ratione naturae, causarum & symptomatum peculiaris morbi in peculiari quodam homine considerandus est. — Itaque si magnam pectoris oppressionem & ægritudinem, spirandi difficultatem, tussim, caeteraque cum pleno, forti, celeri aut valde tens & duro aliquo pulsu in homine forti & vigente invenio

haec

haec sufficiunt, ut multo liberius & crebrius sanguinem emittam, quam si oppressionem, tussim caeteraque non adeo rapidus & fortis aut celer & tensus comitatur pulsus: si in primis homini affecto debilem, laxam vel phlegmaticam esse constitutionem antea cognovi.

Ita ut, si pulsus debilis & lentus, æstus minor vel naturali non multo major, urina pallida & cruda caeteraque sic occurrant, admodum cautus in aegroti pulmonici sanguine detrahendo esse debeam, quamquam pondus & oppressio pectoris valde urgere possint. — Atque, si fortasse homini peripneumonia spuria laboranti detrahatur sanguis, is aut laxus, tenuis & floridus, aut quod more magis consueto fieri solet, obscure lividus, neque corio crasso & viscido, ut in consuetis pulmonum inflammationibus, obiectus apparet. — Ac, aegrotum subito prosterni, multoque fieri debiliorem post talem evacuationem, notatu est dignum, quamquam is tunc temporis quod ad anxietatem & præcordiorum pondus relevari videatur: cum enim sanguinis detractio hoc speciatim in casu naturæ vires debilitet, & actionem solidorum & fluidorum infri-gat; inde lentor morbosus, continens morbi causa, augetur. — Qua de re SYDENHAM ipse ita erat persuasus, ut peculiari admoneretratone, ne sanguinis in peripneumonia notha repetatur detractio, in hominibus speciatim, quibus habitus corporis sit crassior & qui aetatis florem superaverint (*): etsi ipse credebat, se morbi materiam tam efficaciter per venae incisionem, quam per tracheam ipsam evacuare posse.

(*)

(*) Vide SYDENHAM Opera Lugd. Batav. 1741. cap. de peripneumonia notha.

(*) Praeter ea febres consuetas catarrhales, quæ ferosa colluvie abundant, multoque minus peripneumoniam notham, quæ viscida cumulata est pituita, sanguinis largiorem haud perferre detractionem, inter omnes constat.

Quemadmodum vero altera ex parte sanguinis detractione his in morbis, sic ex altera medicamentis calidioribus & stimulantibus in morbi principiis maxima cum cautione utendum est; alias non pectoris oppressio solum multum augeatur, sed facile quoque ad coma excitatur proclivitas. Lentoris enim morborum ad cerebri vasa nimia impelli copia & ibidem sic ut in pulmonibus acervari potest; atque hoc ita fieri, ex vertigine, dolore & gravitate capitis, quæ plerumque cum peripneumonia conjuncta sunt, manifestum est: cum enim liberior humorum descensus ex capite nimia pulmonum repletionem & in illis stagnationem insigniter impediatur; inde cordis ventriculus dexter sanguinem non satis propellere, neque alium libere recipere potest.

Itaque in hujus generis morborum curatione magna cum circumspectione agere debemus, utpote qui semper periculosi & sæpius mortiferi sunt, idque eo magis, cum symptomata in principio mitiora tam aegrotum, quam minus cautum vel minus expertum medicum facile in neglectum aut perversam curandi rationem inducere queant. Ego quidem aliquoties vidi, eam pro mero hypochondriaco fuisse assumptam affectu, ubi vero paucarum horarum spatium errorem monstravit mortiferum. — At, quando laboriosa & perpetua raucitas, magna anxietas & constans præcordiorum oppressio, comatis alicujus symptomata, extre-

mæ

mae corporis partes frigidae, ungues & os obscuri vel lividi coloris accedunt; nisi periculum imminens perspicit, aegroto stupidior esse debet medicus.

Sanguinis vero majorem vel minorem in principio detrahendam esse, copiam, in genere existimo: sed, ut SYDENHAM bene annotavit (*), operatione durante in lecto recumbat aeger, qua ratione animi deliquium, alias haud difficulter accedens, averti potest. — Hoc enim non pondus solum nimium & vasorum distentio imminuitur, sed & potu tali & medicamentis, qualibus in ipsa curatione opus est, datur locus: quod vero ad emissionem sanguinis repetendam pertinet, nos cautos esse & sanguinis statum, pulsus & ægroti vires antea bene considerare oportet, quam eam suademus. Quod procul dubio nonnunquam necesse est. — Sæpius in paroxysmis asthmaticis, ubi nulla observatur febris, sanguinis detractio- nem repetere cogimur. — Sanguinis emissionem excipiant mitia attenuantia, saponacea medica- menta, tenuis, diluens detergens potus & ves- catoriorum applicatio: infusum herbarum inci- dentium, detergentium, pectoralium, quales sunt hederæ terrestris, hyssopus, pulegium, liquiritia, aut tenue lactis serum sinapinum melle dulcifi- catum & limonibus acre redditum, pro potu ordinario conveniunt. — Aliqua quidem hoc in morbo necessaria est dilutio, licet non tanta esse debeat, quanta in peripneumonia vera, neque profecto eam siti majore exigit natura; cum ve- ro lentor hoc in morbo praevalens eo facilius calidis quibusdam liquoribus aquosis resolvatur, quidam procul dubio conveniunt.

Cum

(*) Lib. cit. cap. de peripneumonia notha.

Cum peripneumoniam notham plerumque crebriores vomendi conatus comitentur, id nobis rationem, hac via naturae succurrendum esse, fatis dilucide demonstrare existimo; atque hoc respectu saepius, sanguine aliquo antea detracto, bonum leniorum vomitoriorum sum expertus effectum. — Oxymellis squillitici aut vini ipecacuanhae cochlear unum vel alterum cum aliquo haustu feri lactis sinapini aut simili sufficiunt: cujusque vero liquoris copia haud bibenda est largior. — Quibus non pituita solum lenta ex ventriculo & pulmonibus evocatur, sed toto quoque vasorum systemate concutiendo generalis humorum attenuatio & fluiditas promovetur, & alvi dejectio vel sudor plerumque subsequitur.

Pleuritidum caeterorumque morborum insignes curationes cum aqua antimonii benedicta, de quibus se jactat RULANDUS (*) alique, a qualitate emetica maxime dependebant: & *pulvis Cartusianorum* famosus (**) aut *kermes mineralis* talem insignem in pleuritide, peripneumoniis & aliis in pectus defluxionibus auctoritatem maxima ad minimum ex parte ob mitiorem, quem efficit, vomendi conatum nanciscebantur. — In febribus procul dubio catharticalibus & peripneumoniis pituosis *exoptatum* edidit effectum: ast horum alterum in peripneumoniis inflammatoriis vel pleuritide, sine praevia sanguinis emissionem exhibere, omnino imprudens, periculosum & empiricum est.

Liceat mihi illius, quod ante aliquot annos
pro-

(*) Vid. MART. RULANDI curat. empiric. passim.

(**) Vid. Memoires de l'academie royale des sciences, ann. 1720.

propofui, hic mentionem facere, & quod hoc est, omnium quidem antimonii præparationum, quas unquam adhibui (& varias fane adhibui) mea opinione optimam esse vinum benedictum, vel vitri antimonii infusum cum vino. (*) — Cum hoc omnibus antimonii virtutibus sit præditum, mirum est, cur aliud quærere velimus. Quo largiori dosi dato, ut forti emetico uti, & paucis guttulis, ut merum perspirationem promovens exhibere poteris. — Quo vomitum excitare alvum movere & sudorem extricare valebis; — a decem ad quindecim vel viginti guttulas datum attenuans, alterans, diaphoreticum & diureticum est; paulo plures alvum leniter movent, & largiorem dosin vomitum efficere majorem, fugit neminem: quae plura num alia præstare potest antimonii præparatio? Id enim hic in solutis principiis, ut loquuntur chemici, vel prope dixerim; effluviis, maxime attenuatum, & cum menstruo intimius & convenientissime mixtum deprehenditur: quod per flexuosos minutissimorum vasorum mæandros transire illosque afficere valet, nihilo tamen minus satis potenter magnum alimentarium stimulat canalem. — Vulgares solidæ antimonii præparationes vel meram præbent calcem inertem, vel in suis operationibus valde sunt incertae, nonnunquam valde fortes, nonnunquam diu in ventriculo & intestinis hærentes symptomata excitant pertinaciora; cum e contrario istud celeriter agat & celeriter quoque transeat. — Est istud profecto attenuans & aperiens mirabile, quod vix decimam partem calo-

(*) Vid. Observ. de aere & morb. epidem. Vol. I. p. 157. ubi *Essentia antimonii* nuncupatur. it. Observ. chemicæ & medicæ de antimonio, Tom. III. p. 127.

caloris ut salia alkalina volatilia excitat, atque plurimis in casibus, in primis vero in morbis, de quibus nunc agimus, & tutius est, & efficacius. — Breviter hoc magis catholici meretur nomen, quam ullum aliud remediorum nostrorum jactatorum, quæ in toto terrarum orbe magnis empiricis vel abjectissimis circumforaneis magna verborum pompa diffunduntur — Id sane peritis manibus exhibitum magnos edet effectus. — Medendi quorundam methodus meticulosa, lenta, insipida fere tam periculosa est, quam aliorum temeraria nullaque ratione excusanda empirica. Tempus & opportunitatem nunquam reparabilem sæpius illi amittunt; dum hi temerario quodam impetu vos uno temporis momento ad inferos mittant.

Neque vesicatoria in peripneumonia notha sunt negligenda, cum non minus ob proprietatem stimulantem & attenuantem, quam, quod colluviei morbosae partem evocant, sint salutaria: in principio largius quoddam nuchæ est applicandum, & cruribus aut femoribus imposita, capiti ac pectori sæpius afferunt lavamen, quando aliæ spem nostram fallunt methodi. — Cum vero hoc in morbo sæpius incidat, ut membra torpeant & frigida reddantur, quod pessimum est symptoma, ea prius bene sunt fricanda, quam vesicatoria imponantur, atque tunc pannis *flanel* dictis involvenda, (quod, in transitu sit dictum, in febribus lentis & nervosis sæpius requiritur;) hoc enim vesicatoriorum in vesica elevanda irritationem & evacuationem sublequentem magis promovet.

Si quando comatis cujusdam symptomata & respirandi difficultas post sanguinis emissionem re-

Unable to display this page

Unable to display this page

CAPUT IV.

De Pleuritide.

PECTORIS in latere violens dolor febrem acutam comitem habens plerūque nominatur pleuritis: & vel a musculorū intercostalium, costarum periosteī, vel pleuræ ipsius inflammatione oritur: hæc profecto strictius loquendo vera tantum est pleuritis, illæ rheumatismi inflammatorii sunt species, & nuncupantur nothæ vel spurix pleuritides. — Cum nihilo minus hæ, si violentiores sunt, respirationem insigniter afficiant, plerumque multo peioribus malis, quam aliarum corporis partium rheumatici dolores stipantur, & peculiarem attentionem ac citiorem remotionem postulant.

Cum enim doloris vehementia justam thoracis expansionem impediat, respiratio proxime affici debet, hinc pulmones non satis inflantur, sanguis ex arteriis pulmonicis non libere in venas pulmonicas & sic in sinistrum cordis ventriculum transire potest: unde congestio & aliqua sanguinis stagnatio in pulmonibus efficitur. — Cum vero ventriculus cordis dexter perpetuo majorem sanguinis copiam in arterias pulmonum impellat, ejus rami magis magisque distenduntur, donec tandem ita turgeant, ut arteriarum bronchialium ramos comprimant & obstruant: & sic haud raro ex vera vel notha pleuritide pulmonum inflammatio aut perfecta peripneumonia infertur, si in primis sanguis est viscidior. — Quicquid enim liberam expirationem interrumpit, illud sa-

ne hæc excitare valet. — Sic sæpius peripneumoniam excitat angina, cum liberior aeris transitus per glottidem ad pulmones obstruatur. — Colicas flatulentas & spasmodicas, per aliquod temporis spatium durantes sæpius excipere pleuritides & peripneumonias refert FRIDERICUS HOFMANNUS (*): cum dolores, spasmi & flatus liberam diaphragmatis actionem impediunt; — & ita aliqua ex parte, ut is ait, justum sanguinis transitum per viscera abdominis intercipient, quibus nimia ejus copia in pulmones, pleuram cæteraque impellitur. — Fortior corporis constrictio & compressio ad staturam formosiores reddendam, plures pulchras virgines effecit hæmoptoicas, ipsarumque pulmones, plenam & facilem inspirationem impediendo, devastavit. — Costa fracta, vel mera quoque pectoris contusio sæpissime hæmoptysin, tussim cæteraque infert. — Profecto, si quidam musculorum illorum, qui respirationi præcipue inserviunt, valde infligitur, symptomata excitari possunt peripneumonica. — Viri cujusdam junioris casum refert D. MERY (**), qui tendine pectoralis majoris vulnerato statim difficultate spirandi admodum insigni & febre acuta corripiebatur. — Breviter omnia dolorum genera in pectore & speciatim in pleuritide peculiarem in modum sunt periculosa; cum ordinatam & liberam respirationem valde interrumpendo majorem vel minorem ad peripneumoniam excitandam sint apta. — Atque hæc est ratio, cur multo plures febres pleuriticae cum peripneumoniacis symptomatibus conjunctæ, quam veræ & per-

(*) Vid. Opera, Genevæ 1748. fol. Tom. IV. Consult. Cent. II. Sect. III. Cas. XIII.

(**) Memoires de l'academie royale des sciences. an. 1713.

& perfectæ occurrant pleuritides: ubi dolorem pectoris seviorem febris acuta, pectoris oppressio, tussis, spirandi difficultas, excretio aut sanguinis sputum comitantur; tunc semper casus iste adest, qui proprie nominatur pleuroperipneumonia. — Interdum quidem incidit, ut in peripneumoniæ accessu lateris cesset dolor, quod evenire potest, quando pulmonum infarctus ita insignis est, ut parum sanguinis ex cordis ventriculo dextro ad sinistrum transeat, & aorta vix ad partem dimidiam eo repleatur: ita, ut naturæ vires ob ejus defectum deficientes, in universalem stagnationem fiant proclives, & ægrotus sensibus quasi destituatur, vel, ut ARETÆUS (*) loquitur, de nulla re conqueratur, licet pulsus intermittat & extremæ corporis partes algeant. Varia talia vidi exempla. — Ante quatuor circiter annos nau-ta quidam, nomine *Cam*, circa nonum pleuro-peripneumoniæ diem & fere viginti quatuor horis ante mortem perfecta corripiebatur paraplegia. — Itaque, si dolor in pleuritide subito cessat, spirandi tamen difficultas & pectoris oppressio adhuc continuat aut increscit, symptoma est mortiferum. — Atque aphorismus iste est verissimus; a pleuritide peripneumonia malum (**)
Pleuritidis vero indoles & effectus ex sequenti consideratione clarius apparebunt.

Primo: Pleura inflammata externæ pulmonum membranæ facile adglutinari atque in ea propagari potest inflammatio; & hoc eo facilius eveniet, quando vel natura vel morbo cohæsiō aliqua antea fuit effecta: hinc illi, qui aliquando pleuroperipneumonia laborarunt, postea simili-

N 3

bus

(*) De pulmonaria.

(**) HIPPOCRATES Aphorism. XI. Sect. VII.

bus morbis sæpius sunt obnoxii: cum callositas, uti ta dicam, concretione efficta vasa pleuræ sanguifera constringat, & ita ea, ut in posterum sanguine viscido facilius obstruantur, reddit proclivia. — Non mentionem majoris aut minoris faciamus impedimenti, quod adhæfione pulmonum ad pleuram plenæ & liberæ infertur respirationi.

Secundo; Cum externa pulmonum membrana pleuræ ipsius sola sit continuatio, inde ex alia in aliam pleuræ partem & quidem eam ipsam pulmones proxime investientem diffundi potest: ea enim per insigne spatium dispergi potest, haud secus ac parvam oculorum maculam inflammata subito in universalem totius bulbi, palpebrarum, cæterarumque oculi partium inflammationem dispersam videmus. — Siquidem membranam hanc pulmonum primum afficere potest inflammatio, & tunc tandem dolor pleuritico omnino similis excitatur, licet interna thoracis membrana vel pleura non sit affecta. — Ego vero opinioni experientissimi HOFMANNI (*) hoc ita sæpissime fieri, lubenter accedo.

Tertio. Mediastinum ipsum est tantum pleuræ duplicatura & ejus pars aliqua inflammatione corripitur aut in eam propagari potest; quo in casu acutiores sub sternum aut inter scapulas sentiuntur dolores; hoc interdum occurrit, & in genere magnum periculum habet conjunctum. — Pleuritidis dorsalis & HIPPOCRATES (**) & ARETÆUS (***) mentionem fecerunt, in qua dolor cum orthopnoæa, tussi & difficiliiori parcaque excreatione a spina versus sternum excurrerat. — Hic casus

(*) Vid. Opera.

(**) Lib. III. de morbis, Sect. XXI. edit LINDEN.

(***) Cap. de pleuritide.

sus propositus esse videtur. — Interdum dolor in partibus anterioribus & directe sub sterno, ubi mediastinum cum eo cohæret, deprehenditur, atque in eventu ea in parte deprehensa fuerunt apostemata. — Quando dolor profundius in pectore hærare videtur, & magnum pondus, anxietas, cordis palpitatio & perpetua quasi ad tussim excitandam proclivitas adsunt, pericardium (cujus externa quoque membrana a pleura exoritur) plerumque inflammatum est. — Ubi dolor per totum pectus, magna cum oppressione & perpetuis hinc atque illinc lancinantibus & pungentibus cruciatibus est dispersus, non mediastinum solum, sed & membrana utriusque pulmonum lobi externa inflammata esse videtur: magna spirandi difficultas, oppressio, & anxietas, perpetua tussis, & constans erectum sedendi desiderium, hunc adesse casum ostendunt: ac hoc non minus periculosum est, quam pericardii inflammatio. — Mediastini, pericardii & pulmonum membranarum inflammatio illud esse videtur, quod pulmonum erysipelas appellaverunt veteres; HIPPOCRATES id describit ut febrim acutam cum magno in anteriore pectoris parte dorsoque dolore, cum majore pondere, repletionem mentiente & tussi sicca. (*)

Quarto: Diaphragmatis membrana superior simili modo a pleura oritur, & vel primum, vel deinde ab inflammatione pleuræ inflammari potest; & hoc fane crebrius, quam quis credat, accidit. — Quæ dicitur paraphrenitis & febrim valde acutam, dolorem admodum violentum ab inferioribus costis versus ultimas dorsi vertebrae extensum, brevem, convulsivam, singultuosam re-

spirationem, magnam anxietatem & inquietudinem, tussim siccam, singultum & delirium conjuncta habet; qualibet speciatim sub inspiratione insignis sentitur dolor, qui se a cordis scrobiculo usque ad ipsos lumbos extendit; hypochondriorum latus affectum introrsum & sursum versus costas trahitur (*), & abdomen vix ita respiratione movetur, ut sensibus percipi possit, sed in inspirationis nixu quasi doloris violentia fixum manet & convulsum.

Itaque aliqua hujus late expansæ membranæ parte inflammata, pleuritidis progignitur species, in qua pulmones ipsi ob *situm continuum* & *contiguum, cohesionem* vel *sympathiã* subito insigniter afficiuntur. — Quid? quod pulmones non minus mediastino & diaphragmati adhærere possunt, & vere adhærentes deprehenduntur, quam pleuræ vulgo sic dictæ. — Quod si vero pulmones nulli pleuræ parti adhæreant, hujus inflammationi peripneumonica supervenire possunt symptomata; siquidem obstaculum & impedimentum ordinatæ respirationi oppositum sanguinis per pulmones circuitum justum insigniter interrumpet. — Quæ cuncta aliquo respectu de insigniore musculorum intercostalium aut periosteï costarum inflammatione dici possunt. — In his quidem casibus symptomata peripneumonica non statim accedere possunt, neque plerumque citius, quam post duos, tres aut quatuor dies solent; cum vero dolor inflammatorius justam thoracis expansionem & sufficientem pulmonum inflationem impediat, hi tandem tali modo insigniter afficiuntur.

Igitur cum hæc cuncta sæpissime febrium pleu-

(*) Si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur CELSUS Lib. V. Cap. XXVI.

riticarum sint pedissequæ, ut in vera & spuria pleuritide tam cito, quam fieri potest, larga repetitaque sanguinis detractio, refrigerantibus nitrosis medicamentis, potu, fomentis, opiat, cæterisque inflammationem tollamus, operam navare debemus. — Breviter, casus hic pertractandus est, ut *mera membranarum musculorum vel periostei inflammatio*; quando vero pectoris oppressio, tussis, excreatio, cæteraque accedunt, hæc non minus, quam lateris dolor, aliaque sunt attendenda.

Atque cur hæc omnia adeo religiose & accurate descripserim, ratio hæc est, ut natura, status & differentia morborum pectoris & pulmonum eo facilius cognoscantur & in curatione distinguantur: etenim, excreantia, oleosos linctus, & pectoralia in mera musculorum pectoris vel pleuræ inflammatione exhibere, licet quoque levis tussis symptomatica & aliqua spirandi difficultas in ipso speciatim febris accessu eam comitetur, non parum esset absurdum; cum è contrario tempestiva sanguinis detractio, & regimen conveniens morbum cito remove potuissent. — Ex altera parte, tantum in sanguinis detractio & fomentis subsistere, si pulmones vel mox in principio vel deinde majorem in modum afficiuntur, foret iniquum.

Pleuritidis in veram & spuriam distinctio in rerum natura vere est fundata, & in curatione attendi meretur: quod si enim muscoli intercostales soli sunt inflammati, multo plura a topicorum applicatione, qualia sunt fomenta, cataplasmata, vesicatoria, cucurbitulæ & similia, sunt speranda, quam si lateris dolor a pleuræ aut externæ pulmonum membranæ inflammatione dependet. — Ægritudo ab actu percepta, dolor corpore in affecto

fecto latere jacente & præcipue in profundiore inspiratione sentitus, tumor & rubor, qui nonnunquam in parte affecta apparent hanc ab interna pleuritide distinguunt.

Porro laterum occurrunt dolores & quidem severiores, qui ab acri irritante defluxu in pectoris musculos & costarum periosteum excitantur; & qui multo citius topicorum applicatione, medicamentis demulcentibus & convenientibus purgantibus cedunt, quam sanguinis detractioni, quæ in tali casu non adeo necessaria est, nisi plethoram, quæ fortasse adest, imminuere velis. — Ubi enim illi ab acris ortum trahunt humoribus, sanguinem iterum & sæpius nullo alio consilio detrahes, quam ut ægrotum debilites. — Num sanguinis emissio pertinaci scorbuto aut doloribus medetur venereis? sic fortasse, ut dolorem a dente exeso vel a spina carne infixâ excitatum mitigat.

Pectoris laterumque dolores vagos rheumaticos aut ab inflatione excitatos a veris pleuriticis bene distinguebant veteres. HIPPOCRATES illos propria loquendi formula nuncupat ἀλγίματα ἡνῶς ἐσσηκόσι ἀσθηματα (*), & in eis sanguinem emittere vetat: quibus isti fomentis, purgantibus cæterisque, non vero sanguinis detractione mederi annitebantur: cum contrario inflammatio pectoris fixa, contorta (systrophica) ut commentatores eam nuncupant, semper sanguinis detractionem postulant. — Atque in rerum eventu nos quoque deprehendimus, dolores vagos, scorbuticos & rheumaticos multo melius purgantibus, fomen-

(*) Dolores tenues, vagi absque veris symptomatibus pleuriticis. Coac. prænot. 491. edit FOESII. — Quæ cum admonitione adversus sanguinis detractionem conferenda sunt: in fine Lib. 2. Coac. prænot. DUREL

fomentis, diaphoreticis & demulcentibus medicamentis, quam sanguinis missione tolli. — Quorum quidam nihil profecto, quam mercurialia, antimonialia, anodyna emplastra, cucurbitulas aut vesicatoria permittunt, & quidem tantum tempore, patientia & exercitiis tolluntur. Si quando dolores in fundo thoracis, in hypochondriis aut infra diaphragma cum borborygmis conjuncti & tumidum abdomen adfunt: clysmata procul dubio & purgantia conveniunt: nihilo tamen minus hi dolores interdum sunt acutiores & ob intestinorum inflationem sæpius spirandi difficultatem habent conjunctam, qui vero, ut ARETÆUS observavit, valde improprie appellantur pleuritici. — Sæpius, tales querelas mox post clysmatum usum vel paucas alvi dejectiones non sine maxima illorum admiratione, qui ignorabant causam, disparuisse vidi. — Quo in casu sanguinis missio inflationem & dolores semper augent. — Quæ omnia HIPPOCRATIS doctrinæ & rei veritati sunt consentanea: magnus enim medicinæ dictator expressis verbis dicit, quando dolor infra septum transversum & abdomen tumidum est, leniter helleboro nigro, pelio, silphioque purgare oportet, quibus cuminum anethum cæteraque addantur, ut simul cum excrementis expellantur flatus (*)

In omnibus vero his casibus pulsus, febris gradus, lingua, doloris sedes & respirationis modus medicis prudentibus satis dilucide demonstrant, quæ rerum ratio & quid faciendum sit. — Quod si thoracis dolor violentus, pulsus durus, tensus & celer, ac febris major sit, dolores, si in primis rigor præcedit, pronunciari possunt pleuriti-

(*) HIPPOCRATES de victu acutorum, Sect. XIII. edit. LINDEN.

ritici. — Cum rigore fere semper veri morbi accedunt pleuritici & pulsus valde durus & tensus est, similis chordæ vibranti: dolores sunt acriores, pungentes & fixi neque ut illi ab inflatione tendentes & varii, neque ut rheumatici incerti, lati & vagi. — Pulsus durities est partis alicujus membranaceæ inflammatæ signum aliquod pathognomonicum maximum: itaque si dolores sub sternō hærent, aut a dorsi spina versus sternum excurrunt, ex pulsu intenso percipere poteris inflammatum esse mediastinum. — Cum pulmones, ut Aretæus ait (*), dolorem non percipiant (ad minimum multo minus percipiunt), vomica sæpius in illis generatur sine majore eam comitante dolore. Cujuscumque organi membranæ multo majore præditæ sunt sensu, quam id, quod parenchyma appellatur, sic ureteres magis quam renes, membranæ cerebri, magis quam ipsum cerebrum. — Ergo pulsus durities, & doloris violentia præcipua esse possunt signa diagnostica in morbis thoracis & maxime sanguinis missionem cæteraque determinant. — Doloris sedem non ita, ut quidam cupiunt, attendendam esse existimo: cum enim quælibet pleuræ pars, muscoli intercostales, aut costarum periossteum inflammari possint; qualibet thoracis in parte persentisci potest dolor, ego quidem tam circa costas spurias, quam in quacunque alia parte dolores vidi severiores. HIPPOCRATES ejusque commentatores sanguinis detractionem tunc in primis convenire demonstrarunt, quando dolor versus claviculas & axillas ascendit; mea vero opinione, si quacunque alia in parte severior est dolor, ista pari ratione est necessaria. — Dolor in paraphrenitide

(*) Cap. de Pulmonaria.

nitide est valde exiguus, nihilo minus vix eam aliquid acrius, quam hæc urget. Quando pectoralis major & serratus anticus minor inflammatur, fieri aliter non potest, quam ut dolor ad axillam excurrat, cum tendines ab ejus articulatione propius inferantur: quod haud raro occurrit in pleuritide spuria, quæ tunc sanguinis detractio-
ne & fomentis efficacissime levatur; eadem vero requiruntur, si muscoli intercostales aut costarum periosteum inflammatione afficiuntur.

Quamquam quidam laterum dolores a pleuriticis valde differre possunt, & multo minus sanguinis detractio-
nem requirunt; ea tamen nunquam est negligenda, si in primis est, respiratio-
nem insigniter impediunt: alias eos pessimi semper excipiunt effectus, cujus rei illustre aliquod exemplum sequens sistit historia.

Circa diem nativitatis Christi anni 1728. vir quidam nobilis D. T. II, honestus & sobrius; quadraginta circiter annos natus, corporis quidem habitu tenui, sed vivido agilique, dolore in dextro latere afficiebatur & paululum febricitabat: adeo tenuis erat dolor, ut ne domi quidem se teneret. Nihilo minus sanguine detracto pauca quædam a suo chirurgo data sumebat. — Cum vero de die in diem dolor incresceret, tribus septimanis vel mense uno post primum impetum me consulebat. — Ego vero illum hectico calore, tussi brevi & spirandi difficultate, a dolore lateris, ut ipse affirmabat, tantum excitata, laborantem deprehendebam: parum idque cum difficultate exscreabat, & quod interdum sanguine nunc leviter erat tinctum. — Ut sanguis detraheretur & mixturam oleosam exscreantem, lac ammoniacum, oxymel squilliticum, salinas potio-

tiones & decocta sumeret pectoralia, jubebam, atque ipsi regimen refrigerans ac diluens præscriberebam. Quibus auxiliis paucis diebus post largam purulentæ, cruentæ & foetidæ materiæ, ex lobi pulmonum sinistri vomica provenientis copiam excreare incipiebat; nam ægritudinem ibidem sentiebat atque ex loco quodam externi lateris sinistri & quidem versus thoracis fundum provenire materiam agebat. — Tandem parum valde neque foetidum neque cruentum excreabat; tussis quotidie imminuebatur neque ullum pondus insigne in ejus pectore remanebat: decoctum quoque pectorale balsamicum ex cortice peruviano calorem ejus & sudores auferebat; ita ut spe fretus valetudinis ejus recuperationem propius abesse crederem. — Omnibus autem his exoptatis symptomatibus irritis dolor lateris dextri perpetuo continuabat & isto quidem in loco, quem primum occupaverat; quid? quod subito tanta violentia increfcebat, ut quoque sanguinis detractionem iterum iterumque repetitam necessariam esse, putarem; sic quoque fomenta emollientia atque anodynum emplastrum ex opio, camphora & emplastro e cymino applicare jubebam: atque, cum hæc nullum afferrent levamen, parti ipsi scarificatæ imponebam cucurbitulas. — Oleum autem & opera erant perdita, dolor enim quotidie augebatur, neque ulla res, præter opiata repetita levamen ullum aut somnum afferebat. — Tandem pars ipsa magnopere intumescebat & signa formati abscessus evidenter apparebant, in quo ea propter qualibet methodo convenienti promovendo, operam ponebam. — Paucis diebus post ex illo a chirurgo inciso ingens purulentæ materiæ effluebat copia, ita ut ali-

aliquam ejus partem ex cavitate thoracis ipsius provenire existimaremus. — Facta uberiore exploratione duæ costæ exesæ atque nigræ ac duo loci penetrantes: alter inter quintam & sextam costarum verarum (quæ cariosæ erant) & alter inter quartam & quintam ab inferioribus numerando, deprehendebantur. — Tandem summe debilitatus & febre hæctica emaciatus vivis interesse desinebat die 29. Martii 1729.

Corpore examinato muscoli quidam intercostales, ferrati antici majoris aliqua & obliqui descendentes suprema pars apparebant nigra & sphacelo infectæ, & apostema ipsum usque ad dorsi fere spinam extendebatur: pleuræ pars, inferior prorsus nigra & in eo loco lividum erat diaphragma. Apertura superior penetrabat usque in dextrum pulmonum lobum, ubi partium vicinarum insigne spatium in pus erat conversum. — In lobo sinistro callositatis satis late extensæ occurrebat species, ubi probabiliter hærebat vomica; ac a vertebri propius insignis tumor ovo gallinæ turcicæ major & aliquo modo jam suppurans deprehendebatur: quædam alia quoque minora aderant tubercula, quorum alia duriora & fere lapidea, alia suppurantia pure erant repleta. — Pulmonum lobus uterque maxime morbosus & quibusdam in locis omnino apparebat lividus. — Uterque plurimis in locis pleuræ firmiter adhærebat, aliæ harum adhæSIONUM erant satis largiter extensæ, aliæ specie ligamenti fibrosi efficiebantur. — Thoracis in cavitate dextra circiter mensura dimidia materiæ valde foetidæ & obscurioris coloris inveniebatur.

Nobilis hujus viri pulmones probabiliter ob-

stru-

structione quadam antea erant affecti, quam dolor in ejus latere accedebat, quod interdum tussis sicca brevi esset obnoxius: humores vero acres in costas & musculos intercostales irruentes, liberamque respirationem impediennes, non parum ad ejus pulmonum obstructionem atque supurationem contulisse, persuasum habeo; & quoniam tali rerum ratione justa thoracis expansio impediiebatur, pulmonum ad minimum augeri poterat cum pleura cohæsio.

Antea vero quam huic capiti finem impono, pauca quædam de pleuritidis inflammatoriæ curatione addam: in hac dubio procul sanguinis major vel minor detractio maxime necessaria eaque quibuscumque aliis auxiliis est præmittenda: ægroti vires, pulsus & febris, doloris violentia spirandique difficultas ejus determinare debent quantitatem. — Quibus autem addendum est sanguinis quoque qualitatem attente esse considerandam; densus enim & viscidus sanguis non minus globulorum rubrorum abundantiam, quam æque ejus proclivitatem in inflammationem, ac ægrotum necessitate urgente commode largam eamque repetitam sustinere posse sanguinis detractioem, indicat.

Bene quoque perpendendum est, quælibet pleuræ cæterarumque partium inflammatio, quæ tempestiva sanguinis emissionem non imminuitur, aut diluentibus antiphlogisticis, emollientibus potionibus & medicamentis non resolvitur abscessu aut gangræna ut terminetur, necesse esse. Siquidem pleuritides istæ diutius durantes pleuræque peripneumonica excitant symptomata; ideoque de inflammatione quam celerrime tollenda vix satis esse possumus solliciti: dolor enim

enim inde exortus respirationem & idcirco justam per pulmones circulationem sanguinis valde turbat, qui inde jam multo viscidior (& qui proximam ipsius pleuræ inflammationis exhibet occasionem) magis redditur aptus ad stagnationem in ultimis pulmonalium aut bronchialium arteriarum ramis, quam si tenuior sit fluidiorque. Quæ ratio est, cur laterum dolores ab inflammatione multo frequentius, quam a mero acri defluxu aut simili re dependentes, peripneumonias excitent. — Igitur veritati maxime est consentaneum CELSI effatum (*) *remedium est magni & recentis doloris, sanguis missus; & quæ subjungit, pari modo sunt vera, at si vetustior casus est, serum id auxilium est.*

Mox post sanguinis detractionem clysmia emolliens, alvo in primis obstipata, est injiciendum, quo non intestina solum duris excrementis & flatibus liberantur, sed major quoque sanguinis copia ad aortam descendentem & vasa iliaca derivantur atque utraque ratione partes levant superiores. HIPPOCRATES (**) ubique in pleuritidum principiis clysmata suadet & caute egregiam istam admonitionem exhibet, nos neque alvum nimis adstrictam, ne febris augeatur, neque nimis fusam, ne vires & spiritus deficiant, permittere debere. (***)

Quo facto pars dolens decocto ex semine lini, foenugræci, floribus chamomillæ cum aqua & lacte parato foveatur. — Quæ quidem mendendi veterum erat methodus; HIPPOCRATES inquit (****), fomenta & moxa principio & postea

Huxham de Feb.

Q

sunt

(*) Libr. IV. Cap. VI. (**) De victu acutor. Sect. LII.

(***) Lib. III. de morbis Sect. XVII.

(****) De victu acutor. Sect. XI. XII. edit. LINDEN.

sunt applicanda, ut dolor resolvatur pleuriticus: hæc tam sicca, quam humida constanter in pleuritide suadet. — Ego quidem, quando repetita sanguinis detractione nullum afferebatur levamen, ea optimo cum successu applicata fuisse vidi. — Dolor isque inflammatorius præcipue semper a fibræ nimium tensis ortum trahit, quem fomenta emollientia illas relaxando, tollunt. Omnibus vero rebus ficcis calidisque in dolore pectoris inflammatorio aut lateris multum præfero humida fomenta aut cataplasmata: diuturniorem ficcorum fomentorum usum dissuadet ipse HIPPOCRATES (*) atque versus crisin ea, quæ ex humidis sunt, commendat (**). — *Cum paululum*, ait CELSUS (***) *inflammatio se remisit, ficcis & calidis fomentis uti oportet. Ab his transitus ad malagmata est.* Ego vero plerumque anodynum emplastrum ex opii drachma una, camphoræ scrupulo uno & emplastro de cymino compositum post convenientia adhibita fomenta, (semper autem primum adhibeo fomenta humida), optimo cum successu applico. — Verum in rationibus valde periculosis, abdomini quoque, inguinibus, cæterisque partibus applicanda sunt fomenta, quæ nimiam fibrarum adstrictionem generatim imminuendo sanguinis impetum infringunt. — Multo efficaciora erunt balnea emollientia, si illis convenientem in modum uti possumus; ea dorsi, laterum & pectoris dolores levare, ait HIPPOCRATES: quorum eximiis in colicis atque nephriticis paroxysmis effectus nos incitare debent, ut eis in valde violenta

(*) Ibid. Sect. XII.

(**) Lib. III. de morbis Sect. XXIII.

(***) Lib. IV. Cap. 6.

lenta atque pertinaci pleuritide & paraphrenitide utamur. — Calidorum applicatione materiam coqui & excreationem promoveri, credebant veteres; hoc certo certius efficiunt, dum dolorem mitigant & musculis intercostalibus cæterisque partibus majorem evocandi expandendi contrahendique ac materiam evocandi conciliant libertatem: ideo, ut in pleuropneumoniis hoc quoque respectu maxime sint salutaria, necesse est.

Hæc mox excipiant medicamenta nitrosa, quibus jungatur regimen diluens, emolliens, refrigerans. Lactis serum tenue, decoctum hordei & papaveris rubri, emulsiones & similia, consilio, quo potum exhibemus, respondent; ac nitrum non minus sanguinem refrigerat, quam attenuat: his jungenda sunt mitia anodyna, quæ prouti se offert occasio, repeti possunt: elixirium paregoricum & diacodium mihi videntur aptissima: quibus ceti sperma, oleum animale mite, relaxans, valde penetrans neque tamen exæstuans est addendum: & quando fibrarum rigiditas sit major, olea vegetabilia refrigerantia, ut seminis lini, amygdalarum dulcium, bono cum successu dari possunt. Pleuritidis in curatione methodum emollientem, atque relaxantem indicari, ex his manifestum est. Scilicet homines robusti & laboriosi fibris rigidioribus & constitutione corporis siccioris præditi huic morbo magis sunt obnoxii & magis ab illo afficiuntur, isque præter ea tempestate frigida & sicca in primis sævit.

Doloris violentia procul dubio post sanguinis detractionem opiatorum exigit usum, quæ prudenter interposita profecto sunt valde salu-

taria. — Cum enim dolor sit stimulus, quo sanguinis circulus acceleratur, sanguis ipse exæstuat, & plus naturaliter justo ad partem dolentem derivatur; inde eo inflammatio ipsa augeri debet. — Spina carni infixæ aliquam excitat febrim & in vicinis partibus inflammationem. — Porro si tussis pertinax, ut in pleuroperipneumoniis, adest, diacodio aut similibus est mitiganda, alias nimia agitatione, quam commovet, ipsam inflammationem augebit. — In horum usu maxima profecto opus esse & cautione & prudentia, negandum non est; ideo quilibet antea, quam ad eorum usum accedit, in animum revocare debet, lanceola nec timide nec parce utendum esse, si dolor urgeat, pulsus durus, celer & tensus sit ac febris deprehendatur major. — Quid nonnunquam in pleuritide & peripneumonia effici possit & debeat, si quando maxima irruant cum violentia, sequentia commostrant exempla.

Quatuor circiter ante annos vir quidam nobilis, fortis, plethoricus, quadraginta circiter annos natus, febre & violento lateris dolore corripiebatur; ipsi mox ad sedecim vel octodecim uncias detrahebatur sanguis. — Quo facto diminuebatur dolor. — Surgebat & igni in conclavi fumo repleto assidens vini pomacei frigidi fere quartam mensuræ partem bibebat, rigore afficiebatur insigni, quem febris major, dolor in latere & pectore ingens magna spirandi difficultas, delirium & talistussis excipiebant, qualem vix unquam audivi, maxima, terribilis & haud cessans, quæ magna sanguinis recentis, spumantis evocabatur quantitas. Quæ me impellebant, ut intra viginti quatuor horarum spatium ter sanguinem detra-

detraherem & intra hoc breve temporis spatium *septem laudani solidi grana præter uncias binas vel tres diacodii* exhiberem; — atque his, his solis inquam (nam alia adhibere nolebat) iste fortasse restituebatur. — Quod sane singulare prorsus est exemplum. — Sed supra propositam medendi methodum valde salutarem ac efficacissimam esse, plurimis in casibus sum expertus; eamque immensum in modum plus præstare, existimo, quam sanguis hirci, priapus lauri, aliæque HELMONTII nugæ, quæ adeo in *archæo* compescendo & *pleura furente* (*) pacanda extolluntur; nihilo tamen secius, maxima cum vehementia & bile acriori in GALENI filios ejusque scholam ob methodum pleuritidem sanguinis missione curandi invehit.

In pleuritide epidemica variis temporibus moderatum sudorem post tertium in primis aut quartum diem admodum fuisse salutarem, vidi; atque hanc ob rationem sæpius nitro cæterisque addidi camphoram, quæ cum parca elixirii paregorici dosi conjuncta & in fero lactis tenui calido aut ptisana data raro aut nunquam fallunt, quin huic intentioni respondeant. — Frigida humidaque in tempestate & hominibus antea catarrhalibus vel rheumaticis frigidis affectionibus obnoxiiis hæc methodus admodum convenit, si justa sanguinis quantitas antea fuit detracta: talibus in casibus quoque lenia conducunt purgantia. — Ægrotos affectibus pleuritidis laborantes quibusdam in aeris constitutionibus, in primis tempestate humida nebulosa continuata majorem sanguinis detractionem haud perferre, ex optimis constat observationibus :

O

3

eos

(*) Vid. HELMONT. *pleura furens*

eos sanguinis detractionem multo meliore cum successu & minore cum damno sustinere frigidum siccoque vere, quam humida æstate aut pluvioso autumno, generatim deprehenditur. Quid? quod occurrunt quædam pleuritides, ad minimum vulgo sic dictæ, quæ parcam vel nullam sanguinis emissionem permittant, in quibus lateris dolor merum symptoma, non morbus ipse esse videatur; sic ægritudo & dolores febres putridas malignas, variolas, cæterosque morbos præcedentes aut comitantes proprie non sunt rheumatici sed mere symptomatici. — Igitur tales dolores ab acrimonia, non inflammatione oriuntur, eisque medentur diluentia, diaphoretica, eccoprotica, vesicatoria cæteraque non sanguinis missio, quam suscipere veteres, ubi bilis (quo nomine acrimoniam intelligunt) præ aliis dominantur; vetant.

Populum *Romanum* atque *Athenienses* non tam commode quam *Hellespontum* inhabitantes sanguinis detractionem in pleuritide & peripneumonia sustinere, observavit ASCLEPIADES (*); cum illi his a meridie propius in calidioribus & humidioribus aere vivant, hi vero frigidioribus siccioribusque ventis aquiloni & favonio magis sint expositi: eandem observationem ratione populi *Parisini* frigidioribus in regione viventis & incolarum partis *Galliæ* meridionalis, qui a meridie propius calidiores inhabitant regiones, effecit HOLLERIUS (**). Equidem in regione arctioribus limitibus inclusa morbum quen-

(*) Vid. CEL. AURELIANUS lib. II. Cap. XXII. de morbis acutis & chronicis Amst. 1722.

(**) HOLLERIUS in Aphorism. II. HIPPOCRATIS Sect. I.

Unable to display this page

OPUSCULA
V A R I A

OPUSCULA
VARIA

I.

PARTIUM GENITALIVM
IN MULIERE STRUCTURA
PRÆTERNATURALIS.

EX EPISTOLA

Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM M.D.
ad JACOBUM JURIN. R. S. Secr. (*)

A. de parochia *Lanteglass* in comitatu *Cornubiæ*, prope *Fovvye* oppidum, annos nata XXIII. nupta fuit cuidam nautæ robusto, tandemque prægnans, sibi partium male conformatarum conscia, opẽ imploravit chirurgicam. Sibi accersitũ esse voluit Dominum BONNET de *Fovvye* oppido, & artis chirurgicæ & obstetriciæ peritissimum. Ille vero perspecto denudato corpore sequentia observavit.

Loco umbilici, in medio abdomine, paululum vero inferius, prominet massa quædam spongiosa, carnis quasi ossam præ se ferens, abdomini transverse incumbens, magnitudinis fere ovi gal-
lina-

(*) Vid. Philosophical Transactions, An. 1723, N. 379. p. 409.

linacei, longa autem tres digitos: ex hac duo erumpunt meatus urinarii exiles, qui urinam perpetim exstillant, quam neque vel retinere vel ejaculare potest; hinc vesicam, (quæ adfit) sphinctere caruisse concludendum. Spongiosa hæc mollisque massa, urinæ acrimonia corrosa, tactum fere refugit mollissimum, adeo ut incurvata obambulare coacta sit, ad dolorem a vestibulis impressum evitandum, eamque tenuissimis linteis involvere. Hanc quidem massam funem fuisse umbilicalem male a partu abscissum, male dein curatum, existimo; ne vel minima enim umbilici, nisi hic, apparent vestigia, quid quod & urina per urachum pervium, & in duos forsan tubulos divisum, vel saltem per canales duos proprios, effluit. Priori potius credo opinioni; quia dantur historiæ urinam per umbilicum in adultis etiam excretam fuisse attestantes. (*)

Hanc infra offam subintrat vaginæ foramen, ab offa distans brevissimo spatio: ex hoc effluxere catamenia, per hoc etiam gravida facta fuit mulier: haud magnam vero tempore coitus percepit voluptatem; summa enim penis glans in hoc orificium vix fuit intromissa, multo minus ipsa virga. In hoc foramen digitum ægre introduxit chirurgus, eo scilicet animo, ut ipsum uteri collum exploraret, quod tamen ne vel tactu percipit, plane autem deprehendit membranam crassam hocce orificium ab altero inferiore, jam describendo, separantem.

Eo fere ipso loco, superius verum paululum, ubi in mulieribus rite conformatis adest fossa magna, inventum fuit foramen alterum oblongum,
ne

(*) Vid. Hist. de l'Acad. Royale des sciences. An. 1701.

ne vel minimi digiti apicem altius admittens, recto intestino uti post partum observatum fuit pervium (quod a sectione fortasse accidit :) nullus autem hic occurrit sphincter : inferius vero rectum intestinum , more solito , cum sphinctere circumdato terminatur.

Orificium hoc oblongum ab orificio vaginæ, abdomine maxime tumente, duos saltem digitos transversos distitit, inter quæ membrana descripta intervenit ab interiore parte, hujusce vero fissuræ oblongæ quasi labiorum coalitio exterius e superiore foraminis parte.

Nulla hic clitoris, hic nulla ossium pubis adfuere vestigia, nisi, quasi apophyses breviores ex utriusque ossis ilii parte inferiore protuberantes, ossium pubis rudimenta dixisses. Hic fuit ante partum rerum status. ma

Die 18. Julii 1722. hora noctis 11 ad-
vocatus est BONNET chirurgus, ut parturienti opem ferret. Perpensis omnibus, sætum invenit vaginæ orificium infra dilapsum, quem muliere decumbente superiora versus propellere frustra adnixus est, ob fortissimos foetus motus & gravissimos matris dolores, cui etiam jam supervenere convulsiones, syncope, cætera-que. Vaginæ autem orificium vix ac ne vix quidem dilatatum, ita ut, illi jamjam moriendum esse, fuerit omnium expectatio.

In hoc miserrimo rerum statu, misericordia & humanitate adductus chirurgus, posthabuit omnino, quid vel ignarum vulgus, vel invidus hic garriret aut hic: anceps experiendum esse remedium potius, quam nullum apud se statuit, morte aliter citissimo ingruente pede.

Parentibus periculosissimum rerum statum enar-

Unable to display this page

Cimarelli Sculp.

Unable to display this page

sat longum tempus a puerperio cum marito cohabitaverit.

Figura addita repræsentat mulierem gravidam, AA spongiosam assimulat quasi carnis massam, quam partem fuisse chordæ umbilicalis autumo, magnitudinis fere ovi gallinacei, tres vero digitos longam. Ex hac duo erumpunt fistulæ urinariæ bb, quæ urinam perpetim extillant; nec ex ullo alio orificio redditur urina.

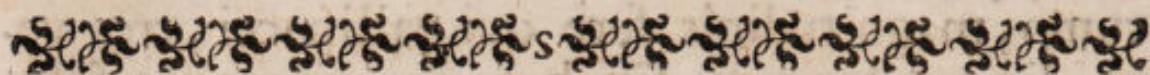
c Orificium vaginæ, cloacæ galli gallinacei quam simillimum, spisso quasi septo circumdatum: per hoc effluxere *ἐμύνηα*, per hoc etiam gravida facta mulier. Hoc orificium, dum perpeffa fuit mulier gravissimos partus dolores, nullo fere modo dilatatum fuit, quamquam anus ipse, ob vehementissimas musculorum abdominis cæterarumque partium contractiones, maxime hiaret.

d Locum indicat, ubi inventum fuit foramen oblongum, minus digiti apicem vix admittens. In hoc, tempore puerperii, chirurgus introduxit scalpellum chirurgicum, idque ab hoc in orificium superius adegit: ita ut jam a partu dehiscat monstruosum, horrendum, informe, ingens foramen.

Orificium superius transversum ab inferiore oblongo (appropinquante partu) duos fere digitos distat. Ex hoc magno hiatu ipsius uteri prolapsum sæpissime nunc patitur. Ex loco etiam, ubi adfuit olim orificium inferius jam a puerperio, partim excretæ sunt fœces alvinæ: hoc vero ante partum minime observatum fuit, ita ut a sectione forte acciderit.

Orificium hoc oblongum paulo altius, quam par est, in figura designatur.

e Anum repræsentat paulo magis antrorsum, quam in aliis positum: per hunc maxima fæcum pars egeritur. Pudendum hoc, quale quale, est non dense crinitum. (*)

II.

OBSERVATIONES DUÆ

RARIORÉS.

EX LITTERIS.

Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM, M. D.

ad JACOBUM JURIN. R. S. Secr. (**)

OBSERVATIO I.

Ingens Omentum.

VEterani cujusdam militis uxor dolore colico & vomitu diu laboraverat, quibus supervenit ventris tumor durus, qui auctus in dies magnam in molem increvit. Jam evomuntur omnia, bilis atra, sincera, tandem & ipsæ fæces alvinæ. Dolor

(*) Huius notari dignæ historiæ aliam descriptionem, cum jam relata satis convenientem, attamen paulo pleniorē, qui cognoscere avert, evolvat easdem commentationes philosophicas Anno 1724. Num. 384. p. 142. ubi GUILLIELMUS OLIVER eandem descriptionem chirurgi, qui feminæ isti tempore partus auxilio fuit, refert.

(**) Vid. Philosophical Transactions Anno 1724. Num. 382. p. 60.

Dolor vero persæpe immanis in sinistro præsertim hypochondrio solus, cathartica, enemata anodyna, plurima pharmacopœjo COLLINS adhibentur; incassum omnia; permanet dolor, increscit usque tumor, digitorum pressui haud magis cedens, quam si lignum fuisset.

Ex hocce tumore plura quasi tubera enata sunt, quorum unum alterumve caput puerile, alia pugnū virilem, magnitudine æquabant: eminebat autem maximum in sinistro hypochondrio, ubi gravissimum persensit dolorem, ita ut sæpius exclamaverit, se voluisse tumorem ibidem loci fore perfossum. Increscente tumore facta est valde dyspnoica. Tanta tamque atrocitas per menses fere 14. perpeffa fuerat mulier, cum tandem grata venit morborum requies, mors.

Mihi enarravit casum pharmacopola, rogavit insuper, ut viscera inciso abdomine inspicerem, quod cum alio medico feci perlubens.

Nudato cadavere montosum observavimus ventrem; reliquum vero corpus summa macie confectum. Secto abdomine in conspectum se dedit ingens quasi sebi massa (nisi quod colore fuit minus alba) totum ventris cavum adimplens, ita ut nec ventriculus, nec jecur, neque intestina apparerent ulla; adhæserat enim omentum hoc enorme peritonæo pluribus in locis, in utroque præsertim hypochondrio, ubi & latior & firmior fuit cohærentia.

Secto autem in modum crucis peritonæo & ab omento separato, conspeximus illum in pelvim fere detrusum, omentum etiam toti jecinoris cavo annexum, ventriculum hac mole oppressum, uti & duodenum, colon & jejunum: cum adiposo renum involucro (sinistro præcipue)

connexum & quasi confusum fuit; adeo ut colon, altius paulo quam in rectum definit, sebo hocce concreto fuit penitus involutum, hinc fecibus præclusum iter, hinc illæ lachrymæ, hinc dolores illi sævissimi, quibus ante mortem excruciatâ fuerat mulier; & ut hic obiter notem, per plures dies ante mortem nec sua sponte, nec vel clysmatibus acerrimis irritata alvus dejecerat ulla.

His lustratis ingens separavimus omentum a jecore, ventriculo, scirrhuso pancreate, intestinis, tandem & a mesenterio, & ab interna peritonæi lamina renibus instrata. Splen fuit hac massa quodam modo demersus, contractior & quasi coriaceus. Hunc quasi sebi montem exemi denique & per famulum nostrum domum misi: erat autem animus, omentum hoc morbidum accuratius perspiciendi, cum jam enim advesperasceret, deficit opportunitas.

Pendebat omentum hocce XVI $\frac{1}{2}$ Avoird. nec tamen abstulimus unam saltem alteramve libram partibus adhærentem. Pondus hercle maximum! Si consideremus ex obesiore homine omentum vix libras pendere tres, majus certe inveni antehac nunquam, quamquam & secui & dissecta vidi plurima hominum cadavera. Fateor equidem longe majus a GREGORIO HORSTIO in suis observationibus memoratum fuisse, majus etiam in Ephemeridibus German. ann. x. veruntamen hoc quoque monstrum monstris annumerari merito debet.

Hujus & in extima parte, nec non in interiore substantia, plura observavi vasa sanguifera, eaque certe maxime dilatata, quorum aliqua penna anserina majora, aliqua vero quasi in aneurismatibus terminantia. Ex horum aneurismatum (si
ita

ita dicam) maximo uncias circiter sex nigricantis sanguinis extraxi cum quibusdam grumis albidioribus ; anne adipis particulæ a venis epiploicis absorptæ atque morbo congelatæ ?

Ex plurimis locis conflari mihi videbatur massa hæcce , sibi invicem arcte hærentibus ; aliquos tamen separavi , quorum pauci poma minori fuere magnitudine æquales , forma haud abfimiles . Media hujus pars , cætera durior , cultro haud facile cedebat.

In isthoc cadavere sequentia etiam fuere observatu digniora . Inferior hepatis pars in scirrhum abierat . Ex vesica fellea plures exemi calculos , carbonem fossilem colore referentes , friabiles , aquam innatantes , quos bilem haud improprie nominares splendidam ; his quippe quum inerant plurimæ particulæ micantes , haud dubio salinæ.

Mesenterii glandulæ fuere scirrhosæ , immo quædam in substantiam pene lapideam induratæ . Intestina tenuia fuere inflammata , colon cum cæco fere totum gangræna correptum , etiam processus ipse vermicularis.

Ren uterque fuit sanus satis : dexter autem emisit ureteres duos ; cum vero renem dissecuissem , percepi facile , quid esset in causa , cur ureter hic fuit duplex . Renis enim pelvis septo quodam fuit divisa , digitum transversum crasso , ejusdemque perfectæ substantiæ cum reliquo renis parenchymate.

Hic fuit ren quasi duplex , cui duplex pelvis , ureterque duplex.

Erant in imo abdomine feri subcruenti libræ quasi duæ.

Malum hoc immedicabile penitus visum est , nisi quis morbi principiis obstitisset.

OBSERVATIO II.

Salivæ color insolitus.

Dominus FOX, quadragenarius, gracilis, biliosus, per mensem unum alterumve elanguerat, nausea, ictero & doloribus colicis vexatus: tandem exepoto largiter vino pomaceo vehementissimo colices paroxysmo correptus me consulit. Vomitabat omnia, urinæ parum reddebat coloris lixivii, quæ sedimenti plurimum deponebat subviridis.

Ego statim illi potionem ex ipecacuanha emeticam propinari jubeo, infuso dein C. Ben. affatim hausto plurima viscosa, biliosa, rejecit: tum enemate terebinth. injecto alvus bis terve respondit. Ex sumpta mistura anodyna vomitus & tormina comprimuntur; jam de languore summo & abdominis distentione conquestio; paulo etiam post recrudescit dolor. Bolum præscripsi ex Jalap. ʒj. Calomel. gr. viii. Spec. Diamb. gr. vi. Laudan. solid. gr. i. Sirup. de Sp. Cerv. q. s. quamprimum sumend. cum Tinct. sac. ʒji. Hinc omnia pacata. Post horas 12: ter fundit alvus perliquida biliosa. Ex sumto dein haustu anodyno nox tranquilla. Mane de dolore & faucium tumore queribundus crassa, subfusca expuebat; mox abunde effluit saliva colore viridissima, bili porraceæ quam simillima, nisi quod tenuior. Perduravit fluxus hic salivæ viridis horas quasi 40. quo tempore sputavit, quantum vix caperent sextarii duo: ad flavedinem dein vergebat

bat color floris eo usque dum ad instar solutionis Gutt. Gambæ evasit : quantitas autem aucta potius, quam diminuta.

Perstitit & hicce color per horas etiam quadraginta, dein sensim pellucida facta est saliva, atque subito, uti oborta est, evanuit penitus salivatio.

Intra biennii spatium bis terve in icterus incidit ante hujus morbi accessionem. Decem abhinc annis maxima salivatio sponte erumpens hunc ipsum hominem in summum vitæ discrimen intulerat; salvus autem evasit ope doctissimi expertissimique Medici D. D. PYNE. Tunc vero temporis ne vel mercurii hilum sumferat, nec ullo modo fuerat colorata saliva.

In hac historia observatu haud indigna quædam occurrunt. Salivatio nempe sponte exsuscitans, vel ex tantillo forsan Calomel. excitata. Calomel autem probe paratum novi, quippe qui plurimas ejusdem doses, quarum aliquas ad scrupulum integrum exhiberi jusseram, ne vel minimo sequente salivationis signo.

Occurrit porro, quantum ego saltem scio, salivæ inauditus color. Saliva viridi ita penitus tincti erant dentes & fauces, quasi æruginè obducti fuissent: permansit dentium color viridis quatuordecim post diebus, quam convaluit.

Notandum præterea fluxum hunc salivæ fuisse criticum, quo judicatus est & icterus & colicus morbus; ab inceptante enim salivatione ne vel minimus dolor ventris & color cutis subviridis sensim evanuit, urinam etiam reddidit copiosius, sed subnigram. Ille vero, qui ante hunc fluxum valde languidus fuit & jam quasi moribundus, maximam salivæ evacuationem ἐυφέρως πέπει.

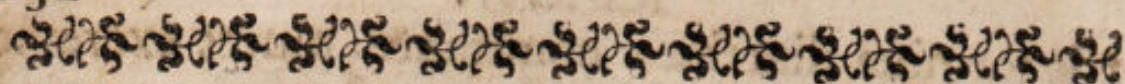
Serum ictericorum tinctum esse bile omnibus notum est; nec alicui forsitan videtur magis mirandum, serum flavum posse per glandulas salivales excerni quam per serosa cutis vascula, quod tamen ictero laborantibus contigisse sæpius observavimus, admoto prius epispastico: de urina biliosa nihil dicam. Unde vero color salivæ viridis haud ita facile dictu. Hujus opinor ego causam procatarticam esse pomacei vini potationem.

Bili si miscueris acidum color oritur viridis. Hinc torminosæ infantum dejectiones virides, lacte in ventriculo acescente. Hinc porracea bilis. Ponamus jam acidum pomaceum a venis lacteis vel a mesaraicis forsan absorptum, feroque sanguinis bilioso permixtum: quid evenerit inde? Credo equidem flavi feri coloris in viridem permutatio. Profiteor hercle, acida quæcunque a vi corporis vitali in alcalinam naturam mutantur, etiam ipsum vitrioli acidum: languescantibus autem viribus, concoctione læsa, lymphæ effœta facta, facta & inerte bile, queis adde sanguinem tardius circulantem, acida parum subacta, nec in primis viis, nec in ipso sanguine, acidam exuunt naturam. Hoc testantur acidi debiliū sudores, acidusque in ore sapor a febribus inflammatoriis convalescentium, quibus ad restinguendam febrem largius fuerat exhibitus acidus potus. Sæpius certe memini me vinum pomaceum largiter potasse brevique urinam ipsissimum potus odorem spirantem reddidisse. Curabam nuperrime mulierem summa hæmorrhagia, durante diu, correptam, cui inter cætera plurimum fuerat exhibitum Elix. Vitriol. Mynsichit. cessavit tandem hæmorrhagia, debilis autem inde reddita mulier incidit in leves spasmos, artuumque dolores, ventris

tris tormina diarrhæa comitante, plures excrevit alvus dejectiones viridissimas, stercoris vaccini simillimas, talesque per plures dies, quamquam Rhabarbarum fuerat ter exhibitum ad expurgandas acidi particulas, intestinis adhærentes. Hic sal acidus sanguini immistus, post dies plures iterum e sanguine per intestina rejectus est, vi vitæ nullo fere modo subactus.

Microscopio olim observavit L E E V W E N - H O E C K I U S, quod chyli sales acidi a bile retundantur & comminuantur, quum vero in jecore subsistat obstructa bilis integris viribus vasa lactea permeat acidum. In ægroto autem nostro bilem obstructam fuisse, patuit inde, quod alvus fuerat compressior, & feces ante vomitum medicamento commotum reddidit albidas.

Hypothesis fortasse nostra illustretur magis, si perpendamus, unde oriatur virginum *ναχεντάν* color herbeus (ut cum PLAUTO loquar.) His enim fructus immaturi, acetum atque id genus alia, summæ sunt cupediæ, vitiatis autem concoctionis organis, parum immutata sanguini miscentur, bilemque & sanguinem obruunt acido. Hinc glandulæ obstructæ, hinc facies ex viridi pallida, tumor hinc hidropicus; atque quod non levis est momenti jecur scirrhusum ex chlorosi præmortuarum sæpe inventum fuit viride. Jam paucis restat dicendum, unde colori salivæ viridi successit color flavus, quod inde factum arbitror, quia post acidum a sanguine partim ablegatum, partim a motu sanguinis, ob cardiaca exhibita, aucto destructum, superfuit solum superflua bilis sanguine expellenda, quod & brevi secessit, referatis bilis poris & per patulos salivæ ductus mirandum in modum excreta.

III.

DISSERTATIO BREVIS

DE

 VARIOLIS EPIDEMICIS
 ANOMALIS.

*Plymuti mense Augusti 1724: incipientibus &
 usque ad mensem Iunii 1735. continuantibus.
 Auctore eruditissimo atque ingeniosissimo D. D.
 HUXAM, Medico Plymuthi. (*)*

MOrbi hujus symptomata consueta variolas præcedebant; sed dolores membrorum dor-
 sique in genere consuetis erant severiores, sic quo-
 que nausea & vomitus. Colicis doloribus corri-
 piebantur plurimi, quibus eruptione vel uno al-
 terove injecto clysmate, cui mite anodynum
 erat additum, liberabantur: alvi dejectiones ple-
 rumque proveniebant biliosæ.

Interdum incidit, ut ante & in ipsa eruptione
 symptomata non adeo servata esse viderentur, ni-
 hilo vero secius variolæ evadebant confluentes
 atque in morbi statu fiebant mortiferæ. Pustulæ
 erant valde parvæ, neque, ut fieri solet, repletæ;
 uno aut altero vero die post eruptionem in me-
 dio collapsæ & depressæ apparebant. Hoc etiam
 observabam in illo discretarum genere. In qui-
 busdam hominibus brevior tempore quam vigin-
 ti

(*) Vid. Philosophical Transactions, Anno 1715. Num.
 320. p. 379.

ti quatuor horæ ab eorum impetu in conspectum prodibant: quando istæ tam cito erumpebant, semper ex genere erant confluentium, uti plerumque observatur. Eruptionem comitabatur sternutatio prodigiosa, in primis in infantibus. Perspexi infantem (*) quinque circiter annos natum, qui indefinenter triginta horis diutius sternutabat; neque hoc alio, quam anodynorum auxilio mitigari poterat. Variolis laborabat confluentibus atque decimo tertio die moriebatur infans. In quibusdam in & post pustularum eruptionem intolerabilis accedebat pruritus; hoc quoque infanti mox nominato contingebat, & in genere malum erat symptoma: cum hoc magnam materiæ morbosæ prodibat acrimoniam.

In paucis quibusdam die uno vel altero, postquam eruptio perfecta esse videbatur, in variolarum interstitiis variæ apparebant pustulæ miliares, quarum aliæ rubore obscuro, aliæ vero sero limbo erant repletæ. Quæ nunquam, ut secundarius variolarum proventus, prouti interdum observavi, raro efficere solent, suppuratione maturescebant; neque tam copiose erant. Quamquam hoc in genere malum sit symptoma, at tamen in puella septem annorum (**), febrim atque delirium post hanc eruptionem prorsus cessasse, urinamque mox subsedisse perspexi.

Nonnulli purpura abundabant, petechiæ in interstitiis variolarum in ipsa eruptione apparebant, atque pustulæ ipsæ luridum ostendebant colorem: in nonnullis haud prius se manifestabat purpura, quam tempore maturationis. Cæterum ho-

(*) COCKEYS infans.

(**) Virgo nomine SPURRET.

Unable to display this page

tebant. In duobus infantibus, (*) altero quinque, altero septem annos nato, prius nulla quam post decimum tertium accedebat diem, & tunc tam profusa & tam diu continuabat, ut maxima cum difficultate illam primo purgantibus, & tunc cortice peruviano, adstringentibus cæterisque cohiberem. Equidem horum juniori Calomelani grana iv. exhibueram, antea vero jam erat purgata.

Ubi tumor faciei & colli valde durus, dolens & tensus cum magna arteriarum parotidum pulsu & parca aut nulla conjunctus erat salivatione, ibi in statu morbi generatim delirabat ægrotus. Quæ symptomata sæpius existerant mortifera. Illorum glandulæ maxillares & parotides, qui sanitatem recuperabant, per insigne temporis spatium post plenariam variolarum desquamationem (quæ tamen satis lenta procedebat,) tumidæ remanebant & induratae, neque hi prius evanescere volebant tumores, quam post repetitas purgationes, easque cum Calomelano, cæterisque.

Procul dubio hi tumores oriebantur a materia admodum viscida, has glandulas obstruens, faciei tumorem indurans, salivæ fluxum, & aliqua ratione circulationem per parotides externas impediens: quibus ex causis, cum plus sanguinis per internas impellatur, inflammatio cerebri & delirium aliqua ex parte excitari potest; & dum hoc quoque incidit, quando sanguis materia acri ex pustulis resorpta scatet, delirium tali in morbi stadio multo periculosius reddit, quam in ipso apparatu, ubi illud fere consueto incidere solet more. In hac rerum ratione, sanguinis emissio, clysmata emollientia, eccoprotica, diluentia copiosiora omnino sunt necessaria.

Quæ

(*) D. VVALLIS puerulus, & D. COLLIER's filius.

Qua occasione hæc moveri potest quæstio ; utrum in salivatione valde viscida & deficiente, tumore faciei duro tenso, quædam mercurialia (qualis est justè præparatum Calomel) cum utilitate in ipso quoque maturationis statu dari possint, nec ne? (Sæpius cinnabarim bono exhibui cum successu) . Varia prostant exempla, quæ talem medendi methodum comprobare videntur, mihiq; tantum unica objecto materialis contra istam est nota, quæ hæc est. Mercurii pondus motum sanguinis augendo ut febrim quoque augeat, necesse est; ast profecto Calomel post incrustationem, ubi febris subsistebat secundaria, sine ullius mali effectus genere; potius dicam, exoptato cum successu exhibui.

Nihil tam certe viscidos tenacesque humores resolvit quam hoc, si cum copiosis diluentibus liquoribus conjungitur, nihilque ita illos, ut per convenientia eliminentur colatoria, præparat. Quod enim ad oxymel squilliticum, injectiones, similiaque in deficiente salivatione attinet, illud sane vomitu interdum irritat glandulas membranæ Schneiderianæ, ut se liberent a contentis; injectiones tantum ductuum salivalium detergunt orificia: præter hos vix alium certum edunt effectum; siquidem materia viscida obstruens in intima glandularum parte & quoque ipso in sanguine hæret.

Methodus hæc speciatim tali variolarum generi convenire videtur, qualem nunc describam, in quo omnis, quam quis mente concipere potest, valde viscida humorum status occurrebat indicatio. Sanguis e vena emissus semper, & præcipue in morbi statu quam maxime erat viscidus.

Sæpius parca vel nulla aderat salivatio : quæ in genere summe erat glutinosa : ita ut, sæpius materiam cum digitis ex ægrotorum ore detergere, oportebat nutrices : & sine largissimo potu ea subito cessabat. Diarrhœa admodum raro in infantibus accedebat. Cito exsiccabantur vesicatoria. Urinam cruentam, durante hac constitutione, emissam fuisse, percepi a nemine. Ubi triste hoc accidit symptoma, sanguinis crasis dissoluta esse videtur, (ut bene observavit LISTERUS) e contrario, sanguinem nimis compacta & viscida diathesi relata arguunt symptomata.

Humorum status iste, durante hac constitutione aliqua ex parte ad minimum dependere potuit ab singulari tempestatis siccitate & ventis continuo fere a septentrione & oriente venientibus, qui mensibus Octobris, Novembris, Februarii & tandem Martii apud nos observantur. Januarii a medio usque ad Aprilis medium tempestas erat sicciore, quam cognitum erat hac in regione nemini, ubi profecto in genere pluvia magis continua, quam in plurimis Angliæ locis decidere solet; siquidem pluviosa tempestate satis famosum est Plymuthum.

Notatu digna hæc aeræ temperiei mutatio procul dubio singularem aliquem in corpore humano edere debuit effectum; cum ventus satis frigidus, ut tenuior sanguinis pars tantum perspiratione abeat, permittat; neque in tali tempestate corpus multos humores diluentes ex aere imbibat (ut KEILIIUS observavit). Hinc liquores diluentes copiose bibendi patet necessitas, quæ cum in hoc morbo semper con-

convenient, ita eo magis, si iste tali tempestate eveniat, summe est necessaria. Atque, methodum D. ANDRIS, qua balnea ex aqua calida & lacte aut lacte calido ante eruptionem instituit, variis ex rationibus in tali aeris constitutione convenire, existimo. Nulla, præter eam; non usui esse, contra istam moveri poterit objectio.

Subsolano per septem vel octo dies mensibus Octobris & Novembris summo cum impetu flante & mox post illum, ægrotos fere omnes, quos tunc variolis laborantes vidi, vix salivæ cursum persensisse, speciatim observabam. In primis vero homo adultus, (*) variolis confluentibus severe admodum affectus, per totius morbi decursum ne guttulam quidem expuebat; Die 18. violenta corripiebatur pleuritide, sed sanguinis levabatur missione. Sanguis adeo erat viscidus, ut vix unquam viderim. Notatum fuit a LANCISIO, homines morbis pectoris affectos parum valde expuere, quando frigidi, sicci venti ab oriente veniunt; & hoc est, quod observavi frequentius: quod ex hac ratione apparere videtur, cur tali tempestate quidam asthmatici in genere paroxismo sint obnoxii.

Manuum tumor non tam consueta ratione faciei detumescentiam, durante hac constitutione, excipiebat, quam in aliis variolis observavi epidemicis. Quidam admodum parvo vel potius nullo prorsus afficiebantur tumore. Crurum pedumque tumor prius accedebat rarissime, quam donec ægrotus erectus sederet, & tunc quoque dolore afficiebantur istæ partes majore.

Sæpius hanc rem animo perpendi, utrum iste
ma-

(*) BETTY BODDI.

manuum tumor, qui istam faciei subsequitur, aliqua ex parte ab ultima inflammatione & suppuratione pustularum his in partibus dependeat: cum dolor & inflammatio stimulum humores ad partem dolentem allicientem efficiant. Ac speciatim observari potest, dolorem manuum brachiorumque plerumque illo tempore evenire, quando salivatio cessare incipit: ita ut manuum tumor aliqua ratione succedaneum quid salivationis esse, probet.

Ubi vis obvia est observatio, brachiorum manuumque pustulas uno vel altero die tardius, quam istas faciei, & illas femorum pedumque tardissime inflammari, maturarique, quæ quoque crurum tumorem istum manuum excipere, esse potest ratio. Eo magis huic opinioni subscripsi; quo sæpius insignem manuum tumorem, (cum pustulæ valde dolerent & inflammatae essent) istumque in discretarum genere, ubi parca vel nullæ in facie aderant observavi. In genere, quo magis tumor dolet, eo magis ejus intumescit margo: indeque sequitur, ut tumor partis in comparatione a dolore pustularum earumque numero dependeat.

His ex causis, ego usum epispasticorum circa carpum applicatorum paulo ante, quam tempus, quo tumorem manuum accedere debere expectamus, in primis si symptomata adsint urgentia (urgerem, cum illa sunt stimuli, a quibus non humorum solum attenuatio & ad partes derivatio dependeat, sed quoque illos evacuet & ita conveniens materiæ morbosæ antea ope salivationis (nunc aliqua ex parte suppressæ) ejectæ, præbeat colatorium.

Nuchæ applicata vesicatoria sæpius summas
colli

colli dolores & deglutiendi leniunt difficultatem, quæ interdum ægrotum tertio variolarum stadio afficiunt gravissime, cum per alias vias derivent humores. Quid? quod nonnulli, quibus citius applicata sunt vesicatoria, & ut insigniter suppurarent, continuabantur, minore tumore minoreque affecti fuerant salivatione, quam in comparatione cum morbi vehementia convenire videretur sine ullo tamen ægroti damno: cum vesicatorii effluxus salivationis defectum suppleret. Igitur rationi quoque consentaneum esse videtur, ut, quando humoris noxii translationem ad manus expectamus, id, quod natura ipsa molitur, in ejus fluxu ibidem promovendo & exitum efficiendo operam ponamus.

Quam utiles hujus indolis sint evacuationes, ante aliquot annos in casu feminæ cujusdam, cujus curam simul cum digno, eruditoque hujus civitatis medico D. SEYMOUR habebam, cognoscendi occasio sese mihi obtulit; ubi per prodigiosam vesicatoriorum nuchæ, auribus & brachiis applicatorum evacuationem, non minus quoque per copiosum urinæ fluxum efficiebatur, ut neque tumore neque salivatione per totum variolarum confluentium valdeque periculosarum decursum afficeretur, nihilo tamen secius iterum restituebatur.

Quilibet in praxi versatus, materiæ morbosæ translationem ab alia in aliam partem utilitatem sæpius attulisse maximam, ubi in primis ejus adfuit evacuatio, observare debuit. (Omnes quidem evacuationes criticæ hujus sane sunt indolis.) Ego vero existimo, quoties non abscessus, apostema aut femorum tumor evidens febrim determinandi fuit remedium? Hoc in me ipso ante aliquo

quot annos Lutetiæ Parisiorum sum expertus, cum febre violenta, inflammatoria cum delirio laborans die nono versus noctem insigni dolore manuum brachiorumque corripere, quo sentito, consilio duorum virorum dignorum facultatis, adhuc viventium, qui tunc temporis studiorum meorum focii, apud me vigilias agebant, manus per longum temporis spatium aquæ immergebam calidæ. Brevi tempore meæ manus intumescebant, & quatuor vel quinque horarum spatio & delirium meum & febris prorsus cessabat, licet & manuum tumor & dolor aliquamdiu remaneret.

Itaque si quibusdam in casibus natura tam inconsuetas se a morbis liberandi eligat methodos, quanto magis in promovendis ejus operationibus in morbo esse debemus, ubi metastasis materiæ morbosæ ad manus & pedes in genere consueta & salutaris est.

Hoc respectu procul dubio BACLIVIVS jubet, ut spongiæ decocto calido emollienti imbutæ manibus pedibusque in variolis applicentur; atque hoc, ait, magno fecisse cum successu. Ego vero non minorem perspexi a vesicatoriis brachiis cruribusque applicatis; ast tunc quoque ægrotis imperabam, ut copiose tenue lactis serum aut simile biberent, quod maxima ex parte cantharidum acrimoniam tollebat.

Antea vero quam huic paragrapho finem impono delirium variolarum eruptionem comitans cataplasmatum emollientium applicatione ad pedes, in primis in infantibus insigniter levare, quin referam, facere non possum. Hoc profecto est, quod plerumque consueta ratione applicare soleo, quando in morbi principio consilium a me petitur, atque illud variis in casibus

Unable to display this page

cruda repletam efficerent, quæ per aliquot dies post incrustationem ita remanebat. In puella quadam, (*) quæ moriebatur, sub istis vesicis observabam destructionem (mortificationis). Necesse esse putabam, ut materia ista, quum primum fieri possit, ope lanceolæ vel acus emittatur, ne exulceratio (ut fieri solebat, si sibi relinquerentur) excitaretur; atque non possum, quin, hoc convenire, existimem, idque eo magis, cum materiæ tenuitas facile efficiat; ut in massam sanguinis absorbeatur, & quo diutius relinquitur, eo reddatur acrior, siquidem illa nullam permittat concoctionem.

In duobus ægrotis varias pustulas sanie cruenta repletas observabam, quorum alterum (**) morbum tam facile superare, maxime mirabar licet quoque genere laborabat confluentium.

Desquamatio admodum erat lenta, cum crustæ nigræ per varios dies; quid? quod hebdomadas post earum mutationem adhærerent, dum magna purulentæ materiæ copia sub illis hærens emanabat. Quæ admodum foedas relinquebant cicatrices. Quo in casu nullius rei applicatio effectum mihi videtur edidisse meliorem, quam crebriora ex lacte calido, vel aqua & lacte partibus applicata fomenta; quæ salia acria diluunt, illa abluunt, & cutim leniunt: Oleosa linimenta poros obstruendo sæpius nocent.

In uno alterove casu sub faciei manuumque crustis secedentibus pustulas repullulascences observavi. Quod speciatim in puero accidit, qui maculis purpureis iterum obtegebatur. Hæ erant distinctæ, licet illæ summo in gradu essent confluentes.

Nihil tam certo post sanguinis emissionem (si indicabatur) mitigabat & tollebat febrim secundariam, quam mitiora cathartica; qualia sunt rhabarbarum, manna, tartarus, infusum senæ similiaque. Calida scammoniata, aloetica purgantia non adeo convenire videntur, ad minimum si initium ab illis ducere velis. Hæc decimo, undecimo, duodecimo vel decimo tertio die exhibebam, quando pulsum ægroti celerem, calorem febrilem, linguam siccam, capitis dolorem, irrequiem, anxietatem, & alia febris putridæ symptomata deprehendebam. Quorum uno vel altero semel vel bis repetito, calomelanium exhibui & post istud purgavi. Hæc nostra erat methodus generalis illaque utilissima.

Non possum, quin existimem, mundum doctissimo D. FREINDIO reliquisque viris, qui nostræ Facultati sunt ornamento, gratias debere maximas, quod hanc methodum introduxerint in ejusque favorem scripserint. In præxeos meæ principiis ego MORTONI auctoritate fretus, corticem exhibui peruvianum, ut febrim cohiberem secundariam, in primis, quando illam (ut sæpissime fieri solet) evidenter intermittentem inveniebam; ast, illum meæ expectationi ullo modo cum successu respondisse, vix dicere possum: Non, quin post proprias purgationes, cortex admodum conveniat in extinguenda ad hæcticam sanguinis proclivitate, quæ sæpius variolas consequitur, cui, si frigidum regimen & lac asininum (nisi illud idiosyncrasia vetat) jungantur, nos fortasse tantum quantum in viribus est medicinæ, præstitimus.

Methodo hac tempestive purgandi in cohærentibus & confluentibus variolis, nonnullos ab

Unable to display this page

Unable to display this page

torium plus valere, quam multo majorem ante illud exhibitam, apparet. Itaque si in primis viis putrida hæret materia, quæ aliqua ad minimum ex parte febrim alit secundariam, cur non aliquo leni vomitorio vel purgante, pro uti præcipue convenire judicatur, in ea removenda operam ponamus?

Cui medendi methodo objecerunt & objici potest, eam a peripheria ad centrum allicere noxios humores: ast responsum redditum fuit, purgationes potius peculiari modo defendendas esse, cum incrustatio inchoata & materia nimis sit spissa, quin absorberi possit.

Quod si neque propria vi, neque artis auxilio valeat natura, ut materiam coerceat morbosam, ne ad partes feratur vitales, sed per ejus infelicem translationem hujus ponderi succumbere videtur, uti post subitaneum tumoris faciei & manuum regressum; post præmaturam salivæ fluxus aut similis rei suppressionem fieri solet; nonne necesse esse videtur, ut materiam infensam per aliud quoddam emissarium eliminandi operam adhibeamus? ut in præsentī casu per intestina, quæ multo facilius, quam cutis pori, viæ uriniferæ, vel ductus salivales ad evacuationem stimulantur.

Quando salivæ fluxus naturaliter cessat, (mea quidem opinione) profecto necessarium esse videtur, ut alia quædam loco hujus promoveatur evacuatio. Quo tempore cardiaca vel alexipharmaca medicamenta nullo modo huic methodo (si necesse est) sunt contraria. Hanc viam in infantibus eligit natura, quibus plerumque moderata diarrhœa maxime est utilis, cum eam salivationi adultorum hominum feliciter substituat.

Quam necessarium interdum sit, materiam

acrem in intestinis hærentem & quidem in medio ipsius suppurationis evacuare, sequens evincet historia.

Ante tres circiter menses hominem(*) triginta circiter annorum variolis laborantem curabam. Incidit, ut quarto ab eruptione die colica violenta biliosa, cui antea fuerat obnoxius, affligeretur; qua in summum vitæ periculum redigebatur. Variolæ ejus collabascabant & non minus pallecebant, quam interstitia: pulsus erat quam maxime languidus & prodigiosus tremor viscido cum sudore conjunctus afficiebat ægrotum. Ut ipsi bina injicerentur clysmata, alterum mox post altero reddito, jubebam: cæterum Laudan. solid. gr. β. Croc. anglic. gr. iv. Theriach. Andromach. ʒβ. quarta vel sexta hora cum julapio testaceo deglutienda præscribebam. Laudano ter assumpto per totam noctem bene dormiebat. Tempore matutino pustulas rotundas, floridas & turgidas deprehendebam. Morbum vir superabat, licet nonnullis diebus post ejus mutationem colicis iterum corriperetur doloribus, quibus post purgationem cum calomelano cæterisque & opiatorum usu cito liberabatur. Ante & post eruptionem de magna spirandi difficultate cum importuna brevi tussi & dolore sub sternum violento hic conquerebatur æger; quam ob rem ut uncix sedecim emitterentur sanguinis, qui valde erat viscidus, imperabam.

Adultorum hominum, quibus infortunium contigit, ut hoc afficerentur morbo, moriebantur plurimi quorum in numero erat matrona quædam nobilis septuaginta & duorum annorum; homi-

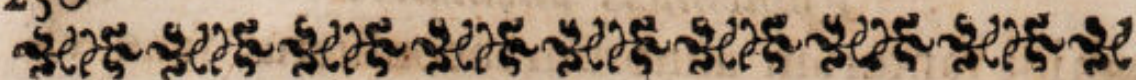
(*) Thom. NODGE.

homini tantorum annorum inconfuetus fane vitæ exitus.

Harum vero variolarum virus singulari ex re notatu credebatur dignum, quod feminæ (licet antea jam variolis istisque severioribus laborassent quædam) perpetuo cum ægrotis hac variolarum specie affectis vel infantibus vel adultis versantes quibusdam plerumque pustulis in facie, manibus & pectore erumpentibus & pustulis variolosis accurate similibus afficerentur, quæ procul dubio a variolarum incrustatarum materia cutim harum partium inficiente ortum trahebant. Quæ quoque pustulæ veris variolis omnino similes erumpebant, maturecebant & decidebant. Mihi nota est fœmina, (*) quæ plus, quam quadraginta in altero faciei & pectoris latere gerebat, cum infans, cui auxilio erat, sæpius hujus lateris partibus incumberet. Illas, quibus cutis erat tenerior, & quæ malignarum variolarum affectis ægrotis adstabant, eruptionibus his præ reliquis fuisse afflictas, observavi. Cujus indolis plura occurrebant exempla.

In hujus constitutionis principiis variolæ multo erant maligniores, quam hoc vel binis proxime præterlapsis mensibus. Licet vero istæ crudelissime sævirent, quidam tamen valde benignis laborabant infantes, neque ullo, quam conveniente purgante post illas indigebant remedio.

(*) Dom. HICK's nutrix.

I V.

DISSERTATIO

DE

AVRORA BOREALI.

*Die 8vo Octo. 1726. apparente, & descripta
in epistola ad editorem commentationum
philosophicarum R. S. A. (*)*

QUanquam phenomenon, *aurora borealis*, dictum haud raro in ipsa hac mundi parte, annis proxime præterlapsis visum est, nos tamen hætenus admodum imperfectas de causis ejus exortus fecisse conjecturas, existimo. Itaque cum ego credam, fore, ut fidelis hujus phænomeni historia multo plura ad varias ejus causas detegendas conducat, ut vobis sequentem dissertationem de illo, quod die 8. Octobris apparuit & prouti apud nos Plymuthi observatum fuit, ob oculos ponam, mihi erit honori. Hora sexta & dimidia Jovem jam splendentem percipiens, Telescopium meum ad ipsum observandum applicabam, cum subito striæ quædam lucidæ decem circiter gradus supra horizontem in N. E. apparerent, & hemisphærium multo clarius illustratum videretur. Luminis borealis hoc esse initium existimans, oculos meos ad horizontis longitudinem a W. ad E. ab exortu ad occasum sollicitè dirigebam,

(*) Vid. Philosophical transactions, anno 1726. Num. 395.
p. 133.

bam, propiusque versus W apicem perspiciebam, qui quasi ingentem rubicundum ignem repræsentabat obeliscum, ad altitudinem triginta vel quadraginta graduum sese extollentem, qui horizonti ad perpendicularum & quidem cum ejus basi insidere videbatur. Ejus apex fere stellam coronæ septentrionalis splendentem attingebat: cui columna quædam angustior vel duæ ejusdem coloris & formæ propius adstabant. Interim versus exortum insigniter increescebat lumen, & multo fiebat vividius, prouti luna, si a nube coruscante obtegatur. Sic se in columnas distribuebat, quæ vix ad magnam extendebantur longitudinem, subitoque evanescentes, tuncque subito revertentes non in N. E. solum, sed quoque magis versus Septentrionem apparebat.

Horæ quarta circiter parte ab observationis meæ initio præterlapsa, ab acu quasi vel basi nigra (qua ratione melius hoc exprimam, nescio), extensa per totum septentrionis horizontem, qui illam propius in apicibus W. & E. & N. interfecare videretur, plurimæ pyramidales luminis columnæ quocunque ex loco oriebantur; mox hic, mox illic inæqualis crassitie altitudinis & splendoris: nunc subito emicantes, nunc non minus subito evanescentes, columnæ vero istæ a septentrione exortum versus positæ magis splendentes micabant & lucidæ erant, illis occasum versus, quibus igneus magis & rutilans erat color. Magnæ in occasu columnæ semper eadem remanebat positio, altitudo & forma, prouti observabam, dum oculum meum versus murum E. & W. propiorem dirigerem.

Inter arcum & horizontem nebula quasi nigra, obscura apparebat, ex qua undique lucis radii

dii emitti videbantur: quam nigra vero ipsa apparebat, stellæ tamen satis clare per illam discerni poterant. Qui arcus dum primum appareret, vix altius quam quindecim aut viginti gradus (in ejus parte altissima) super horizontem extolli videbatur, at ejus altitudo continuo crescebat, & ex omnibus ejus partibus quolibet temporis momento mittebantur luminis conii, qui omnes ad unum Zenith propiorem vergere videbantur punctum, ut circuli aut arcus verticales globi versus polos vergunt, licet illum nondum per varios gradus attingerent.

Hora septima auditæ columnæ occasum versus tam splendentes & vividæ apparebant, ut illæ in E. exceptis illi W. propioribus. Etsi arcus crura interdum admodum ordinata beneque definita viderentur; interdum tamen, mox media, mox in alia; mox iterum in alia parte deprimi videbantur; ac nonnunquam ista cum pari anomalia extendebantur: illud vero certum erat, nullum lumen aut luminis fulgur durante toto hujus phænomeni tempore apparuisse in arena nigra arcum inter & horizontem inclusa; tunc quoque, cum summum ejus culmen attigisset, quod contigit decem circiter aut duodecim minuta ante horam octavam; quo tempore quadraginta circiter gradus supra horizontem esse judicabam. Tunc ex omni arcus parte, imprimis vero ex septentrionali vel parte ejus summa radii emanabant, aut lucidæ columnæ mirum in modum splendentes & coruscantes projiciebantur incredibili cum velocitate versus verticem, ubi convergentium columnarum cuspides propius a centro abesse videbantur: & subito ab omni cœli plaga, coruscantes, micantes luminis radii Zenith versus mitte-

ban-

bantur; qui circa sextum aut octavum gradum versus meridiem collecti, parvum circulum duorum aut trium graduum in diametro formabant, cujus limites multo erant lucidiores quam centrum: Cygni caudam inter & Laceratæ hic formatus esse videbatur circulus, tunc propius meridiano.

Pulchrum hoc spectaculum cum stella, quam nobilissimus Ordo periscelitis gerit, comparari potest, radii vero pyramidales erant inversi: atque radii aut striæ partis meridionalis longitudine sua multum ab illis ex N. differebant; imprimis isti directe ex S. provenientes vix decimum quintum a centro aut circulo attingebant gradum, cum e contrario illi ex occasus & exortus plagis provenientes admodum essent longi & fere ipsum horizontem attingerent; imprimis in apicibus E. & W. radii ipsi continuo & celerrimo tremore agitati varios valde splendentes per varias horæ secundas monstrabant colores, qualis erat albus, ruber, viridis, luteus: sed maxime permanens & prædominans color erat igneus ruber cum carmosini & splendentis perlarum coloris aspectu: Radii rubri plerumque ex occasu oriebantur, atque color iste continuabat usque ad plenariam hujus radiati cœli dissipationem: reliqui evanescentes fumo quasi tenui similes disparebant. Radiatarum harum columnarum tremor, ut fulgur, tam celer erat, neque cessabat.

Quod mirandum spectaculum super nos in plenario suo splendore per tria vel quatuor minuta remanebat, quo tempore radii versus centrum prodigiosa cum celeritate projiciebantur, neque ab illo rejiciebantur. Interdum illi vaporibus ex fornace calcaria vel tempestate admodum calida

ex terra ascendentibus similes tremiscebant, & tota hemisphærii superior pars convulsione quasi affecta esse videbatur.

Brevi temporis spatio amœna hæc evanescebat scena, & in parvas dispersas & splendentes nubes disrumpebatur, quæ semper motum tremulum retinebant; & ex illis mox hic mox illic erumpebant coruscationes. Hoc quoque tempore varia stellis similia meteora cadere observabam, prouti sæpius serena splendente observatur nocte.

Licet nostra cupola coruscans paucis minutis post horam octavam auditam evanesceret, a cœli tamen regione N. E. & N. W. lucidæ continuo emittebantur coruscationes, quæ prope Zenith inter se congregientes in ipsarum congressu momentaneos circuli arcus in ipso fere loco ejusdemque diametri, cujus supra mentionem injecimus, efficiebant. Nihil nunc proveniebat a meridie & raro admodum ex ipso septentrione. Ab occasu exortæ coruscationes semper magis rubicundæ & igneæ erant quam illæ exortus, quæ semper magis lucidæ splendentes apparebant.

Pulchri hujus phænomeni supra nostrum caput hærentis toti eramus in contemplatione, indeque arcus alicujus lucidi per totum septentrionis horizontem extensi haud observabamus effusionem, quæ similis arcu Iridis lucidi splendentis lutei coloris videbatur, sub quibus omnibus quasi admodum obscura erat nubes; licet nos vero hæc Telescopio observantes, distinguere poteramus stellas minutissimas: ita ut obscuritas tantum a magnitudine luminis mox super illa dependeret. Ab hoc, non minus, quam ab illo, admodum lucidæ, splendentes

tes omnibus ejus ex partibus oriebantur columnæ.

Nullæ sub illis apparebant coruscationes. Altitudo earum maxima esse poterat viginti aut triginta gradus. Columnarum nonnullæ quoque hujus arcus usque ad Zenith radiare videbantur.

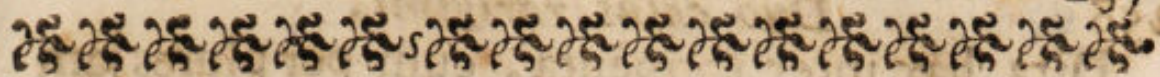
Circa horam nonam lucidus hic sensim sensimque evanescebat arcus, cum plurimis radiis lucidis vel columnis; valde splendens vero crepusculum quasi semper pertotum septentrionis horizontem remanebat, atque quædam admodum splendentes ex sereno cœlo emitti videbantur coruscationes: Hoc speciatim magis observabatur in N. E. Circa horam undecimam quasdam coruscationes perpetuo erumpentes atque sparsim columnas lucidas observabam; quædam parvæ nubes dispersæ hinc illincque per hemisphæriam distributæ videbantur, quæ semper ejus motum erumpentem & tremulum retinebant. Septentrionis crepusculum tam splendidum, quam unquam remanebat, & ita ad usque horam secundam mane auditam continuabat.

Paucæ vero istæque parvæ per omne hujus phænomeni tempus observabantur nubes, aer erat serenus; ast circa & lucidas inter columnas, quotiescunque aut quocunque in loco illæ apparebant, aer admodum crassus & nebulosus erat; licet mox his micantibus flammis evanescentibus cœlum in eodem loco admodum clarum & serenum appareret. Quid? quod per ipsas quasdam veras columnas poteramus perfecte discernere stellas. Cygni stellas splendentes per coronam ipsam se videre, nonnulli viri existimabant nobiles.

Quod ad tempestatem phænomenon anteced-

dentem & subsequentem pertinet, ut de ea speciatim agam non necesse est, cum vos brevi in observationibus meis meteorologicis illam accepturos esse videam. Tempus matutinum erat serenum, licet aer esset crassus, & roris multum decideret: Mercurius erat ad triginta pollices. HAUKSBELI Thermometrum ad quinquaginta: parvus vel nullus ventus. Dies erat anænus & calidus atque aer reddebatur multo purior. Vesper erat serenus & lenis spirabat ventus ex N. & W. Circa horam quintam temporis matutini insequentis quædam generabantur nubes, atque aer erat admodum crassus & nebulosus, hora septima nubibus obducebantur omnia, & paucæ decidebant guttulæ.

Quanquam antea plura parva auroræ borealis observassem phænomena, hoc tamen pulchritudine, splendore, & duratione omnia hujus naturæ unquam a me visæ multum superabat. Equidem istud die 6. Martii 1716. extra Angliam tunc vivens, haud vidi. Plymuthi, die 16. Octobris 1726.

V.

DUO

CASUS RARISSIMI.

*Ex Epistola Viri doctissimi JOANNIS HUXHAM
ad CUL. RUTTY, M. D. R. S. Secr. (*)*

Nihil fere quam in pelvi renali & urinaria vesica calculos invenire frequentius: At quis unquam in ipsa urethra calculum ponderis unciarum quinque cum semisse invenit? En ideo casum plane mirandum,

Viginti ab hinc annis penis cujusdam *Cookworthy* ob luem veneream, ad modum quasi *eunuchi turcici* resectus fuit: at vulnus nec probe curavit chirurgus, nec bene sanavit; cicatrice quippe obducta vix ullum urinæ iter, urethra pene occlusa. Lotium exinde exiguiissimo rivulo summoque nisu reddidit; brevique inter mingendum cruciatus magnus accessit; pauloque post in media, at suprema, parte scroti tumor parvus, sensim tamen auctus in magnam demum excrevit molem, lævum ad inguen quasi vergens. Hinc urinam ejaculandi impotens prorsus factus stillicidio ejus continuo laboravit. Sed neque hac via, urethræ scilicet, omnem emulsi; enatis enim tribus quatuorve in scroto fistulis, pars forte maxima lotii ex hisce defluxit, pure subinde comitante. At ne sic quidem tumor, jam durus admodum, vel minime decrescebat, quinimo increvit usque.

Huxham de Feb.

R

Dira

(*) Vid. Philosophical Transactions Anno 1730. Num. 413. p. 217.

Dira hæc inter tormenta, cum per plures jam annos miser hic, neglectus omnino, miserrimam pertraxisset vitam, ad nostrum nosocomium tandem delatus fuit. Ibi mense Julio elapso, quum summo nixu urinam, solito quod dixit ardentiorrem expellere, corpus incurvando maxime, contenderet, ingens hic prolapsus est calculus, quem jam tibi misi; qui recens excretus uncias quinque cum semisse ponderis Avoird pependit. Eum mihi propere, quasi monstrum quoddam, mitti curabant nosocomii rectores. Rem certe, quod debui, plane mirabar, hominemque invisebã continuo lacerum inveni scrotum, jam minime tumidum, manum puerilem facile admittens, & ex urethra calculum elapsum fuisse deprehendi.

Atqui id forsan haud parum miraculo adjiciat, quod magnum hoc lacerumque vulnus balsamo quodam terebinthino tantum oblinendo brevi sanum evasit, ni quod parva adhuc pateat urinæ fistula in superiore parte scroti. Atque misellus ille, cui ante calculi excretionem vix ulla se movendi potentia, commode jam satis obambulat.

Non ego quidem hunc calculum in urethra primitus fuisse enatum autumo, sed ibidem loci ex arenosa materia concretum maxime. Cum enim parvus forte calculus, semen quasi hujus enormis, e renibus delapsus esset; & ob urethram fere occlusam, negato ultra itinere, in canaliculo substitisset, fabulo perpetim appellente auctus in immensam hanc molem tandem excrevit. Plymouthi. Id. Febr. 1729. 30.

CASUS ALTER PERQUAM RARUS,

Ex eadem epistola.

PEperit nuperrime domina quædam puellulam rite & eleganter satis conformatam, ni quod in regione lumborum infima eminuerit tumor, five sacculus, magnitudinis quasi pugni puerilis; cujus insuper pedes ad nates usque retracti posituram sartoris incoxantis exhibuerunt; nec eos movere ullo modo aut extendere, potuit. Mirum hoc & triste parentibus visum est, mirum & obstetrici & matronis adstantibus, meum ideo protinus consilium petunt.

Tumorem hunc perlustrando eum ejusdem esse generis cum illis, quas TULLIUS Cap. XXIX. & XXX. Lib. III. Observat. descripsit, suspicabar: istum ideo fomento aromatico & adstringente foveri jussi. Intra triduum autem sero summe adeo distentus evasit, ut jam extima tumoris membrana disrupta fuisset; metusque esset, ne rupto confestim tumore, serum semel & simul cum ipsa vita efflueret. Punctiunculam ergo suasi, ut lymphæ sensim emitteretur, edito nihilo minus prognostico, five aperiretur tumor, five non, eum fore lethalem.

Infans interea infomnis & ejulans parum dormivit, ad pulticulam vero satis apta.

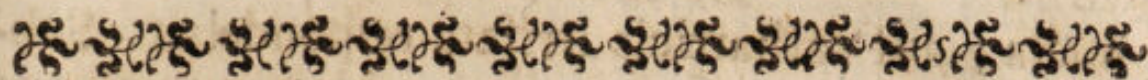
Quarto adeo die tumorem aperuit chirurgus, facto largiore paululum, quam consuluissem, orificio, ita ut omnis intra horas viginti effluerit humor. Hinc languor summus & frequens deliquium ad biduum saltem: at nutrice sana & julepio cardiaco cephalico refecta vicesimum ad us-

que diem vitam perduxit, quo frigidi sudores & tremores oborti tremulam hanc lucem extinxere:

Inciso corpore observavimus dorsalem medullam ad ultimam lumborum vertebam, nec ultra, pertigisse; sed hanc inter & os sacrum (si mavis primum os sacrum) exiens per tumores sive sacculi membranas dispartita fuit. Os sacrum porro fuit solidum penitus, nec propagines nervosas medullæ spinalis (quibus apud Anatomicos cauda equina vocabulum est) ad crura pedesque transmisit, quinimo nequidem perforatum fuit omnino.

In quibusdam saltem a Tulpianis historiis supra citatis differt hæc nostra; neque enim aliquid matri prægnanti negatum, neque vel se ictu aut foetum imaginatione læserat unquam, neque spina hujus infantis bifida aut lacera; quin etiam nec os sacrum solidum, nec pedes contractos & immotos meminit TULPIUS. Quandoquidem ergo singulare quid habeat hæc nostra historia, hanc ego transcripsi.

VI.

D E

MORBO COLICO

SINGULARI.

*Epistola Domini HUXHAM M. D. ad JACOBUM
JURIN M. D. R. S. O coll.
Med. Secr. (*)*

VIr quidam Quadragenarius, biliosus, scorbuticus, inter optimates Damnonios haud infimus, nuper interiit, pietatem propter erga Deum, propter universam erga homines charitatem, ab omnibus maxime desideratus.

Diu ille multumque colicis quibusdam doloribus, inferiorem præcipue abdominis regionem infestantibus, laboraverat: flatu porro perpetuo & molesto. His biennium circiter aut triennium ante mortem, accessere dejectiones biliosæ, purulentæ, foetidissimæ cum strigmentis sæpe mucosis, sæpe sanguineis: ita frequentes insuper, ut persæpe intra tres quatuorve horas alvus vel vices solveretur, persistente usque tenesmo: tandem quoque prodire cerunculæ fungosæ, lividæ, tetræ, quarum aliquæ magnitudinis saltem nucis myristicæ. At vero utcunque alvus citissime ægrotum plerumque exercebat; nonnunquam tamen, morbo præsertim ingruente, erat adstricta valde cum horrendo tormento; nec nisi clystere

R 3

ducta,

(*) Vid. Philosophical Transactions An. 1732. N. 422.
p. 236.

ducta, aut cathartici irritata respondebat. Subinde interea quasi famelicus oblata quaecunque vorabat; subinde ne quidem delicatula, vel ad dapes exquisitissimas nausianti, placebant; Æger autem indies emacuit. Fuit illi urina parior & semper biliosa: Color vultus luridus, sæpe subflavus.

Tam dira, tam longa mala infracto admodum fortique plane animo pertulit, donec supervenerunt demum tumor pedum œdematosus, delirium, facies hippocratica, sudor frigidus & oleosus, certa, ehu nimis certa! mortis prænuncia.

Varia fuerunt a variis præscripta medicamina, iisque utique in arte exercitatissimis celeberrimisque viris; ex ipecacuanha, scilicet *emetica*, *stomachica*, *deobstruentia*, *glutinantia*, *balsamica*, *adstringentia*, *clysmata* multifaria, omnigena, incassum omnia, ni quod Laudanum, ad breve tempus foret misero solamen. Quid Aq. Bristol. & Bathomensis, quid Spadana & Pyrmontensis; quid obstinata, quid accuratissima e lacte & vegetabili diæta potuerint, inani omnino opera experiebamur; ut per breves aliquot dies paululum aliquando recreatus videretur.

Sicut vir optimus, dum viveret, omnibus prodesse alacriter, assidue studebat; sic, vel moriens, se publico devovit commodo; rogans obnixè, ut, cadavere inciso, causam morbi tam pertinacis, tantam eludentis artem, perscrutaremur; ut melior forte, detecta nempe causa, pateret medendi methodus, si quis alius forsan tali corriperetur morbo.

Aperto abdomine perspeximus omentum consumptum plane & putridum, hepar prætumidum & scirrhis tuberculis, subalbidis, duris refer-

tum:

tum: vesiculam felleam bile subnigra semiple-
nam; totum duodenum cum vicina coli parte
eodem colore perfusum: Pancreas maxime scir-
rhosum; mediam ilei partem ad quinque fere
digitos inflammata & ferme lividam. Renes
erant sani satis, nec glandulæ mesentericæ æ-
que scirrhosæ ac expectassemus.

At, quod maxime notandum, pars coli intestini
suprema, quam veteres cæcum nominarunt perpe-
ram (cum id potius ejusdem appendici, ab iisdem
ita nominatæ, conveniat) in hocce cadavere non,
quod assolet, reni dextro, seu potius internæ peri-
tonæi laminæ renem contegenti, adnexa fuit, me-
diante appendice vermiculari, sed in pelvim dela-
psa tres circiter infra Tulpæ valvulam digitos cū
superiore parte intestini recti firmissime concreve-
rat: Porro levius adhæsit peritonæi tunicæ su-
per vesicam urinariam expansæ, sursum inde re-
flexa, faciens cum superiore intestini parte (si
ita dicam) angulum valde acutum, sub cavo
dein hepatis ascendens & infra ventriculi fun-
dum porrecta descendebat more solito & in rectum
definebat. Cum primum autem notavimus am-
bo intestina & supra infraque adhæSIONem gangræ-
na affecta esse, suspicantes hic latuisse fundamenta
malorum, caute admodum lente processimus scal-
pello in primis aperiendo rectum intestinum,
quod ubi factum, vidimus internam tunicam
sphacelatam omnino, nigram quasi atramento
imbutam & maxime putidam; huic porro adhæ-
rentes sex, septemve carunculas subnigras, fungo-
sas, quarum minores magnitudine nucem avella-
nam æquabant. Perscrutantes ulterius, ulcus
percepimus ex hoc intestino in colon, ubi cohæ-
rebant, penetrans, digito mediocri facile patens:

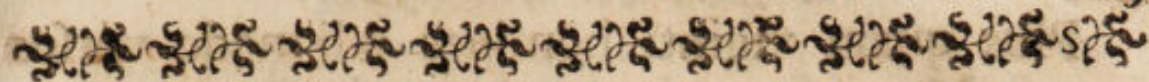
intestina vero adeo putrida, ut vix tactum ferrent leviozem. Majorem coli partem excrementis induratis observavimus infartam, et si plures liquidas alvi dejectiones habuit, paulo ante mortem; tenuioribus nempe directe in intestinum rectum per ulceratum orificium transeuntibus; solidioribus autem in colo restantibus. Vesica urinaria fuit flaccida valde, intusque muco subrufo oblita.

En fidam utique, licet minus elegantem morbi historiam! en quid inciso corpore perspectum! ex quibus conjectura haud difficilis, quæ fuerit causa morbi: ex Anatomicis enim notum est, quod concretio intestinorum inter se aut cum peritonæo, motum peristalticum minuat maxime. (*)

Unde ad locum conglutinationis tarda admodum debilisque excrementorum impulsio, eorundem congestio, remora sequentibus, forte duris & acutis lædentibus, qualia ossa prunorum deglutita, aut tale quid; forte acribus & biliosis humoribus non satis valide motu vermiculari propulsis, sed ad angulum coli acutum subsistentibus; exinde aut intestini inflammatio, aut corrosio, ulcus denique sequebantur; tandemque, in homine valde cachectico, gangræna.

VII.

(*) Vid. GOVVERI Anatomiam Explic. Tab. 34.

V I I.

D I S S E R T A T I O

D E

P O L Y P I S

*Ex nautarum ab India occidentali Plymouthum
proxime revertentium corde extractis.*

Ex epistola JOANNIS HUXHAM M. D.

ad D. MORTIMER R. S. Secr. ()*

Tibi, Domine, mittere ausus sum sequen-
tem relationem, quam aliqua notatu con-
tinere digna, existimo. — Quod si eam dignam
judicas, quæ Regiæ Societati cognita reddatur,
ut ipsi istam tradere velis, a te peto.

Tempestate maxime sicca frigidaque mensis
Februarii & Martii præterlapsi, nautarum varii
navibus bellicis, quibus nomen *Deptford* & *Dun-
kirk*, ab India occidentali advecti tussi brevi,
importuna, asthmatica absque ulla excreatio-
ne afficiebantur. — Aderat violenta & fere con-
tinua cordis palpitatio, cum perpetuo inter-
mittente, tremulo, formicante pulsu & perpe-
tua anxietate, dolore & cordis lapsu (sinking
of the Heart) prouti appellabant. — Spiritum ma-
xima cum difficultate trahebant, & vix lectulo
jacere absque suffocatione poterant. — Hume-
ris quasi innitebantur capita & facies erat pal-
lida & tristis. — Lateris dolore affligebantur
nonnulli, licet vix ulla appareret febris.

Plus

(*) Vid. Philosophical Transactions. Anno 1742. num.
464 p. 123.

Plus quam viginti homines tali modo versus mensis Martii finem brevi temporis spatio e vivis tollebantur, licet sanguine detrahendo, vomendo, vesicatoria applicando, attenuando, diluendoque omnis adhiberetur cura & opera.

Quo facto, ut bina mortuorum, quadraginta circiter annorum, cadavera mox diffecarentur, imperabat Dom. WYATT, chirurgus nosocomii primarius, non minus egregius, quam cautus practicus. — Quorum quolibet in corde, polypos reperiens monstrosos, ea directe propriam in domum reportabat, mihiq; omnem rem referebat: ubi cuncta sollicitè disquirebamus. Polyporum color satis prope ad colorem accedebat corii in superficie sanguinis ex corporibus summa pleuritide vel rheumatismo affectis emissi penitusque frigefacti effecti, vel potius eo erat albidior. Valde erant tenaces atque variis laminis arctius inter se connexis compositi videbantur, quamquam sparsim vena quasi sanguifera erat interspersa. — Non carneis solum columnis cordis firmiter adhærebant, sed usque ad intercolumnia quoque vel sulcos progredientes his non minus, quam ipso ventriculorum fundo fortiter inferebantur. — Quæ radices, si ita nominare licet, erant albidiores quam polypi corpus.

Polyporum alter (ex corde JEREMIE MANNOS extractus) uncia pondus æquabat ramis in arteria pulmonari atque cava exclusis, sed prouti ex auriculâ & ventriculo dextro eximebatur; erat enim massa continua utrisque fortiter adhærens.

Cordis ex ventriculo sinistro extractus polypus non minus insignis, & multo firmior & compactior quam is dexter, ast ejusdem omnino erat colo-

coloris atque ventriculi lateribus usque ad cordis mucronem firme inhærebat. — Ejus rami satis late per subclaviam & carotides diffundebantur arterias, — ast parum valde per aortam — Valvularum aortæ semilunarium alteram osseam reddi, observabam.

Pariratione in alterius cordi cavitatibus dextris & sinistris polypi ejusdem coloris, firmitatis & tenacitatis, sed omnino non adeo magni obveniebant; eique hoc respectu appendices suas satis late per pulmonarias arterias, aortam cæteraque diffundebant.

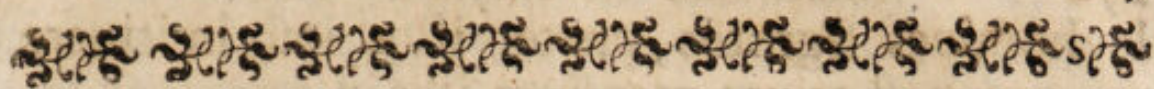
Nautarum mox post illos eodem modo moriebantur plurimi, quorum alterius viri juvenis viginti circiter annorum aperiebatur thorax. — Cujus in cordis auricula & ventriculo dextro magnus, sed subruber neque ut supra relati adeo albus deprehendebatur polypus; — in sinistro vero talis non occurrebat concretio.

Itaque, quamquam KERRINGIUS aliique hanc de polyporum verorum in corde vasisque sanguiferis effictione opinionem explodere annisi sunt; MALPIGHIUS tamen, BARTHOLINUS, TULPIUS, PECHLINUS aliique nobis de verorum polyporum in corde existentia, sensu strictissimo, indubitata reliquerunt exempla; atque hic tria similis indolis gravia occurrunt testimonia: talia profecto, in primis bina priora, qualia nunquam mihi in satis copiosis occurrerunt dissectionibus, quibus olim & nunc adfui.

Non possum, quin antea, quam his finem impono, mentionem faciam, me navis *Dunkirk* dictæ præfecti vicarium severa pleuroperipneumonia laborantem curasse, cujus sanguis tam erat viscidus, quam unquam vidi; qui quoque ma-

xima cum difficultate servabatur, & cui haud prius excitari poterat exscretio, quam die febris septimo.

Denique annotandum est, antea memoratas naves a calidiore in valde frigidum clima medio hiemis tempore & quidem aquilone diu & perpetuo spirante atque frigus ipsum insignem in gradum augente in portum pervenisse: — Pleuritides, peripneumonias cæteraque talis aeris constitutionis consuetos esse effectus; — sanguinem his morbis laborantium maxime semper esse viscidum; ac tempestatis calorem *Indiæ occidentalis* non minus, quam largum diuque continuatum spirituosorum liquorum usum horum miserorum hominum sanguinem insigniter condensasse: atque tandem in vasis thoracis sanguiferis illorum, qui his morbis moriuntur, polyposas haud raro inveniri concretiones.

VIII.

NAUTARUM

*In diu durantibus cursibus exploratoriis &
longis itineribus.*

SANITATEM CONSERVANDI

METHODUS.

Nautarum quam ingentem numerum paucis his abhinc annis terribilis scorbuti perderimus affectibus, satis notum est, quippe qui præcipue a malo alimentorum apparatu, aqua, cerevisia, cæterisque minus bonæ notæ rebus, ut vix evitandis longorum itinerum atque cursum exploratoriorum sequelis dependet: naturali enim modo navium apparatus a bonitate recedit, caro bovina & suilla corrumpitur optima, aqua putrescit, atque cerevisia (ad minimum talis, quali naves replentur) non diu conservatur bona. Inde quin protractus & continuatus talis apparatus usus gradatim humores corporum polluat, magnam sanguinis acrimoniam inducat, istumque quotidie magis magisque ad putredinis statum procliviorum reddat, fieri non potest. Quorum affectuum vis, dum in humida, salina athmosphæra continuo vivunt, & intra tecta navium aerem impurum & inquinatum inspirant, insigniter augetur. Hanc ipsam hujus casus rationem esse, constans docet experientia. Ex unica navium classe plus, quam mil-

Unable to display this page

cæterisque in longis itineribus exortis, pomæ aurantiorum, limonumque fructus miros edidisse effectus, satis est notum.

Quidquid autem morbum curat, illum quoque avertit. Itaque talis diæta & regimen, si in navibus adhiberi potest, contra consueti navium commeatus corruptam putrescentem qualitatem continuum exhibet antidotum & malos ejus effectus corrigit, ad minimum mitiores reddit. Atque præfectos navium, qui vinum, vinum pomaceum, limonum fructus & alimentorum recentium apparatus, cæteraque secum gerunt, multo minus scorbutu affici, quam nautarum vulgarium pauperes, qui non ita sunt instructi, re vera deprehenditur. Num ergo fieri potest, ut generale tale in navibus inducatur regimen? Fieri posse reor, & ratione & experientia edoctus, methodum suadeo sequentem.

Omnes naves, quæ longos cursus aut itinera ingredi volunt, instruantur boni generosique vini pomacei, quæ ad illa sufficit, quantitate: quo acerbius illud, ita tamen ut optimæ sit notæ, eo est melius. Quod si poma tantæ utilitatis sunt in scorbutu; quin succus illorum, si fermentatione factus est liquor vinosus, admodum fit salutaris, fane fieri non potest; & sua aciditate mali corruptique commeatus alcalinam putrescentemque qualitatem ut corrigat, optime ut potus convenire videtur consuetus. Vinum hoc pomaceum ad minimū trium mensium ætatem habet & fecibus prorsus sit depuratum, antequam ad usum transfertur. Si quando nimis recens & impurum est, ad colicas severiores excitandas, est aptum: semel ad minimum ex majoribus doliis in bona & pura percoletur vasa; id quod multū ad ejus depurationem con-

confert, & impedit, ne corruptio accedat, quæ illud reddit inutile. Quod si autem fortasse in acidum commutetur, quod haud raro incidit, illud tamen semper erit utile; ast, quando bene tractatur, in Indiis quoque bonum & salutare conservare posse, compertum habemus. Præter cerevisiam & aquam cuilibet nautæ per diem ad minimum mensura vini pomacei exhibeatur. Sed quoque crebriorem & liberiore aceti usum in diæta nautis suadere velim; imprimis quando alimentorum apparatus ranciditatem contrahere incipiat. Præter ea navium tecta cæteraque sæpius laventur aut conspergantur aceto; postquam aer crassus & putridus ex navibus ope machinæ DOMSUTTON'S, aut D. HALES ventilatore eductus fuit, id, quod quolibet ad minimum die semel fieri debet.

Itaque in itineribus autumnalibus pomorum quantitas importari potest in naves, quæ bene selecta & cistis siccis purisque inclusa per tres quatuorve menses optime conservantur. Sic quoque limonum aurantiumque fructus pannis (*flannel*) dictis (aut alia istorum exhalantem humiditatem imbibente re involuti) vasis siccis inclusi & frigidi satis retenti per longum temporis spatium ita conservari possunt. Quod si vero hoc non tam facile fieri potest, ex limonum succo & spiritu ex canna saccharifera educto (*Rum dicto*) parata mixtura (*Shrub appellata*) aliqua in copia importetur: cum ea diu conservari possit, & multo sit salutarior quam impurus & adeo noxius spiritus ardens largis adeo manibus in navibus, alibique distributus. Nihil magis noxiam istorum spirituum qualitatem corrigere potest, quod in transitu sit dictum, quam limonum succus. Ubi aqua
putre-

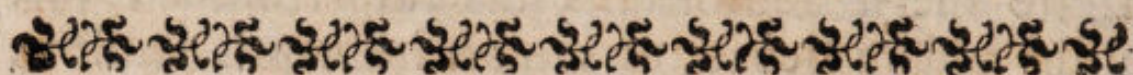
putrescit, limonum succus, elixirium vitrioli aut acetum semper cum illa misceatur, quibus multo minus efficitur insalutare: Romanorum milites bibebant *Poscam* (aquam & acetum puta) pro potu ordinario, illamque admodum inveniebant salutarem utilemque.

Vitrioli elixirio & aceto naves jam magna in quantitate instruuntur, & magnæ utilitatis esse inveniuntur. Nuperrime quoque lex promulgabatur, ut naves bellicæ instruerentur vino pomaceo, quod si rite & ut decet adhibetur, maximam allaturum esse utilitatem, probabiliter sum persuasus. Re ipsa jam profecto in paucis quibusdam bellicis aliisque navibus, in quibus illud, licet tantum minori in quantitate fuerit adhibitum, ita compertum est. His mihi addere liceat, ut vinum in captis navibus repertum plerumque tenue & lentum, sæpiusque modo istud conservandi corruptum, inter milites (in primis ubi vinum deficiat pomaceum) distribuatur, factu esse optimum.

Quod quidem consilium admodum videri possit pretiosum; cum vero de plurimorum hominum non minus fortium quam utilium vita agatur, expensas nulla ratione cum utilitate, inde dependente comparari debere, existimo. Secū ubique acetum & vinum gerebant in navium classibus & exercitibus Romani, atque militum nautarumque vulgus quotidie utriusque particeps erat. Quid? quod isti multo plures impendebant sumtus ad sanitatem militum conservandam. Itaque, si populus iste illustris & prudens vitam militis Romani tanti æstimabat, ut tantis ad illam conservandam non parceret sumtibus; cur nos quoque tanti æstimare nolumus vitam nautæ Bri-

tannici, qui omnino tam fortis & tam utilis est reipublicæ?

Filum abrumpere nequeo, quin mentionem faciam methodum nautas cogendi consuetum post eorum ex longis & tædiosis itineribus reditum, omnibus rebus necessariis destitutos, de amicis & familiis privatis sollicitos & plerumque fere in malo sanitatis statu constitutos, neque tempus neque occasionem illam recuperandi ipsis permissum, multa millia ad inferos misisse: egoque ob populi honorem optaverim, ut alia classes nostras nautis instruendi methodus humanitatem & libertatem Anglorum magis decens excogitari possit. Plymuthi, die 30 Septembr. 1747.

I X.

DISSERTATIO

D E

ANGINA MALIGNA.

Libro meo *de Febris* in publicū edito sæpius sese mihi obtulit opportunitas ex genere putridorum malignorum observandi morbum, quo mea de causis & cura febrium malignarum pestilentialium sententia abunde satis fuit confirmata. Illum puta, qui vocatur *angina maligna* (aut *ulcerous sore throat*), quæ in hoc regno sparsim variis abhinc annis quibusdam in locis valde consueta & infantibus in primis insigniter mortifera apparuit.

Hu.

Hujus morbi descriptio accurata, quam in Anglia primum accepimus, fuit illa eruditissimi *Dr. FOTHERGILL* anno 1748. Hispanicorum Italorumque medicorum varii talis morbi genus accurate descripserunt, quod sub seculi elapsi initio in Hispania variisque in locis Italiae magna cum violentia & strage sæviit. — Simili fortasse erant natura Syriorum & Ægyptiorum illa ab *ARETÆO CAPPADOCE* prolata ulcera & pestilentialiter ulceratae tonsillæ, quas in *AETIO* Amideni invenimus; & quædam profecto scarlatinerum febrium, quas *MORTONUS* descripsit, parum his videntur absimiles.

Vix sex vel septem elapsi sunt anni, cum eam in hac civitate ejusque vicinia deprehenderem, licet magna cum strage in & circa pagæ & oppida *Loftvithiel, St. Austel., Fovvye & Liskeard*, uno vel altero anno ante sæviret. — Anni 1751. fine usque ad *Majum* anni 1753. ista hac in urbe locisque vicinis imprimis anno 1752. valde erat communis, atque non infantes solum, sed adultos quoque plures ista morti tradebantur.

Cum sincera & accurata morborum, eorum symptomatum, methodique illis medendi descriptio, via artem salutarem promovendi sit efficacissima, maxima cum cura morbos, de quibus agere vellent, atque bonos malosque methodi remediumque, quæ illius tollendi causa adhibuerunt, effectus describere debebant medici. — Eo vero magis hoc requiritur, quando novus aut inconfuetus occurrit morbus, cujus signa peculiariter pathognomonica & diagnostica sollicite sunt notanda, & peculiari ratione describendum, quæ evacuatio, quod regimen & quæ remedio in illo vel juvent, vel noceant.

Pluviæ magna quantitas toto anno 1751. decidit, in primis vero æstas generatim inconfueta ratione erat humida, frigida, sæpiusque procellosa. — *Junii* nihilominus in principio tempestas insigniter æstuabat & quidem observabantur dies admodum fervidi in *Julio* & *Augusto*, atmosphæra fere semper erat gravis & humida, barometron vero plerumque humilem tenuit stationem. Terræ fructus crudi, aquosi & insipidi erant; messis insigniter erat mala & omnium generum grana faciebant damnum. — Nihilo tamen minus pauci tantum observabantur morbi, ad minimum nulli veri epidemici morbi: variolæ vero (legion *Convways* mense Majo inductæ) insigniter hac in civitate mense *Julio* & *Augusto* disseminabantur; & quædam putridæ & miliares febres in parte hujus comitatus meridionali occurrebant. — Licet re vera hic loci non eramus ægroti, morbi tamen hypochondriaci & hysterici multum prævalebant, & genus inagilitatis universalis & spirituum dejectio ubique occurrebat. Autumni tempore multo communiores fiebant variolæ & multo peioris indolis, quam primo earum principio erant, reddebantur, hiemisque medio veræ epidemicæ, & mortiferæ. — Inter ea catarrhi, mucosæ, & inflammatoriæ anginæ, pleuritides & peripneumonix abundabant; & omnes hos morbos plerumque comitabantur erysipelatosæ, vel pustulares eruptiones.

Tempestas semper continuabat humida sæpiusquæ valde procellosa, ventus erat varius. — Mensis *Decembris* erat frigidus, sed a die decimo quinto usque ad diem vigesimum quintum humidus. — Iidem morbi perseverabant, & circa anni finem variæ hinc & illinc occurrebant malignæ anginæ.

Anni 1752. initium erat frigidum, humidum, sæpiusve procellosum, ventus plerūque ab oriente veniebat, interim mox versus occasum, mox versus meridiem inclinabat: Barometron sæpe valde humilem tenebat stationem, licet in Januarii principio admodum in altum tollebatur cum frigore acri. — Variolæ epidemicæ perseverabant, sæpe crudæ, crySTALLINÆ & usque ad ipsum finem incoctæ erant, interdum valde confluebant, parvæ & sessiles? nonnullæ nigræ & cruentæ atque cum petechiis sparsim conjunctæ apparebant. — Pleuroperipneumoniæ & rheumatismi non inconfecti obveniebant; angina catarrhales mucosæ cum maxima tussi & larga tenuique excreatione valde frequentes occurrebant; & jam quoque variæ malignæ atque periculosæ angina cum febris gradu haud parvo observabantur.

Februarii non minus initio, quam fine mercurius altam tenebat stationem, & aer erat serenus, siccus & frigidus, sed a die octavo usque ad diem vigesimum primum multum pluviae vento generatim ex meridie spirante decidebat. — In urbe plures deprehendebantur variolæ, licet paucae in vicinia: quidam pleuritide, peripneumonia & rheumatismis, plures catarrhali mucosa & pauci inflammatoria angina: & quidem semper maligno genere invadebantur.

Mensis Martii tempestas satis frigida & sicca imprimis in ejus initio & fine erat; atque barometri alta, nunquam valde humilis observabatur statio. — Variolæ multo benigniores erant, & minus frequentes. — Cæteri morbi quoque minus quidem communes, sed magis inflammatorii, nullæque angina malignæ inveniebantur: quidam tussi severiore & morbis excruciantur astmati-

cis pertinacioribus. — Sanguis jam emissus plerumque densior & viscidior quam ante varios menses apparebat.

Aprilis initio dominium tenebat aquilo, aeremque ficcum serenum & satis frigidum efficiebat; Baroscopio alto, frigidiuscula per quatuor vel quinque dies succedebat tempestas, & post ea recurrebat aquilo, a die vigesimo primo spirabat W. N. W. — Sparsum variolæ, quarum quædam malignioris generis: quædam pleuritides, peripneumonix, rheumatismi, icterus & hydrops frequens, tussis severiores ubique obveniebant. Vermibus non minus adultorum quam infantum vexabantur plurimi.

Quamquam mense *Majo* amœna observabatur tempestas, attamen humida, frigida & minus placida erat æstas. Atmosphæra crassa & nebulosa & barometron raro in altum tollebatur, Sew. & aquilo ventorum erant frequentissimi. Terræ fructus ad perfectam maturitatem non bene pervenientes aquosi & insipidi erant; mala messis mala exhibebat grana. — De spirituum dejectione, pigritia & lassitudine conquerebantur omnes. — Junio mense variolæ multo copiosiores atque per totam æstatem epidemicæ pejorisque indolis, quam vere non solum hic, sed quoque ubique in vicinis locis erant: sæpius observabantur confluentes, minores & nonnunquam nigre cum narium hæmorrhagia præcipue in infantibus conjunctæ: petechiæ autem multo rarius, quam ego expectaveram, occurrebant: interdum istæ admodum crudæ, crystallinæ & incoctæ in largas confluebant vesicas, cutim valde corrodescentes. — Rheumatismi, podagra & tussis his anni temporibus consueti modo multo erant copiosiores.

Itaque nunc illud ipsum genus febrium, quod in *libri mei de aere & de morbis epidemicis* volumine primo (*) anginosa nuncupatur febris, nunc sparsim magna cum violentia sæviebat, conjuncta cum scarlatina aut pustulari eruptione, quam excipiebat pruritus vehemens cuticulæque desquamatio. Horum pulsus plerumque durus, celer, parvus, respiratio calida & laboriosa cum magna præcordiorum oppressione, ex urina interdum cruda & pallida, interdum valde tincta & turbida nihil desidebat: delirium generatim cito superveniebat. — Ægrotis plerumque in principio sanguis detrahebatur cum utilitate, & sanguis ipse sæpe erat glutinosus, licet non tali in gradu, qualis in veris inflammatoriis anginis; quæ tamen raro largam sanguinis detractionem & rarissime repetitam permittebant.

Febrium tunc grassantium omnes miram ostendebant proclivitatem ad alias vel alias eruptiones, sudores, anginas & aphthas. — *Augusto* mense variolæ magis erant mortiferæ, sæpius illas exulceratio faucium periculosissima & deglutiendi comitabantur difficultas. — Nunc profecto anginæ malignæ frequentius occurrebant, quæ sæpius in variolis probabiliter erant implicitæ.

Æstate magis gratus & amœnus erat autumnus, in primis *Octobris* mensis maxima pars placebat amœnitate & serenitate, altum tenebat locum mercurius: nihilo minus atmosphæra generatim crassa & nonnunquam valde humida erat, vento plerumque ex oriente flante: *Novëbris* consueti modo minus humida ac procellosa & generatim calida tempestas existeret: barometro satis alto, aere tamen crasso & humido. — *Decembris* in princi-

(*) Anno 1734, Mense April. p. 114.

pio mercurius insigniter in altum ferebatur; aere frigido & sicco, vento E. N. E a sexto vero usque ad vigesimum sextum, valde humidus & nebulosus, nonnunquam procellosus & barometrum valde decidebat; versus finem ventus ex oriente redibat, mercurium in altum tollebat & restituebat bonam frigidam tempestatem.

Hac periodo durante variolæ epidemicæ ubique continuabant, & licet mense *Septembri* & *Octobri* aliquo modo mitiores evaderent, sparsim tamen valde confluentes comitabantur maculæ & narium hæmorrhagiæ. — *Decembri* illæ sæpius crudæ, copiosæ & tandem inconcoctæ valde largas vesicas, partes subjacentes profunde arrodentes excitabant: crustæ nigræ confluentium sæpius usque ad trigessimum ad minimum diem remanebant. — Sic febris anginosa semper perseverabat — & anginarum malignarum *Septembri* occurrebant multæ, plures *Octobri* ac *Novembri*, atque *Decembri* plurimis in hac civitate in loco navium ædificandarum & in omnibus circa nos vicinis locis erant communes atque tam adultorum, quam infantum magnam e vivis tollebant copiam. — Per hoc tempus simili ratione innumera catarrhales, mucosæ, sed minori cum severitate aut periculo obveniebant anginæ. — Mense in primis *Octobri* post tempestatem paucorum dierum nebulosam, procellosam, pluviosam a duodecimo usque ad decimum sextum diem matutinum tempus erat valde frigidum, & pruina cum aliqua glacie efficiebat, quo tempore uno impetu centum ex populo tussi, angina & magno narium, oculorum & oris defluxu afficiebantur, quæ cum parva febre, & majori vel minori eruptione vel magno alvi fluxu erant conjunctæ. — Tusses, catarrhi, rheumatif-

tissimi & defluxus mense *Novembri* & *Decembri* valde erant consueti, tussi imprimis catarrhali fere quilibet aliqua ratione perturbabatur; paucæ tamen tantum occurrebant peripneumoniæ aut pleuritides; nihilo minus phthysi pulmonali corripiebantur multi & tabe moriebantur plurimi.

Per varios menses vix insignis observabatur febris, quæ vero cum angina, aphthis, & aliquali cutis eruptione erant conjuncta, idque quoque in morbis pleuriticis & peripneumonicis: tantum aeris constitutio cæteraque ad producendas eruptiones in omnibus febrium affectionibus inclinare videbantur — Sanguis ægrotis detractus per omne hoc temporis spatium rarius viscidus, sed generatim primo intuitu, præcipue in ipsius morbi principio floridus & rarioris texturæ apparuit.

Sic anni 1753. erat finis. — Hiemis pars reliqua & hanc excipiens ver valde frigida erant humidaque: tempestas ista frigida usque ad *Majum* medium continuabat, & ver admodum sistebat tardum. Tunc tempestas accedebat gratior & æstas calida, qualis vix per plures annos erat visa, sua amœnitate placebat. Variolæ atque tam catarrhales, quam malignæ anginæ minus frequentes atque minus mortiferæ ab *Januario* usque ad *Majum* existebant, ubi prorsus cessabant. — Cùm æstas appropinquaret, variæ pleuritides, peripneumoniæ & multi catarrhales occurrebant morbi: sanguis detractus nunc in genere multo densior & viscidior erat, quam per varios menses antea fuerat observatus.

Aeris constitutionis & morborum brevem hanc exhibui descriptionem periodo ista durante, qua anginæ cujuscunque generis multo erant frequentiores, quam unquam antea recordor, & qui-

quibus quoque varia eruptionis cutaneæ genera maxime erant communia, & hoc quidem in febre, quæ evenit levissima. — Quod eam in primis ob rationem feci; ut fortasse ex his ratiocinando & conjectura causas & naturam talium morborum assequi possemus. — Num tempestas frigida humidaque diuturnior illos excitabat, cum justam atque ordinatam impediret perspirationem? Perspirabile illud suppressum admodum acre redditur tandemque non minus varios, qui generali nomine scorbuti sunt cogniti, producit morbos, quam quoque mox catarrhos, anginas, peripneumonias, defluxus, colicas, cæteraque excitat, quæ, ut latet neminem, sunt perspirationis suppressæ effectus. Talis vero naturæ in indagationes descendendi meum nunc non est consilium. Itaque ad exhibendam descriptionem, quantum fieri potest accuratissimam, anginae malignæ, quæ durante periodo supra proposita, anni speciatim 1752. sæviebat, progredior. — Cui mendendi methodum, quam deprehendi esse utilissimam, addam.

Morbi huius impetus in diversis hominibus valde erat diversus. — Interdum rigor cum aliqua plenitudine & ægritudine faucium & dolens colli immobilitas præcipua erant, de quibus conquererentur ægroti, symptomata. — Interdum horrore & æstu alternantibus cum aliquo capitis dolore, vertigine & pigritia ingruerat morbus. — Alios invadebat cum multo majoribus febrilibus symptomatibus, magno capitis & dorsi, crurumque dolore, ingente præcordiorum oppressione, & continuis suspiriis. — E contrario quidam hominum adultiorum per unum circiter aut alterum diem quasi neque fani neque ægroti, sed in-

inquieti & anxii obambulabant, donec lectulum petere cogerentur. Sic primum sub impetum variabat morbus. Plerumque vero ingruerat horrore, & calore, capitis gravitate & dolore, faucium ægritudine & raucitate, aliqua tussi, ventriculi vitio, vomitu frequenti & alvi dejectionibus in primis in infantibus, qui nonnunquam severius afficiebantur, quamquam status contrarius magis communis erat adultis. — In omnibus major spirituum abjectio, subitanea debilitas, magnum pectoris pondus, & lassitudo mox ipso in principio observabatur. — Pulsus generatim deprehendebatur celer, parvus & tremulus, licet nonnunquam tardus & repens. — Urina plerumque pallida, tenuis & cruda, interim varii adultorum hominum eam parca quantitate, profunde tinctam aut turbidam sero similem emittebant. — Oculi apparebant graves, rubri & quasi lacrymantes, os sæpius plenum, rubrum & tumidum, interdum tamen pallidum & triste.

Quam levis vero morbus interdiu appareret, noctu tamen symptomata valde increfcebant, & habitus multo magis augebatur febrilis; quid? quod nonnunquam prima nocte excitabatur delirium; atque per totius morbi decursum in vespere constanter recurrebat hæc exacerbatio. — Equidem, cum morbus jam a declinatione propius abesset, ægrotum meum, quem ego die satis temperatum & tranquillum reliqueram, totam per noctem phrenitide quadam laborasse, multo sane magis sum miratus.

Paucis horis ante ipsius morbi impetum, & nonnunquam simul cum ipso, faucium percipiebatur inflatio & ægritudo, atque tonsillæ valde in-

tu-

tumescebant & inflammabantur, & interdum parotides & glandulæ maxillares ipso quoque in principio tumore afficiebantur subitaneo & majori: tanto interdum, ut minitaretur strangulationem. Fauces quoque admodum subito monstrabant ruborem summe floridum; vel potius colorem clare cremosinum, valde nitentem & splendentem: atque plerumque fere in uvula, tonsillis, velo palatino & posteriori pharyngis parte variæ albidæ vel cineræ, hinc illincque dispersæ apparebant maculæ, quæ sæpe subito augebantur & cito unam aut utrasque obtegebant tonsillas, uvulam cæteraque: quibus tandem crusta ulcerum superficialium (quæ nihilominus nonnunquam satis alta parte exedebant) effingebatur. Licet tunc temporis tantum alba & humida in apice esset lingua, in radice tamen valde impura, crassa, lutea aut castanei coloris obtegebatur pellicula. — Sic nunc quoque valde nauseosus emittebatur spiritus, cujus odor infensus de hora in horam crescebat, & in quibusdam tandem, ipsis quoque ægrotis nimis sæpe reddebatur intolerabilis.

Altero aut tertio die, omnia symptomata insigniter exacerbabantur & febris multo magis crescebat, illique, qui adhuc per triginta vel quadraginta horas satis fortiter resisterant, ipsi cedere cogebantur. — Insigniter non minus augebantur inquietudo & anxietas, quam deglutiendi difficultas. — Vertigine, dolore & gravitate afficiebatur caput, generatim majus aut minus delirium, nonnunquam pervigilium & perpetua phrenitis aderat, quamquam alii stupidi jacentes, sæpius stertebant, sibi quoque ipsi obmurmurabant. — Cutis erat calida, sicca & aspera; rarissime observabatur in sudorem proclivitas. Urina reddebatur pallida,

lida, tenuis, cruda, sæpius lutea & turbida, Interdum vomitus; interdum alvi laxitas insignis, in primis in infantibus, urgebat. Ulcerum crustæ nunc magis auctæ, colorem induebant obscuriorem, partesque vicinæ magis in lividum vergebant. — Respiratio reddebatur difficilior, cui stertoris cum sibilo genus erat adjunctum, quod quasi ipsum ægrotum jugulare videbatur, vox rauca & obtusa illi perfecte erat similis, quæ a *venereis in faucibus oritur ulceribus*: loquelæ respirationisque sonitus iste ita erat peculiaris, ut homines aliquo modo circa morbum versantes facile illum cognoscere possent sonitu illo miro; unde procul dubio medici Hispanici ipsi nomen imposuerunt *Garotillo*, quo talem, qualis a strangulatis laqueo editur sonus, exprimere voluerunt. — Sonum illum acutum, latrantem, quem sæpius in angina inflammatoria percipimus, apud horum audivi neminem. Omnium ægrotantium spiritus valde erat nauseosus, quorundam vero in primis tempore criseos instantis intolerabiliter foetens; quidam circa quartum aut quintum diem magnam foetentis, purulenti muci, nonnunquam sanguine tincti, copiam exscreabant, & nonnunquam materia prorsus livida atque detestandi erat odoris. Simili ratione ex naribus quorundam valde inflammatis & excoriatis continuo destillabat acerrimus ichor aut materia saniosa, adeo acris, ut non solum labia, genas & manus infantum hoc morbo laborantium, sed quoque digitos & brachia ipsarum nutricum, istis inservientium, corroderet: cum hæc narium exulceratio accedebat, plerumque in infantibus sternutatio vix unquam cessans excitabatur, adultorum vero pauci, ad minimum ad insignem aliquem gradum ea afficie-

ciebantur. Admiratione dignum erat, quantam hujus materiæ copiam per hanc viam eliminarent infantes, qui sæpius istam in ore, brachiis & manibus infricantes omnem vesicis obtegerent superficiem. — Cujus defluxus ex ore & naribus subitanea suppressio quosdam jugulabat infantes, & quidam tantam ejus quantitatem deglutiebant, ut excoriationem intestinorum, vehementia tormina, dysenteriam, cæteraque, immo ani quoque & gluteorum excitaret excoriationem. — Non vero solum nares, fauces aliaque acerrima hac afficiebantur materia, sed ipsa quoque trachea interdum illa valde corrodebatur, & membranæ ejus internæ frustra cum plurimo sanguine & corrupta materia exspuebantur, atque ægroti per insigne temporis spatium languescerent tandem tabe moriebantur; licet multo frequentius incideret, ut illa valde subito & violenter ad pulmones delata illos more peripneumonicorum necare.

Interdum quosdam satis facile deglutientes summa cum admiratione perspexi, quamquam tonsillarum & faucium tumor, muci tenacis quantitas & sonitus spirandi stridens erant terribiles, quæ cuncta, hanc malignam anginam magis ab humorum acrimonia & abundantia, quam ab inflammationis violentia dependere, satis dilucide ostendere existimo.

Plerumque fere exanthemata prægredebatur angina, sæpius autem ante anginam eruptiones apparebant cutaneæ, quæ interdum admodum erant insignes, licet parvus aut nullus in faucibus adesset dolor: e contrario satis severa quidam corripiebantur angina ægroti, nullo eruptionis genere obsessi; quo tamen in casu insignis

interdum cutis sequebatur pruritus & desquamatio, hoc vero præcipue adultis, rarius infantibus accidit. — Interim generatim ingens fatis per summam præcipue infantum corporis cutem erumpebat efflorescentia, eaque tertio aut quarto evenit die: interdum ista tantum partem aliquam, interdum fere totum corpus, rarius tamen os obtegebat: interdum ea ex genere erat erysipelatis, interdum magis repræsentabat pustulas: sæpius pustulæ valde eminebant, & colorem profunde igneum vel rubrum in primis in pectore & brachiis monstrabant, sæpius tamen parvae erant, ut melius tactu quam visu percipi possent, atque in cute mirum efficerent scabiei genus. Efflorescentiae color plerumque erat cremosini coloris, aut cutis quasi succo ribesiorum oblita esse videbatur; idque etiam in ipsis digitorum apicibus, atque cutis inflammata ac tumida quasi apparebat, sæpius brachia, manus, & digiti evidenter ita obveniebant valdeque rigidi aliquo modo dolebant. — Cutis color iste cremosinus huic morbo proprius profecto esse videbatur. —

Licet eruptio plerumque ægrotis aliquod levamen ratione anxietatis, ventriculi nausæ, vomitus, purgationis cæterorumque symptomatum afferre soleret; universalem tamen prurientem in quibusdam hominibus observabam eruptionem sine ulla symptomatum remissione: quid? quod quæcumque fere symptomata, in primis febris, pectoris oppressio, anxietas & delirium multo magis aucta videbatur: egoque plures ægrotos tanta universali, pruriente eruptione, quantam nunquam vidi, obtectos, phrenitide severissima morientes despexi: ita ut illud, prouti in summe

con.

confluentibus variolis, morbi tantam quantitatem, si ita loqui licet, denotare videretur.

Curæ meæ concreditus erat juvenis nobilis circiter annum ætatis duodecimum agens, cujus lingua & tonsillæ tam nigræ, ut atramentum, erant, & qui summa cum difficultate deglutiebat; qui perpetuo immensam nigræ, saniosæ & valde foetentis materiæ per octo ad minimum vel decem dies excreabat quantitatem. — Circa septimum diem febre aliquo modo imminuta, dysenteria corripiebatur cruenta, licet adhuc cum violentiore tussi, cruenta, seniosa & foetens continuaret excreatio; — Tandem autem profecto cum maxima omnium visentium eum, admiratione hæc superabat. — Itaque quamquam tanta severa & universalis eruptio hoc in ægroto secundo & tertio proveniebat die, quantam unquam inveni, & pruritus cutis ita intolerabilis erat, ut omnem totius corporis cutem valde impetuosa ratione dilaceraret; hæc tamen ingens & temporaria eruptio parum admodum ejus febrim & phrenitidem levabat, aut alia tristia supra proposita avertebat symptomata.

Cæterum citior & mitior eruptio fere plerumque optimum erat omen, & quando istam summæ cutis copiosior excipiebat desquamatio, exoptatissimum tunc occurrentium erat symptoma, quando vero eruptio in obscurum aut lividum mutabatur colorem, vel præmature & subito recedebat, quodlibet symptoma in pejus ruebat, & maximum imminebat periculum, in primis si purpureæ aut nigræ sparsim apparebant maculæ, ut nonnunquam accidebat; urina reddebatur limpidæ & convulsiones accedebant, aut mortifera finiebatur suffocatione tragœdia.

Morbi summus generatim gradus in junioribus *quinto* aut *sexto* die, in adultioribus non tam cito observabatur, atque crisis vix prius, quam *undecimo* aut *duodecimo* & tunc quoque satis imperfecta accedebat: Adultiores interim quidam binis aut tribus diebus e vivis abripiebantur, cum morbus vel ad pulmones delatus eos, ut peripneumonia affectos necaret, vel ad cerebrum projectus delirantem aut comate affectum trucidaret ægrotum. — In quibusdam morbus tussim valde laboriosam, excreationem purulentam, hæmoptoen & hæcticam excitabat, ubi ægroti per varias hebdomadas languescerent tandem moriebantur tabidi.

Quod si moderatus & facilis sudor tertio aut quarto die accedebat; quod si pulsus magis lentus, firmus & æqualis fiebat, quod si crustæ faucium mitiori se cedebant ratione & fundus satis purus & floridus apparebat; quod si respiratio lentior & liberior aderat, & aliquis vigor alacritasque restituebatur oculis, omnia erant salva, & salutaris crisis cito efficiebatur sudoris continuatione & urina turbida, subsidente, farinosa, expectoratione copiosa, & larga valde summæ cutis desquamatione. — Quod si vero rigor accedebat & subito evanescerent exanthemata aut livida reddebantur; si pulsus debiliior & celer deprehendebatur, & cutis calida & quasi arida remanebat, spirandi difficultas, oculi mortui & vitrei, urina pallida & limpida continuabant; phrenitis aut coma succedebant, cum frigido viscido sudore in facie aut extremitatibus, in primis, si singultus, gulæ constrictio aut pectoris observabatur palpitatione, comitibus subitaneis liquidis invite profluentibus, lividis atque intolerabiliter foetentibus de-

jectionibus, de vita desperabatur. — In paucis quibusdam ægrotis paulo ante terminum fatalem non os solum tumidum, pallidum, splendens & quasi pinguedine inunctum observabam, sed totum collum valde inflatum, cujus intuitus erat cadaverosus, atque totum quoque corpus aliquo modo efficiebatur œdematosum, ita ut digitorum impressorum ipsa in parte remanerent vestigia, cute haud iterum, ut fieri solet, se attollente; id, quod indicebat, sanguinem in vasis capillaribus stagnare atque fibrarum elasticitatem prorsus esse deperditam.

Itaque cum tam varia anginarum morborumque exanthematicorum occurrerent genera, durante ista periodo, qua malignæ grassabantur anginæ; symptomatum similitudo in ipsis morborum istorum variorum principiis non parum difficultas afferebat junioribus minusque in primis peritis medicis, methodum inveniendi, qua in ipso impetu uterentur, speciatim evacuationum respectu consuetarum: experientia fatis nunc edocti, omnem sanguinis detractionem, alvi que purgationem ad minimum aliquem in gradum in illis, quæ vocantur anginæ malignæ, nulla prorsus ratione convenire, veritati esse consentaneum.

Licet nostros medicæ artis viros generosos, in hac regni parte illam exercentes tam sollicitos, capaces & eruditos esse, quam in plurimis Angliæ regionibus, profecto existimem, attamen, ut ipsi hujus singularis & consueti morbi naturam cognitam redderem & bene ab aliis quibusdam grassantibus morbis, non parum similitudinis cum illis alentibus, distinguerem, operam navabam. Et cum efflagitarem, ut ad parvum, celerem, inæqualem tremulum pulsum in ipso hujus malignæ angini-

anginæ impetu attenderent, licet fane nonnunquā plenus & repens, sed tunc quoque tardus & inæqualis esset; — ad magnam spirituum viriumque prostrationem, — ad perpetuam anxietatem, gemitus & magnam præcordiorum oppressiōem; — ad torvos, languentes, aquosos & quasi lacryman-tes oculos; ad pallidam, crudam, tenuem, licet sæpius turbidam, feroque similem urinam; — ad albam, plerumque vero humidam, licet versus radicem insigniter incrustatam linguam; — ad splendorem, remosiū faucium colorem, cum interspersis albis aut cinereis maculis vel pustulis, & spiritu nauseoso ac nonnunquam valde foetente; — ad manuum, brachiorum, colli, pectoris cæterarumque partium scarlatinam vel purpuream efflorescentiam (in aliis erysipelatofam, in aliis pustularem) ad symptomata, quæ hunc morbum etiam ipsis primis diebus comitabantur; isti melius distinguebant, majori cum cautione agebant, successuque curabant feliciori. — Plura antea occurrebant exempla, ubi sanguis temere & larga copia emissus & purgationes hoc in morbo adhibitæ fuerant, imo quidam quoque adeo stulti erant, ut mihi, sanguinem detractum pulchrum *satis & spissum* fuisse, dicerent, tam floridum profecto ego inveniebam, ut *agni sanguinem*, sed tam rarum & laxum, ut penna illum diffundere potuisset, qui parum vel nullum serum relinquebat, ast perfecte ita apparebat ut sanguis, cui ex vena ruenti mox *spiritus cornu cervi* affunditur, quo ejus naturalis impeditur coagulatio.

Nihil aliud, quam hoc dicam, in quibusdam hominibus adultis plethoricis sanguinem aliquē in ipsis morbi principiis detrahi posse; & paucis quibusdam sanguinis emissionem, speciatim in an-

ginæ symptomatibus, & ubi spirandi quoque difficultas aderat insignis, cum successu præscripsi: ast addere debeo, sanguinis ad insignem aliquem gradum detractionem repetitam maxime esse noxiam, ubi præcipue primus sanguis emissus talem raram & laxam monstrabat texturam: nam secundus aut tertius emissus semper ut merus saniosus cruor occurrebat, ut sæpissime annotavi, — quid? quod interdum sanguinem primo emissum admodum tenui, albida aut plumbei coloris cute satis tenaci tectum observavi: sub qua vero proxime *viridescens, molle gelatinæ genus*, & in fundo admodum laxum, nigrum crassamentum, vix ullo modo cohærens erat. — Interim hæc sanguinis facies non minus, quam quæ supra proposita est, plurem sanguinis emissionem interdicat, & plerumque observatur, ubi pulsus palpitans (*throbbing*) & magnus æstus in ipso morbi accessu invenietur. — Me ipsum in primo hujus febris exortu in duobus vel tribus casibus non parum errasse, fateor, alterum illorum esse veram peripneumoniam existimabam, sed angina, scarlatinæ eruptio & ipsæ petechiæ cito satis erumpentes, qualis re vera esset morbus, me omnino docebant.

In malignarum febrium principiis sæpius illud sanguinis glutinosi & crusta obducti invenire phenomenon, nihilominus sanguis binis aut tribus diebus post ex eodem homine detractus rarus prorsus, & ut sanies quasi fuit dissolutus. — Cujus rei plura mihi nuperrime occurrebant exempla inter hujus loci *captivos Gallos*, qui *catervatim febre contagiosa pestilentiali*, sæpius cū petechiis & dysenteria cruenta conjuncta moriebantur. — Quibus in febribus (ut quoque in aliis) *chirurgi Galli*, ut eorum mos est, quolibet aut ad
mini-

minimum altero die sanguinem emittebant. — Atque in quibusdam eorum præfectis (ita tractatis) sanguinem tertio aut quarto emissum merum saniosum esse cruorem cognoscebam, licet primum emissus satis esset glutinosus. — Præter ea methodus medendi tam erat præposterâ, ut eodem tempore, quo tam negotiosi cum lanceola essent, ægrotos iusculis saturatissimis, quæ ex carne bovina, vervecina cæterisque comparari poterant, replerent, atque hoc quoque efficiebatur, licet isti perpetuo delirarent, maculis nigris vel purpureis tecti, & lingua tam nigra, ut atramentum, & tam sicca asperaque esset, ut pumicis lapis. — Magnum horum numerum medendi hujus methodi perversæ fuisse victimas, pro certo habeo.

Quæ sanguinis crusta obtecti facies in ipsis febris contagiosæ pestilentialis principiis nullo modoid, quod in libro meo de Febris, de contagiosorum effluviortu effectum in sanguinem in ejusmodi febribus proposui, infringit, sed potius confirmat: quamquam enim ista sanguinis crassim dissolvere & tandem re ipsa destruere intendant, homines tamen, quorum sanguinis status est viscidus densusque, febre contagiosa maligna corripiqueunt, & sanguis ipse, si in ipso ejus impetu detrahitur, valde glutinosus & crusta tectus apparere potest, nihil vero minus actio fermenti contagiosi (si hac dicendi formula uti licitum est) magis magisque sanguinem dissolvat, tandem in meram putrilaginẽ saniosam convertet, & sic ille in subsequentibus ejus detractionibus apparebit. — Atque ea propter ubi justis ex rationibus in febre quadam timetur contagiosa malignitas, maxima cum cautione, quod ad sanguinis detractionem

repetendam attinet, procedere oportet, cum constanter inveniatur, pulsum non minus quam vires post secundam vel tertiam sanguinis detractionem, & profecto interdum mirum in modum post primam insigniter imminui.

Sed ut ad propositum meum redeam, — si ego ad ægrotum hoc morbo affectum in ipso principio vocabar, ego plerumque loco sanguinis detractionis jubebam clyisma ex lacte, saccharo & sale injicere ad intestina evacuanda, in primis quando alvus ægroti erat obstipata. — Si quando autem dejectiones cum impetu essent conjunctæ, pauca grana *rhabarbari tostici* cum *speciebus e scordio*, decocto albo cæterisque conveniebant; & si diarrhœa adest profusa, cochlear unum aut alterum *Decocti Fracastorii Fulleri* crebrius exhiberi potest, quod talibus in casibus medicamentum est efficacissimum. — Quod si nausea & vomitus urgebant, lene emeticum in primis adultis præscribebam, quod quoque non tam faucium dolorem augebat, ut quis putare posset, quam potius generatim insigniter imminuebat. — Imo in infantibus sæpe necesse erat, ut illis crebrius cum *oximelle squillitico essentia* antimonii aut similibus vomitus excitaretur, alias magna tenacis mucici copia illos prorsus jugulabat.

Tunc ego ægrotis mox *mixturam* exhibebam *salinã* ex *sale absinthii* aut *sale volatili cornu cervi* & *succo limoni* cū *aqua alexeter. simpl.* quibus additus erat *pulv. Contrayerv. C.* cum parva *Myrrhæ* & *Croci* quantitate: vel hæc ultima dabantur in *bolo* cum paucis *nitri* granis, si febris insigniter increfcebat. — Sic quoque *camphoræ* additæ granum unum vel duo adultis admodum erat utile, si ventriculus illam perferebat: quod si vero illam re-

spue-

spueret, *julapio* e *camphora* aut *aceto camphorato* cum *sirupo rihesiorū nigrorū, rubi idæi* similiumque usus sum. — Secundo aut tertio die mixturæ salinæ aut *julapio* temperato cardiaco aliquid de tinctura mea *corticis Peruv. alexipharmaca* addebam, quam tunc temporis in hoc morbo *corticis* ipsius substantia multo præstantiorem inveniebam, cum illa multo magis exanthematum eruptionem promoveat & multo minus sudoris exortum impediat, qui omne hujus morbi tempore maximam affert utilitatem, puta, si moderatus, æqualis & universalis est. — Id quidem quam maxime difficile erat, ut ægroto ullo modo sudor excitaretur, quando aurem moderatus, æqualiter diffusus sudor tertio, quarto aut quinto die vel quoque tardius accedebat, criticus is & salutaris erat, urina mox apparebat magis concocta & mox quoque satis largam quantitatem *sedimenti argillacei* vel *pallide lateritii* coloris deponebat, licet antea cruda, tenuis aut limpida esset; indeque semper illam mitioribus & lenioribus diaphoreticis atque largis diluentibus cum aqua hordei, tenui fero, avenæ decorticatæ decocto, thea aut similibus promoveri tentabam. — In mentem vix revocare possum, me habuisse ægrotam partum immaturum excludentem, cui sudor moderatus, lenis, universalis erumpebat, etsi pruritus, interdum cum ipso accedens fere intolerabilis esset, eum tamen generatim mitigabat sudor; tandem is constanter febrim imminuebat; & dejectiones (si fortasse quædam aderant) mox cessabant tumores colli quoque parotidum cæterarumque partium maxima ex parte diaphoresi moderata larga accedente subsidebant: sudor ipse ipsis etiam in infantibus valde olebat & foetidus erat.

Vitrioli elixirium cum tinctura corticis peruviani plerumque dabam (infantibus tenerioribus exceptis) quod egregium est *antiputredinosum alexipharmacum*; & ut *elixirium* istud in *infuso ex malis aurantiis Hispaniensibus tostis* & *vino rubro clarificato* aut *vino rubro Portugalsi* & *aqua parato*, quæ satis grata & efficax est compositio, fumerent, sæpius jussi.

Ut os faucesque creberrime eluerentur, quam maxime necesse erat; — Gargarisma, quod plerumque præscribebam, erat *decoctum ficuum*, *florum rosarum rubrarum*, *myrrha* & *mel* in *vino pomaceo austero* & tenuis *seminum cydoniorum mucilago* cum *rubi idæi* aut *ribesiorum nigrorum* *sirupo*; atque parum *tincturæ mirrhæ per se* & *spiritus vitrioli* cochleatim interdum, in primis post gargarismata applicata fumebatur. — Et jubebam quoque, ut *vapor ex floribus rosarum rubrarum*, *floribus chamomillæ*, *myrrha* & *camphora* in *vinii aceto* coctis tam calide, quam ægrotus commode perferre poterat, spiritu attraheretur, quod magnum & promptum afferebat levamen.

Licet colli, parotidum cæterarumque glandularum tumor interdum tam subito, insignis & violentus accederet, ut suffocationem minitaretur, eum tamen aliqua ex parte esse criticum generatim existimabam, indeque in eo promovendo cataplasmatibus acribus, vesicatoriis cæterisque operam ponebam, immo variis temporibus collo ab aure ad aurem applicavi maximo cum successu vesicatoria. — Quorum applicatio in angina consueta utilis est; multo magis vero in hac, ubi humores adeo acres sunt atque maligni.

Cum sæpius magna satis abdominis tensio & tumor adestet, atque eodem quoque tempore aliquo

quo modo urina supprimeretur, *fomentum emolliens* cum nonnullis *carminativis seminibus*, aut parva *chamomillæ florum quantitas* in lacte & aqua cocta & clyfma ex iisdem cum *sale & saccharo* paratum ad alvi, flatuum, urinæque evacuationem promovendam requirebantur: quibus mox intestinis levamen afferebatur, atque præter ea insigniter respiratio juvabatur, cum diaphragmatis actionem multo liberiores redderet. — Equidem, si abdomen valde tensum & ægroti alvus esset obstipata, circa quintum aut sextum diem generatim *dosin rhabarbari, mannam* aut *electuarium lenitium* exhibebam, atque post hæc plerumque *corticem in substantia*; sed nunquam hoc ita præscripsi, si abdomen valde tumidum & constipatum erat, neque prius, quàm signa quædam coctionis aut ingruens summæ cutis apparebat *desquamatio*; ego enim deprehendebam, *tincturam* meam aut *decoctum corticis* non minorem, quid? quod meliorem edere effectum, quippe quæ multo minorem pectoris efficiant oppressionem. tunc quoque *corticis resinæ* genere quodam, vini spiritu comparato usus sum, quam ego multum extracto consueto præfero, cum istud multo facilius in ventriculo hæreat, & multo melius retineatur; ideoque illud ut *officinale remedium* magis convenire existimo.

Cæterum quo minus in hujus morbi principiis convenire videntur purgantia, eo magis mitia, leniaque *cathartica*, qualia sunt *rhabarbarum*, manna cæteraque in fine illius sunt necessaria, ut putrida ex intestinis evacuetur colluvies, quæ alias æstus protrahit febrilem, & magnam debilitatem, appetitus defectum, abdomen tumidum atque insignes glandularum obstructions efficit; quid? quod sæpius adstringebat, ut repetitas exhiberem

calomelani doses, ad parotidum glandularumque maxillarium tumorem tollendum, quæ alias tumida remanebant per longum temporis spatium atque indurata, tandemque interdum suppurabant. — Sæpius profecto necesse esse reperiēbam, ut istas antea unguento mercuriali perfricarem, quam resolvere valerem tumores: porro quoque calomelanium in vermibus destruendis conveniebat, quibus hoc tempore in primis ingens afficiebatur cumulus. — In genere vero post unum aut alterum purgans cito ægrotus appetitum acrem, vires corporis & animæ recuperabat: in quibusdam nihilominus crebriores purgationes, continuatus corticis, æthiopis mineralis cæterorumque per insigne tempus usus, & tunc lactis asinini cura & aer ruris liberior ad avertendam devastantem hæcticam requirebantur: qua nonnulli octo vel decem hebdomadas post primum morbi impetum moriebantur.

Hæc procul dubio *febris* ex genere *malignarum*, *pestilentialium* erat, in quas sanguis summe acer, resolutus & putridus reddebatur. Istam quam maxime fuisse contagiosam, cum sæpius totam inficeret familiam & in primis juniores homines, dubitabit nemo. — Ac hoc contagium valde insignem acrimoniæ gradum in sanguine produxisse, ex ipsius morbi historia satis luculenter apparet. — Contagium sanguinem simili ratione ut acrimoniam afficere alio loco annotavi: fortasse *miasmata contagiosa*, nihil aliud sunt, quam summæ exacerbatae particulae *salino-sulphureæ* & vapores ex corporibus morbo infectis exhalantes. — Cadaverum putridorum foetorem, membrorum gangræna affectorum, aerem inquinatum, foetentem carcerum cæteraque sanguinis *crasin* destrue-

struere, & febres malignas, pestilenciales excitare, satis notum est: haud secus ac sanies membri gangræna affecti resorpta & ad sanguinem delata febrem ejusdem indolis excitat. — Paucis horis *eff. u. via pestilentialia* in vera peste in sanissimis hominibus resolutionem putridam & proclivitatem sanguinis in gangrænam excitare, cum veritate convenit: — & profecto angina hæc maligna parum ab ista sua virulentia differebat, cum non fauces solum, sed pulmones, intestina, cæteraque in dissectionibus corporum gangrænosa & tota sanguinis massa in merum putridum cruorem mutata apparerent. — Materiæ morbosæ quantitatem paucissimam totam sanguinis massam inficere posse, variolas inoculandi experimenta satis certo probant, ex quibus apparet, materiam variolosam ne grani quidem unius pondere ad hunc morbum excitandum satis sufficere: neque hoc mirandum est, cum satis cognitum habeamus, quam tristes effectus ex minutissima, quam mente concipere possumus, quantitate viperæ veneni vel canis rabidi excitentur.

Quamquam maligna hæc ulcerosa angina *morb. sui generis* videbatur, profecto tamen multum conveniebat cum *febre anginosa*, quam ego olim in volumine mearum *observationū de aere & morbis epidemicis* proposui: ac tale quoque febris genus nunc sparsim in hujus regionis parte multum prævalere, satis notatu est dignum: ast anginosa sane febris multo magis erat natura inflammatoriæ, quam malignæ, de qua nunc egi, anginæ, & sanguis plerumque in illa multo densior & viscidior occurrebat, quam in hac, ideoque naturaliter multo melius sanguinis permittebat emissionem. — Re vera autem non minus in hac, quam

quam in plurimis aliis morbis epidemicis, speciatim variolis, morbillis, febre scarlatina, cæterisque fieri potest, ut morbus generalis insigniter per ægrotorum particularem mutetur constitutionem. — Sic contagium variolosum in alio fibris fortibus, elasticis & sanguine valde viscido densoque prædito, febrim quam maxime inflammatoriam, in alio debilibus laxisque fibris ac tenui resoluta sanguine instructo, febrim lentam putridam & nervosam excitat, quæ haud sufficit, ut miti ratione pustulas protrudat, multo minus, ut illas ad laudabilem producat maturationem. — Breviter, variolæ maxime inflammatoriæ pari ratione multum aut plus differunt a lentarum malignarum genere, ut *febris anginosa* ab *angina pestilentiali ulcerosa* differt. — Quantum febris scarlatina a MORTONE descripta ab illa ASYDENHAMO relata differt? — Et licet quidem peculiare quoddam contagium semper eundem peculiarem producat morbum, pro variis tamen hominibus varie differt, & hac in comparatione tractari debet. — Harum certo ulceratarum anginarum quasdam comitabatur febris satis fortis, quæ in principiis sanguinis emissionem cum utilitate perferebat, & in quibusdam regimen requirebatur multo calidius quam in aliis, — immo variis in casibus nitrum cum diaphoreticis exhibere me oportebat. — In genere vero, multo calidiora medicamenta in hac, quam in plurimis aliis febribus necessaria fuisse, fatendum est; idque etiam sæpius, quando æstus satis erat insignis, alias pulsus mirum in modum imminuebatur, & mira mox subsequabatur anxietas & oppressio. — Tam calida profecto hoc in morbo alexipharmaca (istaque haud raro junioribus hominibus) dare debui, ad quæ

quæ præscribenda nihil, quam repetita experientia me impellere potuisset: qualia erant *crocus*, *camphora*, *pulv. Contrayervæ*, *confectio cardiaca*, theriaca Andromachi, vinum pomaceum calidum, vinum ebullitum cum aqua, tinctura corticis alexipharmaca cæteraque, atque hæc cuncta cum successu satis patente & methodum medendi probante.

Febris nomen, ut promiscue in medicinæ praxi usurpatur, non est vagum quid & indeterminatum. — Sunt quidam morbi generali hoc nomine comprehensi, qui in ipsius febris excitatione optime curantur, exempli loco tantum sint quartana & lentæ febres atque nervosæ. — Ac angina hæc jam proposita maligna, alia febris est species, quæ satis luculenter probat, non omnes morbos acutos meris evacuantibus & refrigerantibus tractandos esse medicamentis, — diluentia propria procul dubio in omnibus conveniunt febribus, quædam autem profecto plura quam decoctum hordei & limonum succum requirunt. Ast hac de re in libro meo *de Febris* proposui plura; & nunc pauca tantum de usu *salium volatilium alcalinorum* in febribus putridis pestilentialibus aut petechialibus addam, in quibus ne illa sæpius admodum inconvenienter adhibeantur, timeo.

Atque hic annotandum est, sanguinem in omnibus hujus indolis febribus, semper nimium turbatum & resolutum inveniri, illumque tandem quam maxime acrem & quasi saniosum fieri & putridum. Itaque quicquid acrimoniam & sanguinis resolutionem promovere solet, illud ad tales febres excitandas earumque malignitatem, si quædam contingat, augendam, admodum esse debet aptum:

aptum: volatilia autem alcalina salina utrumque summo in gradu efficiunt: licet enim ea animalium carnes & sic quoque aliqua ex parte sanguinis e corpore emissi, retardare soleant putredinem (& hoc quoque *arsenicum* aut *sublimatus mercurius corrosivus* efficiat) cum sanguine tamen ipsa sub circulationis actione & vi vitæ posito commixta ejus rationem indeque putredinem certissime accelerant: sic quoque cum sanguine extra corpus, aut potius, si is ex vena ruit, mixta plenarie globulorum sanguineorum texturam destruunt: eadem fere ratione ut viperæ venenum copulam aut cohesionem particularum componentium dissolvit; & sanguis ex homine robustissimo (immo quoque sanguis maxime tenax equi, ut sæpius tentavi,) ita tractatus nunquam concrevit, ut alias solet, in crassamentum, & ejus serum separat, sed ab isto tempore remanet laxus, resolutus cruor aut sanies. — Nunc porro observare mihi liceat, hæc volatilia salia alcalina (aut spiritus) larga in quantitate crebriusque sumpta etiam in sanis hominibus, ut satis cognitum est, excitare æstum febrilem, hæmorrhagias, gingivas spongiosas cruentas, spiritum foetentem, urinam male olentem cæteraque: Symptomata ingruentem sanguinis resolutionem & putredinem satis indicantia.

Præter ea hi turbati atque resoluti sanguinis globuli apti sunt, ad serosas lymphaticasque arterias ingrediendas, & cum non liberum transitum ad earum ramificationes inveniant, ibidem stagnantes corrumpuntur, tandemque hæc summe tenuia vasa corrodunt, in primis si salibus acribus sunt saturati, quæ eodem tempore etiam hos adeo tenues canales valde irritant, calorem augent,

gent, & ita citiorem corruptionem tam humorum, quam vasorum efficiunt: & quando putrida hæc lymphæ atque serum resorpta ad sanguinis massam perferuntur, eo magis corruptionem accelerant generalem.

Salia quoque volatilia alcalina cuti externæ applicata eam satis cito corrodunt & ulcerant, & id sane fieri solet, ut ista interne data, multo majorem *excitent calorem* quam calidissima alexipharmaca vegetabilia eadem in quantitate exhibita. — Illudque, ut existimo, non tam vim progressivam & circulationem sanguinis augendo quam motum intestinum & effervescentiam in eo efficiendo; accuratissime enim tentatis experimentis repertum fuit, salium volatilium alcalinorum solutiones fibrarum tonum, vasorum robur, indeque *momenta sanguinis in ordinario circulationis cursu debilitare*. — Atque ipse eventus ostendit, si sanguis salibus acribus abundat, pulsum fieri debilem, tenuem, celerem & tremulum, ut in summe scorbutico istoque corrupto statu sanguinis acri, qui putridam febrem, varias destructiones *a causa interna*, ut dicitur, antecedentem excitat, in quibus binis vires naturæ & speciatim arteriarum sese contrahendi robur insigniter infringuntur, licet hæc celeritate increseat, ad defectum vigoris naturalis & plenitudinis compensandum, quæ in libera & firma arteriarum sanguine juste repletarum & convenienter motarum contractione observatur. — Cordis mollities & flacciditas singularis, quæ plerumque in scorbuticis & pestilentialibus casibus deprehenduntur, a debilitate & magna ejus muscularium fibrarum relaxatione dependent. — Æstus istius irritantis peculiare genus, quod plerumque in cute hominum

num putridis malignisque febribus laborantium persentiscimus, a salibus acribus & sulphure sanguinis abundantibus ejusque motu intestino, neutiquam ab ejus aucta vi progressiva provenire videtur; nam in primo cutis attactu, æstus, parum valde vel vix naturali esse videtur major, sed per longum temporis spatium digitos ei applicando, ingratus persentiscitur in ea calor urens, cujus sensus per breve aliquod tempus in digitis prorsus ab ægroto remotis remanet: quod *Doctor PRINGLE* erudite in eximio libro *de morbis exercituum* (*Treatise on the Diseases of the Army*) & *GALENUS*, ut candide observavit, longe ante ipsum annotavit. — Hoc *Dominus QUESNOY* vocat *calorem acrimoniæ*, & recte satis ab *inflammationis calore* distinguit. — Qui sensus profecto ita differt, aut attactus ligni ficci valdeque calidi & immersio digiti in tepidum cornu cervi spiritum. — Atque, hanc observationem abundantiam salium acrium perspiratione in his valde putridis febribus extricatorum evidenter probare, existimo. Itaque æstus ille urens, quem ægroti his in morbis in interioribus sentiunt, licet partes corporis externæ sane sint frigida, probabiliter ab eadem causa exoritur. — Atque non possum, quin existimem, æstum in febribus observatum destructiones ab *interna causa* præcedentem, & comitantem, ab acrimonia & motu intestino humorum, non profecto a rapido motu progressivo oriri, pulsus enim tunc semper debilis & tenuis, licet sit celer, deprehenditur. Mirus, subitaneus & insignis foetor, tumor & saniosa hæmorrhagiæ provenientes ex omnibus corporis colatoriis illorum, qui putridis malignis pereunt febribus,

motus

motus intestini insignis, rarefactionis & acrimoniae humorum sunt argumenta. — Hoc plerumque eveniebat in illis, qui febre supra proposita maligna anginosa moriebantur. Totum corpus usque ad manuum pedumque digitos livore cadaveroso insigniter intumuisse, perspexi, licet prorsus fere esset frigidum, non minus quoque intolerabilis fætor antea, quam homo re vera moriebatur, oboriebatur, eodemque tempore sanguis ex auribus, naribus, ore & intestinis effluebat: idque tunc etiam observabatur, cum pulsus valde debilis & tenuis, licet summe celer, ab ipsis esset principiis. Nonne hoc a majori dependebat aeris copia in sanguine ab intestino motu, calore & putredine exorta, quæ aerem generare, satis notum est? Nonne emphysema, in sphacelo interdum observandum, ab eadem causa dependet?

Ast, ut pergam, si naturam & genesim salium animalium consideremus, fortasse paulo altius in hanc penetrare possumus materiam. — Vegetabilium acida fortissima, in cibis nostris assumpta, vi vitæ cito mutantur in neutra aut ingenus salis ammoniaci, & cum diutius diutiusque vasorum actioni & sanguinis calori exponantur, illa magis magisque ad alcalinam accedunt naturam, tandemque fiunt alcalina, nisi diluantur, abluantur & potu ac diætâ acescente corrigantur. — Qui nulla alia re, quam mera aqua, carne & piscibus vivit homo absque ulla re, vel acida vel acescente, subito contrahit in omnibus humoribus valde insignem rancorem (*rancens*); febricitare incipit, tandem sanguis ejus in putredinis statum ruit. — Illorum san-

guis, qui fame pereunt, summe acer redditur, quo generantur febris, phrenitis, & tantus putredinis gradus, qui omnino vitalia destruit principia. Cujus rei exemplum admodum melancholicum aliquando in viro nobili egente inveni, qui obstinata fame mortem sibi ipsi consciscere, neque vi, neque persuasione per plures dies ullum cibum aut guttulam potus deglutire volebat. — Qui subito febre corripiebatur, os rubore & caput ejus insigni offundebatur calore: pulsus ejus erat tenuis, at valde celer; post quinque vel sex dies ejus spiritus maxime infensus ejus labia sicca, nigra, arida, ejus dentes & fauces putrida, nigra, cruenta, urina (si obtineri poterat) profundissimo colore tincta, majorem, quam si per mensem reposita fuisset, spargebat foetorem; tandem perpetuo obtremiscens neque stare, multo minus incedere volebat, delirio, & vertigine alternantes correptus convulsivis mortis contentionibus crebrius afficiebatur, in quibus sæpius circa caput & pectus fatis insignis extricabatur sudor, licet ejus membra prorsus frigida, pallida & corrugata essent; sudoris color erat profunde luteus & foetor admodum nauseosus.

Itaque certa res est, salia animalia, si non juste & constanter urina eliminantur quam maxime fieri perniciofa, ut in ischuria, continuo enim magis magisque ad statum accedunt alcalinum. — Urinæ suppressionem pertinacem fieri mortiferam non tam ab aucta quantitate, quam ab acrimonia humorum dependet; fatis enim cito hoc ita accidisse, perspexi ubi agrotus, lar-

gas valde evacuationes per sudorem & alvum durante toto suppressionis tempore habuit ; in mentem præcipue revoco , ante aliquot annos *renalem ischuriam* foeminæ nobili pingui die suppressionis undecimo attulisse mortem, licet ipsi bis large satis detraheretur sanguis & per totum temporis spatium alvus retineretur laxa , indeque non humorum periret abundantia. — Ab ipsius impetus tempore usque ad ejus mortem ne guttulam emittebat urinæ, quamquam non minus *cantharides* in substantia earumque tincturam, quam alia medicamenta, speciatim largas *colomelani* assumebat doses. Etsi quidem cantharides satis sperato cum effectu datas fuisse in ischuriis, crebrius perspexi, attamen, si illa non cito expectatione respondent, sed diutius larga in quantitate continuantur, timeo, ne simul acribus cum salibus agant, & aegroti mortem accelerent, excitando deliria, & convulsiones, ut pluries perspicere mihi minus secunda contigit fortuna.

Sed ut ad propositum meum redeam. — Salsum volatilium alcalinorum effectio in corpore non adeo productioni earum extra istud videtur esse absimilis. — Plantæ viridis genus aliquod, sit quoque acidissimum, in magnum acervum comprimatur, subito calorem contrahit, & gradatim magis magisque incalescit; (ad tantum tandem intensum gradum, si quantitas est larga admodum, ut veras concipiat flammæ) & hæc effervescentia subito totam massam reddit putridam, & sal acidum atque essentielle plantæ in volatile mutat alcalinum,

quod distillatione ex massa putrida elici potest, & sua essentia nullo respectu a sale alcalino volatili ex animalium substantia extricato differt, utrumque & hoc & illud sunt effectus caloris & motus in salia vegetabilium, & quo diutius & fortius vi & æstu nostrorum solidorum & fluidorum ea circumaguntur, eo magis ad alcalinum statum eveniunt, in quo prorsus ad usus vitæ communes sunt inutilia, immo fiunt quam maxime destruentia, si valde abundant, ut in vere putridis, pestilentialibus & petechialibus febribus procul dubio fieri solet, ideoque, in tali casu ægrotis salia alcalino volatilia exhibere, nihil aliud esse, quam oleum camino addere, existimo, hæc enim profecto sanguinis globulos resolvunt, aut diffringunt, indeque eo citius generalem inducunt putredinem. — Quæ salia quoque externe cuti applicata subito excitant ulcus gangrænosum: atque sanguis illis large refertum, mutatur in lixivii acris genus, quod *fibrillas nervosas & ultima vascula* valde destruit. — Et hoc profecto eo certius, frequentius & citius evenit, quam evenire solet, quando largo acidorum, diluentium rerumque mite mucilaginosarum usu in cibo & potu abluendo corrigendoque illud avertatur; prouti videmus, succum limonum atque acetum eorum omnino tollere acrimoniam: illa profecto ita adhibita variis in morbis mutantur in remedia utilissima.

Antea, quam finem his impono, ut sequentem casum singularem afferam, mihi sit licitum, quippe qui non prorsus a proposito nostro est alienus.

Virum quendam fortuna & familia nobilem nuperrime curabam, qui ad magnæ *salium volatilium* quantitatis usum ita se adfuefecerat, ut foeminæ illum olfactu persentiscerent: ut tandem ista mirum fane in modum ederet, prouti alii homine *semen carvi saccharo conditum* edunt. — *Δριμυφαια* execranda. — Cujus effectus cito hi erant, ut febris hæctica, ingentes hæmorrhagiæ ex intestinis, naribus & gingivis accederent, omnes ejus dentes exciderent, nihilque solidi edere valeret; ejus carnosæ partes insigniter diminuerentur, & ejus muscoli tam molles & flaccidi efficerentur, ut muscoli recens nati infantis; atque in toto ejus corpore erumperent pustulæ intolerabiliter prurientes, ita ut seipsum continuo scalperet & cutim unguibus impetuosum satis in modum dilaceraret; ejus urina semper profundissime tinctâ, turbida valdeque foetida apparebat. — Tandem magna cum difficultate, ut hunc nocivum relinqueret gustum, commovebatur, at tam efficaciter ejus constitutionem pervastaverat; ut, licet per varios menses miserrima ratione traherentur, tabidus tamen summoque in gradu periret marasmi; — atque ipsum multo citius mortuum fuisse, persuasum habeo, nisi constanter vina bibisset liberalius optima generosioraque, & larga in quantitate lac asininum atque succos antiscorbuticos cum succo aurantium fevilianorum, limonum cæterisque bene acidulatos adhibuisset.

Tantum vero, missis his omnibus abest, ut existimem, salia alcalino volatilia ex materia medica ejicienda, eorumque usum omnibus

in casibus esse contemnendum , ut potius certissime credam , illa in variis maxima cum utilitate exhiberi posse. — Revera autem semper excipio illos supra memoratos.

OBSERVATIONES
MEDICÆ ET CHEMICÆ
DE
ANTIMONIO.

GRAND ATLAS
MEDICAL CHIRURGICAL
DE
ANTHROPOLOGIE

PRÆFATIO. ▲

Um ego sequentem de antimonio dissertationem in medicorum juniorum usum primum componerem, ut illam in peculiari libello promulgaret, bibliopolæ meo permittebam, nihilo minus eam tanto honore afficiebat regia societas, ut commentationum philosophicarum voluminis quadragesimi octavi parti secundæ infereret. — Interim ibidem methodi essentiam aut vinum antimonii (quod ego adeo commendo, & quo tam frequenter utor) parandi nulla datur descriptio, ideoque eam hic proponam; cum in primis variæ disquisitiones ad methodum a me descriptam tentatæ fuerint; quæ methodus profecto admodum facilis & hæc est.

Vitri bene præparati antimonii uncia una in pulverem redigatur, cui vini boni frigidi maderici uncia viginti quatuor affundantur, per decem aut duodecim dies id interdum agitando reponatur: — Quo factò subsideat per unum aut alterum diem, effundatur vinum, & coletur per chartam bibulam albam, & in lagena vitrea bene obturata servetur. — Tali modo præparatum id per plures annos bonum conservari potest. — Vinum madericum aliis præfero, cum melius conservetur quam plura alia vina: vinum generosum hispanicum album bene quoque convenit. Aromata stomachica, quæ ut cum antimonio infunderentur, antea jubebam, omitti possunt, cum non magni sint momenti.

Antimonii vitrum in mortario ex orichalco vel ære confecto in pulverem redigendum vel fortius terendum non est, ne cupri particulæ deterantur quæ postea vino quoque solvuntur. — Hoc profecto generatim in quacumque substantia minerali duriora conterenda tam in experimentis ad medicinam pertinentibus quam aliis caute observandum est.

Vinum hoc antimoniale in fero lactis, infuso Thee, vino, cerevisia, vino pomaceo, breviter quocumque in liquore aqueo aut vinoso a triginta vel quadraginta usque ad sexaginta vel octoginta guttulas adultis ut alterans, attenuans & diaphoreticum dari potest; nisi quod prima dosis plerumque lenem nauseam aut ventriculi ægritudinem, & interdum quoque lenem vomitum cum una aut altera alvi dejectione excitet. — Quod si vero quis eo per duos aut tres dies usus est, vix ullo modo eo afficitur ventriculus. — Largiorem dosin plures alvi dejectiones & vomitum fortiolem excitaturum esse, ut mentionem faciam, vix necessarium esse videtur; ast non possum, quin profitear, hoc fieri majori cum securitate, quam in plurimis aliis emeticis aut drasticis catharticis.

Ego vero tædium parerem & acta agerem, si plura speciatim proferre vellem, siquidem hoc non in sequenti solum dissertatione, sed & in libro meo de *aere & morbis epidemicis* (*) ac in libro *de febribus* (**) præstiti. — Cæterum & hoc & quodlibet aliud medicamentum peculiarem in modum ita accommodandum est, prouti rerum ratio & ægroti conditio id exigit.

OBSER-

(*) Vid. Observat. nostræ de Aere &c. Tom. I. pag. 140.

(**) Vid. Lib. de Febribus pag. 191.

OBSERVATIONES

MEDICÆ ET CHEMICÆ

D E

ANTIMONIO.

VIX bina elapsa sunt secula, cum medicus antimonialia præscribens ex facultate expelleretur; quid? quod Romæ illi, qui pulverem CORNACHINI adhibebat, pœna irrogabatur, ut ad triremia mitteretur, idque ob antimonium diaphoreticum immixtum. Nunc è contrario antimonium quacunque forma est magnum illud catholicum, quo tam empirici, quam medicinæ doctores utuntur. Dubio procul id est egregium minerale, si iuste præparetur & prudenter adhibeatur.

Quicumque autem antimonialibus medicamentis cum utilitate & successu uti vult, ille ut analysin hujus mineralis & elementa constitutiva bene habeat cognita & quem variæ ejus compositiones, præparationes & harum doses edant effectum, sciat, necesse est; alias loco medicamenti erit venenum. Quis enim harum rerum minus peritus crederet, sex vel octo hepatis aut reguli antimonii grana & multo quoque minorem ejus vitri quantitatem excitare posse vomitum violentissimum, cum e contrario drachma una vel plus

crudi aut tantum communis depurati antimonii officinarum cum utilitate & successu fumi possint? Porro vero, si partes æquales antimonii & nitri deflagrantur & in unum corpus fusionemiscantur, admodum fortis antimonii produci-
tur hæpar; at enim vero si tres hujus salis partes & una antimonii detonantur ac convenienti igne calcinantur, mera calx iners aut antimonium diaphoreticum, ut dicitur, provenit, nulla ratione emeticum aut catharticum. Ex altera parte, si quis octo nitri partes cum antimonio liquefacit, mite admodum reguli medicinalis genus inde obtinetur. Pari ratione si una salis tartari pars cum quinque antimonii crudi partibus liquefiunt, valde mite antimonium medicinale, vel ut plerumque nuncupatur, regulus antimonii medicinalis paratur, nihilo vero minus, si duæ vel tres salis fixi alcalini & una hujus mineralis pars fusionemiscantur, valde drasticum hepatis antimonii genus & plerumque parva reguli quantitas inde produci-
tur. Quid? quod antimonium bene ustulatum, calcinatum & liquefactione in vitrum sine ullius alius corporis additione mutatum, sit vehementissimum in rerum natura emeticum, si autem verum hoc vitrum radiis solis concentratis ope lentis causticæ majoris iterum calcinatur, mox in calcem inertem aut antimonii diaphoretici genus mutatur. Idem efficitur, si antimonii vitrum cum æquali circiter nitri quantitate deflagratur.

Hæ sunt res, de quibus nihil quam repetita nos certiores reddere possunt experimenta; quod quamvis mirum videri possit, fortasse tamen, si propius ad hujus rei disquisitionem accedimus, rationes ejus satis clare detegere poterimus.

Totius rei cardo in hoc verti videtur; purum, crudum antimonium e multo sulphure & multo majore regulinæ metallicæ partis quantitate constat. Sulphur aut ad minimum id, quod sulphur externum appellari potest, parum vel nihil a consueto differt sulphure, ut *ELMONTIUS* putavit, atque *BOERHAAVE*, *HOFFMANN* & *GEOFFROY* evidenter probaverunt; atque, licet sulphur antimonii arsenicale, ut dicitur, valde virulentum esse, veteres putaverint chemici, quemlibet tamen nunc hoc concedere credo. Atque sulphur hoc, sulphuri vulgari simile, acido vitriolico & bituminosa aut inflammabili substantia componitur; ac quicquid *BASILIVS VALENTINVS*, *CHARRAS*, alique de vini aceto antimonii loquantur, nihil tamen in eo aliud, quam quod proposui, deprehenditur; neque ullum aliud salis genus in antimonio adest, quam acidum vitriolicum, non obstantibus *MAETS*, *DUNCANN BORNETT*, cæterorumque opinionibus.

Licet vero principio sulphureo abundat antimonium, id tamen multum superat regulinum, & profecto verum corpus aut essentiam antimonii efficit, & in eo solo vis sita est drastica & emetica proprietas, ut *D. GEOFFROY* satis demonstravit & de quo, ut existimo, nunc pauci dubitant medici; nulla enim antimonii præparatio existit emetica; quæ principio regulino non insigniter abundet, quam ob rem nulla antimonii tinctura, cum spiritu vini rectificato parata ullum in gradum est emetica:

Regulina hæc substantia aut antimonium, proprie sic dictum, est sui generis substantia metallica, tota fere volatilis, si fortiore urgetur igne, nullaque adhuc cognita ratione ad statum redigi

digi potest malleabilem. Alius eam mercurii, alius arsenici habere naturam, vult, hæc vero vario respectu differre videntur. Nulla cognita methodo ex antimonii regulo aut ejus floribus cum sale ammoniaco extricari potest mercurius vivus, quidquid jactaverunt alchemici imaginarii. Quantitas ista adeo parva, quam GEOFFROY ex eo extraxisse somniat, nunquam iterum ipso isto procedendi modo, materia & maxima cura adhibita extrahi poterat. Siquidem, si regulina antimonii pars vera mercurialis est, quomodo fieri solet, ut mercurius in forti calcinatione & præcipue in tali intenso calore, qualis ope lentis causticæ efficitur, non prorsus in auras abeat? Atque si avolat, ut nonnulli observaverunt, qui fieri solet, ut calx remanens post talem violentam ignis actionem, adeo facile mera vulgaris alicujus phlogisti additione, quale est sulphur, carbonum pulvis, animalium pinguedo aut simile quid, in pristinam ejus regulinam metallicam substantiam reducatur? Ast mercurius nulla profecto in forma tam intensum sustinebit calorem, sed subito prorsus evaporat, ac sic quoque regulus, si ei mercurii esset indoles, evaporaret; cujus nihilo minus calx ignis hujus vi probata ut dixi, facile iterum in proprium restituitur regulum. Antimonium purum ab arsenico differt, cum ne ullum quidem alii odorem, arsenico, si comburitur, proprium, habeat. Neque antimonii regulus ullo modo, ut arsenicum in qua aut oleo tartari per deliquium solvitur, in quo tamen arsenicum album prorsus fere dissolvitur. Præter ea particulæ arsenici & antimonii constitutivæ prorsus figura differunt: illæ enim
binas

binas pyramides quatuor lateribus præditas & basi conjunctas ostendunt; hæ vero acubus quasi sunt similes, atque hoc speciatim in minutissimis antimonii divisionibus, solutione, sublimatione cæterisque fieri solet, prouti in floribus antimonii per se, & in reguli ejus solutione cum vino mirum in modum perspicitur, si ea in vitri frustulum aut similem quandam rem imposita ope microscopii contemplamur: quid? quod si in antimonium vitrum aut calx reducitur, id spiculorum acuumque figuram iterum assumit; ac sine ulla re addita si mercurius vitæ liquefit, regulus spiculis formatus, vel mera talium aculeorum aut acuum massa oritur.

Ab hac profecto spiculis aut aculeis efficta forma (quæ in minutissimis regulinæ substantiæ particulis constanter remanet) dependere videtur hoc, ut antimonii præparationes ejus emeticam accipiant qualitatem. Sic corpora salina aculeis suis aut acubus stimulant; mercurius sublimatus salibus pondere mercurii adhærendis exagitatis corrodit; arsenicum ejus rigidis acerrime aculeatis, gravibus particulis. Quod si enim larga sulphuris quantitate obducuntur spicula hæc regulina, ut in antimonio crudo, talem vim non exserunt; atque si antimonii regulus cum puro sulphure miscetur fusione, omnino adeo redditur iners quam minera cruda. Pari ratione antimonii regulus vel vitrum cum cera liquefacta multo, quam antea erant, redduntur mitiora. Immo ipsa venenata albi arsenici fortissimi indoles intimiore cum sulphure unione ope fusionis mirum in modum tollitur.

Itaque hæc sulphuris obductio acrium horum corporum aculeos obtundere vel vagina includere

dere atque irritationem auferre videtur, quam alias in tunicis ventriculi & intestinorum nerveis ederet. Hoc dilucide in vitro antimonii cerato apparet; quod, licet per se sit omnium emeticorum violentissimum, ita tamen multo mitius redditur, & adultis a quatuor, sex vel octo ad sedecim usque grana secure & quibusdam in casibus magna cum utilitate dari potest, cum e contrario duo vel tria vitri in pulverem contriti grana vomitum excitent periculosissimum. Quibus vero in transitu addere liceat, vim vitri antimonii cerati diu antea præparati drasticam, si denuo in pulverem subtilem conteratur, multum augeri, cum trituratione cera ab eo separetur & ejus aculei magis reddantur nudi: ita ut illud ipsum, quod mox proposui, comprobet. HARTMANNI chylista, si-ve vetus vitri antimonii cum gummi misticis præparatio, qua in spiritu vini solvitur & postea spiritus vapore dissipatur, ejusdem quidem indolis, est non tam tuta, ut ego existimo, esse videtur. Interim neque hac neque illa vitri antimonii præparatione, quæ repetita spiritus vini super id efficitur deflagratione: usus sum, de qua GEOFFROY dicit, grana decem vel duodecim tuto dari posse; cum pars spiritus vini oleosa spicula antimonialia involvat vel obtundat, atque vitrum aliquo modo iterum ad pristinum antimonii statum, quem in origine habuit, reducat. Mercurialia cum sale præparata spiritus vini deflagratione super ea repetita multo mitiora reddi res est certissima.

Igitur, quo minus sulphuris externis partibus antimonii regulinis adhæret, eo vehementior earum erit operatio & vice versa. Sic in hepatis antimonii vulgaris præparatione magnam sulphu-
ris

ris partem simul deflagrat & abripit nitrum, unde antimonii hepar emeticum fit fortissimum,) quid nitri in alcali conversio porro in hoc procedendi modo efficiat, in præsentì considerare nolo.) Atque idem omnino evenire solet, si regulus vulgaris comparatur; &, si in regulo martiali efficiendo ferri limatura adhibetur, hoc fieri solet, ut ferro sulphur absorbeatur antimoniale. Pari ratione in antimonii calcinatione ad vitrum afficiendum, primum ustulatione & postea multo perfectius expellitur sulphur, si residuum igne fortiori liquefit in vitrum, unde id vim emeticam accipit violentissimam, quæ tota nihilo secius subito destruitur, si iterum cum multo sulphure fusione commiscetur.

Quamquam vero rude hoc externum sulphur non absolute ad regulinæ, metallicæ partis constitutionem est necessaria, ad reguli tamen ut reguli existentiam quam maxime postulari videtur internum aut metallicum sulphur: quod si enim antimonium omni ejus sulphure per humidam aut siccam calcinationem, ut dicitur, prorsus privatur, corpus metallicum aut antimonium esse definit. Ita antimonium radiis solis fortiter concentratis expositum, in meram calcem inertem aut caput mortuum mutatur, ac nullo unquam modo in naturam & formam ei ab origine propriam, nisi alicujus sulphurei corporis additione reduci potest. Idem evenit, quando larga nitri quantitas cum antimonio deflagratur, donec omne sulphur sit combustum, ut in antimonio fit diaphoretico vulgari. Sic quoque in humida calcinatione hoc fieri solet, quando spiritus vitrioli fortis regulinæ massæ affunditur, qui eam extrahit atque phlogiston relinquit liberum; pari

enim ratione hæc calx non, nisi pabulo aliquo sulphureo intimius cum ea fusionis ope mixto reduci potest. Olei vitrioli odor sulphureus insignis, si id destillatione aut pari quadam re expellitur, phlogiston & unde hoc veniat, prodit. Præter ea calx ista omnino alba est neque ullo modo cum nitro deflagrare vult; quod, omnem sulphuream materiam deficere, est argumento. Nihilo fecius calx hæc sulphure proprio addito subito in regulum mutatur, & tunc cum nitro more consueto deflagrat.

Ergo, aliquod sulphur internum metallicum (quod vero fortasse parum aut nihil a vulgari externo sulphure differt) ad terræ metallicæ compositionem & quoque ad regulinam substantiam ac formam effingendam summe necessarium esse, apparet, sine quo ea iners & minus cohærens remanet moles, omni antimonii virtute prorsus privata. Sic pulvis, minera aut cineres ferri haud nocent & tuto deglutiri possunt; quod si vero ex eo cultri & acus fuerunt efficti, casus immensum in modum mutatur. Interni hujus principii sulphurei necessitatem non in antimonii solum, sed quoque in perfectiorum metallorum compositione cognoscimus, quæ lentium causticarum ope (vel alia ratione) calcinata in statum eis proprium metallicum malleabilem non, nisi additione alicujus sulphuris, ut dissolutarum particularum terrarum metallicarum conjunctionis vinculi, reduci possunt. Quodlibet vero sulphur, vel animale vel vegetabile vel minerale, pinguedinem, pulverem carbonum seu sulphur ipsum, æquali ratione istarum terrarum concreationem & cujuscunque metalli differentis regenerationem efficere, annotatu satis est dignum; ita ut tantum sulphur ut
ful-

fulphur esse videatur, quod solum ad novam compositionem requiritur. Haud absimili ratione, ut in vegetabilibus ad staminum cohæsiorem requiritur oleum conglutinans, quo igne consumto, ea in meros mutantur cineres. Ergo metallorum differentiam a differentibus terris metallicis specificis, ut ita dicam, & non a differente proportione, compositione & puritate principiorum sulphureorum aut mercurialium, ut D. HOMBERG aliique crediderunt, dependere, hoc comprobare videtur. Interim, quomodo unorum eorundemque carbonum sulphur ad formam atque substantiam ex cineribus non solum ferri, cupri, & stanni, sed quoque pari modo ex calce argenti & auri metallicam eis propriam restituentem, inservire possit, me fugit. Porro autem, si hæ terræ metallicæ origine sua re vera sunt mercurialis indolis, & ita post calcinationem remanent, qui fieri solet, ut earum mercurius talem immensum caloris gradum, qualis iste lentium causticarum est, perferant? cum e contrario nulla mercurii præparatio cognita, multo minus vero mercurius ipse tertiam ejusmodi caloris partem sustineat, quin totus dissipetur, atque hanc ob rationem mercurialia, ut mercurialia, nunquam in vitrum possint converti: quæ vero metallorum terræ aut cineres hunc immensum caloris gradum sustinent, in vitrum convertuntur ideoque non sunt mercurialis indolis: atque eorum calx alicujus sulphuris additione iterum in metallum reduci potest; ego vero credo fore, ut nemo dicat, carbones ipsis in reductione reddere mercuriale principium.

Hic fortasse quis ex me quærere possit, quænam arguant, in bene purgato antimonii regulo

aut ejus vitro adesse sulphur? ad hæc respondeo, nullus dubitare poterit quin in regulo adsit, cui notum est, optimum antimonii regulum cum nitro perfecte candescenti crucibulo injectum deflagrare & plures vel minores exhibere scorias: quæ cum sale fixo alcalino liquefactæ hepatis antimonii speciem efficiant; atque sulphur facile separari potest, si in aqua regia dissolvitur. Hoc vero cognitu haud est difficile; non adeo facile profecto in antimonii vitro detegitur sulphur, sed evidenter adest; quando enim vitrum in pulverem tenuissimum contritum cum vini aceto destillato fortissimo digeritur, eum maxime tingit & imbuat emetica qualitate: atque tinctura hæc evaporatione in extractum redacta tincturam præbet sulphuream, spiritus vini affunditur reëtificatus: quando autem cum eo ipso vitro modus procedendi cum aceto vini destillato aut ejus spiritu concentrato variis temporibus repetitur, id tandem ei neque tincturam, neque vim emeticam impertitur, sed mortua, obscure tincta, iners remanet massa, cum omne sulphur extractum & in meram calcem reductum fuerit vitrum. Siquidem vitrum antimonii ipsum aliquo modo cum nitro deflagrabit; ex quibus, id semper aliquid principii sulphurei retinere apparet, atque, si id mitius & innoxium reddere volumus, ut vitri sulphur cum nitro aut ope lentis causticæ comburatur, necesse est: quod profecto metallicæ vitri naturæ est destructio.

Spicularum vero regulinarum præsentiam in antimonii vitro & quidem istam formam demonstrare, cui maxima ex parte qualitatem adscripsisse videor emeticam, res est multo difficilior; cum tamen antimonii vitrum omnium ejus præparatio-

num sit violentissima. Ipso in vitro spiculas aut acus nullo modo apparere, ego ipse profiteor; vere autem apparent, si vitrum in vino digeritur & dissolvitur atque deinde hujus liquoris guttula vitri frustulo injecta ope microscopii consideratur. Atque porro, vitrum antimonii cum pauculo sulphure vulgari in regulum reductum formam commonstrat striatam acubus similem. Pari modo antimonium calcinatum modico igne liquefactum sæpius exhibet massam, quæ partim regulum striatum, & partim vitrum refert; tam parva interest differentia. In vitro vulgari sal non apparet, licet illud vere insit & interdum adeo laxè cum terra vitrescibili componatur, ut vinum, in ejusmodi lagenis vitreis ex tali perversa vitrea materia præparatis reservatum, aliquid ex sale dissolvat, indeque male sapiat, & insalubre fiat. Præter ea vitri antimonii cerati præparatio non parum veritatem illius, quod proposui, confirmare videtur, fortasse enim cera cum eo liquefacta nihil aliud efficit, quam ut partes regulinas acutas involvat: atque hoc eo magis probabile esse videtur, cum larga sulphuris quantitas cum arsenico albo liquefacta arsenici spicula involvat, eaque multo minus, quam antea erant, reddat noxia. Pari ratione ex vitro antimonii ipso, cum justa sulphuris quantitate efficitur species reguli admodum mitis.

Medicamentorum quorundam agendi modus quam maxime difficilis est explicatu. Quis dicere potest, cur unum aut bina opii crudi grana somnum inducant profundum? vel cur parca cantharidum dosis adeo peculiari & forti ratione afficiat vias uriniferas? cur duo aut tria elaterii grana majori violentia operentur quam quinque

aut sex ialappæ? five cur admodum parva vi-
tri antimonii quantitas excitet vomitum adeo
periculosum?

Antimonii vero qualitas emetica five ab ejus
spiculis five minus dependeat, ea profecto regulinæ
substantiæ inest; nulla enim hujus mineralis præ-
paratio, nisi quæ regulinis partibus insigniter re-
ferta est, vim habet emeticam; quæ partes, nisi
plurimo cum sulphure obducantur, semper vim
vomitum excitandi exferunt; atque hoc efficiunt,
seu in substantia seu proprio quodam menstruo,
quale est vinum, vinum pomaceum, vini ace-
tum vel simile quid, dissolutæ dentur. Aqua ut
aqua nihil ex regulo antimonii solvit, cum neque
sulphureas, neque metallicas partes afficiat, vini
spiritus nullo modo in partem regulinam edit ef-
fectum; acidum vero vegetabile saponaceum in
utramque vim suam exferit, & veram regulinam
extrahit substantiam, siquidem quasi valde atte-
nuatum tartarū emeticum liquidum vel antimo-
nii solutionem efficit. Atque ita profecto aci-
da vegetabilia vim suam in ferrum & cuprum
exferunt; quæ neque aqua pura neque spiritu
puro afficiuntur, admodum prompte vero vino,
vino pomaceo, limonum succo, similibusque
dissolvuntur.

Cæterum hoc me ad sequentem observatio-
nem perducit: licet aqua simplex ex puro an-
timonii regulo nihil extrahat, aqua tamen plu-
viosa & fluviorum aliquo modo in crudi anti-
monii corpus agit, ac ex eo lacteum colorem,
& sulphureum antimoniale odorem & saporem
dissolvit, si cum eo moderato solis aut ignis ca-
lore digeritur. Atque hæc aquam ita refertam ac
large potam in cutaneis aliisque morbis magnam
præ-

præstitisse utilitatem, compertum fuit. Cum vero menstruum hoc aquosum procul dubio aliquid ex sulphure antimoniali solvat, pari ratione simul aliquid ex partibus regulinis tenuioribus sulphuri adhærentibus abripere potest; haud fecus, ac fere omnes aquæ sulphuræ naturales magis aut minus ex alio quodam minerali principio, & plures in primis earum aliquid ex marte continet. Atque porro, quicquid alii de antimonio crudo in substantia dato sentiant, KUNCKELIUS, HOFFMANN & GEOFFROY, tamen, id in variis morbis maximam afferre utilitatem, asserunt; ego vero, mihi tantas adesse rationes, quantæ sufficiant ut eorum sententiæ subscribam, existimo. Quin multum utilitatis in variis equorum, animalium cicurium aliorumque morbis præstat, vix dubitari potest, ideoque satis commode assumendum est, partes regulinas cum sulphureis in sanguinis massam intrare; atque pari ratione viam per vasa lactea cæteraque corporis humani invenire ac valde salutare edere posse effectus. Per plures abhinc annos antimonium & mercurium vivum contrita in æthiopem antimoniam, ut a me dicitur, optimo cum successu in variis casibus, speciatim in morbis cutaneis, glandulis scrophulosis obstructis, rheumatismis cæterisque dedi, quando æthiops vulgaris minus deprehendebatur efficax. Quod medicamentum ut officinale paratum fervetur, diu jam jussi; id vero ex crudi antimonii in tenuissimum pulverem contriti partibus tribus; ex mercurii vivi puri partibus quatuor; sulphuris florum partibus duabus paratur. Quæ in subtilissimum pulverem contrita a scrupulo semis usque ad drachmas duas dari possunt.

Hic sese mihi offert mentionem faciendi oc-

casio, quod licet cinnabaris antimonii, metho-
do consueta post butyrum antimonii sublimata,
parum ratione virtutis aut compositionis a vulga-
ri factitia cinnabari differre videatur, cinnabaris
tamen antimonii quæ nunc plerumque ex æthio-
pe minerali & antimonio crudo inter se sublima-
tis paratur, procul dubio aliquid non minus ex
partibus sulphureis quam regulinis secum abre-
ptis habet; satis enim cognitum habent chemici,
quam facile antimonii flores in consueta ustulatio-
ne, ubi ignis multo minor quam in cinnabaris
sublimatione, ascendant. Nunc autem his flori-
bus esse naturam regulinam, vomitum fortiter
excitare atque facile in verum reduci posse regu-
lum, cuilibet notum est. Sulphur quidem abun-
dans eum in præparatione cinnabarina bene in-
volvit: nihilominus largas cinnabaris antimonii
doses nauseam & vomitum in primis in tenerio-
ribus ventriculis excitasse, sæpius observavi.
Tunc vero, hanc ipsam ob rationem hæc anti-
monii cinnabaris quibusdam in casibus multo effi-
caciore esse potest, quam vulgaris factitia aut ipsa
cinnabaris nativa. Sed nunc in primis ad quas-
dam observationes de variis antimonii præpara-
tionibus vulgaribus faciendas proprias accedo.

Antimonium vulgare vel crudum officinarum
fusoriarum ex ejus minera in vasis conicis no-
stris crucibulis fusoriis similibus eliquatum fuit,
unde massa eliquata & frigefacta exempta aliquo
modo sacchari conum refert. Cum vero hac in-
fusione ponderosiores aut metallicæ partes in fun-
do subsideant, leviores in loco superiore rema-
neant; hoc in antimoni regulo cæterisque paran-
dis alicujus momenti res est, qua de parte con-
antimonium eligatur; nam quo propius a coni
apice

apice fumitur, eo magis regulo abundat; atque ejusmodi quantitatis datæ effectus, cæteris paribus, multo erit insignior, quam si a basi propius desumatur. Pari modo hoc attendendum est, quando in substantia antimonium datur, aut coquitur vel infunditur ad potiones, quibus non sine utilitate additur.

Antimonii partem regulinam magna sulphuris quantitate involutam, in antimonio crudo, nullam emeticam vel drastrictam vim exserere, antea proposui: quod si vero antimonium ustulatione diu protracta aut calcinatione maxima ex parte sulphure hoc externo privatur, eo magis qualitatem accipit emeticam, quo magis consumitur sulphur. Atque antimonium hoc in cineres redactum ut ita dicam, si majori ignis gradu subjicitur, & liquefit in regulum atque porro quoque in vitri speciem, ejus sulphureo involucri adeo privatur, ut spicula regulina quasi nuda appareant, ac violentiam in ventriculum exserant maximam. Atque id antea, quam in proprium regulum aut vitrum mutatum fuit, post longam & convenientem ustulationem non parvum vis emeticæ accipit gradum, cui libet patebit, qui id in substantia vel convenientem in modum cum vino aut vino pomaceo digestum dabit. Quamquam enim cum BOERHAAVIO dicere nequeo, id violentum esse emeticum, HOFFMANNUM tamen, qui id prorsus iners pronunciat, deceptum fuisse, bene novi. Quod antimonium in cineres redactum & adeo jam sulphure ejus externo ope calcinationis privatum, magis ab eo liberatur; si per insigne temporis spatium in admodum forti igne liquefactum retinetur & in vitrum convertitur; quod meris fere par-

partibus constat regulinis, prouti ex ejus gravitate specifica, antimonio crudo vel quoque ipso hepate majore manifestum est, ac licet regulus sub vitri forma lateat, is tamen semper satis facile in proprium reduci potest regulum, ideoque ut talis cum quolibet qualitate emeticam communicat menstruo, cui regulus ipse illam impertiretur, cum non minus, quam ejus substantia, vomitorium sit violentissimum. Quid? quod si in acrimonii calcinati liquefactione in vitrum ignis non satis fortis est, ac bene dirigitur, ipsius massæ liquefactæ pars altera in regulum & altera in vitrum coit: adeo parva intercedit differentia.

Ipse profecto antimonii regulus non, nisi externi sulphuris destructione potest præparari: exempli gratia, antimonii crudi partes octo, tartari crudi partes sex, & nitri puri partes tres in tenuem pulverem siccum redactæ uno tempore cochlearis parvi mensura in candens injici debent crucibulum, unde quamlibet injectionem mox excipit ingens deflagratio. In fundo massæ vehementiori igne liquefactæ interdum plus, interdum minus deprehenditur reguli; prouti ignis cæteraque fuerunt pertractata. Qua in re cautione opus est, ut in fusionis principio filo ferreo vel simili re moveantur crustæ, ut ad formationem reddatur aptior. Hic sulphuris antimonii externi maxima pars deflagratione consumitur, ac tartarus & nitrum tali modo in alkali ignis ope mox conversa uniuntur cum sulphure superstite & ita sulphuris hepatis speciem efficiunt, quæ pari modo ex regulina substantia plus solvit & abripit; (nam sulphuris hepar cum aliqua metalli specie liquefactum eam dissolvit & massam

sam in aqua solubilem efficit) ita ut hac procedendi methodo maxima antimonii & salium pars mutetur in scoriam aut croci antimonii speciem in superficie reguli, atque hoc in primis fieri solet, si fusio diu continuatur. Tali ratione regulus insignem in modum partibus suis sulphureis privatus, admodum forte fit emeticum ex causis supra allatis. Licet hæc sit consueta regulum ad minimum parva in quantitate comparandi methodus; attamen longe minorem reguli quantitatem sistit, quam variis aliis procedendi methodis obtinetur; non enim solum violenta & repetita deflagratione plures sulphur eæ, sed quoque regulinæ absumuntur partes, quæ sub forma flammæ, fumi & florum, si in propriis vasis colliguntur, ascendunt; atque hi facile iterum reduci possunt in regulum. Præter ea salium quantitas in comparatione nimia est. Nam postquam ea in alcali mutata & cum sulphure unita fuerunt, plures regulinas absumunt partes, ita ut, si ignis fortis diutius continuetur, parum admodum in fundo remaneat. Multo copiosior in comparatione obtineri potuisset regulus, si tartarus & nitrum antea fusione mixta & in fluxum nigrum, ut dicitur, essent mutata. Ast hoc quoque in casu massa liquefacta, ut primum ea tenuior fluit, effundenda aut ab igne est removenda; alias non parva pars vi & duratione ignis abit evaporatione, unde ea propter in comparatione augentur scorix. Multo vero major reguli quantitas producitur, si duæ partes antimonii puri cum una parte limaturæ ferri vel clavorum frustulis liquefiunt, quibus quoque una nitri purissimi & sicci pars injectione addenda est. Quæ procedendi methodus fere dimi-

mediam reguli partem præbet. Pari modo hic nitrum comburit sulphur, ferrum vero imprimis sulphur suscipit & se cum eo in scoriis unit; quæ, in transitu sit dictum, in pulverem tenuem redactæ cum tanto vel meliori effectû, quam antimonium martiale cacheticum LUDOVICI adhiberi possunt. Eas maximam in leucophlegmatia & fluore albo pertinaci præstitisse utilitatem pluries sum expertus.

Si quando antimonium prius igne in calcem redigitur, ac si vitrum comparare velimus, vel in aqua calcis vivæ saturata recenti pluries coquitur, maxima sulphuris pars absumitur atque antimonium ita præparatum multo maiorem reguli quantitatem in comparatione præbet, quam si antimonium crudum liquefactum est; quo in casu vero salium adhibitorum quantitas multo minor, quam in consueta methodo esse debet, eaque antea in fluxum nigrum sunt reducenda. Antimonium in calcem redactum atque fere cum æquali saponis nigri quantitate liquefactum multo plurem regulum, quam methodo KUNCKELII, STHALII vel alia paratum, præbet, ex libra una novem vel decem proveniunt uncia: ego vero re ipsa hanc methodum nunquam tentavi, cum mihi verus saponiger non esset ad manus; fortasse quodlibet aliud salino sulphureum remedium idem efficeret.

Nihilo minus hæc in genere tenenda est observatio, ubi tantum parva harum rerum quantitas in hoc aut aliis tentaminibus uno tempore liquefiunt, semper minorem reguli copiam in comparatione provenire, quam si experimentum multo largiore cum quantitate fuit captum.

Siqui-

Unable to display this page

vivido & forti liquefiunt, reguli pars interdum major, interdum minor in fundo reperitur. Quodsi autem multo minor quantitas salis alcalini adhibetur, multo minor sulphuris antimonii pars absumitur, atque tali modo efficitur is qui MARGHAAFIO, HOFFMANNO aliisque dicitur regulus medicinalis, qui tantum parvam vim exferit emeticam, cum satis sulphuris ad spicula regulina involvenda fuerit relictum. Quando vero multo largior salis alcalini fixi quantitas (ut circiter duæ partes ad unam antimonii (cum eo fusione commiscetur, tantum sulphuris salibus absumitur, ut parum ad spicula regulina obducenda relinquatur, quod sufficere possit ad ejus vim valde drasticam impediendam. Antimonii hepar methodo consueta quantitate nitri æquali paratum, dupla parte plus fere in ejus operatione amittit deflagratione, quam id cum alcali fixo; hoc vero non adeo vitrea, & magis apta deprehenditur, ut aeris humiditate delique scat. Nihilominus utriusque crocus, si perfecte fuit edulcatus, eandem fere continet vim. Ille profecto, qui cum dimidia nitri quantitate paratur, insignem in modum est debilior, cum multo minor sulphuri involventis pars fuit absumpta, quando præcipue ignis fortis non adhibitus & materia antea est exempta, quam scorix fatis separatae sint. Reguli antimonii vulgaris scorix ipsæ non minus ejusdem sunt indolis, quam hepatis antimonii species, quæ proprio fluxu aliqua ex parte facile in regulum reduci potest: ita ut, si nitrum in alcali conversum, cineres clavellati, vel sal tartari cum hoc minerali sulphureo fusione miscentur, antimonii hepar producitur, ex quo bene abluto metal-

lorum

lorum vel magis proprie antimonii provenit crocus. Atque cum hæc massa hepatica in aqua fervente solvi possit, in solutione subsidet antimonii sulphur, præcipue si cum acido vegetabili aut minerali præcipitatur: quod vero sulphur semper plus aut minus particularum regularum continet, unde præcipue id primæ præcipitationis semper insignem in modum est emeticum. Quid? quod partem antimonii regulinam & sulphuream ita cum salibus alcali fixis uni posse, ut tota fere antimonii quantitas cum æquali circiter falis tartari vel cinerum clavellatorum parte fusione mixta sic maturi queat in sulphuris aurati, ut dicitur, speciem, res est certissima; re vera autem hoc nihil est aliud, quam verus crocus antimonii sulphureus. Nihilo secius falis, sulphuris & reguli cohæsiō in hoc hepatico concreto facile acidorum affusione in solutionem ejus aqueam dissolvi potest, quæ acida cum salia alcalina fortiter attrahant, partes sulphuræ & regulinæ subito fundum petunt. Neque hæc admodum firmiter uniuntur, cum salia alcalina fusione durante sulphur antimonii aliquo modo a partibus regulinis separent. Cohæsiōnem tantum laxam esse, manifestum est; alias tanta sulphuris quantitas, quanta in sulphure aurato deprehenditur, si intimius cum partibus regulinis esset conjuncta, ita spicula ejus obducere debuisset, ut vix ullam in tunicis ventriculi cæterorumque intestinorum efficere potuisset irritationem insignem, prouti in antimonio crudo ejusque ex sulphure & regulo reductione videre est. Porro, licet prima sulphuris aurati præcipitatio regulinis partibus insigniter sit referta, secunda tamen aut
tertia

tertia præcipitatio multo pauciores continet & fere tota sulphurea & vix ullum in modum est emetica. Quod si vero hæc mitiora vel potius leve sulphur habere cupias, non nimium acidi præcipitantis primum affundas; vel, quod melius erit, lixivium aut solutionem antimonii per aliquot dies aeri frigido liberiori exponas; ita enim sulphur regulinum impurum ipsum fundum petet; quo facto acidum consueto more instillare poteris; atque si hoc justis gradibus parvaque quantitate peragis, post secundam aut tertiam præcipitationem sulphur fere purum subsidebit; quæ, sulphur cum regulo in solutione hepatis non adeo firmiter unitum esse, demonstrant: interim, quod in transitu sit dictum, cum antimoniale lixivium, ex hepate paratum adeo regulinis partibus abundet, ac hæ minus involutæ sint, id constanter magis aut minus emeticum esse necesse est quicquid etiam Dom. LEMERY in contrariam afferat partem. Ast hoc non solum, quod in hujus viri tractatu de antimonio excipi potest.

Cum sulphur auratum his temporibus in medicina frequentius adhibeatur, major in ejus præparatione attentio, quam plerumque fieri solet, necessaria esse videtur: prima enim præcipitatio certissime non parum differt a subsequente, cum ei & color obscurior, & gravitas specifica major indeque plus regulinæ sint partes. Itaque alicujus momenti res est, quam diu lixivium antimoniale antea reponatur, quam acidum affundatur: illud ipsum enim tempore plus de substantia sulphureo-regulina dimittit; si id in primis in atmosphæra fumo aceti, sulphure aut similibus repleta reponitur; ac tali in casu succedens præcipitatio cum acido multo mitior erit, cum non tam metallica, quam

quam potius sulphurea sit. Sic quoque quantitas & qualitas acidi præcipitantis non carent effectu. Vini acetum magis augebit vim emeticam; & salis aut vitrioli spiritus præcipitatum præbet non adeo aptum ad commixtionem cum calomelano, ut in D. PLUMERS pilulis alterantibus cæterisque. Igitur magna quoque cura in sulphure aurato abluendo habenda est; nam salia acida non tam facile, ut nonnulli credunt, abluuntur, & procul dubio aliquid ex illis simul præcipitatur. Quis crederet, tantam salis quantitatem in calce argenti ex solutione quæ fortis ope salis marini præcipitata latere, quæ, licet perfecte abluta & prorsus insipida sit (qualis est luna cornea, in quam facile fusione mutatur) tamen, si duæ partes cum una reguli antimonii parte intime miscentur & destillantur, admodum causticam butyri antimonii præbent speciem. Quam leve vero & parum antimonii sulphur desideratur, si id non aliquid ex regulo continet, haud majorem edere potest effectum quam sulphur vulgare.

Kermes minerale olim tam celebre (idque jure) quam ullum aliud antimoniale nostris temporibus, est quoque hepatis antimonii species & ejusdem ut sulphur auratum naturæ, etsi præparandi modus valde differre videtur. Id paratur, dum antimonium crudum in pulverem contritum in forti lixivio nitri fixi aut in alcali converfi (sal tartari vel cineres clavellati idem omnino præstant) coquitur. Hic salia alcalina sulphuri affixa cum eo uniuntur; unde hepatis sulphuris liquida species, quæ dissolvit, vel potius proprie suscipit sibi que plures unit regulinas partes. Atque ita re ipsa id fit mitior quidam antimonii crocus, prouti evidenter apparet, cum aliqua ei insit vis eme-

tica atque is regulum convenienti fusione præbeat.

Kermes mineralis aut sulphuris aurati speciem præparandi alius deprehenditur modus, qui raro aut nunquam, licet optimum judicem, adhibetur; atque hic est, ut antimonium crudum in tenuem pulverem redactum in aqua calcis vivæ admodum forti per unam circiter horam coquatur, & decoctum colatum tartari crudi aut ejus crystallorum in aqua fervente solutione præcipitur. Crudi antimonii decoctum hoc adeo limpidum est ut aqua fontana; repositione vero tenui obducitur cuticula pulcherrime omnibus ireos coloribus variegata. At enim vero liquor hic perfecte limpidus acidus alicujus vegetabilis aut mineralis affusione mox turbatur & colore croci profundo tingitur ac magna sulphuris antimonii pars, cui aurantium color est, præcipitatur, haud secus ac in vulgari decocti scoriarum ex regulo aut hepate antimonii fieri solet præcipitatione. Licet non minus hoc sulphur auratum, quam aliud simile sit alchemico tunc auro, de quo tanta loquuntur & quod avidè expectant adepti, color tamen speciosior plura promittit, quam vere continet: quod si enim jussu abluatur, separatur & siccat, id vix quadragesimam partem ab eo retinet, quod tempore præcipitationis habere videbatur. Sulphur hoc mitius & magis fixum esse, quam illud ex scoriis paratum existimo: Nihilominus id partibus regulinis abundat, prouti ex aurantium colore & qualitate emetica, qua præditum est, apparet. Decoctum hoc æque bene limonum aut aurantium hispaniensium succo, (quo speciosissimum obtinetur præcipitatum), aut solutione salis ammoniaci, aut urina recenti præ-

præcipitari potest: ipsa quoque saliva hoc præstabit: nam cum ego hujus decocti perfecte limpidi cochlear unum ore tenerem, id mox colore tingebatur profunde luteo, ita ut non acida solum vegetabilia & mineralia, sed & pari modo salia neutra decoctum hoc antimoniale præcipitent.

Decoctum hoc antimonii cum aqua calcis vivæ aliis quoque consiliis infervit, nam minerale hoc ita coctum magna ex parte sulphure ejus superficiali privatur, si in primis bis aut ter in aqua calcis vivæ recenti fortique coquitur. Atque tunc pulvis bene ablutus & ficcus tam aptus est ad regulum vel vitrum antimonii efficiendum, quam si antimonium consueta via ustulatur & calcinatur. Atque fortasse antimonium ita præparatum variis in casibus interne datum potest esse efficacius, quam crudum: si illud ad decem vel quindecim grana datur, sæpius vomitum & alvum leniter, in primis in ejus usus principio movet.

Inde sulphur auratum, kermes minerale, de quibus jam supra disputatum fuit, pulverem RUSSELLI aut panaceam antimonii sine igne WILSONII unius ejusdemque indolis esse, apparet, licet profecto ratione virtutis aliquo modo differant & in eorum operatione sint incerta; ideoque ad ea paranda manus cautæ, & ad ea cum utilitate adhibenda judicium bonum requiruntur. In scoriis enim unius ejusdemque reguli antimonii speciei regulinum præ aliis dominabitur principium, si ea per longum temporis spatium in igne forti, quam si per multo brevius retinetur; nihil dicam de illis, quæ antea ratione modi præcipitandi, cæterorumque protuli. Atque kermes minerale ipsum non parum differt, prouti cum lixivio fortiori vel debiliori fuit paratum, prouti ma-

gis aut minus sollicitè fuit ablutum & edulcatum, & prouti tandem vini spiritus super id vel fuit, vel non fuit deflagratus. Quicumque id dare velit parvis dosibus, ab uno aut duobus incipiat granis; quando vero, ea convenire, invenerit, dosin gradatim ad octo vel decem grana augere potest, si in primis id cum aliquo extracto resinoso, balsamo naturali aut simili re intime fuit commixtum. Ast doses nulla ratione nimis celeriter sese excipiant: nam antimonialia solida per insigne temporis spatium sine ullo patente effectù in corpore hærere possunt, tandem vero omnia subito maxima cum violentia operantur; si præcipue vinum, vinum pomaceum, aut aliud quoddam acidum vegetabile superbibatur.

Quamquam sal commune cum antimonio liquefactum nihil fere magis quam ejus fusionem promoverè videtur, ideoque parva ejus quantitas in antimonii hepate & regulo medicinali parando additur, ejus tamen maxime concentratum acidum admodum peculiarem in substantiam regulinam edit effectum, cum eam non solum multo volatiliorem, sed quoque maxime causticam reddat, prouti in butyro vel oleo antimonii vulgari videre est; in hac enim præparatione mercurius sublimatus corrosivus nihil præter ejus acidum omni phlegmate privatum contribuit, quod fortius quam mercurium attrahit regulus; atque hæc unita liquidum maxime corrosivum destillatione proveniens efficiunt; ex quo simplices aquæ affusione id præcipitatur, quod valde improprie mercurius vitæ appellatur, cum ei nihil ex mercurio quam nomen sit, atque re vera, si bene cum aqua fervida edulcatur, merus remanet antimonii regulus, prouti clare, si is liquefit, ap-

paret. Etſi variæ aliæ butyrum antimonii præparandi methodi (eæque minus periculofæ) (deprehenduntur; hæc tamen cum mercurio ſublimato corroſivo regulum quaſi nudum commonſtrat, quando præcipitatur, ac ſulphur antimonii cum mercurio relinquitur, quæ facile in cinnabarin ſublimantur: ita ut hæc ſupra propoſitam doctri-
nam confirment; nam cum regulo antimonii ſatis puro & mercurio ſublimato corroſivo nulla præparari poteſt cinnabaris, cum regulo non plus ſulphuris ſit, quam ad ejus metallicam formam & conſtitutionem absolute eſt neceſſarium.

Ego vero in praxi mercurio vitæ raro & quidem ante aliquot annos in quibuſdam caſibus maniacis uſus ſum: is ſemper ſe præbebat ut valde rude medicamentum & brevi mihi erat tædio. Quodſi quis tale quid adhibere cupiat, illi celeberrimi D. STAHL ſuaſerim præparationem; ſcilicet, antimonium butyro rectificato ſenſim ſenſimque atque parum uno tempore affundatur bonum vini alcohol, primum calor in mixtura oritur inſignis, mox ea redditur lactea, atque admodum alba quædam gelatinofa maſſa ſubito præcipitur. Quæ per unum aut alterum diem in leni calore digeſta, cum aqua poſtea fervente ſatis edulcata ſiccata & cum vini ſpiritu deſlagrata pulverem in operatione mercurio vitæ vulgari multo tutiorem, licet ſemper emeticum, &, ut vir iſte ait, valde ſudoriferum & anodynum præbet. Doſis ejus eſt tria vel quatuor grana. Eum ſudorem largiter promovere expertus ſum, ſi præcipue parum per vomitum aut alvum operatur, ut proſe-
cto plurima draſticorum antimonialium efficere ſolent. Mercurii vitæ aliam præparationem inſcriptione purgantis ex antimonio ſecuriſſimi ſua-

det MAETS; quod paratur, si mercurii vitæ una pars cum duabus nitri partibus fuisse miscetur atque tunc massa hæc cum æquali salis communis quantitate bene conteritur. Quo factò sal bene abluendum & massa probe edulcanda est. Quod sane adeo tutum deprehendo medicamentum, ut virtute parum a vulgari bezoar minerali differat unicuique, qui sequentem considerat observationem, facile apparebit ratio.

Antimonium diaphoreticum & cerussa antimonii non multo plus quam hujus metalli sunt mortui cineres interno aut metallizante, ut ita loquar, sulphure repetita cum nitro deflagratione privati; ita ut parum ab eis expectandum esse in usu medico, credam, cum utrumque sit calx iners, in qua contextus & forma regulina prorsus sunt destructa; ita ut aqua regia, quæ tam facile antimonium crudum aut ejus regulum afficit, ea non tangat, multo minus dissolvat: quod, naturam antimoni metallicam in his præparationibus maxime esse destructam, argumento est. Atque licet utrumque proprio fluxu iterum in regulum reduci possit, hoc tamen nunquam sine alicujus phlogisti aut sulphureæ substantiæ additione fieri potest. Atque sic profecto quælibet antimonii calx humida aut sicca via parata fusione cum aliqua inflammabili re in vasis clausis mutari potest in regulum, quod reguli & formam & virtutem maxima ex parte non minus a sulphureo principio, quam a terra metallica pendere, ostendit. Num hic in transitu annotatu sit dignum nescio, calcem antimonii cum sulphure minerali reductam formam assumere striatam; cum animali vero vel vegetabili phlogisto reductam reguli antimonii vulgaris formam laminatam monstrare

An hoc tantum ab acido dependet vitriolico? Mercurius vitæ per se liquefactus aculeatam quoque vel acubus similem refert spem: unde?

Pari ratione hic casus re ipsa in perfectissimis corporibus metallicis occurrit, quæ suam metallitatem, ut eam nominat BECHER, ut malleabilitatem aliasque metallicas proprietates plenaria sulphuris interni metallici aut componentis destructione amittunt, prouti videre est, si metalla ope lentis causticæ aut igne culinari intensiore calcinantur: sulphur hoc internum probabiliter est, quod ALBERTUS MAGNUS per humidum unctuosum subtile intelligit, quod, ut is ait, est prima metallorum materia, & sulphuri componenti aut oleo vegetabili omnino analoga, quod ipsas staminum particulas & partes organicas conjungit, & quod prorsus combustum totam massam in cineres conversam relinquit. Hic autem quod in transitu sit dictum, clare satis apparet, pabulum illud sulphureum ita ad calcis antimonii reductionem necessarium admodum ab ipsa luminis aut ignis substantia differre: licet enim magna luminis agentis aut ignis pars calci adhæreat, prouti a magno ponderis augmento in regulo antimonii radiis solis vel igne culinari calcinato manifestum est, nihil tamen ad ejus statum contribuit metallicum; e contrario plenarie illud destruit; atque radii solis aut ignis particulæ non conjungunt, sed dispergunt regulinas aut metallicas partes, cum conjunctionis vinculum sulphur internum destruant. Pari modo oleum vitrioli vel spiritus nitri, duo concentrata & maxime ignea acida regulum ex antimonio extrahunt idque in calcem mutant, cum phlogiston aut principium sulphureum solvant, unde metallica substantia

prorsus turbatur. Atque hoc ita evenire, ex odore forte sulphureo, qui acidorum ad antimonium affusione oritur, apparere videtur. Oleum profecto vitrioli inflammabilem partem antimonii attrahit, seque cum ea in verum sulphur minerale unit. Itaque ignea hæc acida fere eadem ratione ac radii solis aut ipse ignis vim suam exferere videntur in antimonium; ac hoc præter plura alia est argumento, magnam inter lucem & acida esse affinitatem; quod D. ISAACUS NEWTON jam dudum demonstravit.

Regulinæ substantiæ sulphuris interni destructionem hac in calcinatione formæ regulinæ indeque vis antimonii emeticæ esse destructionem; aliqua ex parte ex eis, quæ supra proposui, apparet, ac magis si nostram attentionem ad sequentia vertere volumus experimenta, patebit. Quod si tantum æquales antimonii & nitri partes deflagrantur & fusione miscentur, solum sulphur externum involvens in tantum absumitur, ut spicula regulina relinquantur nuda, quæ admodum fortiter tunicas ventriculi cæteraque irritare possunt. Quod si vero tres nitri partes ad unam antimonii adduntur, per repetitam fortem deflagrationem non sulphur solum externum, sed internum quoque prorsus dissipatur ac in calcem inertem redigitur massa. Pari ratione ferrum, stannum, cuprum cum dupla aut tripla nitri quantitate in cineres rediguntur atque metallica natura privantur. Nitri puri non multo plus quam duæ partes ad unam reguli antimoni hunc in calcem innoxiam mutat, cum in regulo multo minor sulphuris quantitas quam in crudo antimonio sit comburenda: atque æqualis circiter nitri quantitas vitri antimonii violentiam prorsus destruit, cum
in

in eo solummodo tantum sulphuris superesset, quantum ad regulinam naturam conservandam sufficiebat. Sic nitri quinque partes ad duas mercurii vitæ additæ, cum in substantiam inertem vel bezoardicum minerale convertunt. Sed de his hæc sufficiant. — Quicquid nitrum deflagratione efficit, illud lens caustica intensa vi radiorum solis concentratorum præstat; qua antimonium, ejus regulus & vitrum in meram mutantur calcem, quoniam omne sulphur prorsus fuit combustum. Quid? quod si ullum horum per longum temporis spatium actioni ignis fortis vulgaris exponitur, id in meras redigitur cineres, quæ nunquam iterum in regulum aut vitrum, quam ope alicujus phlogisti, ut sulphure animali, vegetabili aut minerali reduci possunt. Atque hoc quoque ad ferri, stanni cupri cæterasque calces reducendas requiritur. Nullum in ulla antimonii calce, ita parata remanere sulphur, ex eo manifestum est, quod nulla cum nitro deflagrabit neque in statum regulinum sine addito aliquo phlogisto reduci potest. Regulinam naturam ac contextum his in præparationibus destructa esse, ex eo patet, quod eas nulla ratione afficiat aqua regia, quæ omnem antimonii regulum adeo perfecte & facile dissolvit: indeque eæ omni emetica qualitate sunt privatæ.

In omnibus vero his calcinationibus cum nitro, tres ad minimum hujus salis partes ad unam crudi antimonii adhiberi debent, alias sulphur internum non tantum, quantum sufficit, comburitur, & spicula regulina ita haud destruuntur, ut iners calx remaneat; quod si enim duæ tantum nitri partes adhibentur, id semper vim retinet emeticam, prouti in eo, quod antimonium emeticum mitius appellat BOERHAAVIUS, videre

Unable to display this page

Porro hepar in tenuem pulverem est redigendum atque repetita ablutione in aqua fervente (vel potius decoctione) edulcandum; alias plus nitri in alcali conversi croco hepatico adhærens vim menstrui vinosi infriget. Hoc olim minus, quam fieri debuisset, attendebatur; atque, quantum vinum benedictum, ut tunc appellabatur, inter se differret bene recordor. Profecto, si cum vitro antimonii bono vel cum regulo puro paratur, ista non adest incertitudo. Quodsi regulus adhibetur martialis, aliquo modo ferruginei principii fieri potest particeps. Vinum post sufficientem infusionem semper est colandum.

In hac infusione vitri, vel reguli antimonii cum vino regulina substantia saponaceo hoc, spirituofo, tartareo menstruo dissolvitur & regulina pars quam maxime attenuatur; alias ea cum vino per sacculum colatorium non transiret, in vino soluta atque cum eo intime commixta per plures annos remaneret. Ita ut antimonium tali modo paratum quasi in solutis principiis nobis offeratur; vel potius sic tartari emetici liquidi maxime attenuati efficitur species, cui omnis antimonii est vis & virtus, cum ventriculo & intestinis admodum fortem inferre irritationem valet, si unciae unius aut duarum sumitur quantitas; at enim vero dosis parcior duarum aut trium drachmarum tantum nauseam, lenem vomitum, ac unam aut alteram alvi dejectionem, nisi quoque sudorem aut valde auctam perspirationem excitat; a triginta vero ad sexaginta vel octoginta guttulas datum, generatim merum fit alterans & diaphoreticum, quod per intimos recessus & ultimos totius systematis vasculosi ramos cum parva vel nulla naturæ perturbatione transit, simul tamen omnes animales secre-

secretiones & excretiones, speciatim cutis, intestinorum, viarum urinarium, ductuumque salivalium leni totius nervorum & vasculorum compagis irritatione evidenter promovet.

Itaque cum vinum hoc antimoniale adeo facile cum sanguine & animalibus humoribus misceatur & per omnia corporis emissaria tam libere & tam facile transeat, istud cum securitate dari & cum utilitates bis, ter, aut quoque quater in viginti quatuor horis parva dosi repeti & ita per aliquot dies continuari potest: cum e contrario præparaciones antimonii solidæ in earum operatione sint incertæ, utpote quæ interdum per longum temporis spatium in ventriculo & intestinis hæreant, antea quam evidentem exerant effectû; & tunc uno impetu eo majore violentia & pertinacia irritent, ut haud raro ægroti vires citius quam antimonii vis exhauriantur. Atque hoc non parum est timendum & interdum vere accidit, si kermes minerale, sulphur auratum, crocus antimonii mitior & ipse regulus medicinalis aliique pulveres antimoniales aut pilulæ dantur & nimis cito & frequenter repetuntur ut cuilibet, qui tali medicamentorum genere liberius est usus, notum esse debet; interdum hypercatharsis uno impetu nec opinatum accedit, si in primis vinum, vinum pomaceum aut aliud acidum vegetabile bibitur.

Porro, antimonialia in substantia data, antea in ventriculo solvi debent, quam per vasa lactea transire & cum sanguine misceri possunt, ita ut æque ac alterantia, diaphoretica cæteraque agant. In hac vero præparatione liquida pars regulina jam dissoluta & exquisitissime attenuata est, ita ut maxima cum facilitate ad sanguinem transeant.

Præter ea antimonium hac in forma jucundissima ratione, sine eo ut percipiatur aut major aliqua creetur nausea, quam quæ vino excitatur, dari posse, annotandum venit. Res profecto singularis momenti, si ægroti nobis obveniunt delicatuli & in primis infantes, quibus ut repetitæ medicamentorum exhibeantur doses, sæpius necesse est. Itaque id hujus præparationis præstantiam non parum profecto auget, quod adeo jucunda & haud difficile celari & quocunque in liquore convenienti dari possit; idque, inquam, non minus in hominibus adultis, quam in infantibus, Haud raro vomere & purgare eos quam maxime postulatur, nihilo minus res est difficillima, ei vulgaria medicamenta tali occasione consueta exhibere; cum e contrario vinum antimoniale in eorum potu ordinario maxima cum utilitate & securitate dari possit. Ego id admodum frequenter cum successu a decem usque ad quadraginta guttas infantibus unius aut duorum annorum in tussi vehementissima & oppressionibus asthmaticis dedi, quando tentamen plura medicamenta nauseosa ingurgitandi suffocationem & convulsiones minitabatur.

Num ergo credendum, hoc medicamentum adeo tutum & mite non tanta efficacitate, quanta alterans & diaphoreticum, esse præditum; ad quæ respondeo, cum hoc convenienti dosi datum ventriculum & intestina adeo fortior irritare valeat; id minori dosi exhibitum in arteriis sanguiferis & lymphaticis inefficax hære, assumendum non est, atque utrumque quam aptissimum esse videtur, & in eventu aptum est ad totum vasorum systema stimulandum purgandumque. Hæc ea confirmant, quæ nobis occurrunt, si satis lar-

larga antimonii essentia dosis, exempli gratia tres vel quatuor drachmae dantur, siquidem fere semper largus subsequitur sudor, nisi mox vomitu rejiciatur. Itaque si ea remanet & in motum venit, vasorum actio in fluida contenta & tota humorum circulatio efficacissime promovetur; atque talis profecto stimulus in ultimis sanguiferarum, serosarum & lymphaticarum arteriarum ramis, ubi motus naturaliter maxime lentus est, ubi stagnationes ac hanc excipientes feri & lymphæ corruptiones quam aptissimæ sunt ad putridam colluviem progignendam, sæpissime maxime est necessarius. Salium omnis generis, speciatim salis communis utilitatem quandam in eo consistere existimo, ut æque ac stimulus agat generalis; indeque usus ejus moderatus adeo est salutaris. Itaque tali universali non solum maximorum, sed quoque minutissimorum corporis vasorum stimulo medicamentum hoc omnes jam effectas, vel incipientes obstructions in minutissimis quoque canalibus remove molitur; indeque naturales secretiones & excretiones optimo cum successu promovet; in quibus rite procedentibus sanitatis ipsius versatur cardo.

Igitur in rheumatismis obstinatis, in frigidis scorbuticis affectionibus, in plurimis morbis cutaneis, in asthmaticis, leucophlegmaticis & ictericis ægritudinibus, inveterata pertinaci cephalalgia, vertigine, epilepsia, & mania antimonialia & in primis vinum antimoniale quam maxime conveniunt. Cujus utilitatis plura his in casibus exempla mihi in praxi mea occurrerunt, atque id a variis egregiis & in medicina exercitatis viris cum utilitate fuisse adhibitum, simul sum gaudio affectus.

Antea quam hanc rem mittam, porro mihi addere liceat, me vinum hoc antimoniale aut antimonii essentiam, ut eam nuncupo, non minus in quibusdam acutis, quam chronicis morbis, & præcipue in febribus lentis, inordinatis, debilibus intermittentibus & remittentibus, catarrhalibus febribus, in peripneumonia notha, immo quoque in peripneumonia vera post convenientes evacuationes, versus finem, quando excretio præmature suppressa & magna anxietas & spirandi difficultas fuerunt excitatæ, admodum frequenter exhibere. In pari rerum circumstantia istud quoque convenit in variolis, atque Deo juvante in quibusdam casibus desperatis admodum feliciter successisse, mihi videre contigit; cum interdum excretio cum leni vomitu, interdum cum una alteraque alvi dejectione & interdum miti sudore universali rediret. Talibus in casibus olim miro cum successu exhibebatur kermes minerale, & quod fere eadem ratione operabatur; nihilominus antimonii essentiam multo tutiorem certioreque esse, compertum habeo; licet hic pulvis triginta circiter vel quadraginta abhinc annis in Gallia & Germania idque jure, si convenienti tempore & dosi datur, fama sit celebratus; præmaturus tamen & imprudens ejus usus cito eum infamem fecit. Atque hoc plerumque omnibus medicamentis evenit empyricis; quæ omnibus in casibus & omnibus temporibus ut bona jactantur; quamquam enim re ipsa ea per se, dum convenienti ratione administrantur, bona esse possunt, eorum tamen usus promiscuus & imprudens sæpius ex antidotis efficit venena; prouti re ipsa nonnullis aliis recentibus arcanis.

Denique has hic prolatas observationes omnino novas esse, ut aliquis putet, non postulo; maximam earum partem vulgo esse cognitam concedo, atque ut tales eas proposui, sine eo, ut peculiare proferrem scriptores aut largos processus describerem, de quibus consueti rerum chemicarum libri consuli possunt; siquidem bene cognitum habebam, varias alias largiorem copiam præparandi esse vias, multo commodiores neque adeo sumtuosas ubi nitro cæterisque paratur. Ego vero, nisi me omnia fallunt, aliqua ratione antimonii naturam in lucem protuli novam; ad minimum id junioribus, quorum officium est, ut antimonialia præparent & exhibeant, magis reddidi cognitum, quam fortasse ullo alio in tractatu occurrit. Atque cum antimonialia medicamenta nostris temporibus adeo fama celebrata sint, ut hic libellus medicinæ cultoribus tradatur, res non adeo abscondita esse videtur; fortasse quoque magis experti viri eo incitari poterunt, ut antimonialium virtutes ac doses & meliores & certiores efficiant, quæ adhuc non parum incertæ deprehenduntur.

Porro quoque in his componendis mihi istud erat consilium, ut usum illius, quod ego essentiam antimonii, aut vinum antimoniale appello, (aromata enim in eo non magni sunt momenti) ut tutissimam & utilissimam antimonii præparationem commendem. Multis variisque medicamentis antimonialibus per triginta circiter annos usus sum; atque mihi sufficienti experientia edocto fatendum est, me illud omnibus aliis præferre, licet tantum absit, ut omnes solidas antimonii præparationes improbem; ego vero, nullam hac majorem aut meliorem in
medi-

medicina edere effectum, atque paucas vel nullam cum pari securitate dari posse, assero. Quorum de plurimis me cum CELSO dicere posse, existimo: *his varie medici utuntur, ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.*

Ast præter hæc omnia neque hoc neque aliud medicamentum aut præparatio morbo medebitur, nisi eis prudenter utamur. Homo aliquis tam perfecte scire poterit, quo modo securis, malleus aut ferra efficiatur, quam chemicus, quæ ratione hoc vel illud peculiare paretur medicamentum; nihilo secius & ille minime bonus esse potest faber lignarius, & hic minime bonus medicus: arcanum in eo positum est, quomodo illa adhibeantur.

F I N I S :

I N D E X

R E R U M & A U C T O R U M.

- A** *Sclepiades*. Pag. 11. — purum differt ab arsenico. 318
 104. 214.
Avicenna. 125 — absque sulphure corpus metallicum, aut antimonium esse definit. 321. 322
 Acida mineralia & vegetabilia non valde utilia in variolis crystallinis. 126
 — valde salutaria in variolis nigris cum petechiis. 126
 Aceti vapor in peripneumoniis malignis utilis. 169
Aretæus. 171. 177. 181. 197. 198. 203. 204. 275.
Albertus Magnus. 343.
 Aqua Benedicta Rulandi. 190
Andry's 238
Aetius Amidenus. 275
 Anginæ malignæ descriptio. 282
 Angina maligna quomodo curanda. 294
 — in quo differat a febre anginosa. 299
 Antimonium quibus particulis constet. 317
- B**
- B** *Oerhaavius*. 1. 26. 47. 317. 329. 345.
 Balnea in febribus utilia. 12
 Balneorum frigidorum effectus. 25. 26.
 Bolum in febre lenta nervosa. 71
 Bilis in quibus febribus præ aliis dominetur. 95
Baglivius. 100. 129. 154. 163. 166. 168. 172. 241.
Bellinus. 100
Bornett. 317
Becher. 343

quando accidere solet .

289

C

C *Celsus* . 12. 20. 29.
31. 32. 58. 68. 73.
133. 141. 165. 209.

Cortex Peruvianus quan-
do parum proficit . 22

Corticis Peruviani quan-
do usus necessarius . 45

— præparatio peculia-
ris. 103

— utilitas in variolis.
127

— tinctura utilis in an-
gina maligna. 295

Chirac (D). 93

Clysmata in variolis uti-
lia, & quando . 130

131. 135.

— emollientia utilia in
peripneumonia . 181

— cur proficiat in pleu-
ritide. 209

Camphoræ utilitas. 101

Cataplasmata emollientia
pedibus applicanda in
variolis. 114. 129

— acria applicanda pa-
rotidibus in angina ma-
ligna. 296

Caffee potus convenit in
quadam variolarum spe-
cie. 123

— in peripneumonia
catarrhali. 175

Cælius Aurelianus . 145

Cucurbitularum utilitas in
peripneumonia . 164

Calculus in urethra. 257

Crisis in angina maligna

Charras .

317

D

D Iffolventia sanguinem.
39

Diarrhœa quando saluta-
ris. 98

Dolor aliquando perdurat
post peripneumoniam .
163

Dolores improprie vocati
Pleuritici qui? 203

Delirium symptoma mor-
tiferum in quadam va-
riolarum specie . 242

Dies præcipue observandi
in variolis. 128

E

E Ffectus pravi a ni-
mia fibrarum laxita-
tate. 27

Evacuatio boni ominis
in lenta nervosa febre
quæ? 74

Emeticum quando necessa-
rium. 92

— quando conveniat
in variolis. 119. 120

— quando, & qua cau-
tione dandum in perip-
neumoniis. 169

— utile in peripneumo-
nia notha. 190

Exscretio mala in peri-
pneumonia, & pleuro-
peripneumonia quæ ?
160. 178.

— pessima in peripneu-
monia quæ? 175

Erysipelas pulmonum cu-
jus indolis morbus sit.

199

Eruptio cutanea ingens,
& temporaria in an-
gina maligna bona.

288

Emetica qualitas antimo-
nii regulinæ substantiæ
ineſt.

326

Æthiopis Antimonialis
præparatio.

327

F

F *Febris* simplex quæ ?
2.

— lenta, nervosa quan-
do, & a quibus excite-
tur.

13

— ardentis vel inflam-
matoriæ symptomata.

29

Febres lentæ nervosæ,
& putridæ malignæ in
quibus differant.

61

Fomenta nimis calida
non applicanda in pe-
ripneumonia.

168

— necessaria in pleuriti-
de.

210

— in variolis utilia.

243

Freindius.

244

Fothergill.

275

G

G *Alenus*. 4. 159. 213.
304

Gargarismata in variolis
exhibenda.

133

— in angina maligna
quæ optima.

296

Geoffroy. 317. 318. 320.
327

H

H *Ippocrates*. 12. 31.
68. 94. 132. 140.

159. 163. 166. 167.

169. 171. 172. 174.

175. 178. 179. 180.

181. 194. 198. 199.

202. 203. 204. 209.

210.

Hoffmannus. 94. 196.

198. 317. 327. 329.

334.

Hæmorrhagiis qui sint ob-
noxii.

35

Hæmorrhagiæ quibus de
causis etiam accidunt.

36

Historia morbi.

40

— — — 44

— — — 45

— — — 52

— — — 57

— — — 58

— — — 83

— — — 205

— — — 212

— — — 248

— — — 309

Hæmoptyses non oriun-
tur solum a vasorum
ruptura.

159

Hales (D).

158

Hartmannus.

320

Heinsius.

102

Hel-

INDEX:

357

<i>Helmontius</i> ,	213. 217	<i>Morton (D)</i> :	45. 107.
<i>Hollerius</i> ,	214		128. 244. 275. 300.
<i>Homborg (D)</i> .	323	<i>Medicamenta utilia in</i>	
<i>Horstius (Gregor.)</i>	226	<i>febris lentis nervosis.</i>	

69

I

I Ntestinum cæcum in
pelvim dilapsum, &
recto annexum. 263

K

K *Eilius*. 137
Kermes mineralis cur
aliquando utilis. 190
Kermetis mineralis altera
præparatio. 338
Kunckelius. 327. 332

L

L *Ancisius*. 154. 238
Langrish. (D). 38. 61
Lemery (D). 336
Listerus. 237
Lauri aquæ effectus 38

M

M *Aningham (D)*. 78
Mead. (D). 90. 127
Medicamentorum diluen-
tium necessitas. 11
Medicamentum Dominae
Stephens noxium. 40
Methodus curandi Tertia-
nas, & Tertianas Du-
plicatas. 19
Methodicorum Doctrina
utilis. 26

— calidiora quando re-
quirantur in variolis.

122.

— utilia in peripneu-
monia notha. 194

Monro (Prof.) 127

Mel optimum dissolvens.

127

Mery. 196

Massa spongiosa carnis pro
umbilico. 219

Mercurialia aliquando pro-
sunt in variolis. 236

Medulla dorsalis ad ulti-
mam tantum lumbo-
rum vertebram conti-
nuata. 260

Maets. 317. 342.

Metallorum differentia a
quo pendeat. 323

Margraafius. 334

N

N *Evuton (Isaacus)*.

344

Nicholl. (D). 38

O

O Leum vitrioli, vel
spiritus nitri anti-
monium in calcem mutant.

343

Omentum ingens febi mas-
sæ simile, 225

COR-

— consumptum. 262
Opiata quando indicen-
 tur, & quomodo exhi-
 benda in variolis. 123
 131

P

Procatarticae causae fe-
 brium intermittentium
 15
Plethora quid afficiat. 32
Potio salina utilis in fe-
 bre lenta nervosa. 72
Peripneumoniae species va-
 riae. 146
Purgantia juvant in pe-
 ripneumonia catarrha-
 li. 174
 — in febre variolarum
 secundaria conveniunt.
 144
 — in angina maligna
 non conveniunt. 290
 — lenia in fine anginae
 malignae utilia. 297
Peripneumonia notha
 quos invadat, & quan-
 do. 185
 — a quibus causis proce-
 dat. 185
 — non liberales requi-
 rit venae sectiones. 189
Pleuroperipneumonia in
 quo proprie consistat.
 197
Pruritus in variolis ma-
 lum est symptoma. 233
Pustulae miliares cum va-
 riolis conjunctae. 233

Polypi plurimi cordis.
 266
Pringle (D.) 304
Plumers (D.). 337

Q

Quae febres anomalas
 reddant periculosas.
 21
Qualitas, & quantitas
 variolarum ab humorum,
 & sanguinis indole proce-
 dit. 109
Quesnoy. 304

R

Regulina substantia ef-
 fectiam antimonii ef-
 ficat. 317
Rhazes. 116
Ruyschius. 158

S

Sudor quando sit criti-
 cus. 8
 — profusus in febrium
 principio cur malus.
 8.
Sudores quando sint boni
 vel mali. 98
 — quando salutare in
 angina maligna. 295
Sanitas in quo consistat.
 23
Signa incipientis putredi-
 nis. 35
Symptomata febris len-
 tae

- tæ nervosæ. 63
 — febris putridæ ma-
 lignæ petechialis. 79
 Symptoma mortale in
 pleuritide. 197
 Sydenhamii methodus
 paululum reprobatur. 85
 Sydenham (D.). 88. 107.
 133. 184. 187. 189.
 193. 234. 300.
 Sanctorius. 149
 Sternutatio mala in pe-
 ripneumoniis. 224
 Saliva viridissima. 228
 — cur? 230
 Salivæ color flavus a qui-
 bus producat. 231
 Seymour (D.). 240
 Sthalius. 332. 341.
 Sulphur auratum quomo-
 do caute præparandum. 336

T

- T** Ulpianus. 259. 260
 Tumores ad inferio-
 ra utiles in morbis pe-
 ctoris. 182
 Timoni. 90
 Trallianus (Alex.) 164

V

- V** Enæ sectio a quibus
 determinari debeat.
 5. 162.
 — quando non indice-
 tur. 86
- quando utilis in va-
 riolis. 113
 — quando omittenda
 in variolis. 118
 — quando necessaria in
 variolis. 132
 — quando repetenda in
 peripneumonia. 149.
 151. 162. 172.
 — non convenit in an-
 gina maligna. 290
 Vesicatoria quando non
 conveniant. 9
 — quando applicanda. 100
 — quando profint in va-
 riolis. 117. 118. 125.
 — applicanda in peri-
 pneumonia catarrhali. 174
 — utilia in peripneu-
 monia notha. 192
 Venæ sectione quando ab-
 stinendum in peripneu-
 monia, & pleuroperip-
 neumonia. 157
 Vinum optimum cardia-
 cum. 104
 — Antimoniale in qui-
 bus morbis efficacissi-
 mum. 305. 351
 — Benedictum lauda-
 tur. 191
 — Pomaceum opti-
 mum antiscorbuticum. 271
 Vini Antimonii præpa-
 ratio. 313
 Variolæ cum febre in-
 flammatoria. 106
 — cum febre lento-
 ner-

- nervosa. 106
 — cum febre maligna
 & petechiali. 107
 — differunt pro diversa
 aeris constitutione. 120
 — crystallinæ aut lym-
 phaticæ. 112
 — absque salivatione &
 diarrhœa. 234. 238
 Ventorum frigidorum sic-
 corum effectus in corpus
 humanum. 141
- Urina cruenta fatale sym-
 ptoma in variolis. 127
 — quæ bona in morbis
 pectoris. 180
 — per umbilicum red-
 dita, 220
Valentinus (Basil.) 317

W

- W** *Alter (D.).* 39
Vvall (D.). 127

F I N I S.

